

PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ W POLSCE

Warszawa, wrzesień 2013

Misją Ministerstwa Gospodarki jest stworzenie najlepszych w Europie warunków prowadzenia działalności gospodarczej.

Opracowanie:

Ministerstwo Gospodarki
Departament Strategii i Analiz

przy współudziale departamentów:

Innowacji i Przemysłu, Instrumentów Wsparcia, Doskonalenia Regulacji Gospodarczych

SPIS TREŚCI

WSTĘP	5
SYNTEZA	6
REKOMENDACJE.....	9
1. MAKROEKONOMICZNA SYTUACJA POLSKI W 2012 ROKU	20
1.1 WZROST GOSPODARCZY I JEGO CZYNNIKI.....	20
1.2 INWESTYCJE.....	23
1.3 HANDEL ZAGRANICZNY I KURS WALUTOWY	25
1.4 RYNEK PRACY.....	27
1.5 KOSZTY PRACY	31
1.6 FINANSE PUBLICZNE.....	34
1.7 INFLACJA I POLITYKA PIENIĘŻNA.....	36
2. CHARAKTERYSTYKA POLSKICH PRZEDSIĘBIORSTW	39
2.1 LICZBA I STRUKTURA POLSKICH PRZEDSIĘBIORSTW	39
2.2 SYTUACJA EKONOMICZNO-FINANSOWA PRZEDSIĘBIORSTW	40
2.3 ANALIZA SEKTORA MIKROPRZEDSIĘBIORSTW NA TLE POZOSTAŁYCH PRZEDSIĘBIORSTW W 2011 R.	43
2.4 INNOWACYJNOŚĆ POLSKICH PRZEDSIĘBIORSTW.....	44
2.5 ZARZĄDZANIE JAKOŚCIĄ.....	49
3. OTOCZENIE INSTYTUCJONALNE PRZEDSIĘBIORSTW.....	51
3.1 OTOCZENIE REGULACYJNE	51
3.2 FUNKCJONOWANIE SĄDOWNICTWA.....	70
3.3 FINANSOWANIE DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ	74
3.4 PŁATNOŚCI, OPÓŹNIENIA W PŁATNOŚCIACH I ZATORY PŁATNICZE	102
3.5 INSTYTUCJE WSPIERAJĄCE MSP	115
3.6 INFRASTRUKTURALNE UWARUNKOWANIA ROZWOJU PRZEDSIĘBIORCZOŚCI	117
3.7 WSPÓŁPRACA PRZEDSIĘBIORSTW W RAMACH SPECJALNYCH STREF EKONOMICZNYCH ORAZ KLASTRÓW	127
3.8 BARIERY PROWADZENIA DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ W OCENIE PRZEDSIĘBIORCÓW.....	130
4. MIĘDZYNARODOWE RANKINGI KONKURENCYJNOŚCI – POZYCJA POLSKI	135
ANEKS	139

WSTĘP

Przedsiębiorczość pozostaje niezmiennie jednym z kluczowych pojęć opisujących polską rzeczywistość gospodarczą i jej przemiany. Z badań opinii publicznej wynika, że trzy czwarte mieszkańców Polski docenia wkład przedsiębiorców w zamożność kraju. Wynik byłby zapewne jeszcze lepszy, gdyby gospodarka rynkowa w Polsce miała dłuższą historię nieprzerwanego funkcjonowania. O ile na ocenę społeczną mają wpływ różne czynniki, również emocjonalne czy polityczne, o tyle trudno polemizować z faktami. Wskazują one na ok. 75% udział sektora przedsiębiorstw w tworzeniu dochodu narodowego, przy czym sektor małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) generuje prawie połowę PKB Polski.

Początek transformacji systemowej zaznaczył się niezwykle żywiołowym rozwojem polskiej małej i średniej przedsiębiorczości. Wraz z towarzyszącym procesem prywatyzacji umożliwił on niezbędne zmiany strukturalne oraz systematyczny wzrost znaczenia sektora prywatnego w gospodarce. W rezultacie tworzenia nowych podmiotów gospodarczych ich liczba w okresie transformacji wzrosła kilkukrotnie: z 1,2 mln w 1990 r. do 4 mln zarejestrowanych na koniec 2012 r.

Dominujący udział sektora MŚP w zbiorowości wszystkich firm w Polsce (99,8%) skłania do szczególnego potraktowania tej grupy w polityce przedsiębiorczości. Niemniej przedsiębiorczość to pojęcie szerokie, wybiegające daleko poza skłonność do zakładania własnej działalności gospodarczej. To całokształt postaw właścicieli firm i kadry zarządzającej, umożliwiających działanie w coraz bardziej konkurencyjnym środowisku. Postawę tę opisują takie cechy jak kreatywność, długofalowość myślenia, innowacyjność, otwartość, odpowiedzialność za pracowników i szerzej – społeczeństwo.

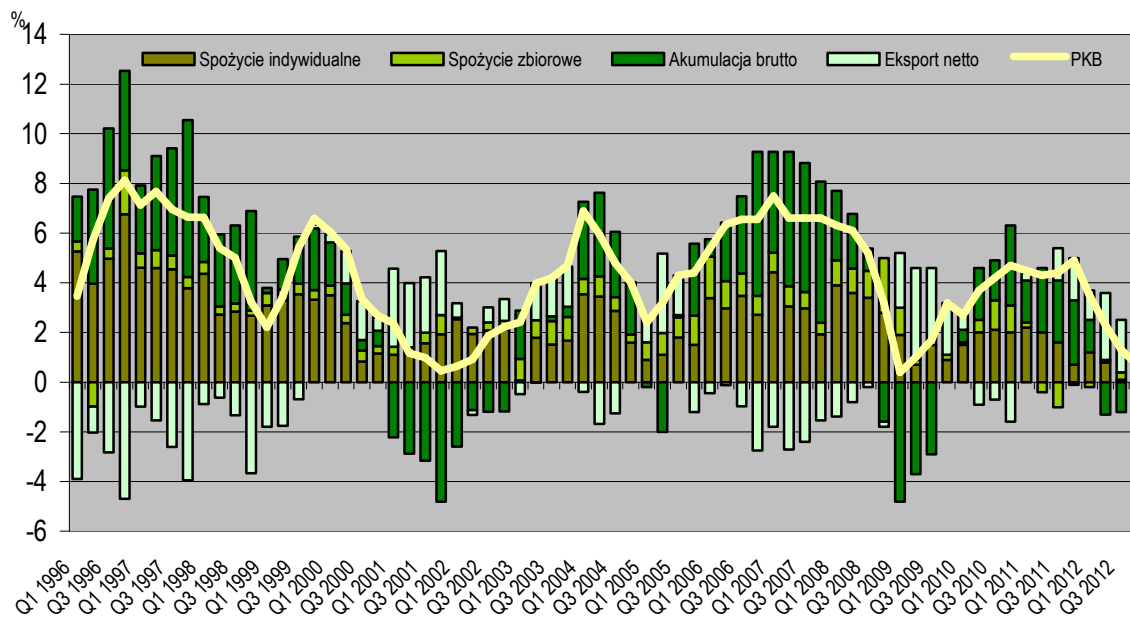
Po dziesięciu latach od wydania pierwszego raportu „Przedsiębiorczość w Polsce” oddajemy do Państwa rąk kolejną (XI.) jego edycję. Celem publikacji jest przedstawienie informacji na temat stanu rozwoju przedsiębiorczości w Polsce. W raporcie scharakteryzowano, na tle sytuacji makroekonomicznej kraju, otoczenie instytucjonalne działalności przedsiębiorstw. Zaprezentowany stan dotyczy przede wszystkim 2012 r. oraz zmian, jakie zaszły w otoczeniu instytucjonalnym firm od prezentacji poprzedniego raportu.

Publikacja zawiera podstawowe informacje na temat wyników ekonomiczno-finansowych podmiotów gospodarczych, ich struktury wielkościowej, procesów rozwojowych, m.in. w obszarze innowacyjności. W dokumencie sformułowano również propozycję działań na rzecz rozwoju przedsiębiorczości, przy czym mają one w przeważającej większości charakter ciągły. W związku z narastaniem, w sytuacji spowolnienia gospodarczego, problemu opóźnień w płatnościach, temat ten potraktowano odrębnie.

SYNTEZA

W 2012 r. wzrost PKB polskiej gospodarki spowolnił do 1,9%, co było wynikiem głównie słabnącego w kolejnych kwartałach popytu wewnętrznego. Rolę stymulatora wzrostu gospodarczego przejął popyt zagraniczny. Pomimo wyraźnego spowolnienia względem 2010 i 2011 r., na tle innych krajów UE wyniki gospodarcze w dalszym ciągu umiejscawiały Polskę w gronie europejskich liderów wzrostu.

Wykres 1. Dekompozycja popytowa wzrostu PKB

Źródło: Opracowanie DSA MG¹ na podstawie danych GUS.

Pogarszająca się sytuacja przedsiębiorców oraz ich niepewność co do kształtowania się koniunktury skutkowały ograniczeniem skali inwestycji. Nakłady brutto na środki trwałe spadły o 0,8% wobec wzrostu o 8,5% w roku 2011, przy czym w IV kwartale zanotowano ich spadek o 4,1%. Widoczne było ograniczenie inwestycji sektora publicznego, a inwestycje podmiotów gospodarczych miały głównie charakter odtworzeniowy i modernizacyjny.

Wzrost wartości polskiego eksportu w 2012 r. o 4,9%, przy 1-proc. wzroście importu, przełożył się na poprawę stanu zrównoważenia obrotów. Najbardziej dynamiczny wzrost sprzedaży eksportowej (17,5%) zanotowała branża artykułów rolno-spożywczych.

W ubiegłym roku nie zanotowano poprawy na krajowym rynku pracy. Wskaźnik zatrudnienia (uwzględniając zmiany metodologiczne) w grupie wiekowej 20-64 lata wzrósł (o 0,2 pkt. proc.), z kolei stopa bezrobocia rejestrowanego wzrosła z 12,5 do 13,4%. Trzeci rok z kolei utrzymywała się tendencja wzrostowa przeciętnego zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw, choć wzrost był znacząco mniejszy niż w latach poprzednich. Nowe miejsca pracy powstawały głównie w usługach rynkowych.

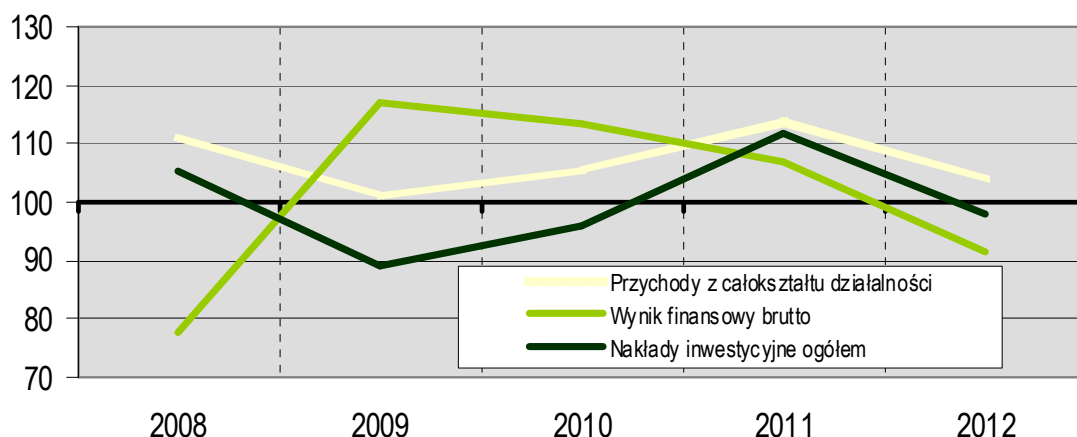
W Polsce w 2012 r. klin podatkowy zwiększył się o 1,2 pkt. proc. i wyniósł, dla przeciętnego wynagrodzenia, 35,5%. W zestawieniu z państwami regionu Europy Środkowo-Wschodniej, kształtuje się on w dalszym ciągu na stosunkowo niskim poziomie. Mimo to w ocenie przedsiębiorców wysokość obciążeń podatkowych i parafiskalnych pozostaje jedną z głównych barier prowadzenia działalności gospodarczej.

¹ Departament Strategii i Analiz Ministerstwa Gospodarki.

Od wielu lat struktura wydatków budżetowych implikuje ograniczoną swobodę rządu w kształtowaniu wielkości deficytu budżetu państwa. Zdecydowaną większość wydatków stanowią wydatki prawnie zdeteminowane (ok. 75% w latach 2009-2012). Deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych spadł z -5,0% w 2011 r. do -3,9% PKB w 2012 r. Dług publiczny, liczony wg tej samej metodologii (ESA 95) spadł w 2012 r. o 0,6 pkt proc. do poziomu 55,6% PKB.

W 2012 r. nominalne przychody w firmach zatrudniających powyżej 9 osób były wyższe o niecałe 4% w porównaniu z rokiem poprzednim. Koszty w przedsiębiorstwach rosły szybciej niż przychody (o 4,5%), w konsekwencji wynik finansowy brutto spadł o blisko 10%, kształtując się na poziomie 129 mld zł.

Wykres 2. Dynamika przychodów, wyniku finansowego brutto i nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach zatrudniających powyżej 9 osób.

Źródło: Opracowanie DSA MG na podstawie danych z bazy INSIGOS

Na przestrzeni 2012 r. w Polsce przybyło 358 tys. nowych podmiotów gospodarczych. Wśród nich zdecydowanie dominowały osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (80% ogółu). Zgodnie z ostatnimi dostępnymi danymi (za 2011 r.) liczba aktywnie działających firm przekroczyła 1,78 mln, z czego prawie 96% stanowią mikrofirmy.

Ogólna wartość nakładów na działalność B+R w 2011 r. wzrosła o ponad 12% r/r, do poziomu 11,7 mld zł. Przyniosło to pewną poprawę w finansowaniu sfery B+R. Wskaźnik nakładów na B+R w relacji do PKB (GERD/PKB) wzrósł z 0,74% w 2010 r. do 0,77% w 2011 r. Poprawa w stosunku do 2007 r. (0,57%) jest zatem wyraźna, choć jest to zaledwie 1/3 GERD/PKB dla 27 krajów Unii Europejskiej, który w 2011 r. przekroczył 2%.

Odzwierciedleniem dość niskiej innowacyjności polskiej gospodarki jest słaba pozycja Polski w badaniu *Innovation Union Scoreboard* (IUS). W ostatniej edycji raportu IUS 2013 Polska po dwuletnim utrzymaniu się w grupie tzw. umiarkowanych innowatorów spadła do grupy tzw. skromnych innowatorów. W badaniu wskazano na niezadowalający poziom zaangażowania w działalność innowacyjną przedsiębiorstw, w tym słabą współpracę, zwłaszcza sektora MŚP. Z kolei poprawę zaobserwowano w dostępie do finansowania sektora B+R+I. Spośród ocenianych kategorii względnie dobrze oceniono zasoby ludzkie.

Odpowiedzią na m.in. niedomagania systemu innowacyjności w Polsce jest przyjęta przez rząd w styczniu 2013 r. *Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki „Dynamiczna Polska 2020”*. Określa ona kierunki działań, jakie powinny zostać podjęte, aby polska gospodarka, w perspektywie

2020 r., stała się innowacyjna i efektywna zasobowo. Wychodząc od znaczenia warunków ramowych dla prowadzenia wszelkiej działalności biznesowej (w tym innowacyjnej) strategia kładzie nacisk na dalszą eliminację zbędnych obciążeń i barier dla przedsiębiorczości. W dokumencie zaakcentowano rolę współpracy – zarówno pomiędzy przedsiębiorstwami, jak i między biznesem a nauką – uznając ją za niewrażliwą dla rozwoju gospodarki wiedzy w Polsce.

Od publikacji ostatniego raportu *Przedsiębiorczość w Polsce* kontynuowano działania uproszczeniowe w systemie prawa gospodarczego. W celu rozwiązania problemów z płynnością finansową przedsiębiorstw, ograniczenia zatorów płatniczych oraz redukcji obciążeń administracyjnych uchwalono ustawę z dnia 16 listopada 2012 r. o redukcji niektórych obciążeń administracyjnych w gospodarce (tzw. III ustawa deregulacyjna). Wprowadzone z początkiem 2013 r. ułatwienia dotyczą m.in. metody kasowej rozliczania podatku VAT dla małych podatników, czy korzystania z ulgi na „złe długi” w VAT. Obecnie trwają prace nad ustawą o ułatwieniu wykonywania działalności gospodarczej (tzw. IV ustawą deregulacyjną). Zakładane zmiany legislacyjne koncentrują się wokół trzech filarów: (1) poprawa płynności finansowej przedsiębiorstw, (2) ograniczenie obowiązków informacyjnych, (3) społeczna odpowiedzialność biznesu oraz sprawna administracja.

Przeprowadzone w ostatnich latach zmiany uproszczeniowe zaowocowały poprawą pozycji Polski w niektórych międzynarodowych rankingach konkurencyjności. W raporcie Banku Światowego *Doing Business* (2013), pod względem łatwości prowadzenia działalności gospodarczej Polska zajęła 55. miejsce, przesuając się w górę rankingu aż o 19 pozycji. Największy postęp został zanotowany w takich obszarach, jak: prawo upadłościowe, egzekwowanie zobowiązań umownych oraz rejestracja prawa własności nieruchomości.

REKOMENDACJE

Na przestrzeni ostatnich kilku lat polska gospodarka radziła sobie wyjątkowo dobrze na tle swoich sąsiadów w Europie Środkowo-Wschodniej i całej Unii Europejskiej. Proces odzyskiwania dynamiki rozwoju sprzed kryzysowego 2008 r. zapoczątkowany w latach 2010-2011 miał miejsce także w 2012 r., mimo zaobserwowanego wyraźnego spowolnienia. Na tle innych krajów Unii Europejskiej wyniki gospodarcze Polski prezentowały się dobrze, a nasz kraj po raz kolejny znalazł się wśród najszybciej rozwijających się państw europejskich.

Niemniej sytuacja w gospodarczym otoczeniu Polski jest wciąż mało stabilna, co ma negatywny wpływ na tempo rozwoju polskiej gospodarki. Wobec kontynuacji recesji w państwach prowadzących reformy fiskalne na szeroką skalę oraz niskiego tempa wzrostu gospodarek rozwiniętych, w UE zanotowano spadek PKB. Jednakże gospodarka europejska wydaje się powoli wychodzić z fazy spowolnienia, co powinno w 2013 r. mieć przełożenie na poprawę koniunktury w polskiej gospodarce. Sytuacja ekonomiczna będzie w znacznym stopniu uzależniona od sytuacji w gospodarce globalnej oraz rozwoju wydarzeń związanych z kryzysem zadłużeniowym w państwach strefy euro.

Niższy niż przewidywano wzrost gospodarczy w 2012 r. był przede wszystkim efektem obniżenia dynamiki spożycia indywidualnego związanego ze spadkiem dochodów do dyspozycji gospodarstw domowych oraz utrzymywaniem się pesymistycznych nastrojów konsumenckich, a także wyhamowaniem inwestycji w sektorze publicznym i prywatnym w drugiej połowie roku. Do wzrostu PKB przyczynił się natomiast pozytywny wpływ eksportu netto i, w niewielkim stopniu, krajowego popytu konsumpcyjnego. Wzrost produkcji sprzedanej w przemyśle dotyczył 2 z 4 działów i był znacznie niższy niż obserwowany w 2011 r.

Spowolnienie gospodarcze w Polsce miało wpływ na sytuację w sektorze przedsiębiorstw, która w 2012 r. pogorszyła się względem roku poprzedniego. Złożyły się na to spadająca dynamika sprzedaży niebilansowanej równoległe tempem obniżania kosztów oraz wstrzymanie inwestycji przez przedsiębiorstwa. Wynik finansowy netto zmalał o 1/3 względem rekordowego wyniku rok wcześniej. W 2012 r. obniżyło się zatrudnienie w sektorze, a także jego rentowność, która pod koniec roku spadła poniżej swojej długookresowej średniej.

W 2012 r. kontynuowano działania zmierzające do poprawy warunków prowadzenia działalności gospodarczej, czego efektem jest powstanie Programu „Lepsze Regulacje 2015” (program został przyjęty przez RM 22 stycznia 2013 r.). Zawiera on rozwiązania systemowe i organizacyjne służące poprawie jakości tworzonego, jak również obowiązującego prawa, stanowiąc polski odpowiednik inicjatywy Komisji Europejskiej Smart Regulation.

Inną inicjatywą mającą na celu poprawę warunków prowadzenia działalności gospodarczej było uchwalenie tzw. III ustawy deregulacyjnej (weszła w życie 1 stycznia 2013 r.). Ustawa ta wyeliminowała kilkadziesiąt mniejszych i większych barier w prowadzeniu biznesu, m.in. zniosła ograniczenia w stosowaniu metody kasowej dla małych podatników, czy skróciła czas, po upływie którego można skorzystać z „ulgi za złe długi”.

W 2012 r. trwały również prace nad tzw. IV ustawą deregulacyjną. Projekt założeń projektu ustawy został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 23 kwietnia 2013 r. Łącznie przyjęto 45 konkretnych rozwiązań mających na celu uproszczenie warunków wykonywania działalności gospodarczej i zniesienie niektórych zbędnych uciążliwości biurokratycznych.

Od trzech lat podstawowym instrumentem koordynacji polityki gospodarczej w Unii Europejskiej jest przyjęta przez Radę Europejską 17 czerwca 2010 r. strategia „Europa 2020”. Podstawowym instrumentem wdrażania strategii na poziomie państw członkowskich pozostają Krajowe Programy Reform. Polski *Krajowy Program Reform na rzecz realizacji strategii „Europa 2020”* (KPR), został przyjęty przez Radę Ministrów 26 kwietnia 2011 r. i zakłada korelację polskich celów rozwojowych z priorytetami wyznaczonymi w strategii „Europa 2020”, tj:

- rozwojem gospodarki opartej na wiedzy i innowacjach (ang. *smart growth*);
- promowaniem gospodarki zrównoważonej – mniej obciążającej środowisko, efektywniej wykorzystującej zasoby, a zarazem konkurencyjnej (ang. *sustainable growth*);
- wzmacnianiem gospodarki charakteryzującej się wysokim zatrudnieniem oraz spójnością ekonomiczną, społeczną i terytorialną (ang. *inclusive growth*).

Polska zadeklarowała w KPR osiągnięcie w 2020 r. m.in. 71% stopy zatrudnienia osób w wieku 20-64 lat, czy 1,7% udziału w PKB nakładów na B+R.

Koordynacja polityki gospodarczej w UE i wdrażania strategii „Europa 2020” przebiega, w ramach Semestru Europejskiego, formalnie wdrożonego z początkiem 2011 r. Opublikowana przez Komisję Europejską 28 listopada 2012 r. *Roczna Analiza Wzrostu Gospodarczego na 2013 rok* (AGS – *Annual Growth Survey 2013*) rozpoczęła trzeci z kolei cykl Semestru Europejskiego.

Komisja Europejska w AGS 2013 – uznając, że są nadal aktualne – powtórzyła pięć priorytetowych kierunków działań z 2012 r., tj:

- dążenie do zróżnicowanej konsolidacji budżetowej sprzyjającej wzrostowi;
- przywrócenie normalnych warunków kredytowania gospodarki;
- działania na rzecz obecnego i przyszłego wzrostu i konkurencyjności;
- walka z bezrobociem i społecznymi skutkami kryzysu;
- modernizacja administracji publicznej.

Zgodnie z rytmem Semestru Europejskiego, 30 kwietnia 2013 r. Rada Ministrów przyjęła dokument zatytułowany *Krajowy Program Reform na rzecz realizacji strategii „Europa 2020”. Aktualizacja 2013/2014* (KPR 2013/2014). Jest to już druga, coroczna aktualizacja przyjętego w 2011 r. KPR. Biorąc pod uwagę obecną sytuację makroekonomiczną, prognozy i priorytety gospodarcze rządu, a także zalecenia Rady UE, skierowane do Polski 10 lipca 2012 r., KPR 2013/2014 wskazuje najważniejsze działania, które przekładają się na realizację krajowych celów strategii „Europa 2020” w zakresie zatrudnienia, innowacyjności, energetyki, edukacji oraz przeciwdziałania ubóstwu. W KPR 2013/2014 utrzymano priorytetowe kierunki działań, wskazano przedsięwzięcia zrealizowane w 2012 r. oraz te przewidziane do realizacji w latach 2013-2014. Z punktu widzenia Polski istotną rolę odgrywają zwłaszcza działania mające na celu wsparcie przedsiębiorstw, przyczyniające się do wzrostu udziału przemysłu w PKB i do poprawy otoczenia regulacyjnego podmiotów gospodarczych.

29 maja 2013 r. Komisja Europejska opublikowała komunikat pt. *Europejski Semestr 2013: Zalecenia dla poszczególnych krajów: Jak wyprowadzić Europę z kryzysu* COM(2013) 350, któremu towarzyszył projekt opinii i zaleceń. Rady dla poszczególnych państw członkowskich w sprawie aktualizacji Krajowych Programów Reform i Programów Stabilności lub Konwergencji, przedstawionych przez te państwa w kwietniu 2013 r. Projekt zaleceń był następnie przedmiotem prac formacji Rady UE (ECOFIN i EPSCO). Po akceptacji politycznej przez Radę Europejską 27 czerwca 2013 r., zalecenia zostały 9 lipca formalnie przyjęte przez Radę ECOFIN, zgodnie z Traktatem o funkcjonowaniu Unii Europejskiej².

Po przeprowadzeniu przez KE oceny KPR 2013/2014 oraz aktualizacji Programu Konwergencji uznano, że scenariusz makroekonomiczny przedstawiony przez Polskę jest oparty na wyższych niż w wiosennej prognozie KE przewidywaniach co do wzrostu gospodarczego (1,5% wg rządu, 1,1% wg KE) oraz

² <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2013:217:0063:0066:PL:PDF>

inwestycji i konsumpcji. Wskutek tego stwierdzono, że zaprezentowane działania nie są wystarczające, aby zapewnić korektę nadmiernego deficytu do 2014 r. i będą potrzebne dodatkowe działania dla jego ograniczenia. Jednocześnie podkreślono wagę kompleksowych reform strukturalnych dla powodzenia strategii konsolidacji fiskalnej. W szczególności, zdaniem KE reformy takie są niezbędne w obszarach opieki zdrowotnej, rynku pracy (zwłaszcza w kontekście ograniczania bezrobocia wśród młodzieży), systemów emerytalnych (w tym rolników i górników), sektora B+R i innowacji, rynku energii, infrastruktury transportowej i informacyjno-komunikacyjnej, a także funkcjonowania administracji publicznej.

W związku z rolą, jaką mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa odgrywają w gospodarce oraz koniecznością zapewnienia im optymalnych możliwości funkcjonowania i rozwoju, Unia Europejska (UE) w sposób zdecydowany umieściła MŚP w centrum działań na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia. Głównym dokumentem strategicznym na poziomie UE, określającym ramy dla polityki wobec MŚP, jest Komunikat *Think Small First. A Small Business Act for Europe* COM(2008) 394, zawierający propozycję spójnej strategii wobec małych i średnich przedsiębiorstw, ujętych w propozycje konkretnych działań, które są realizowane zarówno na poziomie wspólnotowym, jak i krajowym.

Dokument SBA określa m.in. zasady i konkretne środki wsparcia MŚP na każdym etapie ich cyklu życia. SBA wskazuje 10 obszarów priorytetowych które powinny zostać objęte interwencją:

1. stworzenie warunków, w których przedsiębiorcy mogą dobrze prosperować, a przedsiębiorczość jest nagradzana;
2. zagwarantowanie, by uczciwi przedsiębiorcy, których przedsiębiorstwo zostało postawione w stan upadłości, dostali szybko drugą szansę;
3. przygotowywanie regulacji zgodnie z zasadą „MŚP przede wszystkim”;
4. zapewnienie odpowiedniej reakcji organów administracji publicznej na potrzeby MŚP;
5. dostosowanie instrumentów realizowanych polityk do potrzeb MŚP: ułatwienie MŚP udziału w zamówieniach publicznych oraz wykorzystanie możliwości pomocy państwa dla MŚP;
6. ułatwianie MŚP dostępu do finansowania i rozwijanie otoczenia prawnego i biznesowego w zakresie realizacji terminowych płatności w transakcjach handlowych;
7. wspieranie MŚP w lepszym korzystaniu z możliwości oferowanych przez Wspólny Rynek;
8. wspieranie podnoszenia kwalifikacji w MŚP i wszelkich form innowacji;
9. umożliwienie MŚP przekształcania wyzwań związanych z ochroną środowiska na nowe możliwości rozwoju;
10. zachęcanie i wspieranie MŚP w czerpaniu korzyści z dostępu do rynków.

W ramach corocznego podsumowania wyników wdrażania SBA w poszczególnych państwach członkowskich, KE w 2012 r. opublikowała kolejne arkusze informacyjne dotyczące realizacji działań w poszczególnych obszarach SBA. Jak wynika z *SBA Fact Sheet* dla poszczególnych państw członkowskich, kryzys poważnie uderzył w sektor MŚP. Odnotowano spadek liczby MŚP, a co za tym idzie utratę miejsc pracy.

Wyniki ostatniego corocznego podsumowania wyników wdrażania SBA, przedstawione w *SBA Fact Sheet 2012* w odniesieniu do Polski, nadal klasyfikują profil polskiej przedsiębiorczości – pomimo pozytywnej, stałej poprawy, do której doszło na przestrzeni poprzednich lat – poniżej średniej UE w wielu obszarach. Zasadniczo profil ten stanowi szczególne połączenie obszarów, w których uzyskane wyniki przekraczają średnią oraz obszarów, w których Polska znacznie odbiega od średniej UE. W 2011 r. Polska główny nacisk położyła na działania w zakresie obszarów „Przedsiębiorczość”, „Dostęp do finansowania” i „Środowisko”, dzięki czemu znajduje się nieco powyżej średniej UE. Podjęto również istotne działania w obszarze „Druga szansa”. Istnieje jednak kilka kwestii wymagających usprawnienia w obszarach „Umiejętności i innowacje”, „Jednolity rynek”, „Najpierw myśl na małą skalę” i „Elastyczna

administracja”. Z analizy rozwoju sytuacji w dłuższej perspektywie wyłania się bardziej pozytywny obraz, z którego wynika, że Polska poczyniła wyraźnie postępy pomimo trudności spowodowanych kryzysem finansowym i gospodarczym.

15 stycznia 2013 r. rząd przyjął opracowaną w Ministerstwie Gospodarki *Strategię Innowacyjności i Efektywności Gospodarki* - „*Dynamiczna Polska 2020*” (SIEG). Jest to jedna z dziewięciu zintegrowanych strategii rozwoju, realizujących zapisy średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju 2020³ oraz Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju⁴. SIEG określa kierunki działań, jakie powinny zostać podjęte, aby polska gospodarka, w perspektywie 2020 r., stała się innowacyjna i efektywna zasobowo. Wychodząc od znaczenia warunków ramowych dla prowadzenia wszelkiej działalności biznesowej (w tym innowacyjnej) strategia kładzie nacisk na dalszą eliminację zbędnych obciążeń i barier dla przedsiębiorczości. Chodzi m.in. o działania deregulacyjne, czy o ułatwienie przedsiębiorstwom dostępu do kapitału we wszystkich fazach ich rozwoju, ze szczególnym uwzględnieniem kapitału wysokiego ryzyka i sektora MŚP. Dostrzegając słabą jakość powiązań pomiędzy sferą nauki a biznesem, w dokumencie położono mocny nacisk na rolę współpracy, uznając ją za niewąlgiczną dla rozwoju gospodarki wiedzy w Polsce. Strategia zakłada szersze niż do tej pory wykorzystywanie instrumentów rewolwingowych – za wyjątkiem badań (głównie podstawowych), innowacji przełomowych (radykałnych) i społecznych. Osiąganej w tej sposób większej mobilizacji kapitału prywatnego towarzyszyć będą działania na rzecz poprawy efektywności wydatkowania środków publicznych. Jako nieodzowne uzupełnienie horyzontalnego podejścia do polityki innowacyjności w dokumencie założono – zgodnie z koncepcją inteligentnej specjalizacji – wspieranie rozwoju obszarów i technologii o największym potencjale wzrostu. Ich identyfikacja będzie oparta m.in. o wyniki projektów typu foresight.

Głównym dokumentem wdrażającym SIEG będzie powstający w Ministerstwie Gospodarki Program Rozwoju Przedsiębiorstw do 2020 r. (PRP). Stanowi on kompleksowy katalog instrumentów wsparcia rozwoju innowacyjności i przedsiębiorczości w Polsce. Wskazane w Programie instrumenty koncentrują się na tworzeniu bardziej przyjaznego otoczenia dla biznesu, wzmacnianiu różnorodnych form finansowania B+R i innowacji, podnoszeniu jakości kapitału ludzkiego dla innowacyjności, wzmacnianiu współpracy przedsiębiorców ze światem nauki oraz samych przedsiębiorców, e-gospodarcę, a także zrównoważonym rozwoju. W centrum uwagi PRP znajdują się małe i średnie przedsiębiorstwa. Ze względu na swój szeroki charakter, Program wykracza poza ramy nowych programów operacyjnych na lata 2014-2020 i będzie finansowany zarówno ze źródeł budżetu państwa, jak i środków funduszy europejskich.

Bazując m.in. na zapisach wskazanych powyżej dokumentów strategicznych i programowych oraz biorąc pod uwagę zdiagnozowaną w niniejszym raporcie sytuację przedsiębiorstw, przedstawiono poniższe rekomendacje na rzecz rozwoju przedsiębiorczości.

Rekomendacje działań na rzecz rozwoju przedsiębiorczości w Polsce:

I. Działania horyzontalne na rzecz zapewnienia przyjaznego otoczenia prawnego i instytucjonalnego dla przedsiębiorczości, ze szczególnym uwzględnieniem zasady *think small first*:

- 1) Dalsza eliminacja lub zmiana przepisów wprowadzających nadmierne obciążenia administracyjne, finansowe i sprawozdawcze – dokonywana na podstawie systematycznych**

³ Strategia Rozwoju Kraju 2020 – Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo, przyjęta przez Radę Ministrów 25 września 2012 r.

⁴ Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności, przyjęta przez Radę Ministrów 5 lutego 2013 r.

przeglądów prawa – wraz z partnerami społecznymi oraz w oparciu o wyniki pomiaru obciążeń administracyjnych.

- 2) **Uproszczenie oraz zapewnienie przejrzystości systemu podatkowego**, m.in. poprzez racjonalizację ulg podatkowych, ograniczenie liczby regulacji w zakresie podatku VAT oraz ich uproszczenie.
- 3) **Budowa opartego na dowodach, stabilnego procesu zarządzania legislacyjnego** m.in. poprzez rozwijanie systemu Oceny Wpływu, udoskonalenie procesu konsultacji społecznych oraz skuteczne wdrażanie prawa wspólnotowego.
- 4) **Dalsze działania na rzecz usprawnienia systemu sądownictwa gospodarczego** poprzez m.in. umożliwianie pełnego wykorzystania nowoczesnych rozwiązań technologicznych w postępowaniu przed sądami i **upowszechnianie sądownictwa arbitrażowego** w rozstrzyganiu sporów gospodarczych.
- 5) **Przeciwdziałanie upadłości przedsiębiorstw** oraz prowadzenie **polityki „drugiej szansy”** m.in. poprzez wykorzystanie systemów wczesnego ostrzegania dla przeciwdziałania powstawaniu sytuacji kryzysowych przedsiębiorstw, a także zmiana prawa upadłościowego i naprawczego.
- 6) **Zwiększenie efektywności wykorzystania aktywów Skarbu Państwa** oraz zwiększenie transparentności reguł funkcjonowania mienia publicznego w gospodarce poprzez m.in. realizację procesów prywatyzacyjnych (również z udziałem pracowników, czy jednostek samorządu terytorialnego), poprawa nadzoru nad spółkami SP.
- 7) **Wzmacnianie dialogu społeczno-gospodarczego** oraz zwiększenia aktywności instytucji społeczeństwa obywatelskiego poprzez zapewnienie partnerskich relacji pomiędzy administracją a obywatelami, przedsiębiorcami i partnerami społeczno-gospodarczym.
- 8) Stworzenie **wspólnej platformy działań** na rzecz urzeczywistniania koncepcji zrównoważonego rozwoju.
- 9) **Obniżanie kosztów** zakładania i przekształcania przedsiębiorstw.
- 10) Stworzenie warunków dla rozwoju przedsiębiorstw poprzez przyjęcie odpowiadających zapotrzebowaniu **programów operacyjnych w ramach nowej perspektywy finansowej**.

II. Działania sprzyjające wzrostowi inwestycji przedsiębiorstw, ekspansji rynkowej oraz poprawie efektywności ich funkcjonowania:

- 1) Ułatwianie przedsiębiorstwom **dostępu do kapitału we wszystkich fazach ich rozwoju, ze szczególnym uwzględnieniem kapitału wysokiego ryzyka i sektora MŚP**, m.in. poprzez ugruntowanie funkcjonowania funduszy pożyczkowych i poręczeniowych, rozwój inicjatyw wsparcia pozadotacyjnego, rozwój systemu mikrofinansowania z udziałem m.in. punktów jednego kontaktu i banków spółdzielczych, promocję alternatywnych do kredytu bankowego źródeł finansowania działalności, rozwój systemu finansowania podwyższonego ryzyka, stworzenie wprowadzenie systemu mediacji finansowej.
- 2) Stworzenie warunków dla racjonalnego dostępu przedsiębiorstw z sektora MŚP do pomocy publicznej.
- 3) Uproszczenie procedur pozyskiwania środków z **funduszy europejskich**, przy zapewnieniu orientacji na trwałość projektów oraz zgodność z priorytetami rozwoju społeczno-gospodarczego kraju i regionów.
- 4) Popularyzacja i wspieranie rozwoju **partnerstwa publiczno-prywatnego (PPP)**, w tym m.in. uproszczenie procedur i kontroli dotyczących przetargów i wyborów partnerów.
- 5) Budowa całościowego i spójnego **systemu promocji polskiej gospodarki**, wykorzystującego w optymalny sposób dostępne zasoby ludzkie i finansowe na rzecz wspierania działań polskich przedsiębiorców za granicą i przyciągania inwestycji zagranicznych do Polski oraz dalszy rozwój wysokiej jakości usług informacyjnych dotyczących eksportu i inwestycji poza granicami Polski,

a także usług informacyjnych ułatwiających potencjalnym inwestorom zagranicznym dostępu do informacji o warunkach podejmowania działalności gospodarczej w Polsce, w tym w ramach sieci COIE⁵.

- 6) Rozszerzenie gamy instrumentów wsparcia działań przedsiębiorców mających na celu **rozwój działalności eksportowej**, dostosowanych do etapu rozwoju przedsiębiorstwa i jego profilu.
- 7) Kontynuacja, w ramach wspólnej polityki handlowej UE, działań mających na celu otwieranie zagranicznych rynków dla polskich produktów poprzez dostarczanie użytecznych informacji o nich polskim przedsiębiorcom, eliminację barier taryfowych oraz pozataryfowych, a także umożliwianie dostępu do systemów zamówień publicznych w krajach trzecich.
- 8) Tworzenie warunków dla rozwoju **zrównoważonej produkcji i konsumpcji oraz zrównoważonej polityki przemysłowej** poprzez m.in. promowanie zrównoważonych zamówień publicznych lub wspieranie rozwoju i wdrażania technologicznych i nietechnologicznych innowacji na rzecz zrównoważonego rozwoju, w tym technologii środowiskowych, ICT, systemów zarządzania środowiskowego.
- 9) Kontynuacja działań na rzecz **wzrostu efektywności energetycznej** gospodarki, w tym regulacji dot. mechanizmów wsparcia i prowadzących do uzyskania wymiernych oszczędności energii.
- 10) Działania na rzecz wzrostu wykorzystania **odnawialnych źródeł energii** – w oparciu o rachunek ekonomiczny oraz mając na względzie rozwój MŚP i nowych gałęzi przemysłu, a także tworzenie nowych, trwałych miejsc pracy.
- 11) Rozwój **nowych technologii wykorzystania węgla** poprzez działania na rzecz wspierania prac badawczych i rozwojowych nad wykorzystaniem węgla do produkcji paliw płynnych i gazowych.
- 12) Promocja **energetyki jądrowej**, jako korzystnie wpływającej na konkurencyjność polskiej gospodarki oraz polskich przedsiębiorstw, również MŚP ze względu na istotny wpływ na wzrost bezpieczeństwa energetycznego, pozytywny wpływ na poziom cen energii elektrycznej, a także skalę, złożoność oraz wielkość inwestycji.
- 13) Promowanie przedsiębiorczości typu „**business & biodiversity**”, w szczególności na obszarach zagrożonych peryferyjnością.

III. Stymulowanie innowacyjności wśród przedsiębiorców:

- 1) Działania na rzecz bardziej efektywnego wydatkowania środków publicznych przeznaczonych na finansowanie B+R+I, w szczególności zwiększenie finansowania konkursowego (przedmiotowego) oraz poprawienie efektywności finansowania podmiotowego.
- 2) Uproszczenie, zapewnienie spójności i przejrzystości systemu danin publicznych mające na względzie potrzeby efektywnej i innowacyjnej gospodarki.
- 3) Skoordinowanie **polityki naukowej i innowacyjnej** na szczeblu centralnym oraz wzmocnienie horyzontalnego, interdyscyplinarnego podejścia do problematyki gospodarki opartej na wiedzy.
- 4) Wzmocnienie **polityki innowacyjności na szczeblu regionalnym** m.in. poprzez odejście od wykonawczego (podporządkowanego wykorzystaniu środków unijnych) podejścia do polityki innowacyjnej na rzecz całościowego spojrzenia na kształtowanie procesów innowacji i transferu technologii w regionie.
- 5) Kształtowanie **postaw proinnowacyjnych wśród przedsiębiorców**, zwłaszcza z sektora MŚP poprzez m.in. programy i inicjatywy edukacyjne ukierunkowane na tworzenie proinnowacyjnej kultury organizacyjnej – bazującej na odpowiedniej elastyczności proceduralnej, uwzględniającej kompetencje, takie jak zdolność do współpracy czy kompetencje cyfrowe.
- 6) **Racjonalizacja systemu zachęt fiskalnych wspierających prowadzenie działalności B+R+I** – mało efektywne regulacje powinny zostać zastąpione nieskomplikowanym systemem zachęt dla

⁵ Centra Obsługi Inwestorów i Eksporterów działające w strukturze Urzędów Marszałkowskich bądź innych jednostek wybranych przez Urząd Marszałkowski danego województwa do realizacji zadania.

przedsiębiorstw podejmujących ryzyko związane z działalnością B+R oraz wdrożeniem nowych technologii.

- 7) Działania na rzecz rozwoju rynku **Private Equity – Venture Capital**, szczególnie w odniesieniu do inwestycji w innowacyjne firmy na wczesnym etapie rozwoju (seed i start-up).
- 8) Wspieranie rozwoju i upowszechnienie idei tworzenia **klastrów, platform technologicznych oraz innych powiązań kooperacyjnych** pomiędzy przedsiębiorcami oraz między przedsiębiorstwami i jednostkami naukowymi, ukierunkowanych na realizację przedsięwzięć innowacyjnych.
- 9) Upowszechnianie wśród przedsiębiorców **kultury własności intelektualnej** i wspieranie ochrony praw **własności przemysłowej**;
- 10) Budowa **kultury innowacyjnej przedsiębiorczości akademickiej** poprzez m.in. wzmocnienie oferty programowej uczelni o moduły dotyczące przedsiębiorczości, innowacji i komercjalizacji technologii oraz włączanie doświadczonych praktyków w proces wsparcia przedsiębiorczości akademickiej.
- 11) Wspieranie **mobilności kadr nauki i gospodarki** poprzez promowanie praktyki zawodowej w przedsiębiorstwach (w tym MŚP) dla kadry naukowej oraz włączenie praktyków w projekty badawcze i w proces dydaktyczny.
- 12) Wspieranie **rozwoju kadr dla innowacyjnej i efektywnej gospodarki** poprzez m.in. zaangażowanie środowiska biznesu w system uczenia się przez całe życie, promowanie i rozwój kształcenia i szkolenia zawodowego, zwiększanie umiejętności zarządczych przedsiębiorców, szczególnie z sektora MŚP.
- 13) Pobudzanie innowacji poprzez upowszechnienie stosowania **technologii informacyjnych i komunikacyjnych (ICT)** oraz inwestycji w te technologie.
- 14) Rozwój nowoczesnego i koherentnego systemu **transferu technologii i komercjalizacji wiedzy** oraz jego systematyczne doskonalenie.
- 15) Popularyzacja zaawansowanych form **współpracy międzynarodowej** polskich przedsiębiorców z ich partnerami zagranicznymi, upowszechnianie doświadczeń i wzorców współpracy.
- 16) Stymulowanie **umiędzynarodowienia ośrodków innowacji**, w obszarze wiedzy i wymiany umiejętności, w transferze know-how i technologii oraz działalności na rynkach międzynarodowych.

IV. Pozostałe działania sprzyjające rozwojowi przedsiębiorczości:

- 1) Rozwijanie systemu **instytucji otoczenia biznesu** celem zagwarantowania wysokiej jakości usług dla biznesu (np. podnoszenie kwalifikacji kadr, wzmocnienie współpracy pomiędzy ośrodkami zrzeszonymi w sieciach instytucji otoczenia biznesu).
- 2) Dalsze działania na rzecz **usprawnienia funkcjonowania polskiej administracji** poprzez wdrażanie systemów zapewniających odpowiednią jakość świadczonych usług oraz systematyczne szkolenie kadr.
- 3) Dalsze ograniczanie **uznaniowości** w wydawaniu rozstrzygnięć administracyjnych.
- 4) Promowane **zarządzania strategicznego** w przedsiębiorstwach, ze szczególnym naciskiem na długofalowe sformalizowane plany rozwoju.
- 5) Promowanie **społecznej odpowiedzialności biznesu**, zwłaszcza w sektorze MŚP;
- 6) Wzmocnienie **postaw proekologicznych** poprzez promocję systemów zarządzania środowiskowego ISO 14001 oraz EMAS, a także certyfikowanych eko-znaków.
- 7) Wspieranie inicjatyw mających na celu **zacieśnianie współpracy pomiędzy przedsiębiorcami**, prowadzącej do większej efektywności gospodarowania, w tym m.in. promocja roli współdziałania, powiązań sieciowych i nieformalnych aliansów.
- 8) Wprowadzenie do **programu nauczania** w szkołach elementów podstawowej wiedzy z dziedziny finansów, rachunkowości i ekonomii.

- 9) Popularyzacja idei **ekonomii społecznej** oraz stworzenie warunków sprzyjających rozwojowi przedsiębiorstw społecznych.

Duża część powyższych rekomendacji, z uwagi na ich długofalowy charakter, pokrywa się z postulatami przedstawionymi w ubiegłorocznej edycji raportu *Przedsiębiorczość w Polsce*. Na kolejnych stronach przedstawiono w ujęciu tabelarycznym ogólny stan realizacji rekomendacji z 2012 r.

Tabela 1. Ogólny stan realizacji rekomendacji z ubiegłorocznej edycji raportu

REKOMENDACJE Z 2012 R.	STAN REALIZACJI NA DZIEŃ 20.06.2013 r.				
	Zrealizowane	W trakcie realizacji	Brak postępu w realizacji	Planowane nowe działania/instrumenty	Praca ciągła/charakter długofalowy
I. Działania horyzontalne na rzecz zapewnienia przyjaznego otoczenia prawnego i instytucjonalnego dla przedsiębiorczości, ze szczególnym uwzględnieniem zasady 'think small first':					
1) Dalsza eliminacja lub zmiana przepisów wprowadzających nadmierne obciążenia administracyjne i finansowe;	x	x			x
2) Stworzenie opartego na dowodach i stabilnego procesu zarządzania legislacyjnego;		x			x
3) Uproszczenie oraz zapewnienie przejrzystości systemu podatkowego, m.in. poprzez zwiększenie efektywności i jednolitości podatków dochodowych, racjonalizację ulg podatkowych, ograniczenie liczby regulacji w zakresie podatku VAT oraz ich uproszczenie;		x			x
4) Kontynuacja działań na rzecz usprawnienia postępowań sądowych w sprawach gospodarczych poprzez m.in. stworzenie warunków dla szerszego wykorzystania nowoczesnych rozwiązań technologicznych w postępowaniu przed sądami, czy dalsze upowszechnianie alternatywnych form rozwiązywania sporów;	x	x		x	x
5) Przeciwdziałanie upadłości przedsiębiorstw oraz prowadzenie polityki „drugiej szansy” poprzez m.in. wykorzystanie systemów wczesnego ostrzegania dla zapobiegania sytuacjom kryzysowym przedsiębiorstw;		x			x
6) Zwiększenie efektywności wykorzystania aktywów Skarbu Państwa oraz poprawa przejrzystości zasad funkcjonowania mienia publicznego w gospodarce;		x			x
7) Wzmacnianie dialogu społeczno-gospodarczego poprzez zapewnienie partnerskich relacji pomiędzy administracją a obywatelami, przedsiębiorcami i partnerami społeczno-gospodarczym.	x	x		x	x
II. Działania sprzyjające wzrostowi inwestycji przedsiębiorstw, ekspansji rynkowej oraz poprawie efektywności ich funkcjonowania:					
1) Ułatwianie przedsiębiorstwom dostępu do kapitału we wszystkich fazach ich rozwoju, ze szczególnym uwzględnieniem kapitału wysokiego ryzyka i sektora MŚP;	x	x		x	x
2) Dalsze uproszczenia procedur pozyskiwania środków z funduszy europejskich, przy zapewnieniu orientacji na trwałość projektów oraz zgodność z priorytetami rozwoju społeczno-gospodarczego kraju i regionów;	x	x		x	x
3) Promocja partnerstwa publiczno-prywatnego (PPP);		x		x	x
4) Stworzenie kompleksowego i spójnego systemu promocji polskiej gospodarki, wykorzystującego w optymalny				x	x

spółdzielnie zasoby ludzkie i finansowe na rzecz wspierania działań polskich przedsiębiorców za granicą i ściągania inwestycji zagranicznych do Polski oraz dalszy rozwój wysokiej jakości usług informacyjnych dotyczących eksportu i inwestycji poza granicami Polski, zwłaszcza w ramach sieci COIE;					
5) Rozbudowa instrumentów wsparcia dla działań przedsiębiorców mających na celu rozwój działalności eksportowej, dostosowanych do etapu rozwoju przedsiębiorstwa ;		x		x	x
6) Tworzenie warunków dla rozwoju zrównoważonej produkcji i konsumpcji oraz zrównoważonej polityki przemysłowej;		x		x	x
7) Działania na rzecz wzrostu wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych, które mogą dać impuls do rozwoju MSP, a także tworzenia nowych miejsc pracy oraz rozwoju nowych gałęzi przemysłu, które stymulowałyby gospodarkę;		x		x	x
8) Rozwój energetyki jądrowej, która z uwagi na istotne powiększenie bezpieczeństwa energetycznego, pozytywny wpływ na poziom cen energii elektrycznej, a także skalę, złożoność oraz wielkość inwestycji korzystnie wpływać będzie na konkurencyjność polskiej gospodarki oraz polskich przedsiębiorstw, w tym MSP;				x	x
9) Rozwój nowych technologii wykorzystania węgla poprzez działania na rzecz wspierania prac badawczych i rozwojowych nad wykorzystaniem węgla do produkcji paliw płynnych i gazowych;		x		x	x
10) Stworzenie ram prawno-organizacyjnych dla działań na rzecz wzrostu efektywności energetycznej gospodarki, obejmujących mechanizm wsparcia i prowadzących do uzyskania wymiernych oszczędności energii;	x	x		x	x
11) Promowanie przedsiębiorczości typu „business & biodiversity”, w szczególności na obszarach zagrożonych peryferyjnością.				x	
III. Stymulowanie innowacyjności wśród przedsiębiorców:					
1) Działania na rzecz bardziej efektywnego wydatkowania środków publicznych przeznaczonych na finansowanie B+R+I, w szczególności zwiększenie finansowania konkursowego (przedmiotowego) oraz podniesienie efektywności finansowania podmiotowego;		x		x	x
2) Eliminacja szkodliwych subsydiów i racjonalizacja ulg podatkowych;		x		x	x
3) Działania na rzecz rozwoju rynku Private Equity - Venture Capital, szczególnie w odniesieniu do inwestycji w innowacyjne firmy na wczesnym etapie rozwoju (seed i start-up);		x		x	x
4) Poprawa koordynacji polityki naukowej i innowacyjnej na poziomie centralnym oraz wzmocnienie horyzontalnego, interdyscyplinarnego podejścia do problematyki gospodarki opartej na wiedzy;		x		x	x
5) Wspieranie rozwoju i upowszechnienie idei tworzenia klastrów, platform technologicznych oraz innych powiązań kooperacyjnych pomiędzy przedsiębiorcami oraz pomiędzy przedsiębiorstwami i jednostkami naukowymi, ukierunkowanych na realizację przedsięwzięć innowacyjnych;	x	x		x	x
6) Kształtowanie postaw proinnowacyjnych przedsiębiorców, zwłaszcza z sektora MŚP poprzez m.in. programy i inicjatywy edukacyjne na rzecz budowy proinnowacyjnej kultury organizacyjnej – bazującej na relatywnie dużej elastyczności proceduralnej, zwracającej uwagę na takie rodzaje kompetencji, jak zdolność do współpracy czy		x		x	x

kompetencje cyfrowe;					
7) Upowszechnianie wśród przedsiębiorców kultury własności intelektualnej i wspieranie ochrony praw własności przemysłowej;		x		x	x
8) Budowa kultury przedsiębiorczości akademickiej poprzez m.in. wzmocnienie oferty programowej uczelni o moduły dotyczące przedsiębiorczości, innowacji i komercjalizacji technologii oraz włączanie doświadczonych praktyków w proces wsparcia przedsiębiorczości akademickiej;		x		x	x
9) Wspieranie mobilności kadr nauki i gospodarki poprzez promowanie praktyki zawodowej w przedsiębiorstwach (w tym MŚP) dla kadry naukowej oraz włączenie praktyków w projekty badawcze, a także w proces dydaktyczny;		x		x	x
10) Wspieranie rozwoju kadr dla innowacyjnej i efektywnej gospodarki poprzez m.in. zaangażowanie środowiska biznesu w system uczenia się przez całe życie, promowanie i rozwój kształcenia i szkolenia zawodowego, zwiększanie umiejętności zarządczych przedsiębiorców, szczególnie z sektora MŚP;		x		x	x
11) Pobudzanie innowacji poprzez upowszechnienie stosowania technologii informacyjnych i komunikacyjnych (ICT) oraz inwestycji w te technologie.		x		x	x
IV. Pozostałe działania sprzyjające rozwojowi przedsiębiorczości:					
1) Rozwijanie systemu instytucji otoczenia biznesu, mającego na celu zapewnienie wysokiej jakości usług dla biznesu (np. podnoszenie kwalifikacji kadr, wzmocnienie współpracy pomiędzy ośrodkami zrzeszonymi w sieciach instytucji otoczenia biznesu);	x	x			x
2) Kontynuacja działań na rzecz usprawnienia funkcjonowania polskiej administracji;	x	x			x
3) Dalsze ograniczanie uznaniowości w wydawaniu rozstrzygnięć administracyjnych;		x			x
4) Promowane zarządzania strategicznego w przedsiębiorstwach, ze szczególnym naciskiem na sformalizowane plany rozwoju;		x		x	x
5) Promowanie społecznej odpowiedzialności biznesu, zwłaszcza w sektorze MŚP;		x		x	x
6) Wzmocnienie postaw proekologicznych poprzez promocję systemów zarządzania środowiskowego ISO 14001 oraz EMAS, a także certyfikowanych eko-znaków;		x		x	x
7) Wspieranie inicjatyw mających na celu zacieśnianie współpracy pomiędzy przedsiębiorcami, jako prowadzących do większej efektywności gospodarowania.		x		x	x

1. MAKROEKONOMICZNA SYTUACJA POLSKI W 2012 ROKU

Jednym z głównych czynników determinujących poziom aktywności gospodarczej w skali globalnej w 2012 r. było ryzyko pogłębienia się problemów fiskalnych w strefie euro. Jego zmaterializowanie mogło pociągnąć za sobą trudne do przewidzenia, aczkolwiek bardzo bolesne z ekonomicznego punktu widzenia, skutki dla całej światowej gospodarki. Mimo tak negatywnie kształtujących się tendencji w otoczeniu ekonomicznym, Polska nadal notowała wzrost gospodarczy, jeden z wyższych w Europie. Sprzyjała temu zarówno relatywnie wysoka aktywność krajowych przedsiębiorstw, jak i przyrost wydatków konsumpcyjnych gospodarstw domowych.

Warunki panujące w otoczeniu gospodarczym Polski w 2012 r. stwarzały szereg wyzwań dla procesu tworzenia wartości dodanej w kraju. Z jednej strony, narastające problemy fiskalne w strefie euro skutecznie potęgowały awersję do ryzyka, będącą głównym źródłem zmniejszonej skali napływu kapitału zagranicznego do gospodarek z naszego regionu. Z drugiej natomiast znajdowały one swoje odzwierciedlenie w spowalniającej dynamice popytu zagranicznego.

Dodatkowym elementem, potęgującym – w krótkim okresie – negatywne oddziaływanie kryzysu zadłużeniowego w strefie euro na polską gospodarkę, był postępujący w kraju proces konsolidacji fiskalnej. Pomimo zbliżania się do celu deficytu sektora instytucji rządowych i samorządowych na poziomie 3% PKB, ograniczanie wydatków, przy poszukiwaniu nowych źródeł dochodów budżetowych, nie sprzyjały utrzymaniu pożądanego poziomu popytu konsumpcyjnego w skali całej gospodarki.

Działania ukierunkowane na obniżenie relacji długu sektora finansów publicznych do PKB zmniejszają obawy inwestorów zagranicznych odnośnie przyszłej kondycji finansowej budżetu państwa. Dlatego też ocenia się, że pozytywne oddziaływanie tego czynnika na percepcję Polski jako bezpiecznego miejsca do lokowania kapitału, widoczne będzie dopiero w średnim i długim okresie, w formie zwiększenia stabilności i trwałości wzrostu gospodarczego.

Zlikwidowanie nadmiernego deficytu, ograniczenie narastania zadłużenia oraz zmniejszenie, a następnie ustabilizowanie deficytu strukturalnego na poziomie średniookresowego celu budżetowego należą do najważniejszych zadań rządu.

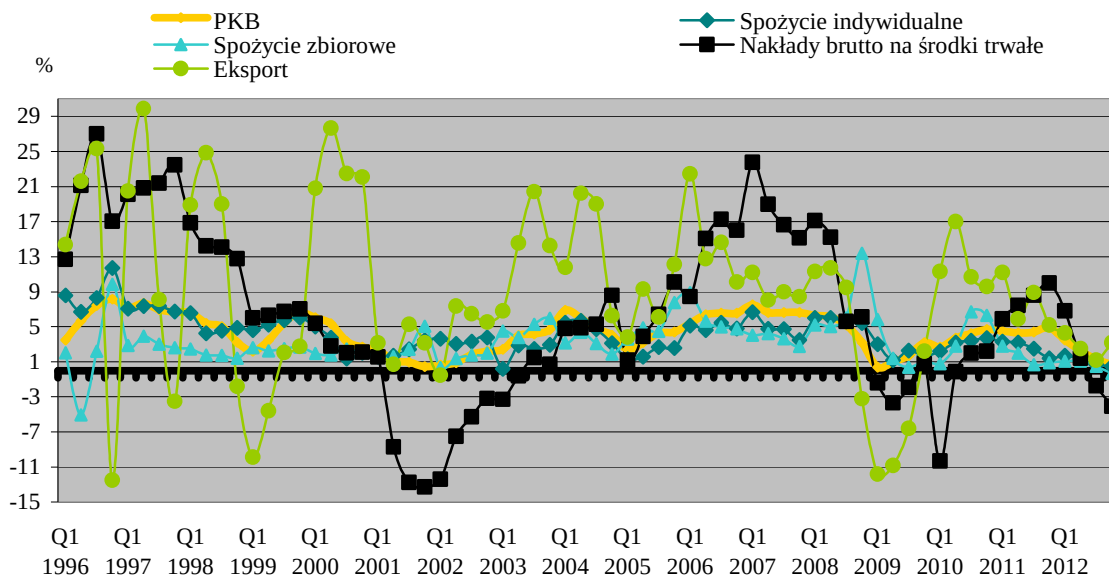
Polska należy do krajów, które w dużej mierze wykorzystują swoją atrakcyjność gospodarczą. Fakt, iż kryzys miał ograniczony wpływ na gospodarkę sprawia, że napływ BIZ jest nadal znaczący. W latach 2004–2012, skierowane do Polski bezpośrednie inwestycje zagraniczne wyniosły ponad 97 mld EUR. Według wstępnych szacunków NBP w oparciu o dane kwartalne dot. bilansu płatniczego. wielkość napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych w 2012 r. wyniosła 2,5 mld EUR, co było wartością znacząco niższą w porównaniu z rokiem 2011 (napływ BIZ wyniósł wówczas 13,6 mld EUR). Szacunki pokazują, że gdyby nie kapitał w transzycie wartość BIZ w Polsce byłaby wyraźnie wyższa. **Na koniec 2012 r. skumulowana kwota kapitałów własnych i reinwestowanych zysków wyniosła 124,8 mld EUR.**

1.1 Wzrost gospodarczy i jego czynniki

Po spowolnieniu obserwowanym w 2009 r. (1,6% wzrost PKB) oraz wyraźnym przyspieszeniu w latach 2010–2011 (o 3,9% i 4,5% wzrost PKB), w kolejnym roku tempo wzrostu gospodarczego spowolniło. Na tle innych krajów Unii Europejskiej wyniki gospodarcze naszego kraju prezentowały się jednak bardzo dobrze, lokując nasz kraj w gronie europejskich liderów wzrostu.

W 2012 r. wzrost PKB polskiej gospodarki wyniósł 1,9%. Pomimo rozpoczęcia roku wysokim, 3,5-proc. wzrostem PKB w jego I kw. (r/r), w kolejnych dynamika wzrostu gospodarczego wyraźnie spadała osiągając w IV kw. poziom 100,7 (100=analogiczny okres roku poprzedzającego), głównie za sprawą stopniowo słabnącego popytu wewnętrznego. W efekcie tego motorem wzrostu gospodarczego Polski w 2012 r. był popyt zagraniczny, który wykazał się kontrybucją we wzrost na poziomie 2,1 pkt. proc.

Wykres 3. Wzrost gospodarczy, konsumpcja i nakłady brutto na środki trwałe (zmiana % w relacji do analogicznego okresu roku poprzedniego)

Źródło: Opracowanie DSA MG na podstawie danych GUS.

Rok 2012 charakteryzował się relatywnie dużą zmiennością dynamiki popytu inwestycyjnego. O ile w pierwszych dwóch jego kwartałach kontynuowany był proces odbudowy potencjału inwestycyjnego - mierzony w skali roku, to w II połowie roku wartość nakładów brutto na środki trwałe realnie spadała. Wynikało to z jednej strony z efektu wysokiej bazy statystycznej z roku poprzedniego (w III i IV kw. 2011 wzrost odpowiednio o 8,6% i 10,0% r/r), z drugiej natomiast wiązało się to z utrzymującą się w sektorze przedsiębiorstw tendencją do wstrzymywania decyzji inwestycyjnych, w związku z oczekiwanym spowolnieniem gospodarczym. W efekcie tego w całym roku wskaźnik ten zanotował spadek na poziomie 0,8% r/r, negatywnie oddziałując na tempo wzrostu PKB w analizowanym okresie (-0,2 pkt. proc. wkładu we wzrost PKB).

Podobna tendencja dotyczyła również popytu konsumpcyjnego, który w drugiej połowie roku wyraźnie osłabł wskutek rosnących cen żywności, utrzymania mieszkania oraz paliw, a także coraz słabszych perspektyw rynku pracy. Wypadkową szybko rosnących cen oraz niewielkiego wzrostu podaży pracy była niska dynamika sprzedaży detalicznej, która w drugiej połowie roku oscylowała realnie na poziomie zbliżonym z okresu bazowego. Co więcej, widoczne coraz wyraźniej w drugiej połowie roku spowolnienie gospodarcze skutecznie ograniczyło skłonność gospodarstw domowych do zwiększania wydatków konsumpcyjnych, czego rezultatem był 0,6-proc. wzrost spożycia ogółem w całym 2012 r.

Zmiany w strukturze popytu krajowego i zagranicznego pozostają w ścisłym związku z rolą, jaką we wzroście na przestrzeni kolejnych lat odegrały poszczególne sektory gospodarki. W 2012 r. sektor usługowy, od kilku lat dynamicznie rozwijający się, utrzymał swój dodatni wkład w tworzenie wartości dodanej. Po okresie spowolnienia gospodarczego w 2009 r., kiedy to wkład przemysłu w kształtowanie PKB stał się niemalże neutralny, w roku 2010 nastąpił powrót do pozytywnego wpływu tego sektora na wzrost PKB. W roku 2012 tendencja ta, choć w mniejszej skali, została utrwalona.

W całym 2012 r. wskaźniki sektora budowlanego charakteryzowały się dużą zmiennością. O ile w pierwszej jego połowie sprzedaż produkcji budowlano-montażowej realnie wzrosła w skali roku (styczeń 2012 – najwyższy od 2007 r. miesięczny wzrost – o 31,9% r/r), to w III i IV kw. wyraźnie spadła (grudzień 2012 – spadek o 24,9% r/r). Ocenia się, że tendencja ta była efektem zakończenia części projektów inwestycyjnych realizowanych w ramach przygotowań do Euro 2012, które w ostatnich latach determinowały wyniki w sektorze.

Napływające dane nie potwierdzają stabilności tendencji wzrostowych w gospodarce światowej. Głównym czynnikiem ryzyka pozostaje obecnie nierównowaga fiskalna w strefie euro.

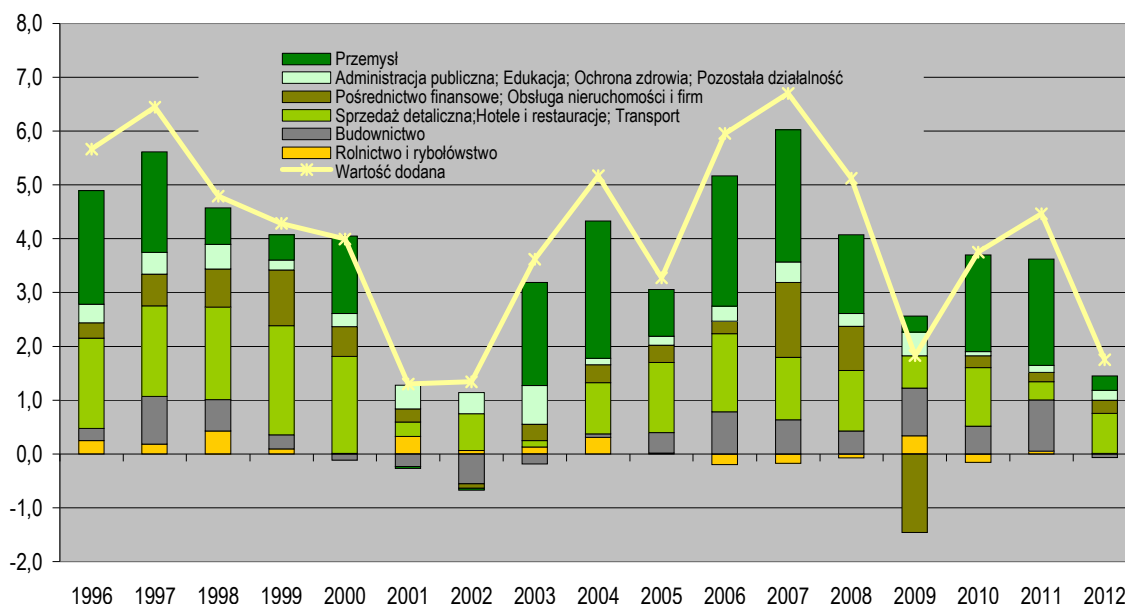
Tabela 2. Dekompozycja wzrostu PKB w UE, Niemczech i Polsce w latach 2001-2012

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
UE	2,1	1,3	1,5	2,5	2,1	3,3	3,2	0,3	-4,3	2,1	1,6	-0,3
popyt wewnętrzny	1,7	1,1	1,9	2,4	2,0	3,2	3,3	0,2	-4,2	1,6	0,6	-1,5
popyt zewnętrzny	0,4	0,2	-0,4	0,1	0,1	0,1	-0,1	0,1	-0,1	0,5	1,0	1,2
Niemcy	1,5	0,0	-0,4	1,2	0,7	3,7	3,3	1,1	-5,1	4,2	3,0	0,7
popyt wewnętrzny	-0,2	-1,9	0,4	0,0	-0,2	2,6	1,8	1,1	-2,3	2,5	2,4	-0,4
popyt zewnętrzny	1,7	1,9	-0,8	1,2	0,9	1,1	1,5	0,0	-2,8	1,7	0,6	1,1
Polska	1,2	1,4	3,9	5,3	3,6	6,2	6,8	5,1	1,6	3,9	4,5	1,9
popyt wewnętrzny	-1,4	1,0	2,9	6,4	2,5	7,4	8,9	5,8	-1,1	4,6	3,6	-0,2
popyt zewnętrzny	2,6	0,4	1,0	-1,1	1,1	-1,2	-2,1	-0,7	2,7	-0,7	0,9	2,1

Źródło: Obliczenia DSA MG na podstawie danych Eurostat

Spowolnienie gospodarcze w Polsce przebiegało w sposób odmienny od tego obserwowanego w całej UE. Skala wyhamowania tempa popytu wewnętrznego w 2009 r. w Polsce była mniejsza, dodatkowo notowaliśmy dodatni wkład ze strony popytu zewnętrznego. W 2010 r. ożywienie popytu wewnętrznego było bardziej intensywne, przy umiarkowanie negatywnym wkładzie popytu zewnętrznego. Rok 2011 charakteryzował się już wyraźną odbudową potencjału inwestycyjnego polskiej gospodarki. W okresie tym relatywnie niską dynamiką wykazała się natomiast konsumpcja.

W 2012 r. rolę stymulatora wzrostu gospodarczego w Polsce przejął popyt zagraniczny. Utrzymująca się na niskim poziomie dynamika konsumpcji, przy spadku inwestycji, znalazły swoje odzwierciedlenie w niewielkim, aczkolwiek ujemnym wkładzie we wzrost PKB.

Wykres 4. Dekompozycja sektorowa PKB w latach 1996- 2012

Źródło: Opracowanie DSA MG na podstawie danych Eurostat

Najsilniej spowolnienie roku 2009 odbiło się na sektorze pośrednictwa finansowego, jednocześnie podobnie jak w przypadku spowolnienia z początku wieku, spadło tempo wzrostu sektora przemysłowego, co w przypadku dekonjunktury gospodarczej jest naturalną prawidłowością. Pozytywnie oddziaływały zaś sektor usługowy (handel, hotele, transport) oraz budownictwo. W latach 2010-2011 głównym czynnikiem wzrostu był przemysł, a także usługi, negatywny natomiast – głównie w 2010 r. – był zaś wpływ rolnictwa i rybołówstwa. W roku 2012 wartość dodana w gospodarce wspierana była w największym stopniu dobrą kondycją sektora usług. Nadal pozytywnym wkładem, aczkolwiek już w mniejszym stopniu, wykazywał się w analizowanym okresie również przemysł.

1.2 Inwestycje

Nakłady brutto na środki trwałe w 2012 r. spadły o 0,8% wobec wzrostu o 8,5% w roku 2011. W 2012 r. dynamika nakładów z kwartału na kwartał była coraz słabsza, zwalniając z poziomu 6,8% w I kwartale do 1,4% w II kwartale. W kolejnych dwóch kwartałach odnotowano spadek nakładów o -1,7% w III oraz -4,1% w IV kwartale.

Niepewność co do kształtowania się koniunktury wśród przedsiębiorców oraz pogarszająca się sytuacja firm skutkowałą ograniczeniem skali inwestycji. O ile w pierwszej połowie 2012 r. były jeszcze na stosunkowo wysokim poziomie, co było związane ze zwiększonymi nakładami poniesionymi w związku z organizacją Mistrzostw Europy w piłce nożnej, o tyle w drugim półroczu dynamika inwestycji wyraźnie wygasła. Spadek nakładów brutto na środki trwałe w ostatnich dwóch kwartałach 2012 r. był wynikiem odkładania inwestycji, wygasaniem projektów infrastrukturalnych współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej oraz mniejszą niż w poprzednich okresach skłonnością firm do rozbudowy majątku produkcyjnego. Po części, był to również rezultat wysokiej bazy z roku poprzedniego (8,6% w III kwartale i 10% w IV kwartale 2011). Inwestycje przedsiębiorstw miały charakter odtworzeniowy i modernizacyjny.

Tabela 3. Nakłady inwestycyjne brutto sektora publicznego jako procent PKB

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Polska	3,4	3,4	3,9	4,2	4,6	5,2	5,6	5,7	4,6
UE-27	2,4	2,3	2,5	2,6	2,7	2,9	2,7	2,5	2,3

Źródło: Eurostat.

W porównaniu z wcześniejszymi latami, w 2012 r. widoczne było ograniczenie inwestycji sektora publicznego. Niższe inwestycje sektora instytucji rządowych i samorządowych związane były z kontynuacją procesu konsolidacji finansów publicznych. Mimo, że w 2012 r. wydatki na inwestycje publiczne (zarówno w ujęciu nominalnym jak i w relacji do PKB) w Polsce były niższe niż w latach poprzednich i stanowiły 4,6% PKB, to po Estonii był to drugi najwyższy wynik wśród państw Unii Europejskiej.

Chociaż wyższą aktywnością inwestycyjną odznaczały się przedsiębiorstwa prywatne, to inwestycje w całej gospodarce spadły. Jakkolwiek, inwestycje prywatne powinny stopniowo zastępować inwestycje publiczne we wspieraniu wzrostu gospodarczego. Dodatkowym impulsem dla inwestycji ma być program Inwestycje Polskie.

Tabela 4. Nakłady inwestycyjne brutto sektora prywatnego jako procent PKB

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011 *	2012 *
Polska	14,7	14,8	15,7	17,4	17,7	16,0	14,2	14,5	14,8
UE-27	17,2	17,7	18,1	18,6	18,3	16,2	15,8	16,1	15,6

Źródło: Eurostat. * - prognoza

Przyspieszenie wzrostu nakładów inwestycyjnych w latach 2006-2008 podniosło wskaźnik udziału nakładów inwestycyjnych sektora prywatnego do wielkości zbliżonej do notowanego w najbardziej rozwiniętych gospodarkach UE. W kolejnych latach nakłady sektora prywatnego znacząco spadły, co przy wysokiej dynamice nakładów sektora publicznego, spowodowało znaczący spadek udziału tego sektora w wydatkach ogółem. W 2012 r. odnotowano dalszy wzrost nakładów sektora prywatnego, jednak o tym, czy będzie on trwały będą decydować firmy, które w dużej mierze kształtują poziom oraz tempo wzrostu nakładów inwestycyjnych kierując się przesłankami o przyszłym rozwoju ich firmy, jak i całej gospodarki.

Znaczące ograniczenie aktywności sektora przetwórczego w czasie kryzysu spowodowało spadek wykorzystania możliwości produkcyjnych zarówno w Polsce, jak i rozwiniętych krajach UE. Jednak już od drugiej połowy 2009 r. wskaźnik ten zaczął rosnąć. W Polsce, pomimo systematycznego wzrostu oraz wysokiej dynamiki sprzedaży produkcji przemysłowej, znajduje się on w dalszym ciągu poniżej poziomu sprzed kryzysu (75,4% w IV kwartale 2012 w stosunku do 80,3% w I kwartale 2008 r.).

Relacja nakładów brutto na środki trwałe do PKB w 2012 r. ponownie spadła do 19,4%, z 20,2% w 2011, po wzroście 0,3 pkt. proc. rok wcześniej. Tym samym, stopa inwestycji była w okresie 2009-2012 niższa od najwyższego notowanego w 2008 r. 22,3%. Stopa oszczędności w 2012 r. ukształtowała się na poziomie 17,4%.

Poprawa koniunktury gospodarczej w Polsce i na świecie oraz wzrost produkcji, miały odzwierciedlenie w rosnących zyskach firm zagranicznych. Dzięki temu możliwe było zwiększenie nakładów inwestycyjnych. W 2011 r. napływ BIZ do Polski wyniósł 13,6 mld EUR. Był on znacznie wyższy od średniej napływu dla ubiegłych lat. W 2011 r. główną pozycją w napływie BIZ były inwestycje w postaci pozostałego kapitału, stanowiące 52% napływu BIZ do Polski (wynik jednostkowej transakcji), w następnej kolejności – reinwestowane zyski, których wartość wyniosła ponad 4,8 mld EUR, tj. 36%. Znacznie mniejszy odsetek w strukturze BIZ stanowił kapitał udziałowy, na który przypadło 12% ogólnej

kwoty napływu BIZ. Najwięcej kapitału do Polski napłynęło z państw UE-27. Wśród nich, liderem był Luksemburg (4,5 mld EUR). Za nim uplasowały się Hiszpania (4,3 mld EUR) i Niemcy (3,6 mld EUR). Najwięcej środków z tytułu BIZ skierowano do sektora usług (8,1 mld EUR), w tym zwłaszcza były to inwestycje w działalność finansową i ubezpieczeniową (3,5 mld EUR) oraz działalność profesjonalną, naukową i techniczną (2,5 mld EUR). Według wstępnych szacunków NBP, w 2012 r. napływ BIZ do Polski wyniósł ok. 2,5 mld EUR. Tak niska wartość napływu inwestycji jest wynikiem odpływu kapitału w transzycie, czyli przepływów finansowych, które nie wpływają na krajową produkcję i zatrudnienie⁶.

Tabela 5. Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Polsce (roczne napływy i ich udział w PKB)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012*
BIZ w mln EUR	10.382	8.265	15.578	17.221	10.059	9.835	10.473	13.664	2.455
w % PKB	5,1	3,4	5,7	5,5	2,8	3,2	3,0	3,7	0,7

Źródło: Obliczenia DSA MG na podstawie danych NBP i Eurostat

* dane wstępne

1.3 Handel zagraniczny i kurs walutowy

W 2012 r. wzrost gospodarczy na świecie spowolnił do 3,1% z 3,9% w roku 2011 (według danych Międzynarodowego Funduszu Walutowego), przy czym nadal pozostawał on zdecydowanie szybszy w grupie krajów rozwijających się i słabiej rozwiniętych (4,9%) niż w gospodarkach rozwiniętych (1,2%). W tej drugiej grupie rynków sytuacja była bardzo zróżnicowana. Z jednej strony notowano przyspieszenie wzrostu gospodarczego w Stanach Zjednoczonych – do 2,2% wobec 1,8% w 2011 r. oraz w Japonii, gdzie PKB zwiększył się o 1,9% wobec spadku o 0,6% przed rokiem, z drugiej zaś pogłębienie kryzysu w strefie euro, gdzie po krótkotrwałym wzroście PKB w 2011 r. (o 1,5%), w roku 2012 nastąpił jego spadek o 0,6%. Tempo wzrostu gospodarczego bardzo wyraźnie spowolniło także w przypadku Niemiec – najsilniejszej gospodarki europejskiej i naszego głównego partnera handlowego – z 3,1% do 0,9%.

O załamaniu wzrostu gospodarczego na rynkach unijnych zdecydowało załamanie popytu wewnętrznego, którego wzrost w ostatnich latach stanowił główny czynnik wzrostu polskiego eksportu. O ile w roku 2010 i 2011 popyt w strefie euro zwiększył się odpowiednio o 1,3% i 0,6%, to w 2012 r. wystąpił jego wyraźny spadek o 2,2%. W Niemczech jego znaczący wzrost o 2,6% w 2011 r. przekształcił się w spadek o 0,3%. Jakkolwiek w Wielkiej Brytanii – drugim po Niemczech rynku eksportowym – odnotowano pewien jego wzrost (o 1,1%), to jednak w większości pozostałych ważniejszych rynków unijnych nastąpiło wyraźne załamanie. We Francji po wzroście o 2% w 2011 r., w roku 2012 nastąpił spadek popytu o 0,9%, a we Włoszech jego umiarkowany spadek o 1% w 2011 r. pogłębił się do 5,3%.

Jednym z ważniejszych wewnętrznych uwarunkowań polskiej wymiany handlowej z zagranicą – obok kursu walutowego – jest popyt krajowy, który po dynamicznym wzroście w roku 2010 o 4,6% i w roku 2011 o 3,6%, w 2012 r. obniżył się o 0,2%.

Negatywny wpływ dekoniunktury na rynkach głównych polskich partnerów handlowych (strefy euro), był w pewnej części łagodzony oddziaływaniem deprecjacji złotego w stosunku do obu głównych walut rozliczeń w polskich obrotach z zagranicą, tj. euro i dolara. Rok 2012 przyniósł umocnienie euro wobec złotego o 1,6%, a dolara o 9,9%.

⁶ Odpływ kapitału w transzycie klasyfikowany jest jako jednoczesny spadek FDI (odpływ kapitału) i polskich inwestycji bezpośrednich za granicą (napływ kapitału) i ma zatem neutralny wpływ na bilans płatniczy kraju przyjmującego.

Polski eksport towarów w 2012 r. (według danych GUS) osiągnął wartość prawie 143,5 mld EUR i w porównaniu z 2011 r. był wyższy o 4,9%. Jednocześnie wobec przedkryzysowego poziomu eksportu z 2008 r. jego wartość zwiększyła się o 23,4%. Natomiast import wzrósł o 1%, do poziomu 154 mld EUR, a wobec poziomu z 2008 r. był on z kolei wyższy o 8,1%.

Zdecydowanie szybszy wzrost po stronie eksportu przełożył się na poprawę stanu zrównowżenia obrotów – deficyt wymiany został zredukowany o 5,3 mld EUR, do 10,6 mld EUR. Warto odnotować, że ubiegłoroczny poziom deficytu był o ponad 15,6 mld EUR (tj. o ok. 60%) niższy niż w roku 2008, gdy osiągnął rekordową wartość 26,2 mld EUR.

Natomiast według danych NBP eksport towarów z Polski w 2012 r. wyniósł 146,6 mld EUR, co oznacza wzrost o 4,6% wobec poziomu sprzed roku. Import zaś zwiększył się o 1,1%, do 151,9 mld EUR. W rezultacie deficyt wymiany towarowej został zredukowany o blisko połowę, do 5,3 mld EUR. Z kolei eksport usług wzrósł o 9%, do 29,4 mld EUR, ich import zwiększył się o 7,2%, do 24,6 mld EUR, a nadwyżka obrotów usługowych powiększyła się do 4,8 mld EUR – o 0,8 mld EUR wobec 2011 r.

W 2012 r. relacja obrotów towarowych i usługowych do PKB wyniosła 92,4%, czyli była wyższa o 0,7 pkt. proc. niż przed rokiem. Warto odnotować, że w porównaniu z początkiem ubiegłej dekady relacja ta poprawiła się o 34,8 pkt. proc., co potwierdza znaczącą i systematycznie rosnącą rolę handlu zagranicznego dla rozwoju polskiej gospodarki.

Tabela 6. Relacja eksportu towarów i usług do PKB w latach 2001-2012

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Dynamika PKB w %	1,2	1,4	3,9	5,3	3,6	6,2	6,8	5,1	1,6	3,9	4,5	1,9
PKB w mld zł	779,6	808,6	843,1	924,5	983,3	1 060,0	1 176,7	1 275,5	1 344,5	1 416,6	1 528,1	1 595,3
Eksport w mld zł	210,6	231,4	280,7	346,4	364,7	427,5	479,5	508,6	529,3	598,1	688,6	736,2
Eksport/PKB w %	27,0	28,6	33,3	37,5	37,1	40,3	40,8	39,9	39,4	42,2	45,1	46,1

Źródło: Opracowanie DSA MG na podstawie danych NBP i GUS.

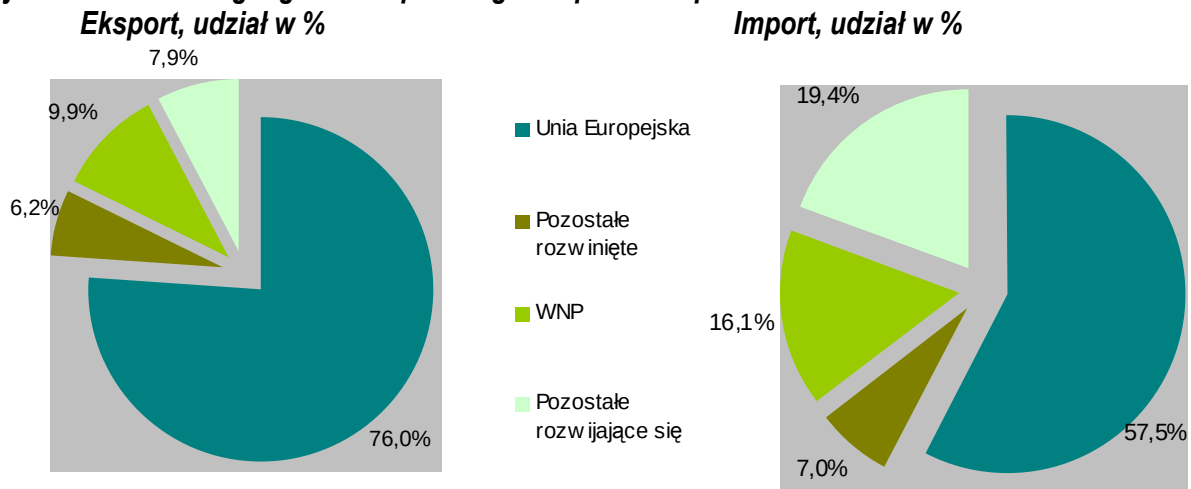
Podobnie jak w latach poprzednich, w roku 2012 zdecydowanie szybciej zwiększył się eksport na rynki rozwijające się niż na rozwinięte. O ile tempo wzrostu wywozu do krajów rozwiniętych wyniosło 2,4% (do 118 mld EUR), to do grupy państw rozwijających się i słabiej rozwiniętych eksport wzrósł o 18,9%, do 25,5 mld EUR. Niski wzrost eksportu na rynki rozwinięte był w głównej mierze wynikiem jego znikomego wzrostu do strefy euro (o 0,7%, do ok. 74,4 mld EUR), w tym jego spadku do Włoch o 4,7%, do Belgii o 5,7%, do Hiszpanii o 12,7%. Z kolei w wywozie do Niemiec, będących naszym głównym partnerem handlowym, nastąpił wzrost o 1,1%, do 36,1 mld EUR. Zdecydowanie lepsze wyniki osiągnięto w eksporcie na rynki unijne spoza strefy euro (wzrost o 6%), gdzie na czoło wysunęła się Wielka Brytania (wzrost o 10,2%, do 9,7 mld EUR), będąca 2. polskim partnerem eksportowym.

Szybciej niż przeciętnie dla całej grupy rynków rozwijających się i słabiej rozwiniętych wzrósł eksport do WNP (o 22,3%, do ponad 14,2 mld EUR), w tym do Rosji o 25,1%, a na Ukrainę o 21,3%. Natomiast wywóz na pozostałe rynki rozwijające się (poza WNP) był wyższy o 14,7% niż przed rokiem i osiągnął poziom blisko 11,3 mld EUR. Wśród nich na uwagę zasługuje wysoki wzrost eksportu do Indii (o 36,4%), Meksyku (o 41,1%), Republiki Korei (o 37,1%).

Rok 2012 był czwartym z rzędu, w którym odnotowano zdecydowaną poprawę stanu zrównowżenia obrotów z krajami rozwiniętymi gospodarczo, gdzie nastąpiło powiększenie nadwyżki wymiany o ponad

5,1 mld EUR, do 18,5 mld EUR. Natomiast pokaźny deficyt występujący w handlu z grupą rynków rozwijających się został zredukowany zaledwie o ok. 140 mln EUR, do ok. 29,1 mld EUR.

Wykres 5. Struktura geograficzna polskiego eksportu i importu w 2012 r.

Źródło: Opracowanie DSA MG na podstawie danych GUS.

W przekroju przedmiotowym w 2012 r. najszybciej zwiększył się eksport artykułów rolno-spożywczych – o 17,5%, do 17,9 mld EUR (tj. 12,5% łącznego wywozu), co stanowi kontynuację obserwowanej w ostatnich latach tendencji do umacniania się pozycji Polski jako eksportera żywności. W porównaniu z okresem przed akcesją (2003 r.) eksport artykułów rolno-spożywczych zwiększył się 4,5-krotnie, podczas gdy łączny polski eksport wzrósł 3-krotnie. W tym okresie zwiększyło się także znaczenie wyrobów przemysłu chemicznego w polskim eksporcie – o ile w roku 2003 stanowiły one 10,5% łącznego wywozu, to w 2012 r. ich udział wzrósł do 14% (tj. ponad 20,1 mld EUR). Swoją dominującą pozycję w polskiej wymianie towarowej z zagranicą utrzymały wyroby elektromaszynowe – w 2012 r. ich udział wyniósł 39% w eksporcie oraz 34,8% w imporcie.

1.4 Rynek pracy⁷

Sytuacja gospodarcza zarówno w kraju, jak i na świecie to główna determinanta zmian zachodzących na rynku pracy. Światowy kryzys, z którym musiała zmierzyć się również Polska, przerwał korzystne zmiany jakie widoczne były na rynku pracy w zasadzie do końca 2008 r. Co prawda pogorszenie sytuacji na rynku pracy w kolejnych latach nie było tak radykalne jak w przypadku wielu gospodarek europejskich, choć i w Polsce zauważalne były efekty dostosowania się firm do mniejszego popytu i nierzadko konieczności ograniczenia produkcji, a więc i mniejszego zapotrzebowania na pracę. W 2011 r. poprawa koniunktury gospodarczej znalazła jednakże odzwierciedlenie we wzroście zatrudnienia w gospodarce narodowej.

⁷ Dane dla Polski dot. 2012 r. są nie w pełni porównywalne z latami poprzednimi ze względu na aktualizację danych o ludności (Powszechny Spis Powszechny 2011). Dla porównań wykorzystano wyniki przeliczone przez GUS zgodnie z nową metodologią i nową podstawą uogólnienia danych. W BAEL od III kwartału 2012 r. do uogólniania wyników badania na populację generalną zastosowano dane o ludności Polski w wieku 15 lat i więcej, pochodzące z bilansów opracowanych na podstawie wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011. Ponadto poza zakresem badania, pozostają osoby przebywające poza gospodarstwem domowym, tj. za granicą lub w gospodarstwach zbiorowego zakwaterowania, 12 miesięcy lub więcej – do II kw. 2012 r. było to powyżej 3 miesięcy.

Rok 2012 to już kolejny rok, w którym nie doszło do zdecydowanego przełamania negatywnych tendencji. Liczba pracujących w wieku 15 lat i więcej wynosiła 15,6 mln, a w grupie wiekowej 20-64 lata 15,2 mln. W 2012 roku wskaźnik zatrudnienia, określający udział ludności pracującej w wieku 20-64 lata w ogólnej liczbie ludności tej grupy wiekowej wyniósł 64,7% (wyznaczony do 2020 roku cel dla Polski zgodnie ze Strategią Europa 2020 to 71%).

Tabela 7. Sytuacja na rynku pracy w latach 1999-2012 w grupie wiekowej 20-64 (średniorocznie, %)

Wyszczególnienie	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
współczynnik aktywności zawodowej	72,4	72,9	73,0	71,8	70,9	70,4	70,9	69,7	69,4	69,9	70,6	71,3	71,6	
BAEL po uwzględnieniu NSP 2011												71,1	71,3	71,9
Wskaźnik zatrudnienia	63,5	61,1	59,8	57,7	57,3	57,0	58,3	60,1	62,7	65,0	64,9	64,6	64,8	
BAEL po uwzględnieniu NSP 2011												64,3	64,5	64,7
stopa bezrobocia BAEL	12,3	16,3	18,1	19,7	19,3	19,0	17,7	13,8	9,6	7,0	8,1	9,5	9,5	
BAEL po uwzględnieniu NSP 2011												9,5	9,5	10,0
stopa bezrobocia rejestrowanego na koniec roku	13,1	15,1	17,5	18,0 20,0 ⁸	20,0	19,0	17,6	14,8	11,2	9,5	12,1	12,4	12,5	13,4

Źródło: Współczynnik aktywności zawodowej, wskaźnik zatrudnienia oraz stopa bezrobocia BAEL – Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności; stopa bezrobocia rejestrowanego - GUS; obliczenia DSA MG.

Po systematycznym wzroście wskaźnika zatrudnienia dla EU-27 od roku 2002, wskutek kryzysu gospodarczego w 2009 nastąpiło odwrócenie trendu i spadek wartości wskaźnika (osoby w wieku 20-64 lata) o 1,3 pkt proc. W roku 2012 wskaźnik ukształtował się na poziomie 68,5% (spadek o 0,1 pkt proc.). Wskaźnik zatrudnienia w Polsce (64,7%) jest nadal jednym z niższych w Unii Europejskiej. Niższy od Polski wskaźnik zatrudnienia odnotowano w Irlandii (63,7%), Bułgarii (63,0%), Rumunii (63,8%), Hiszpanii (59,3%), na Malcie (63,1%), we Włoszech (61,0%), na Węgrzech (62,1%) i w Grecji (55,3%).⁹

W 2012 r. poziom przeciętnego zatrudnienia¹⁰ wyniósł 8.286 tys. i był zbliżony do notowanego przed rokiem (przed rokiem wzrost o 1,9%). Podobne prawidłowości miały miejsce w sektorze przedsiębiorstw (w jednostkach o liczbie pracujących powyżej 9 osób). Przeciętne zatrudnienie w 2012 r. ukształtowało się na poziomie 5.549 tys., tj. o 0,1% więcej niż w 2011 r. (wobec wzrostu o 3,2% przed rokiem). Wzrost notowano m.in. w działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej, informacji i komunikacji, transporcie i gospodarce magazynowej, budownictwie (choć od października 2012 r. obserwowano spadek w ujęciu rocznym) oraz górnictwie i wydobywaniu. Najbardziej obniżyło się zatrudnienie w wytwarzaniu i zaopatrywaniu w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę oraz zakwaterowaniu i gastronomii. W przetwórstwie przemysłowym przeciętne zatrudnienie było również niższe niż w 2011 r. Większość firm inwestujących w innowacje wymienia pracowników bez zmiany liczby etatów, niemal drugie tyle zwalnia.

⁸ W 2002 r. nastąpiła korekta stopy bezrobocia rejestrowanego w oparciu o dane na temat populacji, ludności rolniczej i aktywności, uzyskane z Narodowego Spisu Powszechnego. Podano wartości przed (18,0%) i po korekcie (20,0%).

⁹ Dane BAEL Eurostat dla grupy osób w wieku 20-64 lata.

¹⁰ Bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób, oraz bez rolnictwa indywidualnego, fundacji, stowarzyszeń, partii politycznych, związków zawodowych, organizacji społecznych, organizacji pracodawców, samorządu gospodarczego i zawodowego oraz w działalności związanej z obroną narodową i bezpieczeństwem publicznym.

Jak wynika z danych BAEL przeciętnie w 2012 r. bez pracy pozostawało 1.687 tys. osób w grupie wiekowej 20-64 lata. Stopa bezrobocia (BAEL) wyniosła 10%, przy czym w przypadku kobiet stopa bezrobocia wyniosła 10,8%, a w przypadku mężczyzn 9,3%. Z uwagi na różnice metodologiczne wyższy pozostaje poziom i wskaźnik bezrobocia rejestrowanego. W końcu 2012 r. w urzędach pracy zarejestrowanych było 2.136,8 tys. osób (o 7,8% więcej niż rok wcześniej), a stopa bezrobocia rejestrowanego wyniosła 13,4% i w skali roku zwiększyła się o 0,9 pkt proc. W porównaniu do stanu z końca 2011 r. zarówno stopa bezrobocia, jak i poziom bezrobocia rejestrowanego zwiększyły się we wszystkich województwach. Najwyższą dynamikę bezrobocia zanotowano w województwach: małopolskim, śląskim oraz mazowieckim. Najwyższy wzrost stopy bezrobocia wystąpił w województwach dolnośląskim i łódzkim. Bezrobocie ma w Polsce w znacznym stopniu charakter długookresowy. Wśród zarejestrowanych w urzędach pracy bezrobotnych ponad 35% pozostawało bez pracy dłużej niż rok, z czego ponad połowa ponad 2 lata.

W Polsce, podobnie do większości krajów UE, istotnym problemem jest poziom zatrudnienia wśród osób młodych. Tylko nieliczne kraje mogą poszczycić się wysokimi wskaźnikami zatrudnienia w tej grupie wiekowej (Niderlandy przekraczają w tym zakresie 70%, a Austria notowała wskaźnik bliski tego poziomowi). Wraz z pogorszeniem sytuacji gospodarczej w następstwie światowego kryzysu finansowego w roku 2009 nastąpiło odwrócenie trendu poprawy wskaźników zatrudnienia najmłodszej grupy pracowników. W 2012 r. pracowała blisko ¼ młodych Greków i niewiele ponad 30% osób w wieku 20-24 w Hiszpanii, Włoszech, na Węgrzech czy Słowacji. Polska ze wskaźnikiem ok. 42% również odstaje *in minus* od średniej UE. Wyraźna dysproporcja (ponad 9 pkt.proc.) pomiędzy danymi dla Polski i UE widoczna jest również w grupach wiekowych osób starszych (przedziały wiekowe 60-64 oraz 55-59).

Miejsca pracy dla osób o niskich kwalifikacjach charakteryzują się względną niestabilnością i stanowią zdecydowaną większość likwidowanych miejsc pracy. Jednak większość nowopowstających miejsc pracy jest bezpośrednio związana z produkcją i choć wymaga najczęściej kwalifikacji, to niekoniecznie wyższego wykształcenia. Największy odsetek miejsc pracy dla osób o wysokich kwalifikacjach (wymagających wyższego wykształcenia) tworzą branże: służba zdrowia, edukacja. Obserwowane do tej pory zmiany struktury zatrudnienia w polskiej gospodarce pozwalają przewidywać zwiększony popyt na specjalistów w przyszłości.¹¹

Czynnikiem ułatwiającym dopasowanie strukturalne jest mobilność siły roboczej. W Polsce gotowość do migracji wewnętrznych z obszarów o niskim popycie na siłę roboczą do obszarów o wysokim popycie była przez wiele lat stosunkowo niska, co przyczyniało się do przestrzennej koncentracji bezrobocia.

Skłonność do akceptacji dojazdów do pracy wśród osób bezrobotnych wykazuje związek z sytuacją gospodarstwa domowego. Można zaobserwować, iż obecność w gospodarstwie domowym osoby pracującej wpływa pozytywnie na skłonność do akceptacji dojazdów do pracy (wartość wskaźnika akceptacji dojazdów wzrasta z 80,6% do 86,4%), z kolei obecność małego dziecka wpływa na obniżenie mobilności (wskaźnik spada z 89,4% do 86,6%).¹² W roku 2011 87% osób bezrobotnych deklarowało gotowość dojeżdżania do miejsca pracy.¹³

W następstwie integracji Polski z Unią Europejską w 2004 roku i stopniowego otwierania rynków pracy przez państwa członkowskie, wielu obywateli polskich zdecydowało się na wyjazd zarobkowy za granicę. Skutkiem był istotny wzrost emigracji w pierwszych latach po akcesji. Wyniki spisu

¹¹ *Badanie Ankiety Rynku Pracy. Raport 2012*, Narodowy Bank Polski, Instytut Ekonomiczny, Warszawa 2012.

¹² Tamże.

¹³ *Badanie Ankiety Rynku Pracy. Raport 2011*, Narodowy Bank Polski, Instytut Ekonomiczny, Warszawa 2011.

powszechnego w 2011 roku pokazały, że 2,017 mln osób będących stałymi mieszkańcami Polski, przebywało w momencie spisu dłużej niż 3 miesiące za granicą.

Spośród krajów, które od lat są głównymi kierunkami polskiej emigracji istotny wzrost liczby Polaków zaobserwowano w Wielkiej Brytanii. W Niemczech, gdzie Polacy mogą już bez przeszkód podejmować pracę, również odnotowano wzrost, chociaż jest on znacznie mniejszy niż dla Wielkiej Brytanii (1 maja 2011 roku dostęp do swoich rynków pracy zliberalizowały dwa ostatnie kraje Unii Europejskiej, które dotychczas utrzymywały ograniczenia w tym zakresie: Niemcy i Austria). Tendencja spadkowa liczby emigrantów z Polski występuje natomiast w przypadku Irlandii i Hiszpanii.

Obok wyjazdów zarobkowych obserwowane jest również zjawisko migracji powrotnej. W czasach kryzysu gospodarczego w Europie Zachodniej istotną przyczyną powrotów były przyczyny ekonomiczne (zadeklarowane przez 27,1% migrantów powrotnych w 2011 roku) takie jak: utrata pracy, zmniejszenie dochodów w porównaniu z zarobkami w kraju oraz niemożność znalezienia pracy za granicą. Krótkookresowe zagraniczne wyjazdy zarobkowe stanowią coraz częściej element życiowego planu, a ich naturalnym następstwem jest ponowne osiedlenie się w Polsce (33,5% odpowiedzi w 2011 r.).¹⁴

Liczba imigrantów w Polsce jest nieznaczna (wśród stałych mieszkańców Polski jedynie 0,2% to cudzoziemcy), choć w ostatnich latach należy odnotować wzrost znaczenia imigracji ze względów zarobkowych. W 2012 r. mieliśmy do czynienia z zatrzymaniem tej tendencji, co prawdopodobnie miało związek ze spowolnieniem gospodarczym. W 2012 r. wydano ponad 39,1 tys. zezwoleń na pracę w Polsce dla obcokrajowców (w 2011 r. było to 40.808 zezwoleń, 2010 r. – 36.622, 2009 r. – 29.340, 2008 r. – 18.022). Najliczniejszą grupę posiadaczy zezwoleń stanowili w 2012 r. obywatele Ukrainy (20,3 tys.), a następnie Chin (3,2 tys.), Wietnamu (2,3 tys.) i Białorusi (1,9 tys.). Najwięcej obcokrajowców podjęło pracę w budownictwie, handlu hurtowym i detalicznym oraz gospodarstwach domowych.¹⁵

W 2006 r. wprowadzono uproszczoną procedurę krótkoterminowego zatrudniania obywateli Rosji, Białorusi i Ukrainy (następnie również Gruzji i Mołdowy) bez konieczności uzyskania zezwolenia na pracę. Aby móc podjąć pracę w Polsce na okres nieprzekraczający 6 miesięcy w ciągu kolejnych 12 miesięcy, obywatele tych państw potrzebują jedynie oświadczenia pracodawcy o zamiarze powierzenia pracy oraz tytułu pobytowego uprawniającego do wykonywania pracy (np. wizy). Dzięki wprowadzonemu ułatwieniu wzrosła liczba cudzoziemców pracujących w Polsce. W 2012 r. zarejestrowano 243.736 oświadczenia tego typu, o 6,5% mniej niż w 2011 r. (w 2010 r. – 180.073, w 2009 r. – 188.414, w 2008 r. – 156.713). Prawie 92% oświadczeń zarejestrowanych w 2012 r. dotyczyło obywateli Ukrainy. Głównymi sektorami zatrudnienia były rolnictwo i budownictwo. Zwraca też uwagę duża koncentracja przestrzenna rejestracji oświadczeń – 35% wszystkich oświadczeń w 2012 r. zarejestrowano w 3 powiatach: m. st. Warszawa (głównie w budownictwie i gospodarstwach domowych), płońskim i grójeckim (uprawy owoców).¹⁶

¹⁴ Czapiński J., Panek T. (red.) (2011) *Diagnoza społeczna 2011*, Rada Monitoringu Społecznego, Warszawa.

¹⁵ Źródło: <http://www.mpips.gov.pl/analizy-i-raporty/cudzoziemcy-pracujacy-w-polsce-statystyki/> [03.09.2013 r.]

¹⁶ Źródło: <http://www.mpips.gov.pl/analizy-i-raporty/cudzoziemcy-pracujacy-w-polsce-statystyki/> [03.09.2013 r.]. Liczba cudzoziemców, którzy podjęli pracę w Polsce w związku z wydanym zezwoleniem lub zarejestrowanym oświadczeniem jest w rzeczywistości niższa niż liczba wydanych zezwoleń i zarejestrowanych oświadczeń (m.in. zdarza się, że jednego cudzoziemca dotyczy więcej niż jedno zezwolenie lub oświadczenie, część cudzoziemców rezygnuje z przyjazdu do Polski lub nie otrzymuje wizy).

1.5 Koszty pracy

Koszty pracy w Polsce w ujęciu wartościowym w dalszym ciągu kształtują się na stosunkowo niskim poziomie i należą do jednych z najniższych w Europie. Praca wyceniana jest niżej jedynie w Bułgarii i Rumunii, przyjętych do UE w wyniku rozszerzenia w 2007 r., a także w państwach bałtyckich.

W latach 2008-2012 koszty pracy wzrosły w 23 krajach Unii Europejskiej, a w czterech, w tym w Polsce spadły. Największy wzrost nastąpił w Bułgarii – o 42,6%, w Szwecji – 23,3%, w Austrii – 15,5% oraz w Czechach – 15,3%. Koszty pracy spadły w tym czasie w Grecji – o 11,2%, na Węgrzech – 4,6%, w Polsce – 2,6% oraz na Litwie – 1,4%.

Średni koszt godziny pracy w Unii Europejskiej (bez rolnictwa i administracji publicznej) wyniósł w 2012 r. 23,4 EUR, przy czym najwyższy był w Szwecji (39 EUR), a najniższy w Bułgarii (3,7 EUR). W przypadku Polski ukształtował się on na poziomie 7,4 EUR.

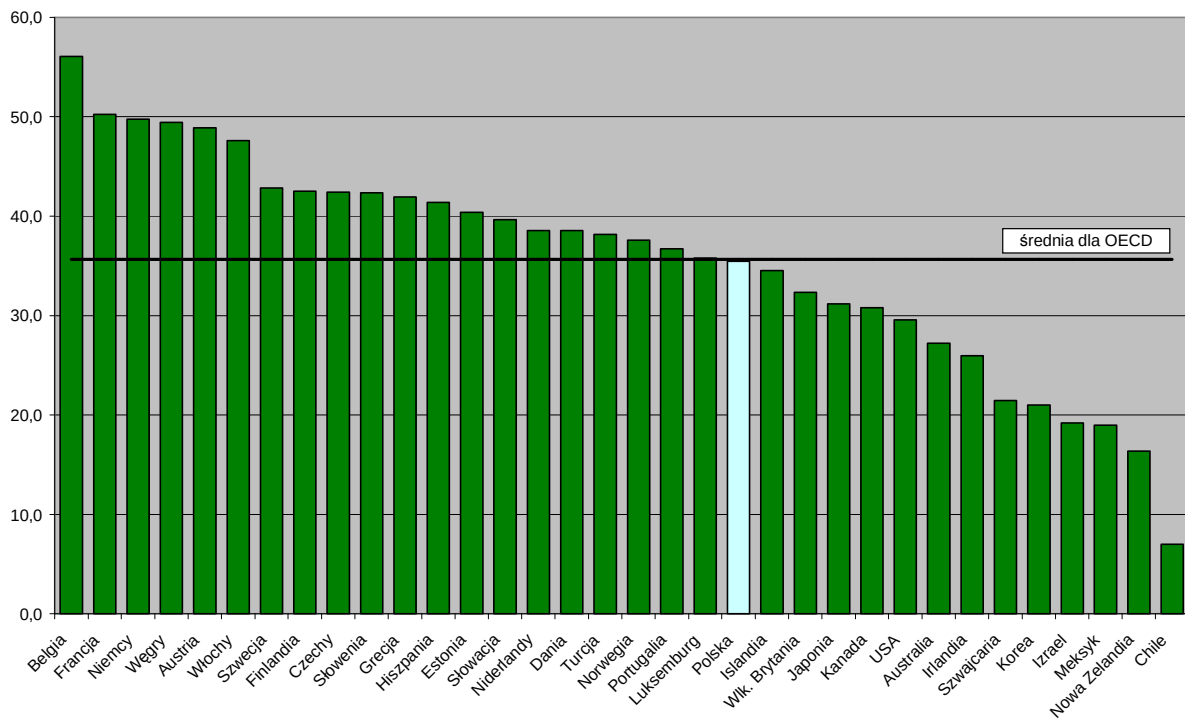
Mimo iż dynamika kosztów pracy kształtowała się w Polsce w 2012 r. powyżej średniej dla państw UE, to wzrost na poziomie 3,1% (r/r) był niższy niż w roku 2011, kiedy to koszty pracy zwiększyły się w ujęciu rocznym o 4,7%. Jednak, w wielu państwach (m.in. Bułgaria, Estonia, Rumunia) koszty pracy rosły szybciej – powyżej 5% (r/r).

Niskie koszty pracy, wynikające m.in. z wciąż niskich zarobków Polaków na tle pozostałych obywateli Unii Europejskiej, przez długi czas stanowiły jedną z głównych przewag konkurencyjnych Polski. Miało to swoje odzwierciedlenie w napływie inwestycji do sektorów pracochłonnych, gdzie koszty pracy były jednym z głównych wydatków ponoszonych przez pracodawcę w związku z prowadzeniem działalności gospodarczej. Wraz z postępującą globalizacją i delokalizacją procesów produkcji do krajów charakteryzujących się niższymi niż Polska kosztami pracy, powoli przestają one być czynnikiem decydującym o pozycji konkurencyjnej naszego kraju. Systematycznie wzrasta liczba projektów inwestycyjnych podejmowanych w Polsce, w sektorze usług (nowoczesne centra usług dla biznesu), częściej też zagraniczne firmy budują w naszym kraju centra badawczo-rozwojowe. W przypadku tego typu działalności decydującym czynnikiem jest jakość kapitału ludzkiego.

Wysokość obciążeń podatkowych i pozapodatkowych w Polsce w 2012 roku wzrosła – podobnie jak w większości krajów OECD. Wysokość tych obciążeń, mimo że na tle innych krajów UE nie jest relatywnie duża, niemniej w dalszym ciągu może być przeszkodą we wzroście zatrudnienia oraz płac w przypadku wystąpienia spowolnienia gospodarczego. W latach 2008-2010 odnotowano spadek dynamiki wynagrodzeń w gospodarce narodowej. W roku 2011 zaobserwowano nieznaczny wzrost dynamiki wynagrodzeń, jednak tempo wzrostu płac realnych było niewielkie ze względu na relatywnie wysoką dynamikę cen konsumpcyjnych.¹⁷ W 2012 r. przeciętne miesięczne wynagrodzenie w gospodarce wzrosło w stosunku do 2011 r. o 3,5% i wyniosło 3522 zł. Natomiast przeciętne miesięczne wynagrodzenie w sektorze przedsiębiorstw było wyższe o 3,4% w porównaniu z 2011 r. i wyniosło 3728 zł. W ujęciu realnym miał miejsce spadek dynamiki wynagrodzeń. Świadczy to o tym, że presja na wzrost płac pozostaje niska, a w obliczu znacznego bezrobocia pracownicy nie formułują zwiększonych żądań płacowych.

Jednocześnie w 2012 r. w Polsce odnotowano wzrost wydajności pracy zdecydowanie wyższy od średniej dla całej UE (3,5% wobec 0,1%). Niska dynamika wynagrodzeń przy wzroście wydajności pracy umożliwia przedsiębiorcom utrzymywanie korzystnej pozycji konkurencyjnej.

¹⁷ *Przeciętne miesięczne wynagrodzenie w gospodarce narodowej w latach 1950-2012*, GUS, Warszawa. kwiecień 2013.

Wykres 6. Klin podatkowy w Polsce i innych krajach należących do OECD w 2012 r.¹⁸

Źródło: *Taxing Wages 2011/2012: 2013 Edition, OECD, 2013.*

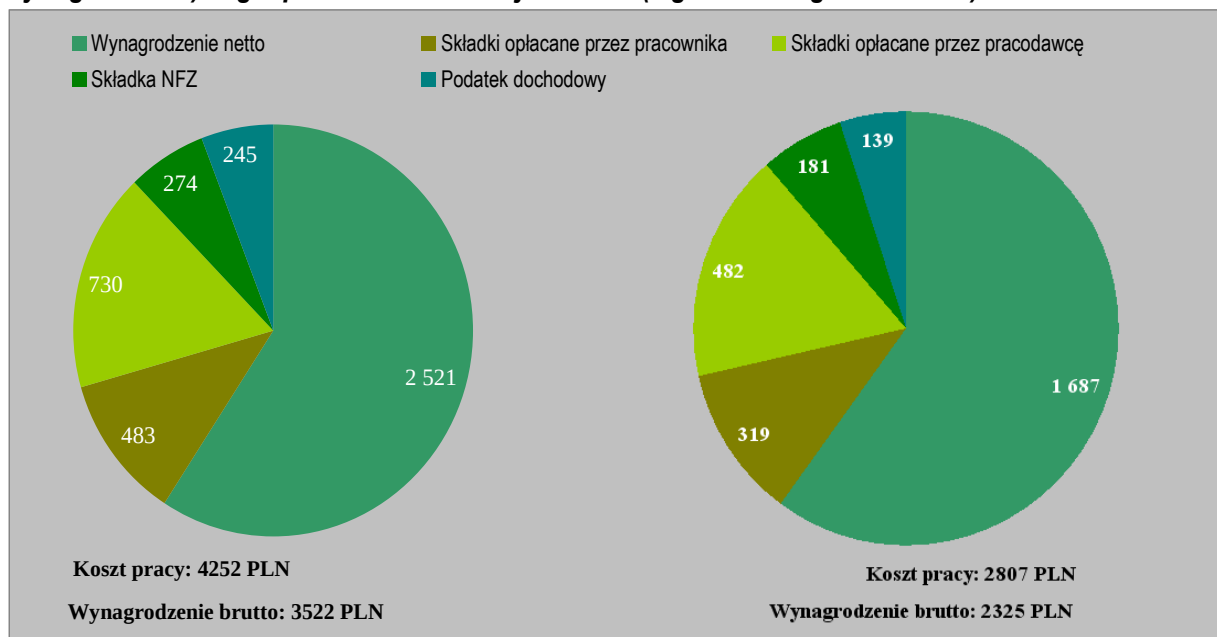
W Polsce w 2012 r., według danych OECD, tzw. klin podatkowy uległ zwiększeniu wobec roku poprzedniego. Dla przeciętnego wynagrodzenia wyniósł on 35,5% i był wyższy w porównaniu z rokiem 2011 o 1,2 pkt. proc. Jakkolwiek, w zestawieniu z państwami regionu Europy Środkowo-Wschodniej, kształtuje się on w dalszym ciągu na stosunkowo niskim poziomie – niższy o 4,2 pkt. proc. w porównaniu ze Słowacją, o 7 pkt. proc. z Republiką Czeską i aż o 14 pkt. proc. niższy niż na Węgrzech. Wzrost klina podatkowego w porównaniu z rokiem 2011 wynikał przede wszystkim z podniesienia wymiaru składki rentowej opłacanej przez pracodawców.

Warto również zauważyć, że specyfika klina podatkowego w Polsce (mniej niż proporcjonalny wzrost wraz ze wzrostem uposażeń) wskazuje na znaczną skalę opodatkowania również osób o najniższych wynagrodzeniach¹⁹.

¹⁸ Dla osoby samotnej otrzymującej przeciętne wynagrodzenie.

¹⁹ Zasadniczą część kosztów pracy – obok samego wynagrodzenia netto – stanowią składki na ubezpieczenie społeczne płacone przez pracodawcę i pracownika. Rola podatku dochodowego jest w niższych przedziałach dochodowych nieznaczna.

Wykres 7. Struktura kosztów pracy dla przeciętnego wynagrodzenia oraz 2/3 (przeciętnego wynagrodzenia) w gospodarce narodowej w 2012 r (wg stawek z grudnia 2012).

Źródło: Opracowanie DSA MG.

Koszty pracy nie są generalnie zaliczane przez przedsiębiorców do najważniejszych czynników wpływających na wzrost lub spadek cen, większość firm nie uważa ich jednak za mało ważne.²⁰ Koszty pracy zostały uznane za najważniejszy czynnik wpływający na wzrost cen w branżach, w których stanowią one znaczną część całkowitych kosztów tj. w sektorze budownictwa, hoteli i restauracji. Natomiast w handlu i transporcie ich wpływ na ceny był stosunkowo niewielki.

Powolna odbudowa potencjału wzrostowego gospodarki, połączona z wciąż nie najlepszą sytuacją na rynku pracy w 2012 r., spowodowały zmniejszenie presji na płace (i koszty pracy). W ujęciu nominalnym przeciętne wynagrodzenie w przemyśle wzrosło w roku 2012 o 4,3%, a w ujęciu realnym o 0,6 % (przed rokiem odpowiednio o 5,5% i 1,2%). Jednocześnie wzrost wydajności pracy w przemyśle wyniósł 2,0% (wobec wzrostu o 5,5% w roku 2011).²¹ Wyższa - niż dynamika realnych wynagrodzeń - dynamika wydajności miała, poprzez obniżkę jednostkowych kosztów pracy, korzystny wpływ na konkurencyjność przedsiębiorstw w Polsce.

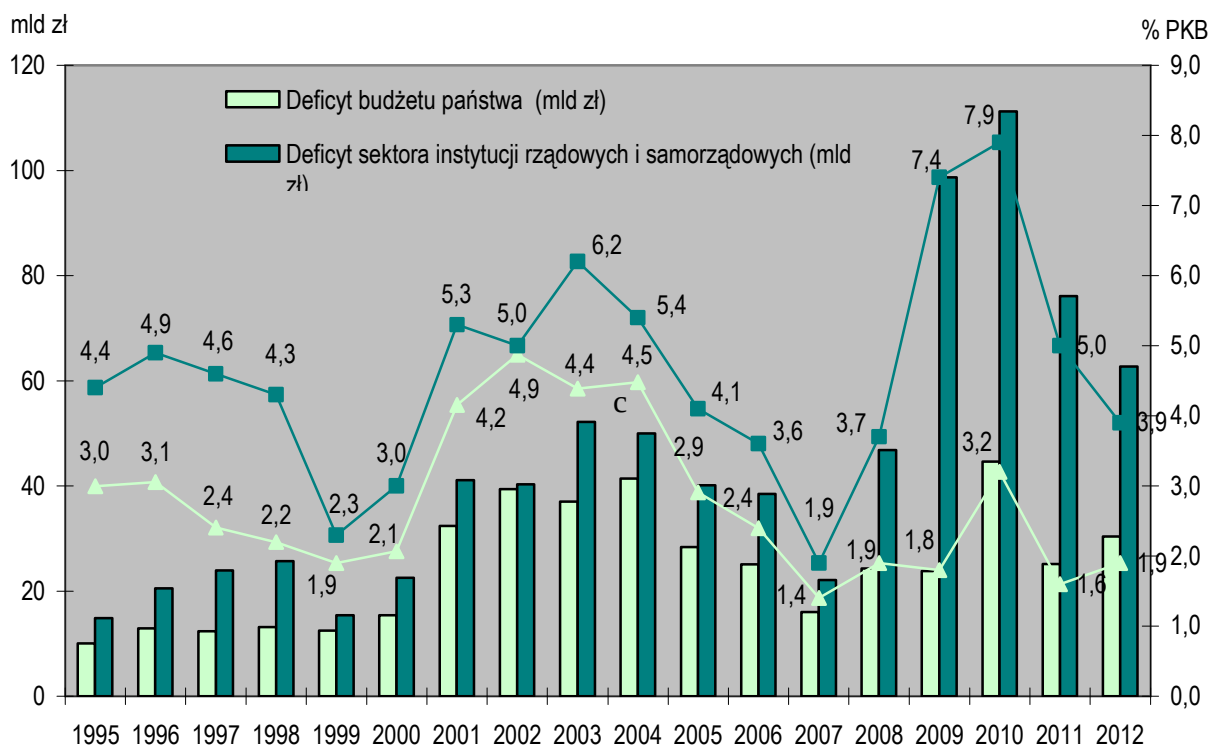
²⁰ Zob. Badanie Ankietowe Rynku pracy. Raport 2012, Narodowy Bank Polski, Instytut Ekonomiczny, Warszawa 2012

²¹ Zob. Ocena sytuacji w przemyśle w 2012 roku, DSA MG, Warszawa, luty 2013; Dane dotyczą zbiorowości przedsiębiorstw powyżej 9 zatrudnionych.

1.6 Finanse publiczne

Gwarancja możliwości elastycznego kształtowania wydatków, wzrostu udziału wydatków o charakterze prorozwojowym, przy zapewnieniu stabilnych dochodów budżetowych jest jednym z kluczowych wyzwań polityki fiskalnej. Sytuacja w tym zakresie jest ważna dla sektora przedsiębiorstw nie tylko z punktu widzenia tworzenia zrównoważonego i trwałego otoczenia makroekonomicznego, ale również potrzeb pożyczkowych państwa. Konieczność finansowania zadłużenia publicznego wiąże się z pozyskiwaniem przez państwo środków z sektora finansowego przez sprzedaż papierów skarbowych. Ogranicza to możliwość skorzystania z tych środków przez podmioty gospodarcze. Ponadto oczekiwane przez przedsiębiorstwa wprowadzenie udogodnień podatkowych, które ograniczają wpływy do budżetu, jest trudne do zrealizowania, szczególnie w przypadku zwiększonych potrzeb wydatkowania zasobów finansowych budżetu państwa.

Wykres 8. Deficyt budżetu państwa²² i deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych (mld zł i % PKB)

Źródło: Opracowanie DSA MG na podstawie danych Eurostat oraz wstępnych danych GUS.

Mimo wciąż trudnej sytuacji finansów publicznych w latach 2003–2007 wskaźniki **deficytu sektora instytucji rządowych i samorządowych Polski do PKB** znajdował się w wyraźnym trendzie spadkowym. Stopniowo poprawiająca się koniunktura, wynikająca m.in. z akcesji Polski do Unii Europejskiej oraz dobrej koniunktury w skali globalnej, pozwoliły na znaczące ograniczenie

²² W 2004 r. zmianie uległ sposób klasyfikowania w budżecie państwa transferów rekompensujących ubytek składki w FUS. Do 2003 r. transfer z budżetu państwa rekompensujący FUS ubytek składki z tytułu przekazania części składek osób objętych reformą emerytalną do OFE, finansowany był w formie dotacji z budżetu państwa. Przepisy ustawowe pozwalają na finansowanie kosztów reformy emerytalnej wpływami z prywatyzacji, tj. „spod kreski”. W związku z powyższym od 2004 r. kwota rekompensująca ubytek księgowana jest po stronie rozchodów budżetu państwa, natomiast w FUS pojawiła się nowa pozycja przychodów „refundacja z tytułu przekazania składek do OFE”. Powyższa zmiana wpłynęła bezpośrednio na poziom wydatków budżetu państwa, a tym samym na jego wynik. W związku z tym dane z 2004 r. nie są w pełni porównywalne z latami poprzednimi.

nierównowagi budżetowej całego sektora. W 2007 r. wartość deficytu sektora w relacji do PKB wyniosła 1,9%. Odwrócenie pozytywnego trendu nastąpiło w roku 2008 i kontynuowane było w latach kolejnych. Wraz z nadejściem kryzysu finansowego, przy utrzymującym się wysokim poziomie deficytu strukturalnego sektora instytucji rządowych i samorządowych, doszło do znaczącego rozwarstwienia między poziomem wydatków i dochodów sektora. Wynikiem tego było ukształtowanie się w 2009 r. ponad dwukrotnie wyższego deficytu sektora instytucji rządowych i samorządowych w porównaniu do roku poprzedniego, na poziomie 99,6 mld zł tj. 7,4% PKB. Należy tu zaznaczyć, że rok 2009 był bardzo niesprzyjający dla minimalizowania kosztów długu publicznego zarówno pod względem sytuacji mikro-, jak i makroekonomicznej. Awersja do ryzyka, wysokie wahania kursów walut – generujące dodatkowe koszty przy obsłudze zadłużenia w walutach obcych – oraz rządowe stymulacyjne pakiety pomocowe w znaczący sposób zdeterminowały przyrost nominalnego zadłużenia w skali globalnej. W roku 2010 negatywne tendencje w finansach publicznych państwa zostały podtrzymane. W efekcie ujemnego salda każdego z podsektorów sektora instytucji rządowych i samorządowych jego deficyt osiągnął w 2010 r. najwyższy historycznie poziom 111,3 mld zł. Rezultatem narastającego deficytu sektora instytucji rządowych i samorządowych był wzrost jego zadłużenia ogółem. W roku 2010 dług sektora instytucji rządowych i samorządowych osiągnął poziom 54,8% w relacji do PKB, aby w kolejnym roku osiągnąć 56,2%, a w 2012 r. spaść do poziomu 55,6%.

Od roku 2011 kondycja finansów sektora instytucji rządowych i samorządowych poprawia się. Deficyt w tym obszarze spadł początkowo do 76,1 mld zł, tj. 5,0% PKB. Natomiast dług publiczny, liczony wg powyższej metodologii, wyniósł 56,2% PKB. W ubiegłym roku, tj. 2012, wartości omawianych zmiennych kształtowały się odpowiednio na poziomach: -62,7 mld zł, tj. -3,9% PKB (dla wyniku sektora instytucji rządowych i samorządowych) oraz 55,6% PKB (dla długu tego sektora).

Tabela 8. Dług publiczny (mld zł i % PKB)

		2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Państwowy dług publiczny	mld zł	408,3	431,4	466,6	506,3	527,4	597,8	669,9	747,9	815,3	840,5
	% PKB	48,4	46,7	47,5	47,8	44,8	46,9	49,8	52,8	53,4	52,7
Dług sektora instytucji rządowych i samorządowych	mld zł	396,7	422,4	463,0	506,0	529,4	600,8	684,1	776,8	859,1	886,8
	% PKB	47,1	45,7	47,1	47,7	45,0	47,1	50,9	54,8	56,2	55,6

Źródło: Ministerstwo Finansów.

Tabela 9. Struktura wydatków budżetu państwa (%)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Wydatki zdefiniowane	74,9	71,3	72,5	74,3	73,1	72,7	74,4	75,0	74,6	74,9
Wydatki elastyczne	25,1	28,7	27,5	25,7	26,9	27,3	25,6	25,0	25,4	25,1

Źródło: Ministerstwo Finansów.

Obecna struktura wydatków budżetowych implikuje ograniczoną swobodę rządu w kształtowaniu wielkości deficytu budżetu państwa. Zdecydowaną większość wydatków stanowią wydatki zdefiniowane, związane z obsługą długu publicznego, subwencjami dla jednostek samorządu terytorialnego czy wspieraniem funduszy celowych oraz ich dysponentów, szczególnie ZUS i KRUS. Transfery społeczne, określone ramami prawnymi, wymagają zaangażowania dominującej części wydatków w polskim systemie finansów publicznych. W związku z tym, jedynie ograniczoną ich część rząd może przeznaczyć na inwestycje infrastrukturalne, badania i rozwój, aktywne polityki rynku pracy oraz poprawę jakości funkcjonowania służb publicznych.

Ramka 1 Program konwergencji – Aktualizacja 2013

30 kwietnia 2013 r. Rada Ministrów przyjęła *Program Konwergencji – Aktualizacja 2013*. Jednym z priorytetów polityki gospodarczej rządu pozostaje stworzenie warunków do szybkiego i zrównoważonego wzrostu przy zapewnieniu optymalnego tempa konsolidacji finansów publicznych. Przyjęte w dokumencie cele oraz działania są spójne z priorytetami wyznaczonymi w strategii *Europa 2020*, odzwierciedlonymi również w tegorocznej edycji *Krajowego Programu Reform*.

Polska przedstawiła Komisji Europejskiej *Program Konwergencji – Aktualizacja 2013*, prezentujący trzyletnią perspektywę rozwoju gospodarczego kraju. Zgodnie z najnowszymi prognozami, utrzymanie spadkowej tendencji relacji deficytu do PKB umożliwi osiągnięcie w 2016 r. średniookresowego celu budżetowego (MTO, -1%PKB).

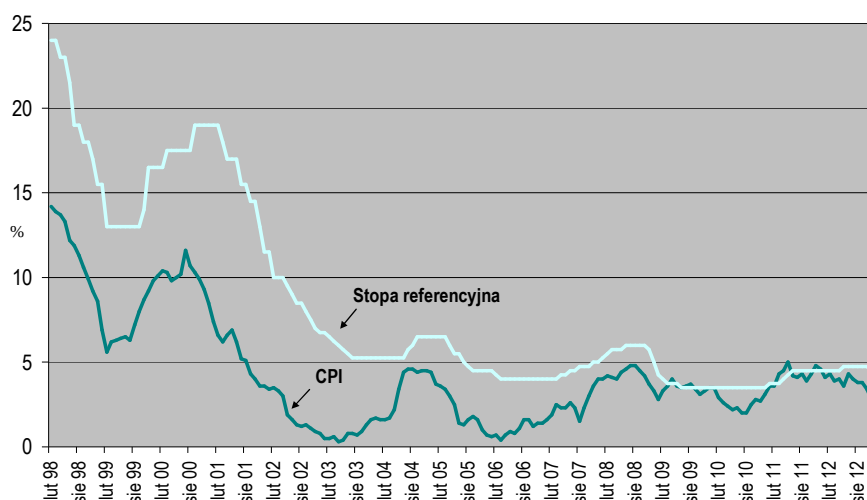
Szacowany poziom deficytu sektora instytucji rządowych i samorządowych w relacji do PKB w latach 2013–2016, wynosi odpowiednio: 3,5% PKB; 3,3% PKB; 2,7% PKB; 1,6% PKB. Oszacowany wg tej samej metodologii dług sektora instytucji rządowych i samorządowych w latach 2013–2016 kształtować się będzie odpowiednio na poziomie: 55,8% PKB; 55,7% PKB; 55,6% PKB; 54,5% PKB.

Zgodnie z notyfikacją fiskalną 'kwiecień 2013' deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych w 2012 r. wyniósł 3,9% PKB, natomiast dług ukształtował się na poziomie 55,6% PKB.

1.7 Inflacja i polityka pieniężna

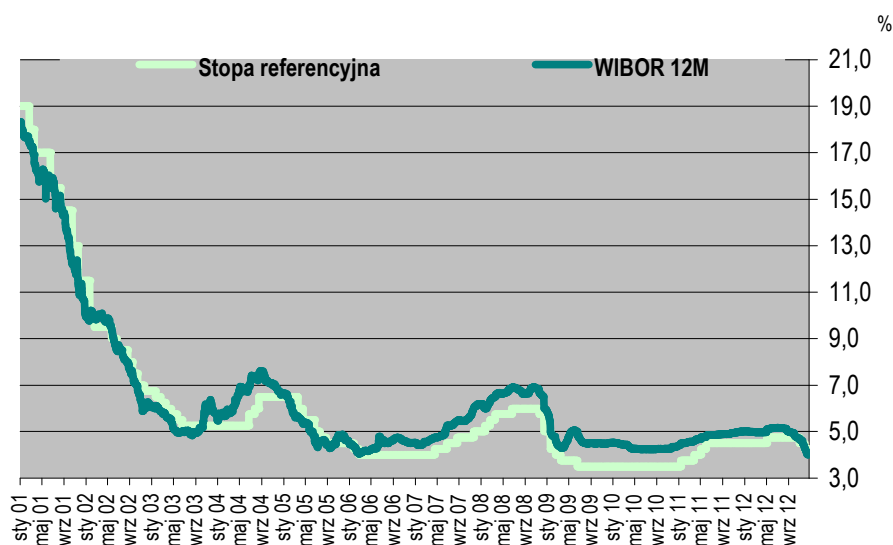
Wśród czynników charakteryzujących otoczenie przedsiębiorstw jednym z ważniejszych pozostaje stabilność cen oraz, będący jej pochodną, koszt pozyskania pieniądza. Wpływają one bowiem na decyzje przedsiębiorców dotyczące wielkości produkcji, a co za tym idzie także zatrudnienia i nakładów inwestycyjnych. Na przebieg procesów inflacyjnych oddziałują różne czynniki wewnętrzne i zewnętrzne. Podczas gdy pierwsze w zdecydowanej większości kontrolowane są za pomocą narzędzi charakterystycznych dla polityki monetarnej, to oddziaływanie na przebieg drugich jest bardzo ograniczone. Problemem pozostaje także rozpoznanie ich charakteru oraz intensywności oddziaływania. **W 2012 r. na przebieg procesów inflacyjnych wpływały w przeważającej mierze czynniki zewnętrzne – w postaci dużej zmienności cen żywności oraz nośników energii, a w mniejszym stopniu wewnętrzne - związane z presją płacową.**

W roku 2012 inflacja nie stwarzała zagrożenia dla prowadzenia działalności gospodarczej, choć w całym roku średni poziom cen dóbr i usług konsumpcyjnych przekraczał cel inflacyjny NBP. 3,7-proc. inflacja była ponadto wyższa od poziomu założonego w ustawie budżetowej. Wzrost cen w 2012 r. determinowany był głównie stosunkowo dużą zmiennością cen żywności oraz nośników energii na rynkach międzynarodowych. Niemniej jednak pod koniec roku obserwowany był stopniowy spadek tempa przyrostu cen w gospodarce. W listopadzie oraz w grudniu 2012 wskaźnik inflacji spadł w ujęciu rocznym poniżej poziomu 3,0%, pierwszy raz od końca 2010 r. Wyraźnemu osłabieniu presji inflacyjnej w ostatnim kwartale roku sprzyjały czynniki wewnętrzne w postaci zmniejszającej się presji płacowej, będącej rezultatem coraz wolniej rosnącego zatrudnienia.

Wykres 9. Stopa referencyjna NBP a inflacja

Źródło: NBP.

Główną determinantą kształtowania sytuacji na rynku pieniężnym w Polsce w 2012 r. był kierunek oraz tempo odbudowy globalnej gospodarki po kryzysie finansowym. W związku z nadal utrzymującą się dużą niepewnością co do trwałości ożywienia gospodarczego wśród głównych partnerów handlowych Polski oraz silnego wpływu globalnej wyżki cen surowców na poziom cen w kraju, władze monetarne podejmowały odpowiednie kroki w celu ograniczenia presji inflacyjnej. Pomimo oczekiwań co do stopniowego spowalniania tempa aktywności gospodarczej w kraju w 2012 r., utrzymująca się w pierwszych jego miesiącach presja inflacyjna skutkowała podtrzymaniem restrykcyjnego charakteru polityki pieniężnej NBP. Rezultatem tego było podniesienie podstawowych stóp procentowych o 0,25 pkt. proc. w maju. Wraz z coraz słabszymi odczytami podstawowych wskaźników makroekonomicznych, w drugiej połowie roku RPP rozpoczęła cykl łagodzenia polityki pieniężnej, redukując stopy dwukrotnie o 0,25 pkt. proc. w listopadzie oraz grudniu. W wyniku tego na koniec grudnia 2012 r. stopy procentowe ukształtowały się na poziomie: referencyjna – 4,25% (4,5% na koniec 2011), lombardowa – 5,75% (6,0%), depozytowa – 2,75% (3,0%), a redyskonto weksli – 4,5% (4,75%).

Wykres 10. Kształtowanie się indeksu WIBOR 12 M i stopy referencyjnej

Źródło: NBP.

Poprzez kształtowanie stopy procentowej bank centralny pośrednio oddziałuje na wysokość oprocentowania kredytów i depozytów w bankach komercyjnych. Średnie oprocentowanie stanów złotych kredytów dla przedsiębiorstw nieznacznie spadło z 6,8% - na koniec 2011 r., do 6,7% - na koniec 2012 r., zgodnie z nową metodyką ECB.

2. CHARAKTERYSTYKA POLSKICH PRZEDSIĘBIORSTW²³

2.1 Liczba i struktura polskich przedsiębiorstw²⁴

Liczba zarejestrowanych podmiotów na koniec 2012 r. w systemie REGON wyniosła 3.975,3 tys.²⁵, co oznacza wzrost ich liczby o ponad 100 tys. w stosunku do roku 2011. Liczba przedsiębiorstw prowadzonych przez osoby fizyczne wzrosła o 45 tys., zanotowano również duży wzrost liczby spółek handlowych (o 26 tys.). Pomimo obserwowanego spadku udziału przedsiębiorstw prowadzonych przez osoby fizyczne w ogólnej liczbie podmiotów w systemie REGON, stanowią one wciąż dominującą pozycję w rejestrze. W 2012 r. ich liczba wynosiła 2.917,2 tys., co stanowiło blisko trzy czwarte wszystkich podmiotów.

Najwięcej podmiotów – nieco ponad milion – zarejestrowanych jest w sekcji *Handel hurtowy i detaliczny*. W dalszej kolejności znajdują się sekcje: *Budownictwo* (471 tys. podmiotów), *Przetwórstwo przemysłowe* (361 tys.) oraz *Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna* (352 tys.).

W porównaniu z rokiem 2011, w 2012 r. liczba zarejestrowanych podmiotów w rejestrze REGON zwiększyła się we wszystkich województwach. Największą dynamikę zanotowano w: małopolskim, mazowieckim, podlaskim, lubuskim oraz wielkopolskim (wzrost w tych województwach wynosił ponad 3%). Najwolniejszy wzrost miał miejsce w zachodniopomorskim oraz opolskim (nieco więcej niż 1%).

Podmioty nowozarejestrowane oraz wyrejestrowane

Liczba nowozarejestrowanych podmiotów w systemie REGON w roku 2012 wyniosła 358 tys. (było to o 3,5% więcej niż w 2011 r.). Wśród nowopowstających podmiotów zdecydowanie dominowały osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (80% ogółu). Jednocześnie liczba nowych podmiotów zarejestrowanych jako osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą była niższa niż w roku 2011 o 13 tys. Wzrosła natomiast liczba nowozarejestrowanych spółek (o ponad 10%).

Największą dynamikę w liczbie nowopowstałych firm zaobserwowano w województwach: lubuskim (wzrost o 8%) oraz podlaskim i świętokrzyskim (wzrost o 6%). Spadek w liczbie noworejestrowanych podmiotów zanotowano zaś w kujawsko-pomorskim oraz zachodniopomorskim.

W ujęciu sektorowym, największy wzrost w liczbie noworejestrowanych firm miał miejsce w sekcjach *Edukacja* oraz *Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną* (wzrost odpowiednio o 188% i 32%). Dynamika liczby noworejestrowanych podmiotów najniższa była z kolei w działach: *Organizacje i zespoły eksterytorialne*, *Administracja publiczna*, *Górnictwo i wydobywanie* oraz *Transport i gospodarka magazynowa*.

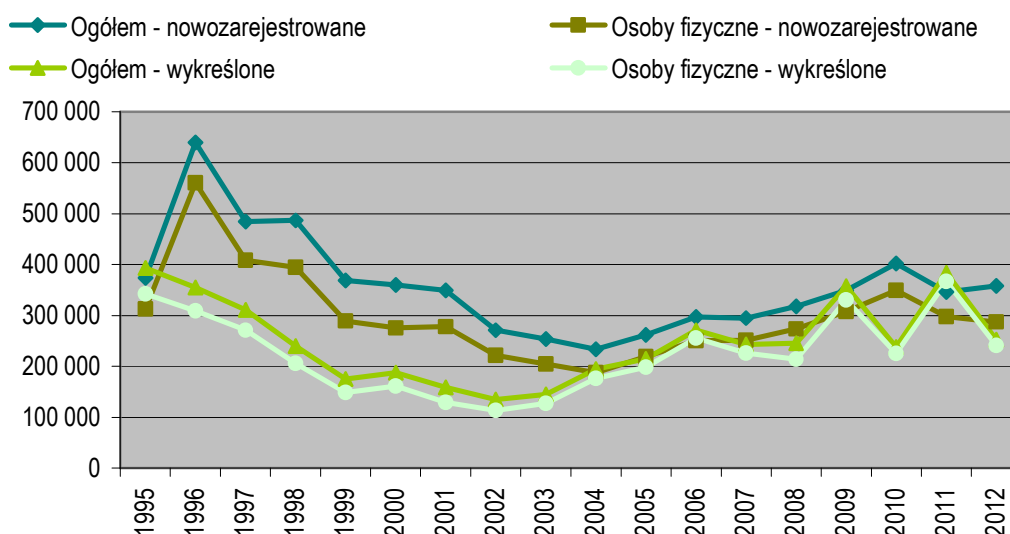
Liczba podmiotów wyrejestrowanych wyniosła w 2012 r. blisko 252 tys. i była wyraźnie niższa niż w roku poprzednim²⁶. Spadek w liczbie wyrejestrowanych podmiotów miał miejsce we wszystkich sekcjach gospodarki oraz we wszystkich województwach.

²³ Dane szczegółowe (tablice) do tego rozdziału (w zakresie podrozdziałów 2.1–2.4) zawarto w **Aneksie**.

²⁴ Dane według klasyfikacji PKD 2007.

²⁵ Należy mieć na uwadze, że stan rejestru REGON nie jest dobrym wskaźnikiem skali przedsiębiorczości w Polsce – szacuje się, że tylko około 50% podmiotów zarejestrowanych w systemie rzeczywiście prowadzi działalność gospodarczą. Dane dotyczące przedsiębiorstw „aktywnych” prezentowane przez GUS pojawiają się z ponad rocznym opóźnieniem.

²⁶ Jak piszą autorzy w publikacji *Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON w 2011 r.*: „Na wzrost liczby skreśleń w 2011 r. miała wpływ aktualizacja rejestru REGON w oparciu o informacje o osobach zmarłych uzyskane z rejestru PESEL oraz aktualizacja w oparciu o informacje z Krajowego Rejestru Sądowego o podmiotach wykreślonych z KRS”.

Wykres 11. Podmioty nowozarejestrowane i wykreślone z rejestru REGON

Źródło: Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON w 2012 r., GUS, Warszawa 2013.

2.2 Sytuacja ekonomiczno-finansowa przedsiębiorstw²⁷

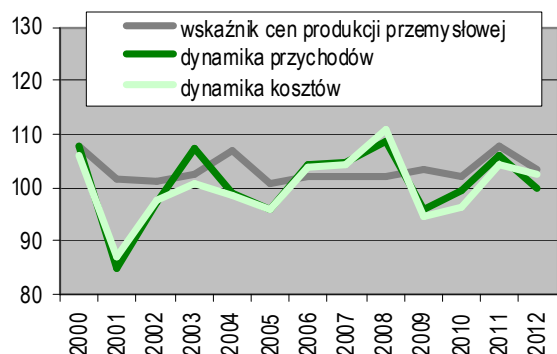
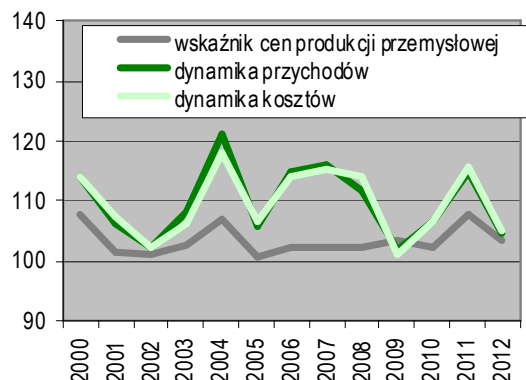
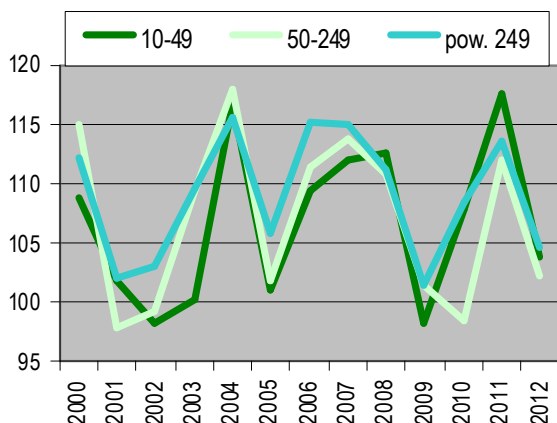
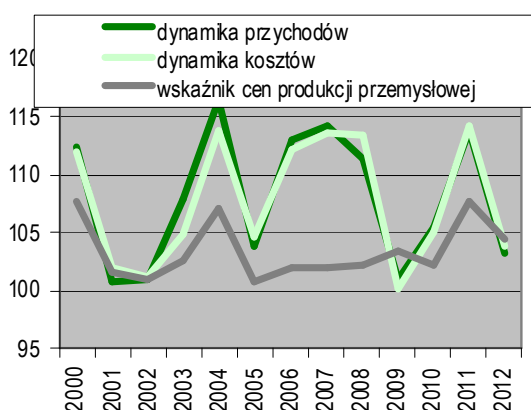
Pomimo wzrostu przychodów w 2012 r. w ujęciu nominalnym, przedsiębiorstwa wypracowały niższy wynik finansowy niż w roku 2011, co w pośredni sposób mogło być czynnikiem warunkującym spadek nakładów inwestycyjnych. Zmniejszyła się też liczba pracujących osiągając poziom 4.915 tys. osób.

Przychody i koszty

W 2012 r. nominalne przychody w przedsiębiorstwach były wyższe o niecałe 4% w porównaniu z rokiem poprzednim. W grupie przedsiębiorstw należących do sektora publicznego, poziom przychodów pozostał niezmienny w stosunku do roku 2011, natomiast wśród firm sektora prywatnego wzrost wyniósł nieco ponad 4%. Koszty w przedsiębiorstwach rosły szybciej niż przychody (o 4,5%), zarówno w sektorze publicznym jak i prywatnym.

W województwie pomorskim wzrost przychodów wyniósł prawie 10%, wysoką ich dynamikę odnotowano również w wielkopolskim oraz łódzkim. W trzech województwach: lubuskim, świętokrzyskim oraz zachodniopomorskim przychody były natomiast niższe niż w roku 2011. W ujęciu sektorowym najwyższą dynamikę przychodów zaobserwowano w sekcjach: *Pozostała działalność usługowa*, *Opieka zdrowotna i pomoc społeczna*, oraz *Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo, zbieractwo*. W sekcjach tych wzrost wyniósł ponad 10%. Spadek przychodów zanotowano zaś w sekcjach: *Górnictwo i wydobywanie*, *Budownictwo* oraz *Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją*.

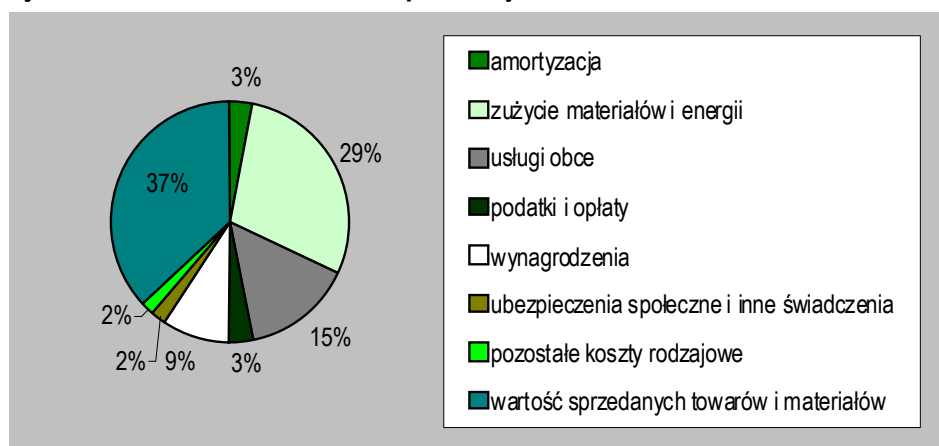
²⁷ W grupie przedsiębiorstw prowadzących księgi rachunkowe (z wyłączeniem banków, spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych, instytucji ubezpieczeniowych, biur i domów maklerskich, towarzystw i funduszy inwestycyjnych oraz towarzystw funduszy emerytalnych), w których liczba pracujących wynosi powyżej 9 pracowników. Dane prezentowane według klasyfikacji PKD 2007.

Wykres 12. Dynamika przychodów i kosztów przedsiębiorstw sektora publicznego**Wykres 13. Dynamika przychodów i kosztów przedsiębiorstw sektora prywatnego****Wykres 14. Porównanie dynamiki przychodów przedsiębiorstw według liczby pracujących****Wykres 15. Dynamika przychodów i kosztów przedsiębiorstw o liczbie pracujących pow. 9 osób**

Źródło: Obliczenia DSA MG na podstawie danych PONTINFO na bazie F-02 (2000–2002) oraz MG na bazie GUS F-01 (2003–2012).

Koszty działalności operacyjnej

W porównaniu z rokiem 2011, w 2012 r. struktura kosztów działalności operacyjnej nie uległa zmianie. Największą częścią kosztów jest wartość sprzedanych towarów i materiałów (według cen nabycia), drugą składową kosztów pozostaje zużycie materiałów i energii.

Wykres 16. Struktura kosztów w przedsiębiorstwach.

Źródło: Opracowanie DSA MG na podstawie bazy F-01 (2012).

Wyniki finansowe

Rok 2012 przedsiębiorstwa zakończyły wynikiem finansowym brutto na poziomie 129 mld zł, co oznacza jego zmniejszenie o blisko jedną dziesiątą w porównaniu z rokiem poprzednim. Spadek wyniku finansowego brutto miał miejsce w firmach średnich i dużych, w grupie firm małych natomiast wzrósł on ponaddwukrotnie - z 11 do 25 mld zł.

Sekcjami, w których zaobserwowano najwyższy wzrost wyniku finansowego brutto, były: *Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją, Opieka zdrowotna i pomoc społeczna, Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości.*

Zobowiązania i płynność finansowa

Na niewielkim spadku zobowiązań krótkoterminowych (o 1%) zaważyło ich zmniejszenie w grupie firm małych. W przedsiębiorstwach średnich i dużych miał miejsce niewielki wzrost zobowiązań. W przypadku zobowiązań długoterminowych, wzrosły one najbardziej w grupie firm średnich (o 10%), natomiast wśród firm małych i dużych nie uległy większym zmianom. W większości przypadków wskaźniki charakteryzujące zadłużenie przedsiębiorstw uległy zmniejszeniu w porównaniu z rokiem 2011.

Działalność eksportowa

Dynamika przychodów z działalności eksportowej we wszystkich grupach firm (za wyjątkiem firm małych) była wyższa niż dynamika przychodów z całokształtu działalności. Przychody z działalności eksportowej rosły najszybciej w sekcjach: *Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo, Działalność finansowa i ubezpieczeniowa, Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, oraz Informacja i komunikacja.*

Aktywność inwestycyjna

W 2012 r. wartość nakładów inwestycyjnych wyniosła blisko 125 mld zł i była niższa niż w roku 2011 o 3 mld zł. Nakłady spadły w grupie przedsiębiorstw małych i średnich, wzrosły zaś w grupie firm dużych. Najwyższą dynamikę inwestycji zaobserwowano w sekcjach: *Górnictwo i wydobywanie, Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo, Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna oraz Transport i gospodarka magazynowa.* Z drugiej strony wartość inwestycji w *Budownictwie* a także w *Działalności finansowej i ubezpieczeniowej* była niższa aż o jedną trzecią w porównaniu z rokiem 2011.

Pracujący

Liczba pracujących w 2012 r. spadła w porównaniu z rokiem 2011 i była zbliżona do poziomu zanotowanego w roku 2010. Wzrost liczby pracujących wystąpił jedynie w firmach małych. W średnich i dużych był on natomiast mniejszy niż rok wcześniej. W większości województw nastąpił spadek liczby pracujących, wyjątkami były warmińsko-mazurskie (wzrost o 5%), pomorskie (o 3%), oraz śląskie wielkopolskie (wzrost o 1%). W dolnośląskim i małopolskim liczba pracujących była zbliżona do tej z roku 2011. Również tylko w niewielu sekcjach gospodarki nastąpił wzrost liczby pracujących. Były to: *Opieka zdrowotna i pomoc społeczna, Działalność finansowa i ubezpieczeniowa, Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, Pozostała działalność usługowa, Informatyka i komunikacja oraz Dostawa wody.* W pozostałych sekcjach zaobserwowano spadek liczby pracujących lub brak zmian.

2.3 Analiza sektora mikroprzedsiębiorstw na tle pozostałych przedsiębiorstw w 2011 r.

Liczba aktywnych przedsiębiorstw

W 2011 r. nastąpił wzrost liczby aktywnych przedsiębiorstw w stosunku do 2010 r. z poziomu 1.727 tys. do 1.785 tys. (wzrost ten wynikał ze zwiększenia liczby mikroprzedsiębiorstw do 1.710 tys.).

Tabela 10. Liczba oraz struktura przedsiębiorstw w 2011 r.

Ogółem	Udział firm			
	mikro	małych	średnich	dużych
1 784 603	95,85%	3,08%	0,89%	0,18%

Źródło: Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2011 r., GUS, Warszawa 2013.

Zatrudnienie i wynagrodzenia

W 2011 r. liczba pracujących w przedsiębiorstwach wyniosła 9.028 tys. osób i było to o 170 tys. więcej niż w roku 2010. Struktura pracujących była taka jak w latach poprzednich - w mikroprzedsiębiorstwach pracowało 39% ogółu osób, w firmach małych 13%, średnich 18%, zaś 30% w firmach dużych.

Przeciętna liczba zatrudnionych wyniosła 6,6 mln osób, co oznacza wzrost o 100 tys. osób w stosunku do 2010 r. Co piąty zatrudniony pracował w mikroprzedsiębiorstwie, 17% w firmach małych, zaś co czwarty w średnich. Największa część spośród zatrudnionych (39%) pracowała w firmach dużych.

Najwięcej osób pracowało w *Przetwórstwie przemysłowym* oraz w *Handlu i naprawie pojazdów samochodowych* (odpowiednio 2.382 tys. i 2.244 tys. osób). Kolejnymi najbardziej licznymi branżami pod względem liczby pracujących były *Budownictwo* oraz *Transport* (odpowiednio 919 i 733 tys. osób).

W województwie *mazowieckim* pracowała co piąta osoba, w *śląskim* było to 13%, zaś w *wielkopolskim* 10% ogółu pracujących.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie na jednego zatrudnionego w 2011 r. wyniosło 3.481 zł i było to o 5% więcej niż w roku poprzednim. W grupie mikroprzedsiębiorstw przeciętny poziom płac jest ponaddwukrotnie niższy niż w grupie firm dużych.

Wyższy niż średnia krajowa poziom wynagrodzeń zanotowano w dwóch województwach: *mazowieckim* – 4.450 zł oraz *śląskim* – 3.743 zł. W pozostałych województwach przeciętne wynagrodzenie było niższe niż 3.481 zł. Obserwuje się duże zróżnicowanie w wysokości przeciętnego wynagrodzenia pomiędzy województwami.

Przychody, koszty i nakłady inwestycyjne

W 2011 r. przedsiębiorstwa wypracowały 3.666 mld zł przychodów, co oznacza wzrost o 370 mld w stosunku do roku 2010. Przychody w firmach dużych wzrosły o 12% - firmy te wypracowały blisko połowę wzrostu przychodów. Mikroprzedsiębiorstwa zwiększyły przychody o 6%, firmy małe o 16%, zaś średnie o 11%. Zysk brutto w przedsiębiorstwach był nieznacznie wyższy niż w roku 2010 i wyniósł blisko 300 mld zł. Największą część tej wielkości wypracowały mikroprzedsiębiorstwa (114 mld zł), firmy duże osiągnęły 106 mld zł, średnie 41 mld zł, zaś małe 36 mld zł zysku brutto.

W 2011 r. wartość nakładów inwestycyjnych po raz pierwszy od kilku lat była wyższa niż w roku poprzednim i osiągnęła 161 mld zł. Tempo wzrostu nakładów inwestycyjnych było podobne we wszystkich grupach firm i wynosiło około 14%. Jedynie wśród firm małych było ono nieco niższe (wzrost o 11%).

2.4 Innowacyjność polskich przedsiębiorstw

Na konkurencyjność gospodarki spogląda się przez pryzmat innowacyjności działających podmiotów gospodarczych. Innowacje wyznaczają nowe ścieżki rozwoju przedsiębiorstw, poprawiają efektywność gospodarowania zasobami oraz stanowią o ich sile na globalnym rynku. Pomimo nadal niezadowalającego poziomu innowacyjności polskich przedsiębiorstw, systematycznie rosnące nakłady na prace badawczo-rozwojowe stanowią istotną szansę na poprawę tej sytuacji.

Nakłady na działalność innowacyjną w zakresie innowacji produktowych i procesowych w przemyśle spadły o 12,4% (r/r) i wyniosły w 2011 r. 20,8 mld zł, natomiast w sektorze usług 11,0 mld zł²⁸. Nadal nakłady nie osiągnęły poziomu z 2008 r., kiedy to w przemyśle wyniosły 25,4 mld zł, a w sektorze usług 12,6 mld zł. Zdecydowaną większość nakładów poniosły jednostki sektora prywatnego (w sektorze przemysłu 79,6% a w sektorze usług 79,4% nakładów).

Po okresie wzrostu wartości nakładów na działalność innowacyjną przypadających na 1 podmiot prowadzący działalność innowacyjną, w 2011 r. obserwowano załamanie tego trendu wśród przedsiębiorstw przemysłowych, natomiast wśród usługowych poziom pozostał zbliżony do 2010 r. W przemyśle wyniosły one w 2011 r. 5.167,8 tys. zł (w 2010 r. było to 5.749,7 tys. zł), a w sektorze usług 5.004,1 tys. zł (w 2010 r. było to 5.007,1 tys. zł).

Efektywność działalności innowacyjnej mierzy m.in. struktura sprzedaży produktów nowych i istotnie ulepszonych. Dlatego też za niepokojące należy uznać informacje nt. spadku udziału przychodów netto ze sprzedaży produktów innowacyjnych wprowadzonych na rynek w latach 2009-2011 w przychodach sprzedaży ogółem, który dla przedsiębiorstw przemysłowych był o 2,4 pkt. proc. niższy niż w poprzedzającym okresie²⁹ (8,9% w 2011 r. wobec 6,5% w 2010 r.), podobnie dla usługowych o 0,8 pkt. proc. (3,3% w 2011 r. wobec 2,5% w 2010r.).

Nadal głównym źródłem finansowania działalności innowacyjnej są środki własne przedsiębiorstw. W 2011 r. 73,4% nakładów przedsiębiorstw przemysłowych i 83,0% usługowych było finansowane w ten sposób.

2011 rok był kolejnym z rzędu, w którym nie nastąpiły istotne zmiany w strukturze przychodów netto ze sprzedaży produktów przedsiębiorstw według poziomów techniki. Dalej dominującymi w sprzedaży produktów były przedsiębiorstwa średnio-niskiej i niskiej techniki. W 2011 r. udział sektorów przetwórstwa przemysłowego wysokiej techniki wyniósł 5,4%, średnio-wysokiej techniki 27,5%, średnio-niskiej techniki 35,8%, a niskiej techniki wynosił 31,3%.

Natomiast za pozytywne należy uznać sygnały płynące z eksportu przedsiębiorstw wysokiej techniki. Chociaż w 2011 r. w porównaniu z 2010 r. nastąpił spadek udziału eksportu produktów wysokiej techniki w eksporcie ogółem z 6,0% do 5,2% oraz importu wyrobów wysokiej techniki w imporcie ogółem z 11,6% do 10,3%, to porównując dane eksportowe z 2007 r. (3,0%), oraz uwzględniając, że spadki nominalne były nieznaczne, należy uznać, że poprawa sytuacji na przestrzeni ostatnich lat była znacząca. Eksport wyrobów high-tech w cenach bieżących spadł z 29,1 mld zł. do 28,8 mld zł, import natomiast wzrósł z 62,3 mld zł do 63,6 mld zł.

Ogólna wartość nakładów na działalność badawczą i rozwojową (B+R) w 2011 r. wynosiła w cenach bieżących 11,69 mld zł, co oznacza przyrost w porównaniu z rokiem poprzednim o ok. 1,27 mld zł. Wzrost środków przeznaczonych na badania (szczególnie w latach 2009-2011) przyniósł pewną

²⁸ Zob. *Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2009-2011*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2013.

²⁹ W latach 2008-2010.

poprawę w finansowaniu sfery B+R. Średni wskaźnik nakładów na B+R w relacji do PKB (GERD/PKB) wzrósł z 0,57% w 2007 r. do 0,77% w 2011 r., ale jest to zaledwie 1/3 GERD/PKB dla 27 krajów Unii Europejskiej, który osiągnął w 2007 r. 1,85%, a w 2011 r. przekroczył 2%.³⁰

Z ogólnej kwoty 11,7 mld zł przeznaczonych na działalność B+R, przypadało na sektory: rządowy 34,6% środków (35,9% w 2010 r.), szkolnictwa wyższego 35,1% (37,2% w 2010 r.) oraz przedsiębiorstw 30,1% (26,6% w 2010 r.). Niepokojącym zjawiskiem w Polsce jest niski udział środków przedsiębiorstw w nakładach ogółem przeznaczonych na działalność B+R oraz brak istotnych zmian w wielkościach tego wskaźnika.

Ważną miarą procesów innowacyjnych są wskaźniki obrazujące ochronę własności przemysłowej w danym kraju. W 2011 r. w Urzędzie Patentowym Rzeczypospolitej Polskiej dokonano 3.878 zgłoszeń krajowych wynalazków, tj. o 21% więcej w stosunku do roku poprzedniego oraz udzielono 1.989 patentów na wynalazki krajowe, tj. o 43,6% więcej niż przed rokiem (1.385 w 2010 r. i 1.536 w 2009 r.)³¹.

Instrumentem Unii Europejskiej mierzącym innowacyjność poszczególnych krajów członkowskich, jest Innovation Union Scoreboard (IUS)³². Warto podkreślić, iż IUS został stworzony do monitorowania implementacji strategii Europa 2020. Instrument ten zastąpił stosowany do 2009 r. European Innovation Scoreboard (EIS).

Niestety w ostatniej edycji raportu IUS 2013 Polska po dwuletnim utrzymaniu się w grupie umiarkowanych innowatorów (moderate innovators), spadła w rankingu do grupy najsłabszej tj. skromnych innowatorów (modest innovators). Polska charakteryzuje się niższym niż przeciętna dla wszystkich państw Unii Europejskiej poziomem Sumarycznego Wskaźnika Innowacyjności (*Summary Innovation Index – SII*) i w rankingu IUS 2013 zajęła 4. miejsce od końca. W 2012 r. jedynie zasoby ludzkie oceniono względnie dobrze, wskazując na słabości systemu innowacji stojące po stronie niezadowolającego poziomu zaangażowania w działalność innowacyjną przedsiębiorstw, w tym współpracy, zwłaszcza sektora MŚP. W 2012 r., podobnie jak w 2011 r. wysoki wzrost zaobserwowano w odniesieniu do liczby wniosków patentowych, wspólnotowych wzorów i licencji patentowych. W 2012 r. do problemowych zaliczono spadek liczby doktorantów i niski poziom współpracy z innymi podmiotami. Natomiast poprawę obserwowano w dostępie do finansowania sektora B+R+I.

Instrumenty wspierania innowacyjności/sfery B+R oraz ich efekty

1) Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka

Największy katalog instrumentów wsparcia działalności innowacyjnej znajduje się w Programie Operacyjnym Innowacyjna Gospodarka, 2007–2013 (PO IG), którego głównym celem jest rozwój polskiej gospodarki w oparciu o innowacyjne przedsiębiorstwa. W ramach PO IG wspierane są przede wszystkim inwestycje, w wyniku których powstaną nowe lub znacząco ulepszone produkty. Wsparcie udzielane jest m.in. na wpiercie inwestycji w zakresie innowacji produktowych oraz procesowych. Instrumenty wsparcia w ramach PO IG skierowano do przedsiębiorców, w szczególności z sektora MSP, instytucji wspierających powstawanie innowacyjnych przedsiębiorstw, a także instytucji otoczenia biznesu i ich sieci oraz innych podmiotów.

³⁰ Nauka i Technika w 2011 roku, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2013.

³¹ Bank Danych Lokalnych GUS.

³² Zob. <http://www.proinno-europe.eu/inno-metrics/page/innovation-union-scoreboard-2010>

Łączna alokacja Programu Operacyjnego to 10,19 mld EUR (około 41,8 mld zł), z czego 8,66 mld EUR (35,5 mld zł) pochodzi ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Wg stanu na 23.08.2013 r. od początku realizacji programu podpisano w ramach POIG 13.415 umowy na kwotę dofinansowania 37,65 mld zł, co stanowi 88,3 proc. alokacji na Program.³³

Programy realizowane z udziałem funduszy strukturalnych nie są jedynymi działaniami mającymi przyczynić się do rozwoju innowacyjnych przedsiębiorstw. W 2012 r. Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP) kontynuowała realizację programu pilotażowego **„Bon na innowacje”** finansowanego z budżetu państwa. Celem tego programu jest zainicjowanie kontaktów przedsiębiorców ze sferą naukową. Mogą z niego skorzystać mikro i mali przedsiębiorcy, którzy w roku złożenia wniosku oraz w ciągu 3 lat kalendarzowych poprzedzających rok złożenia wniosku o udzielenie wsparcia w ramach programu Bon na innowacje, nie korzystali z usług żadnej jednostki naukowej w zakresie prac badawczo-rozwojowych. Przedsiębiorca może uzyskać wsparcie w maksymalnej wysokości 15 000 zł. Wsparciem w ramach bonu na innowacje są objęte usługi w zakresie innowacji - dotyczące wdrożenia lub rozwoju produktu lub technologii.

W 2012 r. wnioski złożyło 734 przedsiębiorców (z tego 616 mikroprzedsiębiorców) na łączną kwotę ok. 11 mln zł. Wsparcie otrzymało 410 przedsiębiorców na kwotę ok. 6,1 mln zł.

Od początku realizacji tego programu w 2008 r. do końca 2012 r. PARP wypłaciła wsparcie 2 053 podmiotom na łączną kwotę ok. 30,6 mln zł.

Program „Bon na innowacje” jest kontynuowany w 2013 r. Na jego realizację zaplanowano środki w wysokości ok. 6,8 mln zł.

W 2012 r. kontynuowana była również realizacja programu **„Wsparcie na uzyskanie grantu”**. Instrument ten został wprowadzony w 2011 r. rozporządzeniem Ministra Gospodarki z dnia 14 kwietnia 2011 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie udzielania przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości pomocy finansowej niezwiązanej z programami operacyjnymi (Dz. U. Nr 86, poz. 472). Jego celem jest zachęcenie przedsiębiorców do uczestnictwa w międzynarodowych programach innowacyjnych oraz do współpracy ze środowiskiem naukowym.

Przedsiębiorca, który złożył wniosek projektowy (jako koordynator albo partner) w odpowiedzi na konkurs ogłoszony w ramach międzynarodowego programu innowacyjnego i otrzymał pozytywną ocenę formalną wniosku może wystąpić do PARP o wsparcie w celu pokrycia wydatków związanych z jego przygotowaniem i złożeniem. Wysokość wsparcia dla koordynatora projektu wynosi 75 tys. zł, a dla przedsiębiorcy uczestniczącego w projekcie jako partner – 35 tys. zł.

W 2012 r. wnioski złożyło 19 przedsiębiorców na łączną kwotę ok. 632 tys. zł. Wsparcie otrzymało 15 przedsiębiorców na kwotę ok. 489,4 tys. zł.

Na realizację tego programu w 2013 r. zaplanowano środki w wysokości 1 mln zł.

Przedsiębiorcy mogli korzystać z **„Bazy wiedzy o nowych technologiach”**³⁴. Służy ona gromadzeniu i udostępnianiu przedsiębiorcom ofert – technologii, urządzeń i specjalistycznych usług badawczych - przygotowanych przez instytuty badawcze oraz przez przedsiębiorców, którym Minister Gospodarki nadał status Centrum Badawczo-Rozwojowego. Jej celem jest zwiększenie transferu nowych rozwiązań do praktyki gospodarczej. Przedsiębiorcy, którzy nie znajdują oferty spełniającej ich oczekiwania mają możliwość wprowadzania do Bazy zapytań o poszukiwane technologie.

Korzystanie z Bazy i jej przeglądanie jest bezpłatne i nie wymaga zarejestrowania się. Rejestracja jest niezbędna dla tworzenia treści w Bazie – aktualności, profili, ofert, zapytań (publikowanych po akceptacji przez Redaktora portalu – pracownika Ministerstwa Gospodarki).

³³ Dane za: <http://www.poig.gov.pl/AnalizyRaportyPodsumowania/Strony/default.aspx>

³⁴ Baza jest dostępna pod adresem www.innowacje.gov.pl

Na koniec 2012 r. w Bazie znajdowało się ponad 40 profili instytutów/CBR i ok. 100 ofert technologicznych.

PARP koordynuje prace **Krajowej Sieci Innowacji (KSI)** - grupy usługodawców świadczących usługi doradcze o charakterze proinnowacyjnym polegające między innymi na przeprowadzeniu audytu technologicznego, ocenie potencjału i potrzeb technologicznych przedsiębiorcy oraz przeprowadzeniu procesu transferu technologii. W chwili obecnej do Krajowej Sieci Innowacji należy ponad 40 ośrodków KSU.

PARP koordynuje również działalność międzynarodowej sieć **Enterprise Europe Network (EEN)** na terenie Polski. W 2012 r. przedsiębiorcy mogli skorzystać z usług sieci EEN finansowanej częściowo w ramach wspólnotowego Programu ramowego na rzecz konkurencyjności i innowacji. Sieć EEN świadczy usługi wsparcia dla przedsiębiorstw za pośrednictwem ok. 600 punktów kontaktowych zlokalizowanych w 48 krajach (EU28, państwa kandydujące: Turcja, Była Jugosłowiańska Republika Macedonii, państwa EOG: Norwegia, Islandia, inne państwa: Armenia, Izrael, Szwajcaria, Bośnia i Hercegowina, Chile, Chiny, Egipt, Japonia, Meksyk, Czarnogóra, Rosja, Serbia, Korea Płd., Syria, Tunezja, USA).

Sieć EEN świadczy mikro-, małym- i średnim przedsiębiorcom następujące usługi:

- działania informacyjne i doradcze z zakresu prawa i polityk Unii Europejskiej, prowadzenia działalności gospodarczej za granicą, dostępu do źródeł finansowania, transferu technologii oraz udziału w programach ramowych UE,
- pomoc w znalezieniu partnerów do współpracy gospodarczej oraz transferu technologii,
- organizowanie wyjazdów polskich firm na imprezy kooperacyjne (targi i misje) współfinansowane przez Komisję Europejską mające na celu ożywienie współpracy pomiędzy regionami i krajami,
- udzielanie odpowiedzi na zadawane za pośrednictwem sieci pytania przedsiębiorców z krajów Unii Europejskiej dotyczące warunków formalno-prawnych działalności gospodarczej w Polsce i możliwości współpracy z polskimi przedsiębiorstwami i instytucjami,
- organizacja szkoleń, warsztatów, seminariów,
- usługi z zakresu transferu technologii, w tym audyty technologiczne, wymiana ofert technologicznych, pomoc w poszukiwaniu partnerów technologicznych oraz kojarzenie przedsiębiorców z jednostkami naukowymi,
- wspieranie udziału MSP w 7 Programie Ramowym na rzecz badań i rozwoju technologicznego.

W Polsce działa 30 ośrodków zgrupowanych w czterech konsorcjach pod koordynacją: Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości, Świętokrzyskiego Centrum Innowacji i Transferu Technologii, Uniwersytetu Warszawskiego i Politechniki Warszawskiej. KE finansuje działalność Enterprise Europe Network w maksymalnie 60%, natomiast pozostała część środków pochodzi z budżetów krajowych. W Polsce wsparcie finansowe dla działalności ośrodków sieci zostało zapewnione w ramach programu wieloletniego pn. „Udział Polski w Programie ramowym na rzecz konkurencyjności i innowacji, w latach 2008-2013”, którego realizatorem jest PARP.

Zachętą dla przedsiębiorstw do prowadzenia działalności innowacyjnej są instrumenty podatkowe zawarte w **ustawie o niektórych formach wspierania działalności innowacyjnej**. Status Centrum Badawczo-Rozwojowego to mechanizm ukierunkowany na rozwój prywatnego sektora badawczo-rozwojowego oraz wzrost nakładów prywatnych przedsiębiorstw badawczych na prowadzenie badań naukowych i prac rozwojowych oraz zwiększenie podaży usług B+R na rynku. Status CBR jest nadawany przedsiębiorcy osiągnącaemu co najmniej 120 tys. EUR przychodu rocznego ze sprzedaży towarów, produktów i operacji finansowych, z czego co najmniej 20% musi pochodzić ze sprzedaży wytworzonych przez przedsiębiorcę usług badawczo-rozwojowych lub praw własności przemysłowej.

Przedsiębiorca, który uzyskał status centrum badawczo-rozwojowego, jest zwolniony z podatków od nieruchomości (w tym rolnego i leśnego) zajętych na prowadzenie badań i prac rozwojowych oraz utworzyć fundusz innowacyjności z comiesięcznego odpisu wynoszącego nie więcej niż 20% przychodu. Środki odpisane na fundusz innowacyjności stanowią koszt uzyskania przychodu dla CBR zaś ich wydatkowanie musi nastąpić do końca roku podatkowego następującego po roku, w którym dokonano odliczenia. Mechanizm ten umożliwia pomniejszenie podstawy opodatkowania jednorazowo o koszty środków trwałych oraz koszty bieżące przed ich faktycznym poniesieniem. Środki trwałe sfinansowane z funduszu innowacyjności nie mogą być amortyzowane. Kosztów bieżących sfinansowanych z funduszu innowacyjności nie zalicza się do kosztów uzyskania przychodu. Do czerwca 2013 r. Minister Gospodarki przyznał status CBR 26 przedsiębiorstwom.

Drugą ulgą podatkową wprowadzoną ustawą o niektórych formach wspierania działalności innowacyjnej jest ulga podatkowa na zakup nowej technologii w podatku dochodowym od osób fizycznych oraz podatku dochodowym od osób prawnych. Z tej ulgi może skorzystać każdy przedsiębiorca. Warunkiem skorzystania z ulgi jest przydatność nowej technologii do statutowej działalności podatnika oraz uzyskanie od jednostki naukowej (uczelnia, stowarzyszenie, jednostka badawczo-rozwojowa) opinii, że technologia jest nowa. Za nową technologię uznaje się wiedzę technologiczną w postaci wartości niematerialnych i prawnych lub zakupioną na podstawie umowy, która nie jest stosowana na świecie dłużej niż 5 lat. Od podstawy opodatkowania można odliczyć 50% ceny nowej technologii. Jednocześnie wartość nowej technologii w całości podlega amortyzacji.

Do końca 2011 r. przedsiębiorcy odliczyli od podstawy opodatkowania kwotę ok. 315 mln zł, z czego skutek budżetowy (niezapłacony podatek) to 63,7 mln zł. Należy jednak zaznaczyć, że szersze wykorzystanie instrumentu miało miejsce w ostatnim okresie. W roku 2006, kiedy ulga (w CIT i PIT) weszła w życie, skorzystało z niej zaledwie 12 przedsiębiorców (kwota odliczenia 4,8 mln zł), a w 2010 r. kwota odliczenia wynosiła jeszcze 24 mln zł, podczas gdy rok później 272,2 mln zł.

Ponadto, na podstawie ustawy o niektórych formach..., funkcjonuje kredyt technologiczny (jego finansowanie zostało przesunięte do działania 4.3 PO IG). Jest to instrument polegający na udzielaniu przez banki kredytu komercyjnego przedsiębiorcy na realizację inwestycji technologicznej oraz częściowej spłacie tego kredytu przez Bank Gospodarstwa Krajowego ze środków publicznych. Kwota spłaty ze środków publicznych została nazwana premią technologiczną. Inwestycja technologiczna polega na zakupie i wdrożeniu nowej technologii w postaci praw własności przemysłowej lub nieopatentowanej wiedzy technicznej bądź na wdrożeniu własnej nowej technologii przez przedsiębiorcę. Premia technologiczna jest wypłacana w wysokości nie większej niż 4 mln zł oraz jednocześnie nie większej niż wartość sprzedaży produktów powstałych w wyniku realizacji inwestycji technologicznej udokumentowanej przez kredytobiorcę zapłaconymi fakturami.

Nowelizacja ustawy z 2011 r. (m.in. wprowadzająca możliwość udzielania kredytu także na technologię w postaci nieopatentowanej wiedzy technicznej czy wyliczanie spłaty kredytu – premii technologicznej od całości wydatków kwalifikowanych) zaowocowała znaczącym wzrostem zainteresowania przedsiębiorców przedmiotowym instrumentem wsparcia.

Od początku realizacji działania 4.3 PO IG do połowy 2013 r. podpisano 581 umów na łączną kwotę ponad 1,48 mld zł. W tym czasie zrealizowano i zakończono 245 projektów, a wypłacona w ich ramach premia to 514,6 mln zł. Cała alokacja na to działanie została już wyczerpana.

W 2012 r. swoją działalność kontynuowały **krajowe punkty kontaktowe** zajmujące się promocją instrumentów i działań realizowanych w ramach **Programu ramowego na rzecz konkurencyjności i innowacji (Program CIP)**.

Program CIP składa się z trzech programów szczegółowych:

- Program na Rzecz Przedsiębiorczości i Innowacji (*Entrepreneurship and Innovation Programme – EIP*) obejmujący działania na rzecz przedsiębiorczości, małych i średnich przedsiębiorców, konkurencyjności i innowacji;
- Program na Rzecz Wspierania Polityki w zakresie Technologii Informacyjnych i Komunikacyjnych (*Information Communication Technologies-Policy Support Programme – ICT-PSP*) mający na celu szybkie wdrożenie technologii informacyjnych i komunikacyjnych, a także pobudzenie innowacji poprzez zwiększenie zakresu stosowanych technologii;
- Inteligentna Energia – Program dla Europy (*Intelligent Energy Europe Programme - IEE*) obejmujący działania mające na celu poprawę efektywności energetycznej oraz racjonalne wykorzystanie zasobów energetycznych, promowanie nowych i odnawialnych źródeł energii oraz wspieranie dywersyfikacji jej źródeł.

Dla każdego z ww. programów szczegółowych oraz dodatkowo dla instrumentów finansowych oferowanych w ramach Programu CIP prowadzone są w Polsce krajowe punkty kontaktowe, których działalność finansowana jest z budżetu państwa w ramach programu wieloletniego pod nazwą „**Udział Polski w Programie ramowym na rzecz konkurencyjności i innowacji, w latach 2008-2013**”, który został przyjęty uchwałą Rady Ministrów z dnia 31 grudnia 2007 r.

W latach 2008-2012 punkty te zorganizowały ok. 340 konferencji, seminariów, szkoleń, wizyt studyjnych, sesji match-makingowych i warsztatów dotyczących programów szczegółowych programu CIP, w których wzięło udział ponad 13,6 tys. uczestników. Udzieliły potencjalnym beneficjentom programu ok. 5,3 tys. informacji, konsultacji i porad oraz ok. 3 tys. informacji telefonicznych i mailowych. Przygotowały ok. 150 publikacji promocyjnych, które wydały w ok. 1 100 tys. egzemplarzy, zorganizowały prawie 290 stoisk informacyjno-promocyjnych podczas targów i konferencji, nawiązały ponad 4 300 kontaktów z krajowymi i zagranicznymi instytucjami branżowymi w zakresie programów szczegółowych.

Na stronie internetowej www.cip.gov.pl znajdują się informacje o działalności tych punktów

2.5 Zarządzanie jakością

Zachowaniu przez przedsiębiorstwa przewagi konkurencyjnej sprzyja wdrożenie systemów norm odnoszących się do kluczowych obszarów działania przedsiębiorstwa, takich jak zarządzanie jakością, czy bezpieczeństwo informacji. Jednym z najbardziej uniwersalnych modeli wystandaryzowanego zarządzania systemem jest system norm ISO.

System norm ISO przeznaczony jest dla większości podmiotów gospodarki narodowej, a więc nie tylko dla przedsiębiorstw, ale również administracji. Ponieważ może on być dostosowany do systemu zarządczego każdej instytucji i organizacji, brak jest jakichkolwiek ograniczeń dotyczących wielkości przedsiębiorstw. System ten jest coraz bardziej popularny we wszelkiego rodzaju organizacjach usługowych, nawet tak specyficznych jak gospodarka komunalna, mieszkalnictwo, szpitale i przychodnie zdrowia, zakłady pogrzebowe czy więziennictwo. System norm ISO z powodzeniem wdrażany jest przez instytucje samorządowe czy organy administracji centralnej, dając sygnał odbiorcom zewnętrznym o rzetelności i solidności świadczonych usług.

Wielu klientów zwłaszcza na rynku B2B (*business-to-business*) wymaga od swoich kooperantów zapewnienia odpowiedniego poziomu jakości świadczonych usług lub sprzedawanych produktów. W takich sytuacjach nieodzowne staje się uzyskanie odpowiedniego certyfikatu normy ISO. Tym samym

ich posiadanie to atut w walce konkurencyjnej, na wspólnym rynku Unii Europejskiej. Ponadto stwarza on dobrą praktykę zarządzania jakością, a więc pośrednio ułatwia również zdobywanie obowiązujących na rynku unijnym znaków bezpieczeństwa i jakości.

W Polsce szczególnie popularne są certyfikaty ISO z serii 9001:2008 oraz 22000:2005, czyli dotyczące odpowiednio systemów zarządzania jakością oraz systemów zarządzania jakością i bezpieczeństwem żywności. Od kilku lat można obserwować wyraźną zmianę struktury wydawanych certyfikatów w odniesieniu do poszczególnych systemów zarządzania. Należy jednak podkreślić, iż polskie przedsiębiorstwa uzyskują certyfikaty dotyczące również bardzo wąskich dziedzin. Podobne zmiany występują w certyfikacji na całym świecie. System zarządzania jakością coraz częściej integrowany jest z innymi systemami – systemem zarządzania bezpieczeństwem informacji ISO/IEC 27001, przeciwdziałania zagrożeniom korupcyjnym SPZK czy bezpieczeństwa żywności ISO 22000/BRC.

Wg raportu *The ISO Survey - 2011*³⁵ do końca 2011 r. na świecie wydano ok. 1,48 mln certyfikatów dot. systemów zarządzania jakością, środowiskiem, standardów urządzeń medycznych, bezpieczeństwa żywności oraz bezpieczeństwa informacji. O stopniowej stabilizacji sytuacji we wdrożeniach ISO związanej prawdopodobnie z nasyceniem rynku informuje 1,2% wzrost liczby certyfikatów względem 2010 r., podczas gdy w latach wcześniejszych dynamika była wyższa. Warto podkreślić, iż standardy ISO są obecnie wykorzystywane w 180 krajach.

Certyfikat ISO 9001, opisujący standardy systemów zarządzania jakością, pozostał najbardziej rozpowszechnioną normą. Jest to również jedna z najpopularniejszych metod zwiększenia zadowolenia klientów z relacji z dostawcą. Do końca grudnia 2011 r. wydano ponad 1,1 mln certyfikatów w 180 krajach. Chiny pozostały krajem z największą ilością wydanych certyfikatów. Następne miejsca zajmują Włochy oraz Japonia. Polska zamyka drugą dziesiątkę krajów pod względem liczby wydanych certyfikatów z serii ISO 9001.

Certyfikat ISO 14001 opisuje globalne standardy w zakresie systemów zarządzania środowiskiem oraz mitygacji wpływu na środowisko naturalne. Do końca grudnia wydano ponad 267,5 tys. tych certyfikatów w 158 krajach. Oznacza to wzrost o ok. 16 tys. względem 2010 r. (wzrost o 6%). W 2011 r. najwięcej certyfikatów wydano w Chinach, Japonii oraz Włoszech. Kraje, które w 2011 r. odnotowały najwyższy przyrost ich liczby to Chiny, Włochy oraz Francja.

Certyfikat ISO/IEC 27001 to podstawa światowego standardu w dziedzinie systemów bezpieczeństwa informacji oraz danych. Do końca 2011 r. wydano ponad 17,5 tys. certyfikatów w 100 krajach. W zeszłym roku wydano prawie 1,9 tys. certyfikatów, co oznacza wzrost o ponad 12% względem 2010 r. Kraje o największej liczbie wydanych certyfikatów to Japonia, Indie oraz Wielka Brytania, natomiast pod względem przyrostu to Japonia, Rumunia oraz Chiny.

Certyfikat ISO 22000 opisuje wymogi stawiane systemom zarządzania jakością i bezpieczeństwa żywności. Do końca grudnia 2011 r. wydano ok. 20 tys. certyfikatów w 141 krajach. Jest to wzrost o prawie 1,4 tys. (o 8%) względem roku poprzedniego. Kraje o najwyższej liczbie certyfikatów to Chiny, Grecja oraz Rumunia. Polska zajmuje wysoką 7. pozycję pod względem liczby wydanych certyfikatów w 2011 r. Państwa o najwyższym przyroście liczby certyfikatów to Chiny, Włochy oraz Rumunia.

³⁵ Zob. www.iso.org

3. OTOCZENIE INSTYTUCJONALNE PRZEDSIĘBIORSTW

3.1 Otoczenie regulacyjne

W roku 2012 oraz w I poł. 2013 r. kontynuowano działania dotyczące doskonalenia otoczenia regulacyjnego i poprawy instytucjonalnego otoczenia biznesu, tak aby zapewnione zostały stabilne i sprzyjające rozwojowi warunki funkcjonowania przedsiębiorców. Podejmowane działania miały charakter kompleksowy, a więc obejmowały zarówno działania zmierzające do poprawy samego systemu tworzenia prawa, w tym na rzecz dialogu z przedsiębiorcami, jak i działania legislacyjne (deregulacyjne) wprowadzające konkretne ułatwienia i uproszczenia w aktach prawnych regulujących warunki wykonywania działalności gospodarczej w Polsce.

3.1.1. Tworzenie Lepszego Prawa

Rada Ministrów w styczniu 2013 r. przyjęła Program *Lepsze Regulacje 2015*, opracowany przez Ministerstwo Gospodarki we współpracy z Rządowym Centrum Legislacji oraz Kancelarią Prezesa Rady Ministrów. Program zawiera ponad 30 działań - rozwiązań systemowych i organizacyjnych, które wpłyną na poprawę jakości otoczenia regulacyjnego, a w konsekwencji również na podniesienie konkurencyjności polskich przedsiębiorstw i polskiej gospodarki.

W programie wyznaczono trzy cele szczegółowe, komplementarne wobec siebie:

1. Przejrzyste tworzenie prawa skutecznie rozwiązującego rzeczywiste problemy;
2. Ciągłe doskonalenie istniejącego otoczenia prawnego;
3. Poprawa komunikacji z interesariuszami.

W ramach *Programu Lepsze Regulacje 2015* będą realizowane m.in. następujące zadania:

- Propagowanie i doskonalenie systemu konsultacji społecznych / publicznych

Przyjęte rozwiązania będą zmierzały do zwiększenia zakresu konsultacji projektu, zarówno na etapie analizy problemu, przygotowywania projektu założeń aktu prawnego, przygotowywania projektu aktu prawnego, jak i oceny skutków regulacji *ex post* oraz promowania podejmowanych działań w zakresie zaangażowania społecznego w procesie tworzenia aktów prawnych.

- Rozwój pilotażowego systemu konsultacji on-line

Projekt wdrożenia systemu konsultacji on-line zwiększającego przejrzystość procesu legislacyjnego. Projekt ma na celu stworzenie platformy wymiany myśli, doświadczeń, analiz, propozycji, rekomendacji przy tworzeniu regulacji, jak i ich przechowywania i odpowiedniego archiwizowania. Do jego głównych celów należą również zwiększenie przejrzystości procesu legislacyjnego oraz wsparcie procesu Oceny Wpływu. Prace nad systemem były prowadzone we współpracy z partnerami społecznymi. System konsultacji on-line składa się z dwóch powiązanych modułów (1) Aplikacji Legislatora, czyli edytora ułatwiającego legislatorowi tworzenie dokumentów i zarządzanie nimi w procesie konsultacji wewnętrznych i społecznych, (2) Portalu, stanowiącego platformę komunikacji ze stroną społeczną. Obecnie przygotowywany jest Raport Implementacyjny z wdrożenia pilotażowego systemu w Ministerstwie Gospodarki. Następnie raport będzie przedmiotem analiz w zakresie dalszego ew. wdrożenia systemu w ramach administracji.

- Stworzenie wytycznych do przeprowadzenia Oceny Wpływu (OW)

Wytyczne zostaną dostosowane do obowiązujących uregulowań prawnych w zakresie OSR i konsultacji społecznych. Jednolite wytyczne będą prezentowały jak przeprowadzać OW i przygotować analityczne zestawienie prognozowanych skutków podejmowanych działań w formie testu regulacyjnego i OSR (uwzględniając zasadę proporcjonalności) oraz najważniejsze zasady przeprowadzania konsultacji (czyli jak i kiedy przeprowadzać konsultacje społeczne w procesie tworzenia dokumentów rządowych,

aby maksymalnie wykorzystać ich potencjał). Załącznikiem do *Wytycznych* będą ustandaryzowane wzory dokumentów analitycznych.

- Zespoły ministerialne ds. OSR (zadanie koordynowane przez KPRM)

Usytuowane w poszczególnych ministerstwach zespoły mają zapewnić bieżące wsparcie analityczne i metodologiczne pracownikom departamentów merytorycznych w zakresie przygotowywania testu regulacyjnego i oceny skutków regulacji. Rolą zespołów nie będzie przygotowanie testów regulacyjnych i OSR (chyba że poszczególne ministerstwa postanowią inaczej), lecz pełnienie roli opiniodawczo-doradczej. Powołanie i wyposażenie koordynatorów ds. jakości Oceny Wpływu w odpowiednie narzędzia, jak również wypracowanie mechanizmu wymiany doświadczeń i informacji pomiędzy nimi (np. panel dyskusyjny bądź grupa robocza) podniesie jakość testów regulacyjnych i OSR.

- Przygotowanie testu MŚP

Jednym z kluczowych elementów tego działania będzie przeprowadzony pilotaż testu MŚP, który będzie polegał na dokonaniu pogłębionej analizy wpływu nowoproponowanych rozwiązań legislacyjnych na sektor małych i średnich przedsiębiorstw. Ministerstwo Gospodarki we współpracy z Polską Agencją Rozwoju Przedsiębiorczości przeprowadzi pilotażowy projekt wdrożenia testu MŚP, a następnie określi zasady oraz warunki przeprowadzania testu MŚP. Na podstawie wyników pilotażu określone zostaną dalsze działania we wdrażaniu tego zadania.

- Upowszechnienie przeglądu obowiązującego prawa OSR ex-post

W celu doskonalenia systemu monitoringu prawa zostanie opracowany ustandaryzowany formularz, którego stosowanie zapewni porównywalną jakość wszystkich przygotowywanych OSR ex post. Przeprowadzane analizy *ex post* umożliwią m. in.

- poprawę tych przepisów, które będą wskazywane jako nieprecyzyjne i trudne w interpretacji,
- aktualizację i modernizację ram regulacyjnych w obszarach, w których prawo zdeaktualizowało się lub powstały nowe problemy,
- wzmocnienie spójności przepisów w przypadku gdy rozwiązania jednej dziedziny są rozproszone i zróżnicowane,
- poprawę proporcjonalności dorobku prawnego w sytuacji, gdy przepisy są zbyt szczegółowe, nieproporcjonalne lub ich realizacja jest zbyt kosztowna,
- redukcję kosztów administracyjnych w skali całego dorobku prawnego.

3.1.2. Działania legislacyjne

W celu rozwiązania problemów z płynnością finansową przedsiębiorstw, ograniczeniem zatorów płatniczych oraz redukcją obciążeń administracyjnych uchwalono ustawę z dnia 16 listopada 2012 r. o redukcji niektórych obciążeń administracyjnych w gospodarce (tzw. *III ustawa deregulacyjna*). Przepisy ustawy weszły w życie z dniem 1 stycznia 2013 r. Ustawa wprowadziła 30 zmian w 16 ustawach.

Wybrane rozwiązania:

- Ułatwienia w metodzie kasowej rozliczania podatku VAT dla małych podatników,
- Ułatwienia w skorzystaniu z ulgi na złe długi w VAT,
- Wprowadzenie tzw. „kredytu pod zwrot VAT”,
- Ułatwienia w korzystaniu z leasingu (np. skrócenie minimalnego wymaganego okresu leasingu nieruchomości – z 10 do 5 lat, umożliwienie zmiany stron umowy leasingu w trakcie trwania podstawowego okresu umowy leasingu),
- Ułatwienia w zakresie podatku akcyzowego (zmniejszenie obowiązków informacyjnych i ułatwienia w procedurach – następcy prawni),
- Usprawnienie kontaktu administracji z przedsiębiorstwami (publikacja interpretacji przez ZUS, NFZ, KRUS), zniesienie uznaniowości administracyjnej dotyczącej możliwości płacenia niższych zaliczek na podatek dochodowy,

- Ograniczenie obowiązku przekazywania informacji przez podmioty korzystające ze środowiska.

Od początku 2012 r. wprowadzono także ułatwienia w zakładaniu działalności gospodarczej przez przedsiębiorców będących osobami fizycznymi – w ramach rejestracji w Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej. Przedsiębiorca może dołączyć zgłoszenie rejestracyjne dla celów VAT czy też określić dane pełnomocnika upoważnionego do prowadzenia jego spraw.

Aktualnie trwają rządowe prace nad *projektem ustawy o ułatwieniu wykonywania działalności gospodarczej (IV ustawa deregulacyjna)*, na bazie projektu założeń przyjętych przez Radę Ministrów 23 kwietnia 2013 r. Łącznie projekt zawiera prawie 50 konkretnych rozwiązań, w ponad 30 ustawach. Jest to kolejny krok upraszczający warunki wykonywania działalności gospodarczej i znoszący niektóre zbędne uciążliwości biurokratyczne. Projekt dotyczy trzech obszarów: 1) poprawa płynności finansowej przedsiębiorstw, 2) ograniczenie obowiązków informacyjnych, 3) społeczna odpowiedzialność biznesu oraz sprawna administracja. Bilans wprowadzanych rozwiązań dla przedsiębiorców będzie pozytywny i powinien wynieść ponad 600 mln zł w skali roku (oszczędności dla przedsiębiorców wynikające w szczególności z redukcji obowiązków informacyjnych)..

Wybrane propozycje z projektu założeń:

- wydłużenie terminu na rozliczenie VAT w imporcie dla upoważnionych przedsiębiorców (AEO),
- zmniejszenie uciążliwości importowych procedur kontrolnych towarów przez polskie porty morskie (skrócenie terminu czasu trwania kontroli granicznych w portach morskich do 24 godzin),
- wyłączenie z podatku VAT usług bezpłatnej pomocy prawnej na rzecz osób niezamożnych – korzystających z pomocy społecznej oraz zwolnienie otrzymującego pomoc z podatku dochodowego z tego tytułu,
- zwolnienie pracowników z podatku dochodowego z tytułu uzyskiwania świadczenia dowozu do zakładu pracy transportem zbiorowym (autobusem, bussem) organizowanym przez pracodawcę,
- zniesienie obowiązku uzyskiwania przez przedsiębiorców obligatoryjnego potwierdzenia zgłoszenia rejestracyjnego VAT-R,
- ograniczenie obowiązków statystycznych dla mikroprzedsiębiorców (zwolnienie z przekazywania danych w roku rozpoczęcia działalności),
- zniesienie obowiązku płatnika składek do dokonywania sprawdzenia do 30 kwietnia prawidłowości danych przekazanych do ZUS za poprzedni rok w miesięcznych raportach imiennych,
- ułatwienia w zakresie podatku akcyzowego (m.in. wprowadzenie wiążącej informacji taryfowej w zakresie podatku akcyzowego),
- umożliwienie zachowania ważności orzeczenia lekarskiego pracownika przez nowego pracodawcę,
- zwiększenie dostępu do orzeczeń sądowych (zmiany mające na celu upowszechnienie publikowania orzeczeń sądowych na stronach BIP),
- rozszerzenie możliwości udzielania poręczeń na rzecz przedsiębiorców przez NFOŚiGW oraz umożliwienie udzielania poręczeń przez wojewódzkie FOŚiGW,
- zmiany dot. umożliwienia składania oświadczeń w miejsce dotychczas wymaganych zaświadczeń.

Aktualnie trwają rządowe prace nad *projektem ustawy o niektórych wzorach pism w procedurach administracyjnych* na bazie przyjętego przez Radę Ministrów 12 marca 2013 r. projektu założeń. Podstawowym celem jest uproszczenie otoczenia prawnego i stworzenie ułatwień w wykonywaniu działalności gospodarczej przez polskich przedsiębiorców poprzez standaryzację wzorów pism w procedurach administracyjnych i elektronizację procedur. 71 wzorów pism w procedurach określonych w

22 ustawach znajdzie się na elektronicznej Platformie Usług Administracji Publicznej (ePUAP). Nowe przepisy umożliwią złożenie wniosku on-line w konkretnych procedurach administracyjnych. Taka forma kontaktu z urzędem pomoże zaoszczędzić czas obywatelom i przedsiębiorcom. Udostępnione zostaną głównie wnioski (zawierające wykaz załączników) o wpis do właściwego rejestru, udzielenie zezwolenia, np.: wzory wniosków o wydanie zezwolenia na nabycie nieruchomości przez cudzoziemca, wzór zgłoszenia rozbiórki obiektu budowlanego, wzór wniosku o wydanie zezwolenia na sprzedaż detaliczną napojów alkoholowych oraz wzór wniosku o nadawanie uprawnień w zakresie wytwarzania, montażu, napraw i modernizacji urządzeń technicznych. W niektórych procedurach zaproponowano likwidację załączników. Uprości to załatwienie sprawy i zredukuje leżące po stronie przedsiębiorcy obowiązki. Od wyboru wnioskodawcy (obywatela, przedsiębiorcy) zależeć będzie, czy skorzysta z formy pisemnej czy elektronicznej. Elektroniczne wzory pism zostaną zamieszczone w centralnym repozytorium wzorów pism w formie dokumentów elektronicznych (CRWD), umieszczonym na ePUAP. Wzory pism będą udostępnione także w Biuletynie Informacji Publicznej organu administracji publicznej, w którego kompetencji leży właściwa procedura, oraz na stronie internetowej Punktu Kontaktowego – ePK (<http://eu-go.gov.pl>). Każdy będzie mógł wydrukować taki wzór i skorzystać z niego w postępowaniu prowadzonym drogą tradycyjną (papierową). Ustawa wpłynie na szybkość postępowań i efektywność procedur administracyjnych (co ułatwi uzyskanie rozstrzygnięcia administracyjnego i skróci czas rozpatrywania wniosków) oraz zmniejszy obciążenia administracyjne obywateli i przedsiębiorców.

Trwają też prace nad inicjatywą zmierzającą do zmniejszenia częstotliwości terminów, w których mogłyby wchodzić w życie przepisy dotyczące działalności gospodarczej. Przepisy mające wpływ na podejmowanie i wykonywanie działalności gospodarczej mogłyby wchodzić w życie tylko dwa razy w roku, z przynajmniej miesięcznym *vacatio legis* (np. 1 stycznia i 1 czerwca). Celem propozycji jest poprawa funkcjonowania przedsiębiorstw, w szczególności mikro, małych i średnich, poprzez (a) skuteczne i racjonalne planowanie działalności, (b) skrócenie czasu poświęconego na analizę i dostosowanie się do nowych przepisów, (c) obniżenie kosztów wykonywania działalności gospodarczej; jak również zwiększenie stabilności systemu prawa oraz świadomości prawnej i w konsekwencji zwiększenie zaufania obywateli i przedsiębiorców do państwa.

3.1.2 Obowiązki sprawozdawcze przedsiębiorców

Obowiązki sprawozdawcze dotyczące wszystkich podmiotów gospodarki narodowej nakłada ustawa o statystyce publicznej (Dz. U. z 1995 r. Nr 88, poz. 439 z późn. zm.). Zgodnie z art. 30 tej ustawy podmioty obowiązane są do:

- 1) posiadania numeru identyfikacyjnego krajowego rejestru urzędowego podmiotów gospodarki narodowej i posługiwania się nim przy przekazywaniu informacji wykorzystywanych dla celów statystycznych,
- 2) stosowania w prowadzonej ewidencji i dokumentacji oraz rachunkowości standardów klasyfikacyjnych ustalonych na podstawie art. 40 ww. ustawy,
- 3) przekazania jednorazowo, systematycznie lub okresowo, nieodpłatnie informacji i danych statystycznych dotyczących prowadzonej działalności i jej wyników w formach i terminach oraz według zasad metodologicznych określonych szczegółowo w programie badań statystycznych statystyki publicznej oraz w przepisach wydanych na podstawie art. 31.

Przepis ten oznacza, że wszelkie osoby prawne, jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą muszą przekazywać urzędom statystycznym sprawozdania, do których wypełnienia obligują ich ww. przepisy.

W 2012 r. obowiązki sprawozdawcze przedsiębiorców określał *Program badań statystycznych statystyki publicznej wprowadzony rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 22 lipca 2011 r. w sprawie programu badań statystycznych statystyki publicznej na rok 2012* (Dz. U. Nr 173, poz. 1030 z późn. zm.). Zawierał on łącznie 246 tematów badawczych (w roku 2011 – 237, w 2010 - 242, w 2009 - 230), z czego 156 badań prowadzonych przez służby statystyki publicznej (Główny Urząd Statystyczny i Urzędy Statystyczne), jak również badania realizowane wspólnie przez GUS oraz ministerstwa, NBP i inne urzędy centralne – 45 badań, a także badania prowadzone samodzielnie przez naczelne lub centralne organy administracji rządowej – 45 badań. W porównaniu z poprzednim rokiem do programu badań wprowadzono m.in. następujące nowe badania: odpady wytworzone i zagospodarowane w leśnictwie oraz rybactwie, partie polityczne, zjawisko ubóstwa oraz procesy wykluczenia społecznego, charakterystyka warunków życia rodzin w Polsce, wydatki budżetu państwa w układzie zadaniowym, wydatki/koszty jednostek sektora finansów publicznych w układzie zadaniowym. Ponadto w roku 2012 przeprowadzono kilkanaście badań cyklicznych, realizowanych w założonych odstępach czasowych (co dwa i więcej lat), m.in.: organizacje pracodawców oraz samorządu gospodarczego i zawodowego, przejście z pracy na emeryturę, struktura wynagrodzeń, badanie kosztów pracy, badanie zużycia paliw i energii w gospodarstwach domowych. W porównaniu z rokiem 2011 nie ujęto natomiast w programie 13 badań. Powodem tego była cykliczność badań lub ich przesunięcia na kolejny rok, a także rezygnacja z dalszego prowadzenia badań.

Ministerstwo Gospodarki w roku 2012 prowadziło w sumie 14 badań statystycznych statystyki publicznej. W porównaniu do roku 2011 zrezygnowano z prowadzenia dwóch następujących badań: *sektorowe zużycie materiałów hutniczych* oraz *specjalistyczne badanie statystyczne w przemyśle odlewniczym* oraz znacznie ograniczono zakres *specjalistycznego badania statystycznego w przemyśle hutnictwa żelaza i stali*. Ponadto dążąc do zmniejszania obciążenia respondentów obowiązkami wypełniania sprawozdań statystycznych w badaniach statystycznych Ministerstwo Gospodarki wykorzystuje się w coraz szerszym zakresie dane z systemów administracyjnych

Zgodnie z upoważnieniem zawartym w art. 31 ustawie o statystyce publicznej corocznie wydawane jest także rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów w sprawie określenia wzorów formularzy sprawozdawczych, objaśnień co do sposobu ich wypełniania oraz wzorów kwestionariuszy i ankiet statystycznych stosowanych w badaniach statystycznych ustalonych w programie badań statystycznych statystyki publicznej. Zawiera ono ok. 400 wzorów formularzy, kwestionariuszy i ankiet statystycznych.

W celu uzyskania szacunkowej wielkości obciążeń administracyjnych nakładanych na podmioty realizujące obowiązki sprawozdawcze została opracowana w GUS pilotażowa metodyka pozwalająca na określenie tej wielkości. Polega ona m.in. na wprowadzeniu we wzorach formularzy sprawozdawczych pytania dotyczącego czasu, jaki poświęcają respondenci na przygotowanie i wypełnienie formularza.

Mając na uwadze istotność badań statystycznych, które dostarczają organom władzy państwowej, sektorowi gospodarczemu i społeczeństwu oficjalnych danych z wielu dziedzin gospodarki, przy projektowaniu Pbssp na kolejne lata, prowadzone są prace metodyczne zmierzające do zmniejszania obciążeń podmiotów sprawozdawczych, m.in. poprzez skuteczne wykorzystywanie źródeł administracyjnych. Działania te wynikają także ze stosowania zasad Europejskiego Kodeksu Praktyk Statystycznych przyjętych przez Komitet ds. Europejskiego Systemu Statystycznego w dniu 28 września 2011 r. Zasady te dotyczą środowiska instytucjonalnego, procesów tworzenia danych statystycznych i wyników badań, a ich stosowanie wynika z rozporządzenia WE nr 223/2009 w sprawie statystyki europejskiej (Dz. U. L 87 z 31.03.2009)

3.1.3 System podatkowy

Polityka podatkowa państwa to istotny obszar regulacji aktywności przedsiębiorców. Jest to jednocześnie obszar najczęściej poddawany krytyce, zarówno pod kątem wysokości obciążeń, jak i znaczącej zmienności oraz skomplikowania przepisów regulujących tę materię.

Podrozdział zawiera zmiany, jakie zostały wprowadzone w regulacjach podatkowych lub jakie weszły w życie od czerwca 2012 r. do czerwca 2013 r.

Administracja podatkowa

17 stycznia 2013 r. obowiązywać zaczęła ustawa z dnia 9 listopada 2012 r. o zmianie ustawy – Kodeks pracy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2013 r. poz. 2), którą dokonano zmiany w art. 8b ust. 2 ustawy z dnia 13 października 1995 r. o zasadach ewidencji i identyfikacji podatników i płatników (Dz. U. z 2012 r. poz. 1314, z późn. zm.), tj. umożliwiono podmiotom innym niż osoby fizyczne rozpoczynające działalność gospodarczą wcześniejsze rozpoczęcie prowadzenia działalności, przez skrócenie terminu wydawania przez naczelnika urzędu skarbowego potwierdzenia o nadaniu Numeru Identyfikacji Podatkowej z czternastu do trzech dni.

Ordynacja podatkowa

Ustawa z dnia 16 listopada 2012 r. o redukcji niektórych obciążeń administracyjnych w gospodarce (Dz. U. z 2012 r. poz. 1342) wprowadziła do ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (Dz. U. z 2012 r. poz. 749, z późn. zm.) zmiany w następującym zakresie:

- zniesienie uznaniowości administracyjnej organu podatkowego przy rozpatrywaniu wniosku o ograniczenie poboru zaliczek, o ile podatnik uprawdopodobni, że zaliczki obliczone według zasad określonych w ustawach podatkowych byłyby niewspółmiernie wysokie w stosunku do podatku należnego od dochodu przewidywanego na dany rok podatkowy (art. 22 § 2a). Oznacza to, że zaistnienie przesłanek określonych w art. 22 § 2a Ordynacji podatkowej będzie obligowało organ podatkowy do wydania decyzji o ograniczeniu poboru zaliczek. Zniesienie uznaniowości administracyjnej w tym zakresie powinno umożliwić wykorzystanie w większym stopniu instrumentu ograniczenia poboru zaliczek na podatek, co może przełożyć się korzystnie na funkcjonowanie przedsiębiorstw.
- wprowadzenie możliwości upoważnienia przez podatnika organu podatkowego na podstawie przepisów o podatku od towarów i usług, do przekazania w całości lub w części, zwrotu podatku wraz z oprocentowaniem na wskazany rachunek banku lub spółdzielczej kasy oszczędnościowo-kredytowej, jako zabezpieczenie kredytu udzielanego przez ten bank lub przez tę kasę, jeżeli w dniu złożenia deklaracji wykazującej zwrot podatku, w stosunku do podatnika nie jest prowadzone postępowanie mające na celu ustalenie lub określenie wysokości zobowiązań podatkowych.
- wprowadzenie zasady sukcesji podatkowej przy przekształceniu przedsiębiorcy będącego osobą fizyczną w jednoosobową spółkę kapitałową (art. 93a § 4). Przedmiotem sukcesji są prawa przekształcanego przedsiębiorcy związane z prowadzoną działalnością gospodarczą, z wyjątkiem tych praw, które nie mogą być kontynuowane na gruncie przepisów regulujących opodatkowanie spółek kapitałowych. W przypadku takiego przekształcenia sukcesja podatkowa nie obejmuje obowiązków ciążących na podatniku - przedsiębiorcy przekształcanym.
- zniesienie możliwości dokonywania wymiaru uzupełniającego przy zwrocie sprawy organowi pierwszej instancji w toku postępowania odwoławczego (uchylenie art. 230 ustawy – Ordynacja podatkowa). Zakaz *reformationis in peius* należy do fundamentalnych zasad prawa procesowego i stanowi gwarancję ochrony interesów strony, której sytuacja prawna, w przypadku skorzystania z przysługujących jej środków odwoławczych, nie ulegnie pogorszeniu. Przywrócenie tej zasady na gruncie postępowania podatkowego spowodowało, że strona

odwołująca się ma gwarancję utrzymania dotychczasowej sytuacji prawnej ustalonej zaskarżoną decyzją.

Wszystkie ww. zmiany weszły w życie 1 stycznia 2013 r.

Ponadto należy wskazać na *Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 26 września 2012 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie sposobu przesyłania deklaracji i podań oraz rodzajów podpisu, którymi powinny być opatrzone* (Dz. U. z 2012 r. poz. 1083), które weszło w życie z dniem 1 października 2012 r. Umożliwiło ono, będącym osobami fizycznymi, podatnikom podatku VAT oraz podatku od czynności cywilnoprawnych składanie w formie elektronicznej, odpowiednio deklaracji (VAT-7, VAT-7K, VAT-7D) oraz deklaracji PCC-3, bez konieczności stosowania bezpiecznego podpisu elektronicznego. Rozwiązanie to upraszcza składanie deklaracji za pomocą środków komunikacji elektronicznej. Powyższe rozwiązanie zostało powielone w rozporządzeniu Ministra Finansów z dnia 24 grudnia 2012 r. w sprawie sposobu przesyłania deklaracji i podań oraz rodzajów podpisu, którymi powinny być opatrzone (Dz. U. z 2012 r. poz. 1537), które uchyliło ww. rozporządzenie.

Podatki dochodowe

Ustawa z dnia 15 czerwca 2012 r. o skutkach powierzania wykonywania pracy cudzoziemcom przebywającym wbrew przepisom na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2012 r. poz. 769), od 21 lipca 2012 r., dokonała nowelizacji ustaw o podatkach dochodowych poprzez wprowadzenie rozwiązania o charakterze sankcyjnym, które nie pozwala zaliczyć do kosztów uzyskania przychodów wynagrodzenia wypłacanego nielegalnie zatrudnionemu wraz z podatkiem oraz składkami na ubezpieczenia społeczne.

Ustawa z dnia 16 listopada 2012 r. o redukcji niektórych obciążeń administracyjnych w gospodarce (Dz. U. z 2012 r. poz. 1342), od 1 stycznia 2013 r., dokonała nowelizacji ustaw o podatkach dochodowych poprzez wprowadzenie korzystnych dla przedsiębiorców zmian w zakresie podatkowych skutków umów leasingu oraz regulacji mających na celu przeciwdziałanie zjawisku tzw. zatorów płatniczych.

W zakresie leasingu:

- skrócono wymóg minimalnego czasu trwania umowy leasingu nieruchomości z 10 do 5 lat,
- umożliwiono objęcie umową leasingu prawa wieczystego użytkowania gruntów,
- umożliwiono zmianę stron umowy leasingu w trakcie trwania podstawowego okresu umowy leasingu,
- umożliwiono ustalenie wartości przedmiotu ponownego leasingu według jego wartości rynkowej.

Zmiany dotyczące zapobiegania zjawisku tzw. zatorów płatniczych polegają na obowiązku dokonywania korekty kosztów uzyskania przychodów w przypadku nieuregulowania kwoty wynikającej z faktury lub innego dokumentu w ciągu 30 dni od upływu terminu płatności ustalonego przez strony, a w przypadku gdy termin płatności jest dłuższy niż 60 dni – nieuregulowania jej w ciągu 90 dni od dnia zaliczenia kwoty wynikającej z faktury lub innego dokumentu do kosztów uzyskania przychodów. Regulacje te bazują na konstrukcji korekty kosztów podatkowych na bieżąco, a więc w miesiącu, w którym upłynął termin zapłaty przewidziany w przepisach (zmniejszenie kosztów podatkowych) oraz w miesiącu, w którym nastąpi zapłata faktury (zwiększenie kosztów podatkowych).

Ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o zmianie ustawy o rachunkowości oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 102, poz. 585) dokonała nowelizacji ustaw o podatkach dochodowych poprzez dostosowanie definicji samochodu osobowego do definicji zawartej w ustawie o podatku od towarów i usług. Jednakże ustawą z dnia 7 grudnia 2012 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z realizacją ustawy budżetowej

(Dz. U. z 2012 r. poz. 1456), termin wejścia w życie tej dostosowawczej zmiany przesunięto na 1 stycznia 2014 r.

Podatek od towarów i usług

Prawo krajowe w zakresie opodatkowania podatkiem od towarów i usług, wraz z przystąpieniem Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej, zostało objęte obowiązkiem harmonizacji z prawem unijnym w zakresie podatku od wartości dodanej. Harmonizacja prawa oznacza w tym przypadku, iż państwa członkowskie Unii Europejskiej, w tym również Polska, nie posiadają swobody kreowania własnych rozwiązań w zakresie prawa objętego harmonizacją, w tym również m.in. w zakresie obowiązku prowadzenia ewidencji, dokumentowania czynności podlegających opodatkowaniu tym podatkiem, czy też składania zeznań podatkowych. Tworzone przepisy prawa wewnętrznego muszą zatem ściśle uwzględniać zakres regulacji unijnych. W przypadku podatku od towarów i usług oznacza to harmonizację przepisów krajowych z regulacjami zawartymi przede wszystkim w dyrektywie 2006/112/WE Rady z dnia 28 listopada 2006 r. w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej (Dz. Urz. UE L 347 z 11.12.2006, str. 1, z późn. zm).

Prace nad regulacjami prawnymi o charakterze upraszczającym rozliczanie podatku od towarów i usług przez osoby prowadzące działalność gospodarczą oraz w zakresie odbiurokratyzowania niektórych wymogów administracyjnych są od lat sukcesywnie wprowadzane w życie z uwzględnieniem regulacji ww. dyrektywy oraz orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w odniesieniu do podatku od wartości dodanej. Jednocześnie należy wskazać, że konstrukcja podatku VAT bywa wykorzystywana do tworzenia mechanizmów prowadzących do nadużyć skutkujących uszczupleniami budżetowymi. W związku z tym w przypadku regulacji dotyczących podatku VAT wyjątkowo istotne jest, aby konstruowane przepisy zapewniały także warunki optymalnego administrowania i kontrolowania systemu tego podatku.

W okresie od czerwca 2012 r. do chwili obecnej w przepisach o podatku od towarów i usług dokonano szereg zmian również o charakterze upraszczającym, które mają wpływ nie tylko na zmniejszenie obciążeń administracyjnych prowadzenia działalności gospodarczej, ale także na poprawę płynności finansowej przedsiębiorców.

Zmiany wprowadzone ustawą z dnia 16 listopada 2012 r. o *redukcji niektórych obciążeń administracyjnych w gospodarce* (Dz. U. poz. 1342) weszły w życie 1 stycznia 2013 r. W wyniku zmian:

- 1) Zniesiono 90-dniowy termin, po upływie którego mały podatnik, mimo nieuregulowania należności przez jego kontrahenta, obowiązany był do rozliczenia podatku VAT z tytułu dokonanych dostaw towarów i świadczonych usług.

W wyniku wprowadzonych zmian mały podatnik rozliczający się metodą kasową jest obowiązany do rozliczenia podatku VAT z tytułu dokonanych dostaw towarów i świadczenia usług, co do zasady, dopiero w momencie, gdy kontrahent ureguje należność za towar lub usługę (pod warunkiem, że jego kontrahentem będzie podatnik VAT czynny).

Zmiana wpływa na poprawę warunków prowadzenia działalności gospodarczej i płynności finansowej przedsiębiorców korzystających z tej formy rozliczania podatku VAT,

Zmodyfikowano zasady odliczeń podatku naliczonego dokonywanych przez małego podatnika rozliczającego się metodą kasową.

Modyfikacja tych zasad umożliwia małemu podatnikowi odliczenie podatku naliczonego z faktury zapłaconej w części. Uregulowanie należności w części będzie uprawniało małego podatnika do odliczenia podatku naliczonego w wysokości odpowiadającej części uregulowanej należności.

Zmiana ta wpływa na poprawę warunków prowadzenia działalności gospodarczej i płynności finansowej przedsiębiorców korzystających z tej formy rozliczania podatku VAT.

- 2) Wprowadzono zmiany w zakresie odliczania podatku przez małego podatnika z dokumentów celnych.

Od 1 stycznia 2013 r. odliczanie podatku z dokumentów celnych odbywa się według zasad ogólnych, tj. w okresie rozliczeniowym, w którym mały podatnik stosujący metodę kasową otrzymał taki dokument.

Zmiana ta wpływa na poprawę warunków prowadzenia działalności gospodarczej i płynności finansowej korzystających z tej formy rozliczania podatku VAT.

- 3) Wprowadzono nowe zasady dotyczące instytucji tzw. ulgi na złe długi, które pozwolą przedsiębiorcom na skorzystanie z tej instytucji w uproszczony sposób.

Do najważniejszych zmian w tym zakresie należy zaliczyć:

- skrócenie do 150 dni (ze 180) terminu, w którym nieściągalną wierzytelność uważa się za uprawdopodobnioną,
- odstąpienie od obowiązku zawiadamiania dłużnika o zamiarze skorygowania przez wierzyciela podstawy opodatkowania oraz podatku należnego; rezygnacja z tego warunku oznacza, że wierzyciel w celu skorzystania z ulgi na złe długi nie będzie już uzależniony od uzyskania potwierdzenia odbioru przez dłużnika ww. zawiadomienia,
- rezygnację z obowiązku zawiadamiania dłużnika o dokonanej korekcie i przesyłania kopii takiego zawiadomienia do organu podatkowego,
- zmodyfikowanie zasady zawiadamiania organu podatkowego o dokonanej korekcie; wierzyciel, tak jak obecnie, do deklaracji w której dokonuje korekty będzie obowiązany załączyć informację o dokonanej korekcie, wskazując w niej kwoty korekty oraz dane dłużnika; nowością w tym zakresie jest określenie urzędowego wzoru takiego zawiadomienia (VAT-ZD) oraz zaznaczenie w deklaracji podatkowej (dla dokonujących korekty obowiązuje nowy wzór deklaracji), że taką korektę składa,
- zmianę określenia momentu dokonania przez dłużnika korekty podatku; zgodnie z nowymi przepisami korekta powinna być dokonana w rozliczeniu za okres, w którym upłynął 150. dzień od dnia upływu terminu płatności określonego w umowie lub na fakturze; oznacza to, że dłużnik będzie dokonywał korekty podatku na bieżąco, bez konieczności „cofania” się do okresu rozliczeniowego, w którym pierwotnie odliczył podatek wynikający z niezapłaconej faktury,

Wprowadzone zmiany dotyczące zasad stosowania tzw. ulgi na złe długi pozwalają na korzystanie z tej instytucji w uproszczony sposób i wpływają na poprawę płynności finansowej przedsiębiorców.

- 4) Wprowadzono nowy mechanizm tzw. kredyt pod zwrot VAT; zgodnie z nowymi przepisami kredyt udzielony podatnikowi przez bank lub spółdzielczą kasę oszczędnościowo - kredytową będzie mógł być zabezpieczony na środkach pieniężnych z tytułu przysługującego podatnikowi prawa do zwrotu podatku VAT.

Rozporządzeniem Ministra Finansów z dnia 11 grudnia 2012 r. *zmieniającym rozporządzenie w sprawie zwrotu podatku niektórym podatnikom, wystawiania faktur, sposobu ich przechowywania oraz listy towarów i usług, do których nie mają zastosowania zwolnienia od podatku od towarów i usług (Dz. U. poz. 1428)* dokonano dalszego uproszczenia przepisów dotyczących fakturowania poprzez:

- umożliwienie wystawiania faktur również zarejestrowanym podatnikom VAT zwolnionym, przy zachowaniu przez nich równocześnie możliwości wystawiania rachunków w rozumieniu ustawy Ordynacja podatkowa,
- zniesienie obowiązku umieszczania na fakturach dokumentujących sprzedaż paliw do pojazdu samochodowego numeru rejestracyjnego tego pojazdu,
- wprowadzenie możliwości wystawiania faktur uproszczonych w przypadku gdy kwota transakcji nie będzie przekraczać kwoty 450 zł albo 100 euro (jeżeli kwoty na fakturze będą określone w

- euro),
- likwidację sformalizowanej procedury i warunków wystawiania faktur przez nabywcę (kwestie wyboru „samofakturowania” i sposobu zatwierdzania poszczególnych faktur przez sprzedawcę pozostawiono całkowicie w gestii stron transakcji),
- umożliwienie podatnikom wyboru sposobu obliczania kwoty podatku wychodząc od kwoty brutto świadczenia,
- umożliwienie podatnikom wystawiania faktur zbiorczych za wszystkie transakcje dokonane w ciągu całego miesiąca kalendarzowego,
- wydłużenie terminu na wystawienie faktury dokumentującej wewnątrzwspólnotowe dostawy do 15. dnia miesiąca następującego po miesiącu, w którym dokonano tej dostawy; dotyczy to również świadczenia usług, dla których miejscem świadczenia jest miejsce określone w art. 28b ustawy, na rzecz podatników podatku od wartości dodanej lub osób prawnych niebędących takimi podatnikami, zidentyfikowanych dla VAT lub obowiązanych do takiej identyfikacji, świadczonych na terytorium państwa członkowskiego innym niż terytorium kraju, dla których zobowiązaniem do zapłaty podatku od wartości dodanej jest usługobiorca oraz świadczenie usług stanowiących import usług.

Zmiany wprowadzone rozporządzeniem Ministra Finansów z dnia 20 grudnia 2012 r. w sprawie przesyłania faktur w formie elektronicznej, zasad ich przechowywania oraz trybu udostępniania organowi podatkowemu lub organowi kontroli skarbowej (Dz. U. poz. 1528) dotyczą wymagań autentyczności pochodzenia, integralności treści oraz czytelności tych faktur. Mają one na celu dalszą liberalizację standardów przesyłania i przechowywania faktur w formie elektronicznej wprowadzonych już rozporządzeniem Ministra Finansów z dnia 17 grudnia 2010 r. (Dz. U. Nr 249, poz. 1661), tak aby faktury papierowe oraz faktury przesyłane i przechowywane w formie elektronicznej były traktowane w ten sam sposób, co wiąże się z wdrożeniem kolejnych ułatwień w zakresie fakturowania.

Zmiany uchwalone w 2012 r., które weszły w życie 1 kwietnia 2013 r.

Zmiany wprowadzone ustawą z dnia 7 grudnia 2012 r. o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2013 r. poz. 35) przewidują m.in.:

- 1) Uelastycznienie stosowania stawki 0% przy eksporcie towarów (rozszerzenie zakresu definicji eksportu towarów). Od dnia 1 kwietnia 2013 r. eksportem towarów jest dostawa towarów wysyłanych lub transportowanych z terytorium kraju poza terytorium Unii Europejskiej przez dostawcę lub na jego rzecz, lub nabywcę mającego siedzibę poza terytorium kraju lub na jego rzecz, jeżeli wywóz towarów poza terytorium Unii Europejskiej potwierdzony jest przez urząd celny określony w przepisach celnych. Oznacza to, że eksport towarów wystąpi również w sytuacji, gdy towary będą objęte procedurą celną wywozu w innym niż Polska państwie członkowskim UE, jeżeli będą spełnione pozostałe warunki określone w tym przepisie.
- 2) Wprowadzenie otwartego katalogu dokumentów umożliwiających zastosowanie stawki 0% w eksporcie towarów. Dokumentem potwierdzającym wywóz towarów poza terytorium UE może być m.in. dokument w formie elektronicznej otrzymany z systemu teleinformatycznego służącego do obsługi zgłoszeń wywozowych albo potwierdzony przez urząd celny wydruk tego dokumentu; dokument w formie elektronicznej otrzymany poza tym systemem, jeżeli zapewniona jest jego autentyczność, jak również zgłoszenie wywozowe w formie papierowej złożone poza systemem teleinformatycznym służącym do obsługi zgłoszeń wywozowych albo jego kopia potwierdzona przez urząd celny,
- 3) Uproszczenie zasad stosowania stawki 0% przy wewnątrzwspólnotowej dostawie towarów poprzez:
 - zrezygnowanie z warunku rejestracji podatnika jako podatnika VAT UE, przed dokonaniem pierwszej dostawy wewnątrzwspólnotowej i uznaniu za dopełnienie obowiązku dokonania rejestracji najpóźniej w momencie składania deklaracji podatkowej, w której podatnik wykazuje

- daną wewnątrzwspólnotową dostawę towarów,
- zrezygnowanie z kopii faktury jako dokumentu potwierdzającego wywiezienie towarów z terytorium kraju i ich dostarczenie nabywcy na terytorium innego państwa członkowskiego.
- Dokonane zmiany zmniejszą obowiązki ewidencyjne i informacyjne podatników, co wpłynie na poprawę warunków prowadzenia działalności gospodarczej.
- 4) Wprowadzenie nowej definicji terenu budowlanego, zgodnie z którą przez tereny budowlane rozumie się grunty przeznaczone pod zabudowę w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, a w przypadku braku takiego planu - zgodnie z decyzją o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu. W zależności od rodzaju inwestycji będzie to albo decyzja o lokalizacji inwestycji celu publicznego albo decyzja o warunkach zabudowy.
- Od 1 kwietnia 2013 r. obowiązuje również nowe brzmienie art. 43 ust. 1 pkt 9 ustawy o VAT przewidujące zwolnienie od podatku w przypadku dostawy terenów niezabudowanych innych niż tereny budowlane. Objęcie definicją ustawową terenów budowlanych umożliwia prawidłowe stosowanie zwolnienia od podatku przy dostawie gruntów.
- 5) Zmniejszenie katalogu przypadków, w których nie stosuje się obniżenia kwoty lub zwrotu różnicy podatku należnego,
 - 6) Umożliwienie podmiotom zagranicznym w określonych sytuacjach ustanowienia przedstawiciela podatkowego bez konieczności rejestrowania się jako podatnik VAT czynny; rozwiązanie upraszcza obowiązki administracyjne ww. podatnikom, którzy chcą importować „przez Polskę” do innych państw członkowskich towary, stwarzając jednocześnie przedsiębiorcom, w szczególności krajowym, możliwość świadczenia usług przedstawicielskich podmiotom zagranicznym,
 - 7) Dalszą liberalizację warunków, jakie ma spełniać podmiot, który ma zostać ustanowiony przedstawicielem podatkowym; dotyczy to warunku nieposiadania zaległości w poszczególnych podatkach oraz odejścia od konieczności składania kopii umowy ustanawiającej przedstawiciela podatkowego do naczelnika urzędu skarbowego,
 - 8) Doprecyzowanie pojęcia przewoźników lotniczych wykonujących głównie przewozy w transporcie międzynarodowym dla potrzeb stosowania stawki podatku w wysokości 0% w odniesieniu do przewoźników zagranicznych nieposiadających siedziby działalności gospodarczej na terytorium Polski i określenie przykładowych dokumentów legitymujących przewoźników lotniczych celem uzyskania preferencji podatkowych dla danej transakcji.
 - 9) Doprecyzowanie definicji działalności gospodarczej, zawartej w art. 15 ustawy o VAT, poprzez wyłączenie z niej transakcji wykonywanych w sposób okazjonalny.

Zmiany uchwalone w 2012 r., które wejdą w życie 1 stycznia 2014 r.

Ustawa z dnia 7 grudnia 2012 r. o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2013 r. poz. 35) przewiduje:

- 1) dalsze korzystne zmiany dla przedsiębiorców w zakresie fakturowania, polegające przede wszystkim na:
 - wydłużeniu ostatecznego terminu wystawiania faktur do 15. dnia (z obecnego 7. dnia) miesiąca następującego po miesiącu, w którym dokonano transakcji,
 - pozostawieniu przedsiębiorcom całkowitej swobody odnośnie tego czy faktury mają dokumentować jedną czy więcej transakcji dokonanych w ciągu miesiąca kalendarzowego; przyniesie to przedsiębiorcom oszczędność kosztów i umożliwi racjonalną politykę dokumentacyjną transakcji, co w efekcie wpłynie na poprawę warunków prowadzenia działalności gospodarczej,
 - uregulowaniu zasad wystawiania faktur na żądanie, co zwiększy pewność przedsiębiorców co do terminu ciążyącego na nich w tym zakresie obowiązku, a osobom fizycznym zagwarantuje termin, w jakim będą mieli prawo do otrzymania takiego dokumentu,

- 2) Zniesienie obowiązku sporządzania dla celów odliczenia podatku naliczonego spisu z natury zapasów towarów, sygnalizowanego przez przedsiębiorców jako uciążliwy, czasochłonny i kosztowny,
- 3) Uproszczenie przepisów w zakresie uzyskiwania potwierdzeń odbioru faktur korygujących, warunkujących obniżenie podstawy opodatkowania podatkiem VAT; wpłynie to na poprawę warunków prowadzenia działalności gospodarczej i jest realizacją postulatów w tym zakresie zgłaszanych przez przedsiębiorców, wskazujących na znaczne trudności w uzyskaniu tych potwierdzeń oraz ponoszone z tym koszty,
- 4) Zliberalizowanie zasad korzystania ze zwolnienia podmiotowego w sytuacji sprzedaży samochodów osobowych, stanowiących środek trwały firmy; w takim przypadku, w odróżnieniu do stanu obecnego, przedsiębiorcy będą mogli nadal korzystać z tego zwolnienia; pozwoli to szerszej grupie podmiotów uniknąć większości obciążeń administracyjnych związanych z koniecznością rozliczania podatku VAT, spowodowanego jedynie sprzedażą należącego do przedsiębiorstwa samochodu osobowego,
- 5) Wprowadzenie, dotychczas nieobecnej w przepisach o podatku VAT, możliwości wyłączenia z podstawy opodatkowania kwot otrzymanych od kontrahentów jako zwrot wydatków, poniesionych w ich imieniu i na ich rzecz; rozwiązanie to uprości takie rozliczenia pomiędzy kontrahentami,
- 6) Wprowadzenie zmian w zakresie momentu powstania obowiązku podatkowego, które przyczynią się do uproszczenia i ujednolicenia większości obecnie obowiązujących regulacji, których liczba i w niektórych przypadkach złożoność jest źródłem pojawiających problemów z ich stosowaniem, zgłaszanych m.in. przez organizacje przedstawicielskie przedsiębiorców; jednakże w większości przypadków zmiany te nie będą oznaczały bardzo istotnych zmian w sposobie rozliczania podatku.

Powyższe działania w zakresie przepisów o podatku od towarów i usług dotyczą zarówno przedsiębiorców rozpoczynających działalność gospodarczą, jak i ją już prowadzących.

Podatek akcyzowy

W związku z wejściem w życie ustawy z dnia 16 listopada 2012 r. o *redukcji niektórych obciążeń administracyjnych w gospodarce* wprowadzono następujące zmiany przepisów w ustawie z dnia 6 grudnia 2008 r. o *podatku akcyzowym*:

- Zniesiono obowiązek rejestracyjny oraz obowiązek ewidencyjny dla podmiotów zużywających energię elektryczną wytwarzaną z generatorów o łącznej mocy nieprzekraczającej 1 MW.
- Odstąpiono od wymogu uzyskiwania przez następców prawnych i podmioty przekształcone nowego zezwolenia na prowadzenie określonej działalności na podstawie przepisów ustawy o podatku akcyzowym. Skutkuje to wyeliminowaniem długotrwałego procesu uzyskiwania zezwoleń, który częstokroć przyczyniał się do konieczności czasowego zaprzestania działalności nowopowstałych podmiotów.
- Wydłużono termin do 10. dnia następnego miesiąca na przekazanie naczelnikowi urzędu celnego przez prowadzącego skład podatkowy informacji zawierających dane o wyrobach akcyzowych i podmiotach, które wyprowadziły te wyroby ze składu podatkowego w ramach posiadanych zezwoleń wyprowadzenia.
- Odstąpiono od obowiązku pisemnego powiadamiania właściwego naczelnika urzędu celnego o wyprowadzeniu ze składu podatkowego wyrobów akcyzowych zwolnionych z obowiązku oznaczania znakami akcyzy przeznaczonych do dokonania dostawy wewnątrzwspólnotowej lub na eksport.
- Zniesiono ograniczenia dotyczące terminu składania ostatecznej korekty zapotrzebowania na znaki akcyzy, poprzez wyłączenie z tych regulacji napojów alkoholowych, przy czym przedmiotowe wyłączenie nie dotyczy sytuacji, gdy wprowadzany byłby nowy wzór znaków akcyzy.

- Odstąpiono od zakazu przekazywania znaków akcyzy – w sytuacjach uregulowanych przepisami Ordynacji podatkowej w zakresie praw i obowiązków następców prawnych oraz podmiotów przekształconych.
- Wprowadzono możliwość żądania odsetek podatkowych od zwrotu akcyzy po terminie przewidzianym w przepisach prawa.

Podatki lokalne

W zakresie podatku od środków transportowych:

- od dnia 15 lutego 2013 r. dopuszczono możliwość opatrywania deklaracji na podatek od środków transportowych składanych za pomocą środków komunikacji elektronicznej podpisem potwierdzonym profilem zaufanym ePUAP – składanie deklaracji elektronicznych wymaga zgody rady gminy.

W zakresie podatku rolnego:

- od dnia 1 października 2013 r. zmienione zostaną zasady obliczania podatku rolnego. Stawka podatku rolnego będzie ustalana według średniej ceny skupu żyta za 11 kwartałów poprzedzających kwartał poprzedzający rok podatkowy.

W zakresie opłaty skarbowej:

- Od 23 stycznia 2013 r., w konsekwencji zmian dokonanych w przepisach o odpadach, zmienione zostały przepisy załącznika do ustawy z dnia 16 listopada 2006 r. o opłacie skarbowej:
 - uchylony został przepis określający stawkę opłaty skarbowej od decyzji zatwierdzającej program gospodarowania odpadami niebezpiecznymi w wysokości 505 zł (z uwagi na rezygnację z obowiązku jej uzyskiwania),
 - określono odrębną stawkę opłaty skarbowej od zgody na podjęcie wstrzymanej działalności posiadacza odpadów oraz od zgody na wznowienia użytkowania składowiska odpadów, w wysokości 100 zł, a także od zgody na wydobywanie odpadów z zamkniętego składowiska odpadów nieposiadającego instrukcji prowadzenia składowiska odpadów oraz ze zwalowiska odpadów, w każdym z tych przypadków w wysokości 500 zł.
- Od 28 stycznia 2013 r. uchylone zostały przepisy określające stawkę opłaty skarbowej od:
 - wpisu do rejestru działalności regulowanej podmiotu wykonującego działalność na podstawie przepisów o nasiennictwie w zakresie obrotu materiałem siewnym, w wysokości 288 zł,
 - świadectwa dla mieszanki materiału siewnego, w wysokości 21 zł za każde zaświadczenie dotyczące określonej partii,w związku z odstąpieniem od obowiązku uzyskiwania wpisu do rejestru przedsiębiorców i rejestru rolników oraz uwzględnieniem opłaty za wydanie ww. świadectwa w opłacie należnej za dokonanie oceny materiału siewnego.
- Od 27 kwietnia 2013 r. określono odrębną stawkę opłaty skarbowej od:
 - dokonania wpisu do rejestru działalności regulowanej podmiotu wykonującego działalność na podstawie przepisów o środkach ochrony roślin w zakresie potwierdzania sprawności technicznej sprzętu przeznaczonego do stosowania środków ochrony roślin, w wysokości 220 zł, w związku z zastąpieniem obowiązku uzyskania upoważnienia do prowadzenia tej działalności, wpisem do rejestru działalności regulowanej,
 - decyzji w sprawie udzielenia upoważnienia do prowadzenia badań skuteczności działania środka ochrony roślin, w wysokości 5.000 zł oraz od zmiany zakresu udzielonego upoważnienia, w wysokości 1.000 zł – w konsekwencji zastąpienia opłatą skarbową obowiązującej w tym zakresie opłaty rejestrowej,
 - decyzji w sprawie udzielenia upoważnienia do opracowywania oceny lub uwag w rozumieniu przepisów o środkach ochrony roślin, w wysokości 1.000 zł, oraz od zmiany zakresu ww. upoważnienia, w wysokości 500 zł.

Jednocześnie z tym dniem uchylone zostały przepisy określające stawkę opłaty skarbowej od:

- opinii potwierdzającej, że pomieszczenia dostosowane do prowadzenia działalności w zakresie konfekcjonowania lub obrotu środkami ochrony roślin i przechowywania opakowań po środkach ochrony roślin sklasyfikowanych jako bardzo toksyczne spełniają wymogi ochrony środowiska, w wysokości 105 zł - wobec braku obowiązku uzyskiwania takiego zaświadczenia,
- zezwolenia na dopuszczenie środka ochrony roślin do obrotu i stosowania, w zależności od okresu jego ważności: 412 zł, 616 zł lub 1.023 zł, w efekcie zastąpienia przedmiotowego zezwolenia zezwoleniem na wprowadzanie środka ochrony roślin do obrotu, objętego inną opłatą.
- 22 czerwca 2013 r. uchylony został przepis określający stawkę opłaty skarbowej od decyzji w sprawie zwolnienia z obowiązku uzyskania świadectwa homologacji typu pojazdu, w wysokości 1.537 zł, jednocześnie wszedł w życie przepis określający stawkę opłaty skarbowej od zezwolenia na dopuszczenie do ruchu drogowego pojazdu z końcowej partii produkcji, w wysokości 1.537 zł.

3.1.4 Kontrole i nadzór nad przedsiębiorcami

Podstawowe uregulowania w zakresie kontroli działalności gospodarczej przedsiębiorcy zawarte zostały w Ustawie z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. z 2013 r. Nr 0, poz. 672). Ustawa określa m.in. zasady i tryb przeprowadzania kontroli oraz obowiązki i uprawnienia podmiotów prowadzących kontrolę oraz obowiązki i uprawnienia przedsiębiorcy w toku prowadzonych czynności kontrolnych.

Biorąc pod uwagę wielość podmiotów mogących kontrolować przedsiębiorców i trudności z uogólnieniem tendencji w tym zakresie poniżej przedstawiono dane postępowań kontrolnych wybranych instytucji, w szczególności **Państwowej Inspekcji Pracy, urzędów kontroli skarbowej, Inspekcji Handlowej oraz Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów.**

Przestrzegania prawa pracy, a w szczególności przepisów i zasad bezpieczeństwa i higieny pracy nadzorowane i kontrolowane jest przez **Państwową Inspekcję Pracy**. Zgodnie z danymi zaprezentowanymi za 2012 r., inspektorzy PIP przeprowadzili ok. 89,9 tys. kontroli (ok. 0,7% mniej niż rok wcześniej) u ok. 69 tys. pracodawców, na rzecz których świadczyło pracę prawie 3,6 mln osób. W związku ze stwierdzonymi naruszeniami przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy wydanych zostało ponad 310 tys. decyzji, o 2% więcej niż w 2011 r. Najczęstszy rodzaj sankcji (55,8%) nałożonych z powodu wykroczeń przeciwko prawom pracownika stanowiły mandaty karne (na łączną kwotę 22,5 mln zł), 14,4% sankcji stanowiły wnioski do sądu, a 23,8% sankcji związanych było ze środkami oddziaływania wychowawczego.

W 2012 r. inspektorzy pracy wydali 24 decyzje nakazujące zaprzestanie prowadzenia działalności bądź działalności określonego rodzaju. Były to głównie zakłady należące do sekcji: przetwórstwo przemysłowe (7), transport i gospodarka magazynowa (6), handel i naprawy (4).

Oprócz decyzji z zakresu bezpieczeństwa pracy, inspektorzy wydali w roku sprawozdawczym prawie 10,1 tys. decyzji nakazujących wypłatę wynagrodzeń lub innych świadczeń ze stosunku pracy. Decyzje te dotyczyły należności dla 158,8 tys. pracowników, na łączną kwotę 230,1 mln zł. Oprócz decyzji do kontrolowanych pracodawców inspektorzy PIP skierowali również ponad 60,8 tys. wystąpień zawierających łącznie prawie 310,8 tys. wniosków (w zeszłym roku odpowiednio 59,2 tys. i 316,4 tys.).

W 2012 r. do wojewódzkich sądów administracyjnych wniesiono 290 skarg na decyzje okręgowych inspektorów pracy (w roku 2011 było ich 384). Do końca roku rozpatrzonych zostało 65 skarg (ok. 22% całości). W 2 przypadkach postępowanie umorzono. W 44 przypadkach (68% rozpatrzonych decyzji) postępowanie przed wojewódzkimi sądami administracyjnymi zostało zakończone odrzuceniem lub

oddaleniem skargi. W 6 przypadkach (9% rozpatrzonych decyzji) sąd uwzględnił skargi i uchylił zaskarżoną decyzję. W 13 przypadkach sąd stwierdził nieważność zaskarżonych decyzji.

Nielegalne zatrudnienie lub inną nielegalną pracę zarobkową ujawniono w 18,8% kontrolowanych podmiotów (w 2011 r. – 18,1%). Przypadki takie wykazywano najczęściej w województwach: śląskim, pomorskim i zachodniopomorskim. Najrzadziej, w województwach: lubuskim, kujawsko-pomorskim i podlaskim³⁶.

W 2012 r. **Urzędy Kontroli Skarbowej** przeprowadziły łącznie prawie 10 158 kontroli³⁷ – o 2,5% mniej niż rok wcześniej. Dotyczyły one przede wszystkim obszarów zidentyfikowanych jako niosące największe ryzyko występowania nieprawidłowości podatkowych. I tak, kontrola skarbowa w ubiegłym roku dotyczyła głównie następujących kwestii:

- zwalczanie przestępczości paliwowej;
- handel metalami;
- nieujawnione źródła przychodów;
- e-handel;
- środki publiczne;
- obrót wewnątrzwspólnotowy;
- faktury nieodzwierciedlające rzeczywistych transakcji;
- fikcyjnie wystawione faktury.

W wyniku kontroli ustalono nieprawidłowości skutkujące uszczupleniami podatkowymi na łączną kwotę 3.779,5 mln zł, w tym ustalenia, dla których wydano decyzje stanowiły kwotę ponad 3.504,7 mln zł. Kwota stwierdzonych nieprawidłowości była o ponad 33% wyższa niż przed rokiem i ponad 43% wyższa niż w 2010 r.

Podatnicy, na skutek przeprowadzonych postępowań kontrolnych, złożyli korekty deklaracji zwiększając swoje zobowiązania podatkowe o kwotę 274,9 mln zł. Dodatkowo w wyniku działań podjętych przez kontrolę skarbową udaremniono wypłatę z budżetu nienależnie wnioskowanego zwrotu podatku VAT na kwotę 121,5 mln zł, co było wartością prawie szesnastokrotnie wyższą niż w 2011 r.

Inspektorzy kontroli skarbowej w 2012 r. wszczęli ogółem 4.861 postępowań karnych skarbowych. Na wniosek podatników w 2012 r. sądy zezwoliły na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności w 1.982 przypadkach i orzekły - tytułem kary grzywny - łączną kwotę 3,2 mln zł. Inspektorzy kontroli skarbowej wystawili ogółem 54.157 mandatów karnych na łączną kwotę 11,9 mln zł.

Wśród ustaleń podatkowych, podatek VAT stanowił 72,64% całości ustaleń, podatek dochodowy od osób prawnych 7,21%, podatek dochodowy od osób fizycznych 11,02%, a podatek akcyzowy 7,36%. W porównaniu do 2011 r. o 15 pp. wzrósł udział podatku VAT, natomiast zmniejszył się udział podatku akcyzowego o 9,5 pp. oraz podatku dochodowego od osób prawnych o 3,8 pp.

Znacząco wzrosła także liczba wykrytych fikcyjnych faktur, z 119 889 do 153 714 (+32%). Ich wartość brutto zwiększyła się z 5.822,24 mln zł do 15.486,93 mln zł (+266%).

W 2012 r. **Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (UOKiK)**³⁸ poprzez **Inspekcję Handlową (IH)** prowadził 350 spraw ogólnego bezpieczeństwa produktów³⁹ (więcej o 5,4% względem poprzedniego

³⁶ Zob. Sprawozdanie z działalności Państwowej Inspekcji Pracy w 2012 roku, Państwowa Inspekcja Pracy, Warszawa 2013

³⁷ Zob. *Sprawozdanie z działalności kontroli skarbowej 2012 r.*, Ministerstwo Finansów - Departament Kontroli Skarbowej, Warszawa 2013.

³⁸ Zob. *Sprawozdanie z działalności – 2012*, Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Warszawa 2013.

roku). Zakończono 289 spośród nich. Na 136 wydanych decyzji Urząd 19 razy nałożył na przedsiębiorców określone obowiązki a 26 kary pieniężne. Podejmowane działania kontrolne dotyczyły najczęściej konfekcji dziecięcej, podróbek produktów spożywczych i rowerów.

W 2012 r. UOKiK prowadził 426 spraw z zakresu systemu oceny zgodności⁴⁰ (o ok. 5% mniej niż rok wcześniej). W 312 przypadkach wydał decyzje, przy czym w 39 przypadkach nałożył na przedsiębiorców określone w ustawie obowiązki. Największa liczba postępowań prowadzonych przez UOKiK dotyczyła zabawek i sprzętu elektrycznego.

W 2012 r. **wojewódzkie inspektoraty Inspekcji Handlowej** przeprowadziły 6.721 planowanych kontroli na zlecenie UOKiK, z których najwięcej dotyczyło artykułów rolno-spożywczych (2.360) oraz niezgodności produktów z dyrektywami nowego podejścia (1.827). W 2012 r. przeprowadzono 22 ogólnopolskie kontrole artykułów rolno-spożywczych, szczególną uwagę poświęcając sprawdzeniu znakowania i ekspozycji środków spożywczych w miejscu sprzedaży konsumentom oraz znakowania żywności paczkowanej. Przeprowadzono również 14 ogólnokrajowych kontroli artykułów nieżywnościowych i usług.

IH realizuje zadania UOKiK także w sprawach kontroli jakości paliw. W 2012 r. skontrolowano 483 próbek paliwa (benzyny i oleju opałowego). Spośród nich 4,14% nie spełniało wymagań jakościowych. W odniesieniu do gazu skroplonego (LPG) stwierdzono 1,11% nieprawidłowości z pobranych 450 próbek. Biorąc pod uwagę wyniki kontroli prowadzonych w 2012 r., należy stwierdzić, że jakość paliw płynnych w Polsce uległa pogorszeniu, a LPG lekkoj poprawie w porównaniu z rokiem ubiegłym.

3.1.5 Praca i ubezpieczenia społeczne

Uczestnicy polskiego życia gospodarczego zwracają uwagę m.in. na niedopasowanie systemu edukacyjnego do wymogów rynku pracy, niską efektywność publicznych służb zatrudnienia, zbyt sztywne, jak na obecny poziom rozwoju gospodarczego, prawo pracy, szczególnie w zakresie organizacji czasu pracy. Jednocześnie docenione zostały wysiłki Ministerstwa Gospodarki mające na celu poprawę warunków prowadzenia działalności gospodarczej i uchwalenie tzw. III ustawy deregulacyjnej. Ustawa ta wyeliminowała kilkadziesiąt mniejszych i większych barier w prowadzeniu biznesu.⁴¹

Od czasu opublikowania poprzedniej edycji raportu *Przedsiębiorczość w Polsce* wprowadzono w przepisach dotyczących ubezpieczeń społecznych następujące zmiany mające wpływ na sytuację przedsiębiorców:

- zmiana ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych wprowadzona ustawą z dnia 16 listopada 2012 r. o redukcji niektórych obciążeń administracyjnych w gospodarce polegająca na nałożeniu na ZUS obowiązku umieszczania w Biuletynie Informacji Publicznej interpretacji indywidualnych,
- w dniu 17 czerwca 2013 r. weszły w życie przepisy ustawy z 28 maja 2013 r. o zmianie ustawy - Kodeks pracy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2013 r. poz. 975), które wydłużyły okres płatnego urlopu związanego z urodzeniem dziecka. Pracownicy mają obecnie możliwość skorzystania z urlopu macierzyńskiego i dodatkowego urlopu macierzyńskiego oraz z nowej instytucji urlopu rodzicielskiego. Łączny wymiar tych urlopów wynosi 52 tygodnie, w przypadku urodzenia jednego dziecka przy jednym porodzie, natomiast w przypadku porodów mnogich wymiar

³⁹ Ustawa z dnia 12 grudnia 2003 roku o ogólnym bezpieczeństwie produktów (Dz. U. z 2003 r. Nr 229, poz. 2275 z późn. zm.).

⁴⁰ Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. o systemie oceny zgodności (Dz. U. z 2010 r. Nr 138, poz. 935 z późn. zm.).

⁴¹ Czarna lista barier 2013, PKPP Lewiatan, Warszawa 2013.

ten wynosi od 65 do 71 tygodni (w zależności od liczby dzieci urodzonych przy jednym porodzie). Ponadto, wprowadzono rozwiązania prawne umożliwiające rodzicom dziecka dzielenie się uprawnieniem do dodatkowego urlopu macierzyńskiego, a także dzielenie się urlopem rodzicielskim. Znowelizowane przepisy Kodeksu pracy przewidują także możliwość łączenia pracy zawodowej z dodatkowym urlopem macierzyńskim oraz urlopem rodzicielskim w wymiarze nie wyższym niż połowa pełnego wymiaru czasu pracy. Z powyższych uprawnień mogą korzystać wyłącznie osoby pozostające w stosunku pracy.

- stopniowe podniesienie wieku emerytalnego kobiet i mężczyzn do jednakowego poziomu 67 lat, wprowadzone ustawą z dnia 11 maja 2012 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2012r. poz. 637) weszło w życie z dniem 1 stycznia 2013r.

Z uwagi na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 2 października 2012 r., sygn. akt K 27/11 (Dz. U. z 2012 r., poz. 1110) w dniu 8 października 2012 r. utracił moc art. 130 § 2¹ Kodeksu pracy, który stanowił, iż jeżeli zgodnie z przyjętym rozkładem czasu pracy święto przypada w dniu wolnym od pracy, wynikającym z rozkładu czasu pracy w przeciętnie pięciodniowym tygodniu pracy, to nie obniża ono wymiaru czasu pracy.

12 lipca Sejm RP uchwalił ustawę o zmianie ustawy – Kodeks pracy oraz ustawy o związkach zawodowych (druk nr 1105). Przewiduje ona zmianę przepisów dot. czasu pracy, przede wszystkim w zakresie długości dopuszczalnych okresów rozliczeniowych czasu pracy oraz wprowadzenie ruchomego czasu pracy.

26 lipca 2013 r. Sejm RP uchwalił ustawę o zmianie ustawy - Kodeks pracy, przewidującą zmiany w przepisach dotyczących urlopu wychowawczego, polegające przede wszystkim na wprowadzeniu tzw. nieprzenoszalnej części tego urlopu – w wymiarze jednego miesiąca – przysługującej każdemu z pracujących rodziców lub opiekunów dziecka. W dniu 9 sierpnia 2013 r. ustawa została przyjęta przez Senat RP bez poprawek. Ustawa czeka obecnie na podpisanie przez Prezydenta RP.

Krajowy Plan Działań na Rzecz Zatrudnienia na lata 2012-2014 (KPDZ/2012-2014) został przyjęty przez Radę Ministrów 21 sierpnia 2012 r. KPDZ/2012-2014 obejmuje zadania do realizacji w dwóch kolejnych latach. Dwuletnia perspektywa realizacyjna podyktowana jest dynamiką zmian na rynkach pracy, które równocześnie występują w odniesieniu do procesów gospodarczych i społecznych zachodzących zarówno w skali krajowej, jak i globalnej. KPDZ/2012-2014 stanowi podstawę dla realizacji zadań państwa w zakresie promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia oraz aktywizacji zawodowej. Jego realizacja ma przyczynić się do wzrostu zatrudnienia i ograniczenia skali bezrobocia oraz podniesienia w przekroju województw i powiatów poziomu spójności społecznej, gospodarczej oraz przestrzennej.

Ramka 2 Krajowy Plan Działań na Rzecz Zatrudnienia na lata 2012-2014

Cele KPDZ na lata 2012–2014:

- osiągnięcie wskaźnika zatrudnienia dla osób w przedziale wieku 20-64 lata na poziomie 66,5% na koniec 2014r.,
- ograniczenie stopy bezrobocia rejestrowanego co najmniej do poziomu 12,3% na koniec 2012r.

Wyróżniono 2 priorytety, których realizacji służą działania zawarte w KPDZ na lata 2012–2014:

Priorytet 1: Adaptacyjny rynek pracy, poprzez:

- skuteczne wdrażanie wszystkich elementów modelu *flexicurity*,
- aktywizacja grup marginalizowanych na rynku pracy (młodzież, grupa 50+, kobiety, niepełnosprawni, grupa NEET),
- wspieranie tworzenia nowych i lepszych miejsc pracy, zwłaszcza w sektorach o wysokim potencjale rozwoju.

Priorytet 2: Wzmocnienie obsługi rynku pracy, poprzez:

- doskonalenie świadczenia usług rynku pracy
- rozwój elastycznego rynku pracy o zasięgu międzynarodowym, zapewniając swobodny przepływ pracowników, umożliwiając wyrównywanie niedoborów i nadwyżek zasobów pracy

Inicjatywy mające wspomóc rynek pracy koncentrować się będą na tworzeniu i utrzymywaniu miejsc pracy oraz na działaniach ułatwiających aktywizację bezrobotnych. Obok zadań służących podniesieniu jakości kapitału ludzkiego osób pracujących i bezrobotnych, przewidziano działania służące podniesieniu jakości systemu kształcenia zawodowego, jak i wspierające funkcjonowanie osób niepełnosprawnych na rynku pracy. W ramach KPDZ zapisano również działania służące wsparciu osób będących w trudniejszej sytuacji na rynku pracy, tj. osób starszych oraz osób młodych. Działania prowadzone wobec tej grupy są podejmowane zarówno w ramach programów realizowanych przez powiatowe urzędy pracy, jak i przez Ochotnicze Hufce Pracy. Plan przewiduje również działania wspierające przedsiębiorców działających w szczególnie innowacyjnych, dobrze rokujących branżach. Osobną grupą działań, którą można wyodrębnić w KPDZ, stanowią działania służące modernizacji publicznych służb zatrudnienia, poprzez przygotowanie i testowanie nowych instrumentów i narzędzi służących zwiększeniu ich skuteczności, a także przygotowanie nowych rozwiązań ustawowych zakładających zwiększenie ich efektywności.

Trwają też prace nad projektem ustawy o szczególnych rozwiązaniach dla pracowników i przedsiębiorców na rzecz ochrony miejsc pracy związanych z łagodzeniem skutków spowolnienia gospodarczego lub kryzysu ekonomicznego. 31 maja 2013 r. projekt ustawy przyjęty przez RM został przedłożony Sejmowi RP. Celem proponowanej regulacji jest wprowadzenie rozwiązań wspierających zatrudnienie bezpośrednią pomocą finansową na dopłaty do wynagrodzeń dla pracowników zagrożonych zwolnieniami przez przedsiębiorców, u których przejściowo pogorszyły się warunki prowadzenia działalności gospodarczej. Proponowana regulacja zawiera niektóre instrumenty sprawdzone wcześniej w ustawie z dnia 1 lipca 2009 r. o łagodzeniu skutków kryzysu ekonomicznego dla pracowników i przedsiębiorców (Dz. U. Nr 125, poz. 1035, z późn. zm.).

W roku 2012 na aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu wydatkowano łącznie 3.889,7 mln zł ze środków Funduszu Pracy, natomiast na 2013 rok zaplanowano wydatkowanie tychże środków na poziomie 4.655,1 mln zł. Przykładem takich inicjatyw są programy specjalne, na realizację których corocznie przeznaczane są dodatkowe środki rezerwy Funduszu Pracy. W roku 2012 środkami Funduszu Pracy wspierano realizację programów specjalnych, skierowanych do osób do 30 oraz powyżej 50 roku życia, na realizację których przeznaczone zostało łącznie 109 mln zł, w tym na działania dla osób młodych kwota 67 mln zł, a na działania na rzecz osób w starszych grupach wiekowych - 42 mln zł. Również w roku bieżącym programy specjalne uzyskują wsparcie ze środków

rezerwy Funduszu Pracy. Grupami interwencyjnymi będą, podobnie jak w poprzedniej edycji, osoby młode i w starszych grupach wiekowych, a także bezrobotni rodzice, posiadający na utrzymaniu co najmniej 1 dziecko w wieku do 6 lat. Środki rezerwy Funduszu Pracy, poza wsparciem realizacji wspomnianych powyżej programów specjalnych, mogą także być przeznaczone na finansowanie realizacji innych programów na rzecz promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia i aktywizacji zawodowej.

W ramach aktywnych form przeciwdziałania bezrobociu urzędy pracy oferują osobom bezrobotnym i poszukującym pracy szereg instrumentów wsparcia, które pomagając rozwijać kompetencje i zdobyć kwalifikacje zawodowe zwiększają jednocześnie mobilność zawodową. I tak w 2012 r. staż u pracodawcy ukończyło ok. 136 tys. osób, natomiast szkolenia ukończyło ok. 79 tys. osób.

Zgodnie z art. 46 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. *o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy* (Dz. U. z 2013 r. poz. 674 z późn. zm.) starosta (prezydent miasta na prawach powiatu) może przyznać bezrobotnemu jednorazowo środki Funduszu Pracy na podjęcie działalności gospodarczej - dofinansowanie. Wysokość dofinansowania dla bezrobotnego nie może przekraczać sześciokrotności przeciętnego wynagrodzenia. W roku 2011 powiatowe urzędy pracy wydatkowały z Funduszu Pracy na takie dofinansowania kwotę 419,9 mln zł dla prawie 27 tys. osób. W 2012 r. odpowiednio 686,0 mln zł dla 40,1 tys. osób.⁴² Efektywność zatrudnieniowa tej formy aktywizacji wynosi 100%.

Trwają prace nad nowelizacją ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. *o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy*. Projekt ustawy przewiduje wprowadzenie nowego instrumentu rynku pracy, jakim będzie pożyczka udzielana na podjęcie działalności gospodarczej lub na utworzenie stanowiska pracy. Wsparcie środkami publicznymi w ramach instrumentu będzie udzielane na zasadach pomocy *de minimis*. Zakłada się, że zadania związane z gospodarowaniem środkami przeznaczonymi na pożyczki realizować będzie Bank Gospodarstwa Krajowego. O pożyczkę na podjęcie działalności gospodarczej będą mogły ubiegać się poszukujący pracy absolwenci szkół i uczelni w okresie 48 miesięcy od dnia otrzymania dyplomu, bezrobotni oraz studenci ostatniego roku studiów wyższych. Z pożyczki na utworzenie stanowiska pracy dla bezrobotnego będą mogły skorzystać: podmioty prowadzące działalność gospodarczą, niepubliczne szkoły i przedszkola, żłobki, kluby dziecięce oraz producenci rolni. Pożyczka na podjęcie działalności gospodarczej będzie udzielana do wysokości 20-krotnego przeciętnego wynagrodzenia. Natomiast pożyczka na utworzenie stanowiska pracy dla bezrobotnego będzie udzielana do wysokości 6-krotnego przeciętnego wynagrodzenia. Pożyczki będą podlegały oprocentowaniu na zasadach preferencyjnych.

Prowadzone są prace na rzecz stworzenia systemu prognozowania zatrudnienia według zawodów. System ten ma służyć lepszemu dostosowaniu kwalifikacyjno-zawodowemu pomiędzy popytową a podażową stroną rynku pracy oraz zwiększeniu skuteczności działań podejmowanych przez instytucje edukacyjne i instytucje rynku pracy. Narzędzie prognostyczne będzie powszechnie dostępne na stronie internetowej www.prognozowaniezatrudnienia.pl. Ponadto doskonalona jest metodologia sporządzania monitoringu zawodów deficytowych i nadwyżkowych prowadzonego przez publiczne służby zatrudnienia, co pozwoli lepiej diagnozować bieżące potrzeby rynku pracy i lepiej dobierać ofertę szkoleniową dla bezrobotnych. W oparciu o badania pracodawców tworzone są standardy kompetencji zawodowych, które zawierają informacje, jakiej wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych wymagają pracodawcy od osób podejmujących pracę w danym zawodzie.

⁴² Na podstawie zagregowanych danych ze sprawozdania MPiPS-02.

3.2 Funkcjonowanie sądownictwa

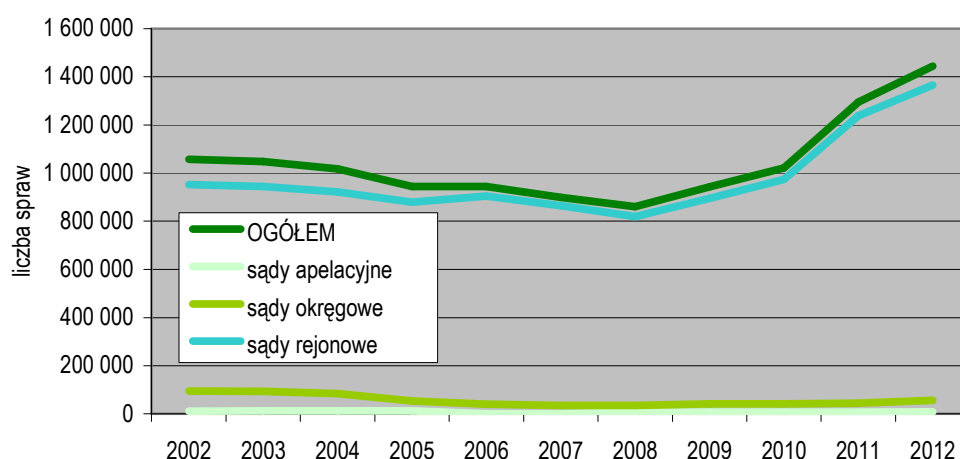
Sądownictwo gospodarcze jest ważnym elementem wpływającym na pewność obrotu gospodarczego. Duże znaczenie dla przedsiębiorcy ma m.in. sprawność sądów w zakresie rozstrzygania sporów. Efektywność sądownictwa powszechnego w zakresie dochodzenia praw z umów nadal nie jest wystarczająca, choć w ostatnich latach podejmuje się szereg działań, które przynoszą już pierwsze pozytywne efekty.

Rok 2012, podobnie jak rok 2011, charakteryzował się wzrostem wpływu spraw w sądach powszechnych. Wyniósł on 14 mln spraw, czyli o 3,4% więcej niż w 2011 r. Załatwiono o 5,4% spraw więcej (14,1 mln wobec 13,4 mln w 2011 r.), z czego wynika, że opanowano wpływ (załatwiono większą liczbę spraw niż zarejestrowano o 65 tys.). Wskaźnik opanowania wpływu poprawił się w stosunku do 2011 r. i wyniósł 100,5. Pozostałość spraw zmniejszyła się o 3,3% i wyniosła 1,83 mln.⁴³

W 2012 r. wpływ spraw gospodarczych do sądów powszechnych wyniósł 1.444 tys., co oznacza wzrost o 11,5%. Wzrost wpływu spraw w porównaniu do 2011 r. odnotowały sądy każdego szczebla, przy czym procentowo największy przypaść na Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (o 221,5%), a najmniejszy – sądy rejonowe (o 10,3%). Należy jednak zaznaczyć, że procentowy udział spraw rozpatrywanych w Sądzie Ochrony Konkurencji i Konsumentów w ogólnej liczbie wpływu spraw gospodarczych wynosi 1%.

Sądy rejonowe, obciążone w 94,5% wpływem spraw gospodarczych w 2012 r., zanotowały ponad 10% wzrost wpływu tego typu spraw. Załatwiono 1.333 tys. spraw, co było wartością wyższą niż w 2011 r. o 11,6%. Ogólnie, liczba załatwionych spraw była wyższa w każdym z analizowanych sądów, przy czym największą dynamiką wykazał się Sąd Wspólnotowych Znaków Towarowych i Wzorów Przemysłowych (121,8%). Wskaźnik pozostałości w odniesieniu do spraw gospodarczych wzrósł o 34%.

Wykres 17. Wpływ spraw gospodarczych wg kategorii sądów w latach 2002-2012

Źródło: Opracowanie DSA MG na podstawie danych MS.

⁴³ Dane za: *Informacja Statystyczna o ewidencji spraw i orzecznictwie w sądach powszechnych oraz o więziennictwie*, Cz. I Analiza statystyczna działalności wymiaru sprawiedliwości w 2012 roku na tle lat ubiegłych, Ministerstwo Sprawiedliwości, Warszawa 2013.

Według stanu na 2 czerwca 2013 r. w Polsce funkcjonowało 348 wydziałów ksiąg wieczystych, w tym 117 zamiejscowych wydziałów ksiąg wieczystych. Aktualnie, w każdym wydziale ksiąg wieczystych w Polsce księgi wieczyste prowadzone są w systemie informatycznym Nowa Księga Wieczysta (NKW). Wdrożenie Systemu Nowa Księga Wieczysta zostało zakończone w październiku 2010 r., kiedy to system ten został wdrożony w ostatniej puli wydziałów ksiąg wieczystych. Trwa nadal proces migracji ksiąg wieczystych, czyli przenoszenia treści dotychczasowych ksiąg wieczystych do struktury księgi wieczystej prowadzonej w systemie informatycznym. Obecnie w pełni przemigrowany zasób ksiąg wieczystych ma 239 wydziałów ksiąg wieczystych, czyli 68,7% ogółu wydziałów ksiąg wieczystych.

Tabela 11. Wpływ spraw gospodarczych w latach 2005-2012

Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
OGÓŁEM SPRAWY GOSPODARCZE	944 297	952 967	906 228	861 059	945 366	1 025 815	1 295 324	1 444 597
RAZEM w sądach apelacyjnych (II instancja)	12 295	8 426	6 477	5 992	6 279	6 352	6 987	7 805
apelacje	4 618	3 338	2 637	2 211	2 188	2 156	2 435	2 569
zażalenia	6 325	4 290	3 108	3 135	3 482	3 591	3 888	4 556
ogólne	91	30	39	28	30	41	71	22
skarga kasacyjna WSC	1 160	664	623	559	532	514	516	549
skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem (WSC)	0	40	49	27	10	14	5	5
skargi na post. sądowe Wykaz S	101	64	21	32	37	36	72	104
RAZEM w sądach okręgowych	52 984	40 087	35 124	35 109	41 599	41 199	43 781	56 546
I instancja								
procesowe	12 572	8 568	7 717	7 932	9 328	9 607	9 972	13 628
nieprocesowe	23	35	45	15	16	53	17	20
nakazowe i upominawcze	14 020	8 097	7 499	8 339	12 632	12 305	13 335	19 174
upadłościowe	1	6	2	-	2	1	-	-
II instancja								
apelacje	7 895	7 473	6 843	6 627	7 048	7 462	8 076	10 079
zażalenia	12 224	10 725	7 632	7 235	7 456	7 054	8 034	9 069
ogólne	5 856	4 829	5 082	4 700	4 880	4 465	3 990	4 151
skarga kasacyjna WSC	188	137	94	109	81	80	72	102
skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem WSC I inst.	0	89	20	4	2	-	3	1
skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem WSC II inst.	0	0	109	72	59	50	56	49
skargi na postępowanie sądowe Wykaz S	205	128	81	76	95	122	187	223

Sąd Ochrony Konk. i Konsumentów	517	584	923	888	2816	4538	6524	14 449
SWZTiWP	17	24	29	51	56	72	119	145
RAZEM w sądach rejonowych (I instancja)	878 484	903 846	863 675	819 019	894 616	973 654	1 237 913	1 365 652
procesowe		39 866	30 824	28 986	35 128	36 114	42 352	87 829
procesowe uproszczone	71 534	24 845	21 024	22 096	26 339	29 357	32 503	-
nieprocesowe	904	870	323	261	244	219	241	257
rejestrów - razem	487 897	564 350	583 098	528 118	538 063	552 139	584 176	638 504
-Rejestr Zastawów	145 765	129 847	124 561	106 661	97 881	97 614	97 682	92 864
-Krajowy Rejestr Sądowy	342 132	434 503	458 537	421 457	440 182	454 525	486 494	545 640
-Inne	189	169	x	x	x	x	x	x
nakazowe i upominawcze	278 588	239 779	199 156	211 183	262 916	324 638	544 455	597 323
ogólne	27 120	22 905	20 822	20 169	21 554	20 260	23 096	27 850
pomoc sądowa	1 269	1 474	1 260	1 331	1 712	2 247	2 680	3 240
zakaz prowadzenia działalności gospodarczej	25	x	x	x	x	x	x	x
z zakresu postępowania upadłościowego i naprawczego	11 172	9 579	7 133	6 854	8 638	8 662	8 401	10 615
skarga kasacyjna WSC	-	-	-	-	-	-	-	-
skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem WSC	□	8	35	21	22	18	9	34

Źródło: Ministerstwo Sprawiedliwości

Zmiany legislacyjne i organizacyjne na rzecz poprawy funkcjonowania sądownictwa gospodarczego

Od wydania ostatniej edycji raportu Przedsiębiorczość w Polsce kontynuowano reformy materialno - prawne oraz instytucjonalne, mające na celu usprawnienie funkcjonowania sądownictwa, w tym sądownictwa gospodarczego.

Ustawa z dnia 7 grudnia 2012 r. o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Karnym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2012 r., poz. 1514), której przepisy częściowo weszły w życie z dniem 31 grudnia 2012 r., a pozostałe zaczęły obowiązywać 30 czerwca 2013 r., zapewnia sądom rejestrowym, zarówno na etapie dokonywania pierwszego wpisu podmiotu do KRS, jak i następnych wpisów dotyczących zmian w składzie organów tego podmiotu (zarząd, komisja rewizyjna, rada nadzorcza, likwidator), otrzymywanie z Krajowego Rejestru Karnego informacji (za pośrednictwem systemów teleinformatycznych), czy osoba podlegająca wpisowi nie jest skazana za jedno z przestępstw, o których mowa w art. 18 § 2 Kodeksu spółek handlowych bądź czy nie orzeczono wobec niej środka karnego określonego w art. 39 pkt 2 Kodeksu karnego. Są to m.in. przestępstwa przeciwko ochronie informacji, wiarygodności dokumentów, przeciwko mieniu, obrotowi gospodarczemu, obrotowi pieniędzmi, czy papierami wartościowymi. Podkreślić należy, że sąd otrzyma również informację o wpisaniu do KRK jako osoby skazanej osoby wpisanej wcześniej w KRS.

Ustawą z dnia 24 maja 2013 r. o zmianie ustawy o księgach wieczystych i hipotece (Dz. U. poz. 941), uregulowano kwestie związane m.in. z: przeglądaniem ksiąg wieczystych prowadzonych w systemie

informatycznym przez Internet; wyszukiwaniem ksiąg wieczystych w centralnej bazie danych ksiąg wieczystych przez podmioty enumeratywnie wymienione w ustawie według konkretnych, określonych w rozporządzeniu kryteriów; wydawaniem przez Centralną Informację Ksiąg Wieczystych wyciągów z księgi wieczystej prowadzonej w systemie informatycznym obejmujących wskazane działy księgi; składaniem za pośrednictwem systemu teleinformatycznego wniosków o wydanie odpisu księgi wieczystej, wyciągu z księgi wieczystej, zaświadczenia o zamknięciu księgi wieczystej, prowadzonej w systemie informatycznym, a także samodzielne wydrukowanie tych dokumentów za pośrednictwem systemu teleinformatycznego i nadanie tym wydrukowi mocy dokumentów wydawanych przez sąd. Wprowadzone tą ustawą regulacje służą ułatwieniu obywatelom oraz przedsiębiorcom dostępu do treści księgi wieczystej, a także usprawnieniu postępowań, w tym postępowań egzekucyjnych.

W trakcie prac legislacyjnych znajdują się projekty:

- 1) Projekt ustawy o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw.

Przewidywane regulacje służą przyspieszeniu postępowań sądowych poprzez ograniczenie kognicji sądów, rozszerzenie kompetencji referendarzy sądowych i komorników sądowych, uproszczenie niektórych czynności procesowych, zmodyfikowanie rozwiązań wykorzystywanych przez uczestników postępowania w celu jego przedłużania. Celem projektowanych rozwiązań jest również zwiększenie efektywności postępowania egzekucyjnego.

- 2) Projekt ustawy o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym i niektórych innych ustaw. Celem proponowanej regulacji jest usprawnienie funkcjonowania tzw. „1 okienka” w sądzie rejestrowym i skrócenie czasu wymaganego do podjęcia działalności gospodarczej przez przedsiębiorców. Projektowane zmiany zakładają przyspieszenie i ułatwienie rozpoczynania działalności przez wszystkie podmioty podlegające wpisowi do KRS.

- 3) Projekt założeń projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw.

Z uwagi na wzrastające zainteresowanie uproszczonym sposobem tworzenia i rejestracji w KRS spółek, Ministerstwo Sprawiedliwości zamierza umożliwić elektroniczne zawiązywanie także spółek jawnych oraz komandytowych, a nadto wprowadzić możliwość dokonywania drogą elektroniczną zmian w umowach spółek, a nawet ich rozwiązywania z jednoczesnym złożeniem wniosku o wykreślenie z KRS.

- 4) Projekt założeń projektu ustawy – Prawo restrukturyzacyjne.

Zmianie ulegnie przede wszystkim cel postępowania. Upadłość dłużnika i likwidacja jego majątku będzie traktowana jako ostateczność. Głównym celem prowadzonych postępowań będzie restrukturyzacja zobowiązań dłużnika w sposób uzgodniony z wierzycielami, co umożliwi zachowanie przedsiębiorstwa dłużnika.

- 5) Projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o księgach wieczystych i hipotece oraz niektórych innych ustaw z zakresu informatyzacji:

Projektowana regulacja wprowadzi obowiązek inicjowania postępowania wieczystoksięgowego przez określone podmioty drogą elektroniczną. Zapewni to łatwiejszy i szybszy dostęp do sądu, sprawne załatwienie sprawy, a także szybki i pewny dostęp do informacji zgromadzonych w księgach wieczystych. Zwiększy to bezpieczeństwo obrotu nieruchomościami poprzez automatyzację przepływu informacji.

- 6) Projekty z zakresu informatyzacji:

- (a) Portale Informacyjne - celem projektu jest umożliwienie uprawnionym i upoważnionym podmiotom na podstawie przepisów procedur sądowych dostępu do informacji na temat spraw toczących się z udziałem zainteresowanego użytkownika za pośrednictwem sieci Internet. Projekt pozwoli na usprawnienie procesu udostępniania informacji o sprawie i odciążenie pracą sekretariatów wydziałów sądów;

- (b) Portale Orzeczeń - celem projektu jest udostępnienie orzeczeń sądów powszechnych w Internecie. Osiągnięte korzyści pozwolą na usprawnienie procesu udostępniania informacji publicznej i odciążenie sekretariatów;
- (c) Elektroniczne Potwierdzenie Odbioru (MS EPO) - celem projektu jest zastąpienie dotychczas stosowanego w korespondencji sądowej Zwrotnego Potwierdzenia Odbioru elektronicznym formularzem przekazywanym za pomocą sieci teleinformatycznej. Przewidywane korzyści to skrócenie czasu rozpoznawania spraw sądowych, ograniczenie kosztów, ograniczenie liczby reklamacji, zmniejszenie objętości akt spraw (cyfrowe zwrotki);
- (d) Elektroniczne Biuro Podawcze - celem projektu jest umożliwienie skutecznego składania pism procesowych w postaci elektronicznej wraz z wniesieniem opłaty. Pozwoli na znaczną redukcję kosztów postępowania sądowego, przyspieszenie obiegu dokumentów sądowych i skrócenie czasu postępowania;
- (e) Wortal - celem projektu jest zaprojektowanie i wykonanie wortalu sądowego oraz wdrożenie ww. produktów we wszystkich sądach powszechnych w Polsce oraz w Ministerstwie Sprawiedliwości. Projekt pozwoli na stworzenie pojedynczego punktu kontaktu obywateli z wymiarem sprawiedliwości, ułatwienie dostępu do informacji użytkownikom, zmniejszenie kosztów;
- (f) E-płatności - celem projektu jest zaprojektowanie, implementacja i wdrożenie systemu informatycznego realizującego e-Płatności. Realizacja projektu pozwoli na skrócenie czasu potrzebnego interesantom na załatwienie formalności w sądzie, w tym: - możliwość wniesienia opłat sądowych w różnych sprawach za pomocą jednej transakcji („koszyk płatności”), udostępnienie interesantom różnych form płatności i przyspieszenie załatwienia sprawy.

3.3 Finansowanie działalności gospodarczej

Wybuch kryzysu finansowego w 2008 r. spowodował, że europejski sektor bankowy po raz pierwszy zanotował spadki zagregowanego wolumenu kredytów udzielanych sektorowi niefinansowemu. W Polsce spadki tego wolumenu (tj. zsumowanych należności monetarnych instytucji finansowych z tytułu kredytów dla przedsiębiorstw, gospodarstw domowych oraz instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych – według skonsolidowanych danych NBP) w ujęciu miesięcznym zdarzały się sporadycznie przed 2006 r., jednak w 2009 r. przybrały na sile i częstotliwości przełamując bardzo dynamiczną tendencję wzrostową z lat 2006-2008. W grudniu 2009 r. roczny wzrost wolumenu kredytów spadł sześciokrotnie, by stopniowo rosnąć w następnych dwóch latach. Na początku 2012 r. ponownie pojawiły się częste spadki miesięczne i mimo tego, że w maju 2012 r. udzielone kredyty osiągnęły swoją najwyższą historycznie wartość 794,58 mld zł, na koniec roku przyrost kredytów w ujęciu rocznym wyniósł tylko niecały 1%, co stanowi najniższą zmianę notowaną w danych NBP. Z kolei według informacji banków przekazanych do KNF finansowanie sektora niefinansowego zmniejszyło się w 2012 r. o 2%. Ustanie tendencji wzrostowej obserwowane na przestrzeni kilku kolejnych miesięcy upodabnia więc ubiegły rok do roku 2009. Mimo ustabilizowania akcji kredytowej polskim bankom udało się jeszcze nieznacznie zwiększyć rekordowy zysk netto osiągnięty w 2011 r. do poziomu 15,598 mld zł. Ponadto rok 2012 upłynął pod znakiem m.in. zwiększania funduszy własnych banków, a także stopniowego rozwijania lokalnej bazy depozytowej kosztem ograniczania wartości finansowania zagranicznego. Te tendencje pozwoliły polskim bankom nadal pozytywnie wyróżniać się pod względem wyników na tle banków strefy euro pomimo akcji płynnościowych Europejskiego Banku Centralnego. W obecnych uwarunkowaniach makroekonomicznych – krajowych i europejskich – wydaje się, że działania te powinny być kontynuowane i uzupełnione wydłużaniem horyzontu zapadalności zobowiązań banków.

W 2012 r., zgodnie z badaniami NBP⁴⁴, środki własne pozostawały głównym źródłem finansowania inwestycji przez przedsiębiorstwa, choć ich udział w ciągu roku spadł z ponad 49% na początku roku do 44,6% w czwartym kwartale. Jest to jeden z niższych poziomów od 2009 r. – o niemal 8 pkt. proc. niższy od najwyższego poziomu 52,4% zanotowanego w trzecim kwartale 2010 r. Co więcej, od drugiego kwartału 2010 r. utrzymywał się on niezmiennie poniżej 50% stopniowo zbliżając się do poziomu średniej wieloletniej. Autorzy badania wiążą ten trend z pogarszającymi się wynikami finansowymi przedsiębiorstw. W 2011 r. udział kredytów bankowych w strukturze źródeł finansowania inwestycji powoli rósł, osiągając w czwartym kwartale poziom 30,2% - najwyższy od początku 2009 r. Niemniej w 2012 r. tendencja ta ustąpiła miejsca dosyć znacznym wahaniom kwartalnym: udział kredytów naprzemian malął (w I i III kw.) i rósł (w II i IV kw.) Na koniec roku wynosił on 29,7%, tj. o 0,5 pkt. proc. mniej niż rok wcześniej. W perspektywie ostatnich lat jest to wynikiem dobrym, jednak wciąż poniżej wieloletniej średniej.

Spadek znaczenia finansowania własnego na przestrzeni 2012 r. nie przekładał się więc wprost na wzrost udziału kredytów w finansowaniu inwestycji, choć te utrzymały swoją pozycję. Bardziej znaczący w tym kontekście był raczej wzrost udziału pozabankowych form finansowania obcego – z 14,4% pod koniec 2011 r. do 17,8% w III kwartale i 17,6% w IV kwartale 2012 r. Kwartalne wskaźniki udziału pozostałych źródeł w strukturze finansowania wskazywały na kontynuację długookresowego trendu powolnego spadku ich znaczenia dla inwestujących firm.

Sygnały z końca 2011 r. mogące świadczyć o poprawie nastrojów przedsiębiorstw i większej ich skłonności do podejmowania inwestycji nie były więc już w ubiegłym roku tak jednoznaczne. Znaczący spadek udziału samofinansowania inwestycji i źródeł pozabankowych, czemu nie towarzyszył tym razem wzrost znaczenia kredytu bankowego, wskazywać mógł raczej na zmniejszenie aktywności inwestycyjnej przedsiębiorstw mimo rosnącego wsparcia ze środków publicznych.

Jak podaje NBP, powiększa się różnica w intensywności korzystania z kredytu bankowego pomiędzy dużymi przedsiębiorstwami a MŚP. Popularność tego źródła finansowania inwestycji wśród większych firm spada i pod koniec 2012 r. była zbliżona do obserwowanej w 2004 r. Natomiast małe firmy stale zwiększają wykorzystanie kredytu bankowego w swojej działalności inwestycyjnej. Ze względu na fakt, że w omawianym badaniu dominują większe jednostki organizacyjne, znaczenie kredytu w polskiej gospodarce może więc w rzeczywistości być większe.

3.3.1 Sytuacja na rynku depozytowo-kredytowym

Pod koniec 2011 r. wzrosła niepewność przedsiębiorców w odniesieniu do rozwoju sytuacji gospodarczej. Nastroje te utrzymywały się przez cały ubiegły rok niejako w opozycji do relatywnie dobrej oceny sytuacji bieżącej, która pogorszyła się dopiero w ostatnim kwartale 2012 r.

W odniesieniu do wartości depozytów przedsiębiorstw większych niż przedsiębiorstwa indywidualne, w 2012 r. obserwowano – podobnie jak rok wcześniej - znaczną wahliwość miesięcznej dynamiki. O ile jednak w trzech miesiącach obu ostatnich lat wystąpiła niemal identyczna zmiana (silny spadek w styczniu, znaczny wzrost w maju i grudniu), o tyle w pozostałych miesiącach ubiegły rok odznaczał się znacznie częstszymi spadkami wartości depozytów większych firm niż rok 2011. Spowodowało to odwrócenie wieloletniego trendu wzrostowego w ujęciu rocznym, tj. spadek o 7,4% w porównaniu do wzrostu o 12% r/r w 2011 r. Był to pierwszy spadek w tej kategorii zobowiązań banków od 2007 r. Depozyty większych firm – jako jedyne z analizowanych tu wielkości - wynosiły na koniec 2012 r. mniej niż rok wcześniej, tj. 189,9 mld zł w porównaniu do 205 mld zł.

⁴⁴ Badania kwartalne pt. *Informacja o kondycji sektora przedsiębiorstw ze szczególnym uwzględnieniem stanu koniunktury*, Narodowy Bank Polski, Warszawa 2012-2013. W próbie przeważają przedsiębiorstwa duże.

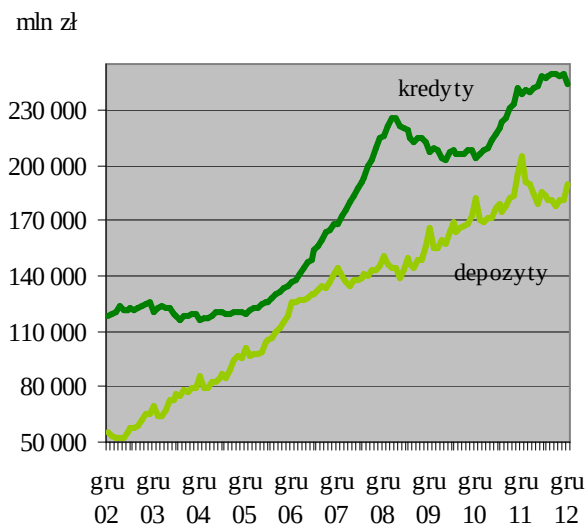
Miesięczna dynamika depozytów przedsiębiorców indywidualnych w ciągu 2012 r. była zbliżona do rok wcześniejszej. Charakteryzowała się ona spadkami w pierwszych miesiącach, lekkimi wzrostami w środkowej części roku, oraz silniejszym wzrostem grudniowym. Wyjątek to wrzesień 2012 r., który w odróżnieniu od września 2011 r. odznaczał się ujemną dynamiką. W efekcie przyrost roczny wyniósł w ubiegłym roku o trochę ponad 1 pkt. proc mniej niż rok wcześniej, tj. 2,35%, co stanowiło najsłabszy wzrost w tej kategorii zobowiązań banków od 2007 r., jednak porównywalny z dwoma poprzednimi latami. Wartość depozytów firm mikro na koniec 2012 r. sięgnęła 25,4 mld zł w porównaniu do 24,8 mld zł rok wcześniej.

Wartość kredytów udzielonych przez banki przedsiębiorstwom większym do połowy 2012 r. rosła mniej stabilnie niż rok wcześniej, jednak wciąż w porównywalnym tempie. Po czerwcowym spadku nie zdołała ona już osiągnąć miesięcznych wzrostów obserwowanych w analogicznym okresie poprzedniego roku. Ponadto grudniowy spadek tej wartości był w 2012 r. niemal dwukrotnie większy niż w 2011 r. Roczny przyrost wartości kredytów spadł aż o 15 pkt. proc. (z 17% do 2%). Wynik ten był więc znacznie gorszy względem roku poprzedzającego, jednak lepszy w relacji do lat 2009-2010, kiedy to zanotowano spadki wartości kredytów udzielonych większym firmom. Spadek tempa wzrostu w ujęciu rocznym nie przeszkodził tym kredytom osiągnąć na koniec 2012 r. najwyższej dotąd wartości 244 mld zł (w porównaniu do 239 mld zł rok wcześniej).

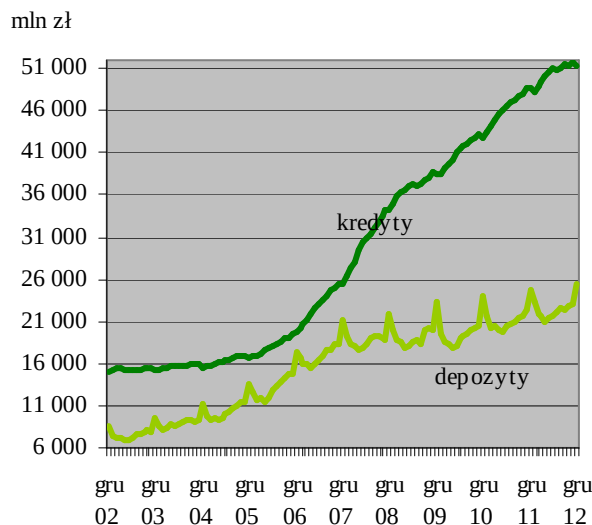
Dynamika kredytów dla mikroprzedsiębiorstw była na przestrzeni ubiegłego roku dość zbliżona do tej z 2011 r., choć charakteryzowała się momentami większą zmiennością, co nie pozostało bez wpływu na przyrost w ujęciu rocznym. Otóż generalnie wartość tych kredytów podobnie jak rok wcześniej rosła w 2012 r. coraz wolniej – zbliżając się do 0 w październiku – by raptownie wzrosnąć w listopadzie i spaść w grudniu. Jednak na przełomie stycznia i lutego oraz lipca i sierpnia 2012 r. wystąpiły dwa wahnięcia nieobserwowane w roku poprzednim. Ponadto grudzień 2011 r. odznaczał się niską, lecz wciąż dodatnią dynamiką tych kredytów, podczas gdy grudzień 2012 r. przyniósł spadek rzędu 1% m/m. Na skutek tych różnic roczny przyrost wartości kredytów dla przedsiębiorców indywidualnych był niemal trzykrotnie mniejszy niż w 2011 r. i wyniósł 5% (w porównaniu do 14,29% rok wcześniej). Mimo to kredyty te były w minionym roku najszybciej rosnącą wielkością wśród kredytów i depozytów dla firm mikro i większych i wynosiły na koniec 2012 r. niemal 52 mld zł.

W ubiegłym roku nastąpiło więc znaczne wyhamowanie rocznego przyrostu nominalnej wartości depozytów i kredytów bankowych zarówno w odniesieniu do przedsiębiorców indywidualnych jak i przedsiębiorstw większych. W przypadku depozytów tych drugich odnotowano nawet bardzo wyraźny spadek. W perspektywie historycznej dynamika zagregowanej wartości transakcji kredytowych i depozytowych zawieranych z najmniejszymi firmami, nieprzerwanie rosnąca w na przestrzeni kilku ostatnich lat, jest znacznie stabilniejsza niż tych zawieranych z przedsiębiorstwami większymi.

Wykres 18. Depozyty i kredyty przedsiębiorstw większych w bankach w latach 2002–2012

Wykres 19. Depozyty i kredyty przedsiębiorców indywidualnych w bankach w latach 2002–2012

Źródło: Opracowanie DSA MG na podstawie danych NBP.

Od momentu zmiany sposobu prezentacji przez NBP należności i zobowiązań monetarnych instytucji finansowych w marcu 2010 r.⁴⁵ największą grupę kredytów udzielonych wszystkim przedsiębiorstwom stanowią niezmiennie kredyty o charakterze bieżącym, będące połączeniem poprzednio stosowanych dwóch kategorii kredytów: w rachunku bieżącym oraz kredytów operacyjnych.

W przypadku firm mikro wzrost wartości tych kredytów w roku 2012 wrócił – po wzroście w 2011 r. o 23,5% r/r – do poziomów z lat 2009–2010, tj. ok. 14,5% r/r. Niemniej wysoki ich udział w ogólnej puli kredytów dla mikroprzedsiębiorstw nadal się zwiększał osiągając na koniec 2012 r. 48,8% (45% rok wcześniej). W przypadku większych firm dodatni przyrost został w ubiegłym roku utrzymany, jednak był trzykrotnie mniejszy niż w 2011 r. (5,3% w relacji do 15,3%). Pozwoliło to jednak na osiągnięcie najwyższej dotąd wartości kredytów o charakterze bieżącym dla przedsiębiorstw większych – niemal 108 mld zł na koniec roku. Wzrost ten okazał się również wystarczający dla zwiększenia udziału tego rodzaju kredytów w ogólnej ich puli o ponad 1 pkt. proc. (z niecałych 43% do 44,2%), co zdarzyło się po raz pierwszy od 2005 r.

Z punktu widzenia wzrostu gospodarczego niewątpliwie najważniejsze zmiany zaszły w zakresie kredytów na inwestycje. W 2012 r. ich wartość spadła w ujęciu rocznym zarówno w odniesieniu do firm mikro (po raz pierwszy w okresie objętym rzeczywistymi danymi NBP, tj. od 2002 r.), jak i większych przedsiębiorstw (po raz pierwszy od 2004 r.) Spadki te wyniosły odpowiednio 8,6% i 2,5% po wzrostach rzędu 13% i 28% r/r w 2011 r. W obydwu przypadkach doprowadziło to do zmniejszenia udziału kredytów na inwestycje w ogólnej puli kredytów udzielonych przez banki: o 4 pkt. proc. dla mikroprzedsiębiorstw i o 1,5 pkt. proc. dla pozostałych firm. W rezultacie udział kredytów na inwestycje wyniósł na koniec roku odpowiednio 27,3% oraz 31,7%.

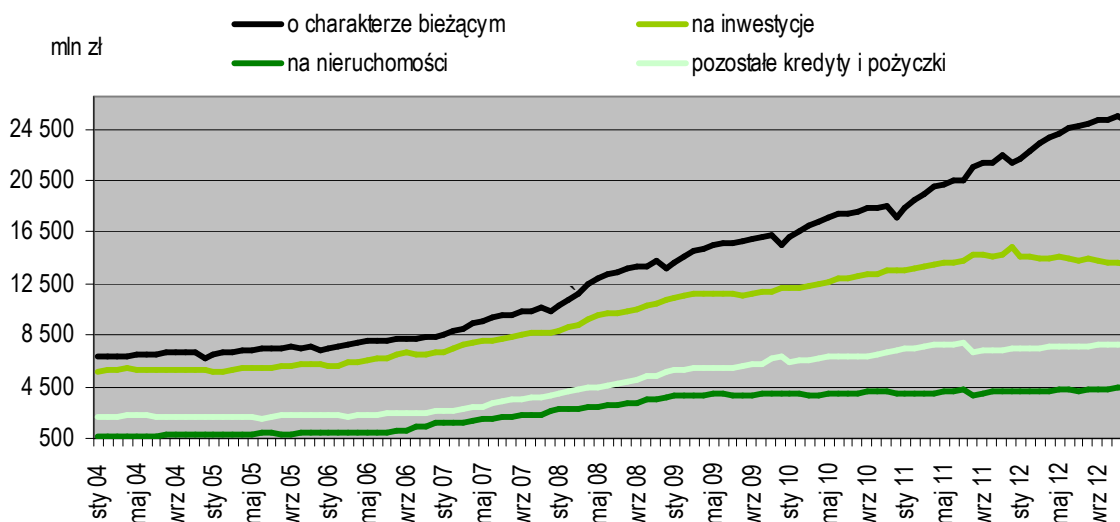
W odróżnieniu od nich kredyty na nieruchomości odznaczały się w 2012 roku wciąż dość wysoką dynamiką wartości na tle okresu po pęknięciu bańki nieruchomości w 2008 r. Rosły one w ujęciu rocznym w tempie zbliżonym do 6%. Dzięki temu zdołały one nieco zwiększyć swój udział w ogólnej puli kredytów dla przedsiębiorstw, który sięgnął 8,7% w przypadku przedsiębiorców indywidualnych oraz

⁴⁵ Zob. szczegółowy opis zmian na www.nbp.pl

21,2% dla pozostałych przedsiębiorstw. Oczywiście dynamika ta jest nieporównywalna z latami przedkryzysowymi, kiedy to wartość kredytów na nieruchomości udzielonych przedsiębiorstwom potrafiła rosnąć nawet o kilkadziesiąt procent rocznie. Wynik ten wydaje się więc satysfakcjonujący zarówno ze względu na rozwój rynku kredytów i nieruchomości w odniesieniu do ogólnej koniunktury, jak i ze względu na zrównoważony wzrost gospodarczy.

Pozostałe kredyty i pożyczki udzielone przedsiębiorcom indywidualnym zwiększyły swoją wartość w 2012 r. o 4,7%, czyli znacznie bardziej niż rok wcześniej (wzrost o 0,61%), jednak niemal dwukrotnie mniej niż w 2010 r. (wzrost o 8,3%). W efekcie ich udział w puli kredytów dla mikrofirm pozostał po zeszłym roku na właściwie niezmiennym poziomie 15,2%. Duże załamanie wystąpiło natomiast na rynku pozostałych kredytów i pożyczek dla większych przedsiębiorstw. Po raz pierwszy od 2005 r. zanotowano spadek wartości tego rodzaju kredytów i to aż o 14% r/r. Co więcej, załamanie to nastąpiło po trzech latach przyspieszającego rozwoju tego rynku. Wielkość ubiegłorocznej zmiany zdecydowała o tym, że udział pozostałych kredytów i pożyczek udzielonych przedsiębiorstwom większym spadł w 2012 r. do rekordowo niskiego poziomu 2,9% w porównaniu do poziomu niemal 3,5% notowanego rok wcześniej.

Wykres 20. Kredyty udzielone przedsiębiorcom indywidualnym, wg kategorii

Źródło: Opracowanie DSA MG na podstawie danych NBP.

Cykliczne badanie Ministerstwa Gospodarki przeprowadzane wśród firm z sektora MSP⁴⁶ potwierdza, że – podobnie jak w poprzednich latach – na przestrzeni 2012 r. ok. 30% ankietowanych przedsiębiorców deklarowało wykorzystywanie kredytu w działalności gospodarczej. Największą popularnością cieszył się niezmiennie kredyt w rachunku bieżącym.

W 2012 r. ponad dwa razy mniej ankietowanych firm (12% wobec ok. 30% we wcześniejszych edycjach badania) wystąpiło do banku z wnioskiem o udzielenie kredytu inwestycyjnego lub obrotowego. Odsetek pozytywnie rozpatrzonych wniosków kredytowych na poziomie 63-66% był jednak znacznie wyższy niż w roku 2011 (52% w drugiej połowie roku). Wskaźnik ten wzrósł wyraźnie dla wszystkich grup wielkościowych badanych przedsiębiorstw w stosunku do drugiej połowy 2011 r.: w przypadku mikrofirm z 44% do 50%, w przypadku małych – z 64% do 90%, a dużych – z 73% do 83%. Wydaje się, że zachowanie przedsiębiorstw w tym kontekście dostosowało się do warunków koniunkturalnych i

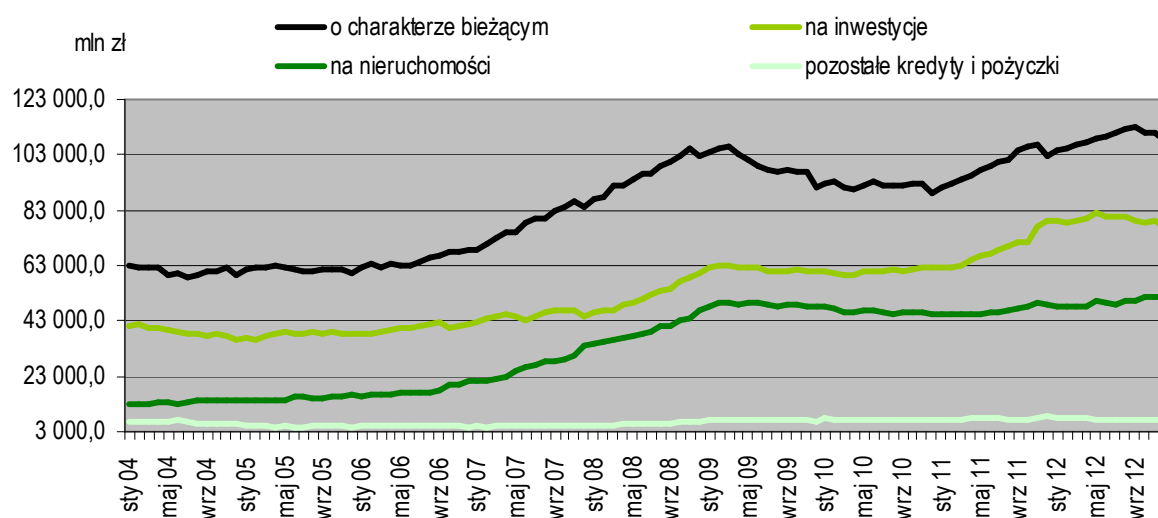
⁴⁶ Zob. *Trendy rozwojowe sektora MSP w ocenie przedsiębiorców w drugiej połowie 2012 roku*, Ministerstwo Gospodarki (Departament Strategii i Analiz), Warszawa marzec 2013.

restrykcyjnej polityki banków i na wystąpienie o kredyt decydowały się w zeszłym roku jedynie firmy o najlepszym standingu.

Podobnie jak rok wcześniej odmowy przyznania kredytu przedsiębiorstwom z sektora MSP w 2012 r. wynikały najczęściej z braku zdolności kredytowej (71% przypadków w pierwszej połowie roku i 59% w drugiej) lub braku zabezpieczeń (24-28% przypadków). W pozostałych przypadkach odmowy były głównie efektem braków w dokumentacji lub wynikały z innych powodów.

Przeciętne oprocentowanie udzielonych kredytów – po wzroście w pierwszym półroczu 2011 r. z 9% do 10% - w drugim półroczu 2011 r. powróciło do poziomu 9% i utrzymywało się na nim przez cały rok 2012⁴⁷. Mikroprzedsiębiorstwa tradycyjnie płaciły przeciętnie kilka procent wyższe odsetki od kredytów niż firmy małe i średnie.

Wykres 21. Kredyty udzielone przedsiębiorstwom większym, wg kategorii

Źródło: Opracowanie DSA MG na podstawie danych NBP.

Zgodnie z wynikami ankiety w 2012 r. z kredytu bankowego finansowało swoje inwestycje więcej firm niż rok wcześniej, a odsetek ten rósł na przestrzeni roku. W 2011 r. kredytem bankowym inwestycje finansowało 12-13% małych i średnich przedsiębiorstw, natomiast w pierwszej połowie 2012 r. już 14%, a w drugiej – 18% firm. W przypadku przedsiębiorstw mikro i średnich odsetek ten wynosił 17%, a w przypadku firm małych 21%.

Podobnie jak rok wcześniej w 2012 r. odnotowano najpierw wzrost a następnie spadek udziału firm wykorzystujących leasing jako źródło finansowania inwestycji. W pierwszym półroczu 2012 r. wzrósł on o 3 pkt. proc. (tj. do 14%) następnie spadł do poziomu z końca 2010 i początku 2011 r. (tj. 8%). Ta forma finansowania była popularna szczególnie wśród małych firm. Środki unijne dla inwestycji ankietowanych w 2012 r. przedsiębiorstw miały niewielkie znaczenie z wyjątkiem firm średnich, gdzie ich udział przekroczył 10%. Niezmiennie i nieporównywalnie największa grupa ankietowanych, sięgająca 71% w pierwszej połowie 2012 r. i 66% w drugiej, korzystała ze środków własnych przy finansowaniu inwestycji⁴⁸.

⁴⁷ Mediana wyniosła 8,5% w 1 półroczu i 8% w 2 półroczu 2012 r.

⁴⁸ W badaniu MG ankietowany mógł wskazać więcej niż jedno źródło finansowania inwestycji.

3.3.2 Leasing

Leasing to po kredycie bankowym najpopularniejsze zewnętrzne źródło finansowania inwestycji dla polskich przedsiębiorstw. Rozwój tego rynku w Polsce w ostatniej dekadzie można podzielić na kilka faz. Pomiędzy akcesją Polski do Unii Europejskiej a wybuchem kryzysu finansowego w USA branża ta przeżywała przyspieszony rozwój, osiągając roczną stopę wzrostu na poziomie 32% (50% w samym 2007 r.) Wyhamował on w 2008 r. do 1,3% r/r, a rok później doznał załamania w postaci spadku obrotów o prawie jedną trzecią. Kolejne dwa lata to czas znaczących wzrostów wartości sfinansowanych aktywów (19% w 2010 r. i 14% w 2011 r.), dzięki czemu polska branża leasingowa powróciła do przedkryzysowej skali działania. Na tym tle ubiegły rok odznacza się bezprecedensową stabilizacją – wartość sfinansowanych leasingiem aktywów wzrosła o symboliczne 0,3% r/r (tj. 83,5 mln zł) osiągając na koniec 2012 r. poziom 31,2 mld zł, czyli wciąż nieco mniej niż na koniec 2008 r. (32,9 mld zł).

Ramka 3 Leasing

Leasing jest umową cywilno-prawną, uregulowaną przez Kodeks Cywilny, na mocy której leasingodawca przekazuje leasingobiorcy prawo do użytkowania określonego dobra (środka trwałego), którego jest właścicielem, w zamian za określone płatności, tzw. raty leasingowe. Okres użytkowania przedmiotu leasingu jest ściśle określony. Umowa leasingu w swojej formule jest porównywalna do umowy najmu.

Leasing umożliwia realizację inwestycji bez znaczących nakładów kapitałowych, ponieważ koszty użytkowania przedmiotu leasingu są pokrywane z bieżących przychodów firmy, uzyskanych dzięki jego użytkowaniu. Daje to firmie możliwości zaoszczędzenia środków pieniężnych potrzebnych na działalność i inwestycje.

Realne oprocentowanie leasingu jest z reguły wyższe niż kredytu bankowego, jednakże za leasingiem przemawia wiele innych korzyści, co w praktyce czyni go tańszym od kredytu. Do korzyści ze stosowania tej formy finansowania działalności można zaliczyć:

Korzyści podatkowe:

- w leasingu operacyjnym raty leasingowe stanowią w całości koszt uzyskania przychodu, w wyniku czego płacone podatki są niższe;
- w przypadku finansowania przez leasing kapitałowy klient sam amortyzuje przedmiot leasingu podczas trwania umowy leasingowej;

Korzyści bilansowe:

- leasing operacyjny nie jest wliczany do wartości aktywów bilansowych, więc suma aktywów nie ulega zmianie przy jednoczesnym wzroście zysku;
- leasing operacyjny nie jest uwidaczniany jako zobowiązanie w bilansie leasingobiorcy, nie powiększa zadłużenia i pomaga w podtrzymaniu silnego wizerunku firmy;

Poprawa wyników finansowych:

- możliwość odliczania rat leasingowych dla potrzeb podatku dochodowego wpływa na poprawę wskaźników w sprawozdaniach finansowych;

Łatwiejsze zarządzanie środkami trwałymi:

- umowa leasingu zawarta na czas określony pozwala na dokładne określenie założeń gospodarowania środkami trwałymi, co jest szczególnie ważne przy ustalaniu długoterminowych budżetów;

Uwolnienie zamrożonych środków:

- leasing zwrotny umożliwia uwolnienie środków zamrożonych w zakupionym sprzęcie, co bardzo korzystnie wpływa na przepływy pieniężne w firmie;

Proste i szybkie procedury:

- średni czas realizacji umowy leasingu, od decyzji poprzez podpisanie umowy do odbioru przedmiotu leasingu to 7 dni. Dla porównania, przy kredycie trwa to średnio od 2 do 3 tygodni.

W 2012 r. nadal rosło znaczenie finansowania pożyczką dla rozwoju rynku leasingu w Polsce. Na koniec roku udział tej formy finansowania w produkcji firm leasingowych wynosił 13,9% (11% rok wcześniej i 8,4% w 2010 r.) Jest ona coraz bardziej popularna w segmencie zakupu maszyn, gdzie jej udział w produkcji sięgnął już 33,2%. Segment ten odpowiadał w zeszłym roku za ponad 85% inwestycji

finansowanych pożyczką. Wykorzystanie pożyczki wzrosło w 2012 r. również w segmencie finansowania pojazdów ciężarowych, natomiast zmalało w segmencie nieruchomości. W 2012 utrzymała się przewaga w tempie rozwoju mniejszych i średnich firm leasingowych, zwłaszcza tych mniej zaangażowanych w finansowanie nieruchomości, maszyn budowlanych i pojazdów ciężarowych

Tabela 12. Wyniki branży leasingowej (dane w mln zł)

	2011	2012	zmiana
Pojazdy	16 874	16 857	-0,10%
OSD	9 565	9 682	1,22%
Pojazdy ciężarowe	6 681	6 363	-4,76%
Pozostałe pojazdy	629	812	29,09%
Maszyny	10 796	11 132	3,11%
IT	605	554	-8,43%
Samoloty, statki, kolej	925	920	-0,54%
Pozostałe ruchomości	312	295	-5,45%
Ruchomości razem	29 513	29 758	0,83%
Nieruchomości	1 629	1 468	-9,88%
Leasing ogółem	31 142	31 226	0,27%

Źródło: Związek Polskiego Leasingu

Dane ZPL wskazują, że w 2012 r. postępował wzrost wykorzystania leasingu w walutach obcych. W latach 2010-2012 udział leasingu w walucie obcej wzrósł z 16,0% do 26,3%. Sprzyjała temu sytuacja na rynku kredytów walutowych.

Dynamika rynku leasingu poprzez specyfikę tej formy finansowania może nie tylko reagować na zmiany ogólnej koniunktury, ale również poniekąd je sygnalizować. Oparcie spłat rat leasingowych na przewidywanych przyszłych dochodach oraz duże znaczenie tzw. tarczy podatkowej powodują, że w okresie pogorszenia koniunktury przedsiębiorcy wykazują dużą awersję do zawierania tego typu umów, przewidując spadek przychodów i podatków do zapłaty. Natomiast spodziewając się utrzymania lub wzrostu przyszłych przychodów są bardziej skłonni powiększać swoje moce wytwórcze poprzez leasing. Między innymi z tych powodów rynek leasingu z wyprzedzeniem, bo już w maju 2008 r., zareagował na nadchodzące spowolnienie gospodarcze. O ile silne odreagowanie rynku leasingu rozpoczęte pod koniec 2010 r. i kontynuowane w 2011 r. można było więc traktować jako symptom poprawy ogólnej koniunktury gospodarczej, o tyle 2012 r. charakteryzowało raczej ograniczanie aktywności gospodarczej tudzież nastrój oczekiwania na rozwój sytuacji w większości branż.

Tzw. II Ustawa deregulacyjna (Ustawa z dnia 16 listopada 2012 r. o redukcji niektórych obciążeń administracyjnych w gospodarce, Dz. U. poz. 1342) wprowadziła pewne ułatwienia w zakresie procedur leasingowych dla przedsiębiorców: skrócono minimalny wymagany czas trwania umowy leasingu nieruchomości z 10 do 5 lat, umożliwiono objęcie leasingiem umowy prawa wieczystego użytkowania gruntów, zmianę stron umowy w trakcie trwania podstawowego okresu umowy, jak również przyjęto sposób ustalenia wartości przedmiotu ponownego leasingu według wartości rynkowej.

3.3.5 Giełda Papierów Wartościowych

Giełda Papierów Wartościowych w Warszawie S.A. jest dziś największą krajową giełdą instrumentów finansowych w regionie Europy Środkowej i Wschodniej⁴⁹ i jedną z najszybciej rozwijających się giełd w Europie.

⁴⁹ Do giełd regionu Europy Środkowej i Wschodniej zaliczono giełdy w Polsce, Czechach, Słowacji, Słowenii, Bułgarii, Rumunii, Austrii i na Węgrzech.

Według danych na koniec 2012 r. GPW była liderem⁵⁰ w regionie Europy Środkowej i Wschodniej pod względem kapitalizacji notowanych spółek i wartości obrotów akcjami. Warszawski parkiet był zdecydowanie mniej dotknięty ogólnosiwiatową tendencją spadku obrotów na rynkach akcji niż na pozostałych giełdach Europy Środkowej i Wschodniej: udział GPW w obrotach akcjami w regionie zwiększył się z 50,1% w 2011 r. do 54,2% w 2012 r.⁵¹

Dzięki silnej i rozpoznawalnej marce, GPW stała się rynkiem pierwszego wyboru dla spółek z regionu Europy Środkowej i Wschodniej chcących pozyskać kapitał na rozwój w drodze emisji akcji. Warszawska giełda jest również atrakcyjnym rynkiem do działania dla zagranicznych firm inwestycyjnych oraz zagranicznych inwestorów. Według badania struktury inwestorów przeprowadzonego przez GPW, w 2012 r. struktura inwestorów utrzymuje się na zbliżonym poziomie w stosunku do poprzedniego roku; inwestorzy zagraniczni generowali w 2012 r. 48% obrotów sesyjnych akcjami na Głównym Rynku GPW wobec 47% w roku 2011.⁵²

Ważnym elementem wspierającym rozwój krajowego rynku kapitałowego w 2012 r. były towarzystwa funduszy inwestycyjnych (TFI) i otwartych funduszy emerytalnych (OFE). Aktywa OFE wyniosły 271,4 mld zł, a aktywa TFI 145,8 mld zł. Według danych Giełdy wynika, że w 2012 r. OFE miały około 6% udziału w obrotach sesyjnych na Głównym Rynku akcji GPW, a TFI około 10%.⁵³

Giełda Papierów Wartościowych w Warszawie początkowo bardzo szybko odrobiła straty po pęknięciu bańki inwestycyjnej w 2008 r. powstałej rok wcześniej. Do końca 2010 r. podstawowy indeks WIG zbliżył się do poziomu sprzed 2007 r., a kapitalizacja ogółem, kapitalizacja spółek krajowych oraz wartość obrotów sesyjnych znacznie ten poziom przekroczyły. Od 2003 r. nieprzerwanie rośnie liczba notowanych spółek. Rok 2011 przyniósł jednak zmianę dynamiki części najważniejszych wskaźników. Indeks WIG, kapitalizacja ogółem oraz kapitalizacja spółek krajowych spadły o ok. 18-19%. Ta tendencja została jednoznacznie odwrócona w zeszłym roku – zarówno kapitalizacja ogółem, jak i kapitalizacja spółek krajowych zbliżyła się do poziomów z 2010 r. Liczba nowowprowadzonych spółek dynamicznie wzrosła, osiągając poziom 105 podmiotów w 2012 r. (główny parkiet – 16 podmiotów oraz NewConnect – 89 podmiotów). Dało to GPW najlepszy wynik spośród wszystkich europejskich parkietów w zeszłym roku. Warto jednocześnie podkreślić, iż zmniejszyła się liczba wycofań. Natomiast wartość obrotów sesyjnych ponownie wyraźnie spadła (o 1/5 względem 2011 r.), osiągając wartość podobną do 2010 r. Relacja ceny do wartości księgowej spółek notowanych na GPW przekroczyła wartość jednostkową na koniec 2012 r. (0,89 wobec 1,06 w 2011 r., 1,04 w 2009 r. i 2,83 w 2007 r.)

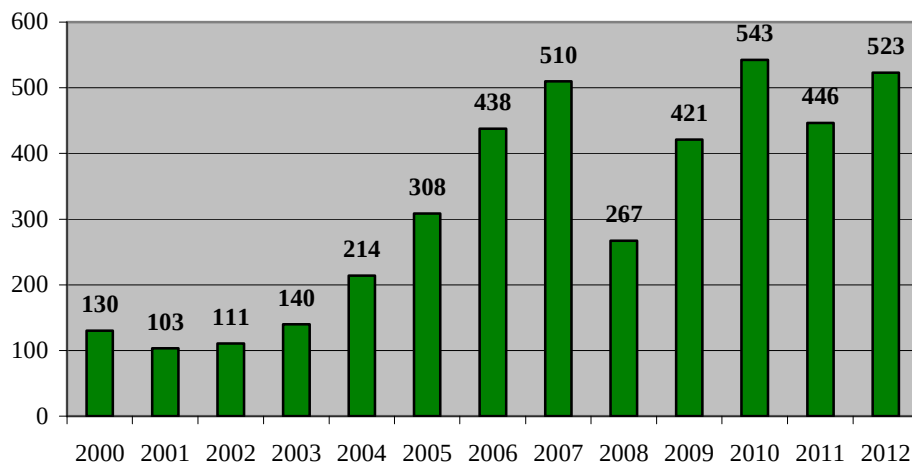
GPW podejmuje próby zmniejszenia wrażliwości na przepływy kapitału, poprzez polepszanie komunikacji z inwestorami i wprowadzanie udogodnień transakcyjnych, np. stworzenie indeksu regionalnego dla spółek zagranicznych notowanych na GPW, unowocześnienie systemu transakcyjnego, przyciąganie kolejnych spółek z regionu Środkowej i Wschodniej Europy (w tym Bałkanów), upowszechnianie nowych instrumentów finansowych, jak warranty i certyfikaty strukturyzowane, oraz zleceń, jak zlecenia typu *cross*. Podmioty rynku kapitałowego zwracają również uwagę na potrzebę uelastycznienia opłat pobieranych przez GPW.

⁵⁰ Dane za www.gpw.pl

⁵¹ Dane za www.gpw.pl

⁵² Dane za www.gpw.pl

⁵³ Dane za www.gpw.pl

Wykres 22. Kapitalizacja spółek krajowych notowanych na GPW (w mld zł)

Źródło: Opracowanie DSA MG na podstawie danych GPW.

Tabela 13. Podstawowe dane o rynku akcji na GPW

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Indeks WIG*	26 636	35 601	50 412	55 649	27 229	39 986	47 490	37 595	47 461
zmiana r/r (%)	28%	34%	42%	10%	-51%	47%	19%	-21%	26%
Liczba notowanych spółek	230	255	284	351	374	379	400	426	438
zmiana r/r (%)	13%	11%	11%	24%	7%	1%	6%	7%	3%
Liczba debiutujących spółek	36	35	38	81	33	13	34	38	16
zmiana r/r (%)	500%	-3%	9%	113%	-59%	-61%	162%	12%	-58%
Liczba wycofań	9	10	9	14	10	8	13	12	7
zmiana r/r (%)	-53%	11%	-10%	56%	-29%	-20%	63%	-8%	-42%
Kapitalizacja ogółem (mln zł)*	291 698	424 900	635 909	1 080 257	465 115	715 821	796 482	642 863	734 000
zmiana r/r (%)	74%	46%	50%	70%	-57%	54%	11%	-19%	14%
w tym kapitalizacja spółek krajowych	214 313	308 418	437 719	509 887	267 359	421 178	542 646	446 151	523 000
zmiana r/r (%)	53%	44%	42%	16%	-48%	58%	29%	29%	17%
Wartość obrotów sesyjnych (mln zł)	55 234	90 567	161 960	230 959	160 358	166 696	206 857	250 589	203 000
zmiana r/r (%)	66%	64%	79%	43%	-31%	4%	24%	21%	-19%

* stan na koniec roku

Źródło: GPW.

Pomimo dobrego roku dla GPW pod względem wielkości kapitalizacji oraz liczby debiutów, wyraźnie widać zmniejszenie się wartości obrotów sesyjnych – o 19%, w porównaniu do rekordowego 2011 r. W 2012 r. wielkość obrotów zbliżyła się do poziomu notowanego w 2010 r., co stanowi

Rok 2012 to szósty rok funkcjonowania nowego rynku akcji o nazwie NewConnect na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie. Jest to alternatywny system obrotu adresowany do inwestorów zainteresowanych lokowaniem kapitału w młodych, perspektywicznych przedsiębiorstwach, najczęściej z branż nowoczesnych technologii, niespełniających z racji swojego stażu, wielkości i profilów działalności wymogów rynku głównego GPW.

Ramka 4 Rynek NewConnect⁵⁴

NewConnect jest rynkiem dla spółek:

- o dużej dynamice wzrostu,
- o historii nie dłuższej niż 3-4 lata lub dopiero powstających, które budują swoją „historię”,
- przewidywanej kapitalizacji do ok. 20 mln zł,
- poszukujących kapitału rzędu od kilkuset tysięcy do kilkunastu milionów złotych,
- reprezentujących sektory innowacyjne, oparte przede wszystkim na aktywach niematerialnych (np. IT, media elektroniczne, telekomunikacja, biotechnologie, ochrona środowiska, energia alternatywna, nowoczesne usługi),
- z wizją i prawdopodobieństwem debiutu na rynku giełdowym w nieodległej przyszłości.

NewConnect to:

- nowoczesny rynek finansujący dynamiczne przedsiębiorstwa,
- niewielkie wymogi formalne (dopuszczeniowe oraz wynikające z obowiązków informacyjnych),
- niskie koszty debiutu i notowań,
- doskonała ekspozycja firmy na inwestorów,
- prestiż i renoma organizatora rynku,
- promocja i rozpoznawalność firmy.

Pod względem wielkości rynek NewConnect nieprzerwanie rozwija się od momentu swojego powstania. Rok 2012 był podobny pod względem liczby debiutów do 2010 r. – parkiet wzbogacił się aż o 89 notowanych podmiotów. Jednakże w porównaniu do rekordowego 2011 r., kiedy zadebiutowało aż 172 spółek, liczba IPO spadła o prawie 50% r/r. Mimo wyraźnego spadku liczby debiutów, NewConnect zajął pierwsze miejsce w Europie pod względem liczby debiutów wśród rynków regulowanych i alternatywnych⁵⁵ objętych raportem PwC IPO Watch Europe w 2012 r.

Atrakcyjny – w porównaniu do kosztu kredytu – koszt pozyskania kapitału na rynku NewConnect skutkował również dalszym wzrostem kapitalizacji do 10,8 mld zł, za co odpowiadały wyłącznie spółki krajowe. Po raz pierwszy w historii roku zmniejszyła się bowiem w ubiegłym roku kapitalizacja spółek zagranicznych (o prawie 40%).

Rok 2012 przyniósł również kolejny spadek wartości indeksu NCIndex, jednak zdecydowanie mniejszy niż w 2011 r. (odpowiednio -22% oraz – 34%). Warto podkreślić, iż w 2012 r. obroty na rynku NewConnect wyniosły 1,3 mld zł i były o 33% niższe niż w 2011 r. Liczba transakcji w 2012 r. wyniosła 773,8 tys. i była niższa o 28,6%.

Wraz z dynamicznym wzrostem liczby notowanych spółek oraz spadkiem stopy zwrotu z indeksu NewConnect (nieprzerwanym od 2007 r.) inwestorzy coraz częściej i w coraz większym stopniu narażeni są na skutki nierzetelnych zachowań notowanych i debiutujących na tym rynku spółek. Zwiększanie bezpieczeństwa obrotu na rynku NewConnect wymagać będzie stopniowego podwyższania wymogów informacyjnych, za czym idą również wyższe koszty dla emitentów.

⁵⁴ Wszystkie dane za: www.newconnect.pl

⁵⁵ Więcej informacji w PwC IPO Watch Europe 2012, <http://www.pwc.pl/pl/ipo-watch-europe/index.jhtml>

Tabela 14. Podstawowe dane o rynku NewConnect

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Liczba spółek	24	84	107	185	351	439
Zmiana r/r	-	250%	27%	73%	90%	25%
Liczba debiutów	24	61	26	86	172	89
Zmiana r/r	-	154%	-57%	231%	100%	-48%
Liczba wycofań	0	1	3	8	6	0
Zmiana r/r	-	-	200%	167%	-25%	-100%
Wartości NCIndex*	144,17	38,19	49,7	63,44	41,62	33,26
Zmiana r/r	-	-74%	30%	28%	-34%	-22%
Kapitalizacja ogółem (mln zł)*	1185	1437	2554	5138	8 488	11 088
Zmiana r/r	-	21%	78%	101%	65%	31%
Kapitalizacja spółek krajowych (mln zł)	1185	1396	2457	4971	8 384	10 805
Zmiana r/r	-	18%	76%	102%	69%	29%

* stan na koniec roku

Źródło: NewConnect GPW.

30 września 2009 r. w ramach grupy kapitałowej Giełdy Papierów Wartościowych został uruchomiony nowy rynek obligacji o nazwie Catalyst. Od stycznia 2010 r. działa on na czterech platformach (oddzielne platformy dla rynku uregulowanego i alternatywnego dla klientów hurtowych i detalicznych), służących do obrotu następującymi instrumentami dłużnymi:

- obligacje korporacyjne
- obligacje komunalne
- obligacje spółdzielcze
- obligacje skarbowe
- listy zastawne hipoteczne
- listy zastawne publiczne.

Dzięki takiej konstrukcji giełda Catalyst upłynnia rynek stwarzając spółkom (w tym bankom), jednostkom samorządu terytorialnego i skarbowi państwa możliwości emisji długu, a inwestorom – inwestycji o różnej wielkości i specyfice. Realizacja wszystkich transakcji gwarantowana jest przez Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych, a emitenci objęci obowiązkami informacyjnymi. Rynek udziela też autoryzacji podmiotom, których papiery dłużne znajdują się już w obrocie.

Tabela 15. Podstawowe dane o rynku Catalyst

	2009	2010	2011	2012
Wartość obrotów sesyjnych (mln zł)	169,97	751,06	1.214,31	1.665,95
Liczba serii	47	109	268	384
w tym notowane	35	97	246	361
w tym autoryzowane	12	12	22	23
Wartość emisji (mln zł)	10.690,79	21.552,76	531.651,77	567.364,66
w tym notowane	10.649,29	21.508,10	531.587,51	567.299,10
w tym autoryzowane	41,5	44,67	64,26	65,56
Liczba debiutów	35	69	146	173

Źródło: Catalyst GPW.

Czwarty rok funkcjonowania rynku Catalyst to rok jego dalszego dynamicznego rozwoju. Przyciąga on firmy, które dzięki emisji obligacji mogą zdobyć kapitał taniej, niż zaciągając kredyt bankowy, oraz Skarb Państwa, dla którego emisja obligacji jest tradycyjnym instrumentem zaciągania zobowiązań. Obligacje są bowiem oprocentowane niżej niż kredyt. Ponadto atrakcyjność tego sposobu finansowania dla przedsiębiorstw wzrosła w wyniku uproszczenia rozliczania obligacji korporacyjnych po zmianach

w regulaminie Krajowego Depozytu Papierów Wartościowych. Również inwestorzy w obliczu zawirowań w gospodarce światowej i podwyższonej zmienności rynku akcji zwracają się coraz bardziej w stronę inwestycji w relatywnie stabilne instrumenty dłużne.

W stosunku do 2010 r. wartość emisji wzrosła o ponad 2632% do 567 mld zł, liczba serii trzy i pół razy - do 384, a liczba debiutów dwa i pół raza - do 173. Wartość obrotów sesyjnych wzrosła natomiast o 221% - do 1,6 mld zł. Na koniec roku na rynku obecnych był 163 emitentów.

W 2012 r. większą część rynku pod względem wartości emisji (514 mld zł, czyli ponad 83% wszystkich emisji) stanowiły obligacje skarbowe. Natomiast pod względem obrotów w transakcjach sesyjnych (1,1 mld zł, czyli ok. 40% transakcji) rynek opanowały obligacje korporacyjne. Obligacje spółdzielcze i komunalne stanowiły w 2012 r. jedynie 0,4% całkowitej emisji instrumentów na rynku Catalyst.

W dalszym ciągu aktualne są oceny stwierdzające niewystarczający stopień rozwoju segmentu instrumentów municypalnych, zwłaszcza w stosunku do oczekiwań ich rozwoju. Na Catalyst weszło w 2012 r. jedynie 17 samorządów (wzrost o 6 podmiotów względem 2011 r.) z wartością emisji na poziomie 2,4 mld zł (wzrost o ok. 0,2 mld zł względem 2011 r.).

Mimo dynamicznego wzrostu liczby instrumentów i wartości obrotów rynek Catalyst nadal oceniany jest jako mało płynny. Może to wynikać z faktu, że – jak wspomniano – największa wartość obrotów instrumentami korporacyjnymi odbywa się w postaci relatywnie nielicznych transakcji pakietowych (w 2012 r. było ich na całym rynku Catalyst 213, a w segmencie obligacji korporacyjnych – 192).⁵⁶

3.3.6 Private Equity/Venture Capital

Private equity (PE) to ogólne określenie obejmujące wszelkie rodzaje inwestycji na niepublicznym rynku kapitałowym, w celu osiągnięcia średnio- i długoterminowych zysków z przyrostu wartości kapitału. Inwestycje PE analizowane są projektowo i nastawione na ponadprzeciętne zyski związane z podwyższonym ryzykiem. Są one skierowane do przedsiębiorstw nie notowanych na publicznym rynku akcji i znajdujących się na różnych etapach rozwoju. Z tego względu wyróżniamy następujące rodzaje finansowania PE:

- finansowanie fazy zasiewu (seed financing),
- finansowanie rozpoczęcia działalności (start-up),
- finansowanie wczesnego rozwoju,
- finansowanie ekspansji,
- finansowanie restrukturyzacji,
- przejęcie inwestycji, refinansowanie (replacement),
- wykup przedsiębiorstwa (buyout).

Venture capital (VC) jest jedną z odmian inwestycji private equity. Są to inwestycje dokonywane w najwcześniejszych stadiach rozwoju przedsiębiorstw, do fazy ekspansji włącznie. Venture capital jest istotnym źródłem finansowania inwestycji dla firm o dużym potencjale rozwojowym, szczególnie w obszarze nowych technologii. Poza samym finansowaniem ważnym elementem inwestycji VC jest wsparcie techniczne i organizacyjne (know-how). Wyróżnia się następujące formy VC: korporacyjne VC, prywatne VC i anioły biznesu.

Inwestycje PE mogą mieć również inne odmiany i cele, takie jak:

- wycofanie spółki z obrotu publicznego,
- finansowanie spółki w celu uratowania przed upadłością,

⁵⁶ Dane dotyczące poszczególnych segmentów rynku nie uwzględniają instrumentów autoryzowanych na rynku Catalyst

- Mezzanine (instrument łączący cechy finansowania dłużnego i kapitałowego),
- prywatyzacja przedsiębiorstwa państwowego,
- nabycie akcji spółek publicznych (private investment in public equity, PIPE),
- fuzje i przejęcia,
- wykup menadżerski (manager buyout, MBO) i wykup lewarowany (leveraged buyout, LBO),
- finansowanie pomostowe (poprzedzające pierwszą emisję akcji).

Tabela 16. Podstawowe dane o rynku PE/VC*

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Udział inwestycji PE w PKB (%)	0,14%	0,17%	0,09%	0,18%	0,18%	0,13%
Kapitał pozyskany przez fundusze PE (w mln EUR)	824	760	145	115	443	467
Kapitał zainwestowany przez fundusze PE (mln EUR) w tym:	435	727	482	504	692	544
Venture Capital ogółem	20	58	2	8	25	8
Finansowanie wzrostu	54	113	60	134	183	157
Restrukturyzacja	1	0	6	5	2	3
Refinansowanie	8	0	3	16	0	31
Wykup	352	556	411	342	482	344
Liczba spółek biorców private equity	52	76	31	53	63	71
Deinwestycje (w mln EUR)	138	69	31	77	180	53
Deinwestycje – liczba spółek	26	18	9	16	24	21

* zestawienie zawiera dane z najnowszych dostępnych sprawozdań i informacji, ewentualne różnice pomiędzy źródłami mogą wynikać m.in. ze zmian kursów walutowych oraz aktualizacji danych

Źródło: EVCA/PSIK⁵⁷

Inwestycje prywatne poprzez fundusze PE/VC są sposobem na ulokowanie kapitału w sposób przynoszący zwroty większe niż z papierów skarbowych bądź lokaty bankowej. Możliwe jest to poprzez bezpośrednie zaangażowanie funduszu, wraz z jego najlepszą wiedzą, rozpoznaniem rynku i innymi zasobami – w funkcjonowanie i rozwijanie finansowanej firmy czy przedsięwzięcia. Zwrot z kapitału następuje nie tylko poprzez transfer zwiększających się zysków, ale również poprzez wzrost wartości samej firmy. Obszarem rynku inwestycji prywatnych są też inwestycje w ryzykowne projekty wysoce innowacyjne, dające szanse na dużą dochodowość. Jakkolwiek różne mogą być szczegółowe motywacje i horyzont czasowy zaangażowania się funduszu w dane przedsięwzięcie, kluczowa pozostaje rentowność portflio inwestycji.

Po latach 2010-2011, rekordowych pod względem wartości inwestycji PE w relacji do PKB (0,18%), w 2012 r. nastąpił spadek zaangażowanego przez inwestorów prywatnych kapitału do 0,13% PKB. Mimo to ubiegły rok był jednak relatywnie dobry zarówno w kontekście wielkości kapitału pozyskanego (467 mln EUR w porównaniu do 443 mln EUR w 2011 r. i 115 mln EUR w 2010 r.), jak i zainwestowanego przez fundusze PE (544 mln EUR w porównaniu do 692 mln EUR w 2011 r. i 504 mln EUR w 2010 r.) Jak dotąd najwięcej kapitału udało się pozyskać w 2007 i 2008 r. (odpowiednio 824 mln EUR i 760 mln EUR). Ponadto w 2008 r. zainwestowano najwięcej do tej pory, tj. 727 mln EUR. W następnych dwóch latach wartość pozyskiwanych kapitałów spadła ok. pięciokrotnie, a skala inwestycji o ok. 30% (do 480-500 mln EUR). W 2009 r. znacznie spadła również liczba sfinansowanych kapitałem PE/VC spółek (do 31), choć w następnych latach rosła, by w 2012 r. osiągnąć 71, czyli niewiele mniej niż w 2008 r. (76).

⁵⁷ European Private Equity and Venture Capital Association (EVCA) oraz Polskie Stowarzyszenie Inwestorów Kapitałowych (PSIK).

Po wybuchu kryzysu w 2008 r. spadła też skala deinwestycji (zarówno pod względem wartości, jak i liczby opuszczonych spółek). Najmniejsza aktywność w zakresie wychodzenia z inwestycji przypadła na 2009 r. Historycznie najwyższa wartość deinwestycji z 2011 r. (180 mln EUR) wskazuje na kumulację odłożonych w czasie z powodu spadku wartości aktywów decyzji o wycofywaniu kapitału. W 2012 r. skala deinwestycji była relatywnie umiarkowana – wycofano 53 mln EUR z 21 spółek.

Analiza najbardziej popularnych branżowych kierunków inwestycji PE/VC wskazuje, że w 2012 r. ponad połowa inwestycji została skierowana do branży biotechnologicznej (26,5%) i konsumpcyjnej (24%). Po spadku w 2011 r. ponownie wzrosło znaczenie usług finansowych (z 10% do 18%), natomiast spadł udział branży telekomunikacyjnej (z 37% do 2%).

Struktura inwestycji z punktu widzenia fazy rozwoju pozostała prawie niezmienną w stosunku do poprzednich lat. Ponownie większość środków przeznaczono na spółki dojrzałe (ok. 63%, tj. 344 mln EUR), a ok. 30% na spółki dynamicznego wzrostu (157 mln EUR). Niemniej wzrosła skala przejęć inwestycji (replacement), która osiągnęła wartość 31 mln EUR (udział 6%). Słabością polskiego rynku PE od czasów ostatniego kryzysu pozostają najbardziej ryzykowne inwestycje typu venture, które w ubiegłym roku – po pewnym wzroście w 2011 r. – znowu spadły do poziomu zbliżonego do zanotowanego w 2010 r. tj. 1,5% (8,3 mln zł). Wciąż więc brakuje skutecznych mechanizmów wsparcia inwestycji prywatnych w projekty na wczesnych etapach rozwoju.

Niejednoznaczność nastrojów na rynku PE potwierdzają ubiegłoroczne odczyty indeksu optymizmu funduszy PE opracowanego przez Deloitte⁵⁸. Po zapaści pod koniec 2008 r. i następnie silnym wzroście w 2009 i 2010 r. wartość tego indeksu zbliżyła się do poziomów obserwowanych przed kryzysem (153 pkt. w kwietniu 2011 r.) Pod koniec 2011 r. indeks ten jednak nagle spadł do 70 pkt., tj. drugiej najniższej wielkości w historii, by na początku ubiegłego roku wzrosnąć do 101 pkt. i ponownie spaść w drugim półroczu do 71 pkt. Aktywność zarządzających funduszami w dalszym ciągu w znacznie większym stopniu koncentrowała się na zarządzaniu portfolio niż na poszukiwaniu nowych transakcji. Ukazuje to skalę niepewności inwestorów i zarządzających funduszami co do perspektyw gospodarczych i możliwości rozwoju przedsiębiorstw. W badaniu z października 2012 r. (podobnie jak w rok wcześniejszym) nikt z ankietowanych nie spodziewał się poprawy ogólnego klimatu gospodarczego. Natomiast większy niż rok wcześniej odsetek inwestorów (21-23%) spodziewał się wzrostu zwrotu z inwestycji.

Należy pamiętać, że dane dotyczące polskiego rynku inwestycji prywatnych są w pewnym stopniu zaniżone ze względu na funkcjonowanie na nim wielu małych funduszy i aniołów biznesu, które nie są ujmowane w statystykach. Ponadto dane rynkowe są często weryfikowane i przeliczane nawet przez kilka lat po publikacji. W aspekcie inwestycji PE/VC branżą rozwijającą się w Polsce najprężniej jest branża IT. Pozostałe branże napotykają popytowe, finansowe i kompetencyjne bariery rozwoju. Podejmowaniu ryzykownych inwestycji przez fundusze PE/VC nie sprzyja także nieefektywny system sądowiczy. Nie wiadomo, jak silny wpływ na rynek inwestycji prywatnych będą miały planowane zmiany w opodatkowaniu spółek komandytowo-akcyjnych i komandytowych.

Wzmocnieniu popytu na venture capital służy działanie 3.1 *Inicjowanie działalności innowacyjnej* Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka. Tworzy ono podaż spółek mogących stanowić przedmiot zainteresowania ze strony funduszy venture capital. Oferowane w ramach tego działania dofinansowanie składa się z dwóch komponentów – dotacji na inkubację oraz na inwestycję w nowo utworzone przedsiębiorstwo (w formie objęcia udziałów). Wejście kapitałowe następuje w sytuacji, gdy po okresie inkubacji zidentyfikowane zostaną znaczące szanse na komercyjny sukces powstającego

⁵⁸ *Central Europe Private Equity Confidence Survey*, Deloitte Maj 2013 r. Wartości indeksu notowane co pół roku pomiędzy kwietniem 2007 a październikiem 2012 wyniosły kolejno: 159, 118, 102, 48, 78, 117, 140, 138, 153, 70, 101, 71.

przedsiębiorstwa, którego działalność jest oparta na innowacyjnym pomysle. W 2012 r., podobnie jak rok wcześniej, realizacja tego działania przebiegała relatywnie sprawnie i z punktu widzenia kontraktowania środków zbliża się on do końca. Ponadto w marcu 2012 r. decyzją Komitetu Monitorującego Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka została zwiększona alokacja działania 3.1 - do działania zostały skierowane dodatkowe środki w wysokości 30 mln EUR środków publicznych, pochodzące z Krajowej Rezerwy Wykonania. Według danych Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, na 31. grudnia 2012 r. wnioski o dofinansowanie zatwierdzone do realizacji w ramach tego działania opiewały na prawie 592 mln zł, co stanowiło 82,21% dostępnych środków, natomiast zawarte umowy – na ponad 573 mln zł (79,69% alokacji). Niemniej płatności zrealizowane na rzecz beneficjenta w wysokości 262,4 mln zł znajdowały się poniżej średniej dla wszystkich działań programu Innowacyjna Gospodarka (36,46% alokacji w stosunku do średniej PO IG wynoszącej 39,57%). Wadą konstrukcji działania 3.1, którą wskazują praktycy, jest zaliczanie do środków publicznych wartości intelektualnej uczelni. Wymusza to konieczność udziału trzeciego, prywatnego, podmiotu gwarantującego, że wkład publiczny nie będzie przekraczał 50% kapitału.⁵⁹

Krajowy Fundusz Kapitałowy

Krajowy Fundusz Kapitałowy S.A. (KFK) jest funduszem funduszy powołanym na mocy ustawy z dnia 4 kwietnia 2005 r. o Krajowym Funduszu Kapitałowym (Dz.U. Nr57, poz.491), której jedynym udziałowcem jest Bank Gospodarstwa Krajowego (BGK). Działalność KFK polega na inwestowaniu w fundusze VC, które zasilają kapitałowo małe i średnie przedsiębiorstwa polskie, w szczególności przedsiębiorstwa innowacyjne, prowadzące działalność badawczo-rozwojową oraz przedsiębiorstwa o wysokim potencjale rozwoju. Wielkość funduszy, w które inwestuje KFK nie jest ograniczona, jednak optymalna wartość pojedynczego funduszu to ok. 50 mln PLN. Udział KFK w kapitalizacji takiego funduszu kształtuje się na poziomie do 50% jego kapitalizacji, reszta wnoszona jest do funduszu przez inwestorów prywatnych. Głównym celem działalności KFK jest ograniczenie zjawiska luki kapitałowej polegającego na niskiej podaży kapitału VC w segmencie małych i średnich przedsiębiorstw. Źródła finansowania KFK to środki z budżetu państwa, fundusze strukturalne Unii Europejskiej (Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka na lata 2007 – 2013 r.) oraz środki Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy (SPPW).

Krajowy Fundusz Kapitałowy S.A. udziela wsparcia finansowego funduszom kapitałowym wybranym w drodze Otwartych Konkursów Ofert (OKO). Dotychczas KFK S.A. przeprowadził 6 OKO:

- 1 Otwarty Konkurs Ofert w 2007 r. przy udziale dotacji z MG – konkurs zamknięty;
- 1 Otwarty Konkurs Ofert 2009 r. przy udziale środków z PO IG (Działanie 3.2 wspieranie funduszy kapitału podwyższonego ryzyka) – konkurs zamknięty;
- 1 Otwarty Konkurs Ofert 2010 r. przy udziale środków PO IG (Działanie 3.2 wspieranie funduszy kapitału podwyższonego ryzyka) – konkurs zamknięty;
- 2 Otwarty Konkurs Ofert 2010 r. przy udziale środków ze Szwajcarsko – Polskiego Programu Współpracy (SPPW) – konkurs zamknięty;
- 1 Otwarty Konkurs Ofert 2011 r. przy udziale środków ze Szwajcarsko – Polskiego Programu Współpracy (SPPW) – w trakcie realizacji,
- 1 Otwarty Konkurs Ofert 2012 r. przy udziale środków PO IG (Działanie 3.2 wspieranie funduszy kapitału podwyższonego ryzyka) – w trakcie realizacji.

Wszystkie ww. edycje konkursów cieszyły się dużym zainteresowaniem ze strony rynku funduszy venture capital w Polsce.

⁵⁹ Na podstawie informacji Departamentu Zarządzania Programami Konkurencyjności i Innowacyjności Ministerstwa Rozwoju Regionalnego

Zmiany instytucjonalne w zakresie finansowania działalności gospodarczej

Bank Gospodarstwa Krajowego⁶⁰

W 2012 r. opracowano ustawę o zmianie ustawy o poręczeniach i gwarancjach udzielanych przez Skarb Państwa oraz niektóre osoby prawne, którą Sejm uchwalił w styczniu 2013 r. (Dz. U. z 2013 r., poz. 198) i która weszła w życie w dniu 27 lutego 2013 r. Zgodnie z ustawą Bank Gospodarstwa Krajowego uzyskał możliwości udzielania przedsiębiorstwom pomocy publicznej tzw. pomocy *de minimis* w formie gwarancji i poręczeń w ramach rządowych programów społeczno-gospodarczych oraz programów samorządności lokalnej i rozwoju regionalnego. W dniu 18 lutego 2013 r. Minister Finansów wydał rozporządzenie w sprawie udzielania przez Bank Gospodarstwa Krajowego pomocy *de minimis* w formie gwarancji spłaty kredytów (Dz. U. z 2013 r., poz. 239), które weszło w życie w dniu 27 lutego 2013 r. Wg szacunkowych danych BGK (stan na dzień 29.07.2013) od początku procesu udzielania przez BGK gwarancji portfelowych w formule *de minimis* (marzec 2013 r.) już 12.800 przedsiębiorców skorzystało z gwarancji *de minimis*. BGK udzielił ponad 2,7 mld zł gwarancji *de minimis*, co przekłada się na ok. 4,5 mld zł kredytów zaciągniętych przez MSP w bankach kredytujących.

W kwietniu 2012 r. agencja ratingowa Fitch potwierdziła rating dla Banku Gospodarstwa Krajowego i nadała krajowy długoterminowy rating na poziomie „AAA(pol)” z perspektywą stabilną.

Sektor bankowy

W 2012 r. liczba oddziałów instytucji kredytowych działających w Polsce wzrosła 19 do 24, natomiast liczba krajowych banków komercyjnych zmniejszyła się z 47 do 45. Liczba banków spółdzielczych również spadła – z 574 do 572. W październiku 2012 r. do nadzorowanej części sektora dołączyły spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe w liczbie 55 (plus Krajowa SKOK).

W 2012 r. weszły w życie m.in. poniższe krajowe zmiany regulacyjne dotyczące warunków działalności banków w Polsce w zakresie finansowania działalności gospodarczej:⁶¹

- 1) uchwała Nr 173/2012 Komisji Nadzoru Finansowego z 19 czerwca 2012 r. zmieniająca uchwałę nr 208/2011 Komisji Nadzoru Finansowego w sprawie szczegółowych zasad i warunków uwzględniania zaangażowań przy ustalaniu przestrzegania limitu koncentracji zaangażowań i limitu dużych zaangażowań oraz uchwałę w sprawie wymagań dotyczących identyfikacji, monitorowania i kontroli koncentracji zaangażowań, w tym dużych zaangażowań, wprowadzająca zmiany w określaniu limitów koncentracji względem banków zagranicznych oraz jednostek samorządu terytorialnego;
- 2) uchwała Nr 172/2012 Komisji Nadzoru Finansowego z 19 czerwca 2012 r. zmieniająca uchwałę 76/2010 w sprawie zakresu i szczegółowych zasad wyznaczania wymogów kapitałowych z tytułu poszczególnych rodzajów ryzyka, porządkująca przepisy w zakresie stosowania metody wewnętrznych ratingów (IRB), metody wartości zagrożonej (VaR) i zaawansowanej metody pomiaru ryzyka operacyjnego (AMA);
- 3) uchwała Nr 359/2012 Komisji Nadzoru Finansowego z 20 grudnia 2012 r. w sprawie wykazu dokumentów dotyczących działalności gospodarczej przedsiębiorcy lub przedsiębiorcy zagranicznego załączanych do wniosku o udzielenie zezwoleń, o których mowa w art. 6a ust. 1 pkt 1 lit. m oraz art. 6d ust. 1 ustawy Prawo bankowe, regulująca procedury powierzania przez banki wykonywania niektórych czynności innym przedsiębiorcom;

⁶⁰ Zob. Bank Gospodarstwa Krajowego - Raport Roczny 2012 r., Bank Gospodarstwa Krajowego, Warszawa 2013.

⁶¹ Na podst. Raportu o sytuacji ekonomicznej banków – Banki 2012, Warszawski Instytut Bankowości na zlecenie Związku Banków Polskich, Warszawa 2013, oraz Sprawozdania z działalności Komisji Nadzoru Finansowego w 2012 roku, KNF, Warszawa 2013

- 4) zmiana Rekomendacji J Komisji Nadzoru Finansowego dotyczącej zasad gromadzenia i przetwarzania przez banki danych o nieruchomościach, zawierająca wytyczne w zakresie tworzenia i wykorzystywania przez banki zewnętrznych baz danych o rynku nieruchomości;
- 5) zmiana Rekomendacji M Komisji Nadzoru Finansowego dotyczącej zarządzania ryzykiem operacyjnym w bankach, systematyzująca i upowszechniająca dobre praktyki w zarządzaniu ryzykiem operacyjnym w bankach (przyjęta 8 stycznia 2013 r.);
- 6) zmiana Rekomendacji D Komisji Nadzoru Finansowego dotyczącej zarządzania obszarami technologii informacyjnej i bezpieczeństwa środowiska teleinformatycznego w bankach, zwiększająca jakość zarządzania danymi i technologiami teleinformatycznymi (przyjęta 8 stycznia 2013 r.).

3.3.7 Fundusze pożyczkowe i poręczeniowe

Fundusze pożyczkowe⁶²

Fundusze Pożyczkowe udzielają pożyczek dla mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw oraz osób rozpoczynających działalność gospodarczą, które napotykają trudności w zdobyciu finansowania komercyjnego z powodu braku wymaganych zabezpieczeń lub historii kredytowej. Fundusze pożyczkowe udzielają pożyczek przeznaczonych na cele związane z podjęciem, prowadzeniem i rozwojem działalności przedsiębiorstw tj. cele inwestycyjne, obrotowe lub inwestycyjno-obrotowe.

Zgodnie z danymi uzyskanymi z 70 funduszy pożyczkowych w 2012 r. dysponowały one kapitałem pożyczkowym o wartości 1.983 mln zł oraz udzieliły od początku działalności ponad 82,4 tys. pożyczek.

W porównaniu ze stanem koniec 2011 r. obserwuje się wzrost wartości wyposażenia kapitałowego. Na koniec 2012 r. nastąpił wzrost średniego wyposażenia kapitałowego funduszy z poziomu 1 647 do 1 983 mln zł, czyli o około 17%. W 2012 r. udzielono blisko 8,3 tys. pożyczek o średniej wartości 77,8 tys. zł. Wartość udzielonych pożyczek wzrosła w porównaniu do 2011 r. z 573,56 do 645,74 mln zł, czyli o blisko 12%.

Wśród pożyczek udzielonych w 2012 r. dominowały pożyczki:

- udzielane przedsiębiorstwom zajmującym się handlem (29,35 %), przetwórstwem przemysłowym (15,35 %) oraz tym, których działalność zalicza się do kategorii pozostała działalność usługowa (32,54 %),
- o wartości od 10 tys. zł do 30 tys. zł – stanowiły blisko 40 % pożyczek,
- udzielane mikroprzedsiębiorcom – 75 % ogólnej liczby udzielonych pożyczek,
- udzielane małym przedsiębiorcom - 20% ogólnej liczby udzielonych pożyczek,
- udzielane średnim przedsiębiorcom - 4% ogólnej liczby udzielonych pożyczek.

W 2012 r. zwiększył się udział funduszy o największym poziomie wyposażenia kapitałowego.

W portfelu pożyczkowym funduszy nastąpił wzrost udziału pożyczek regulowanych terminowo. Nastąpił spadek wartości i liczby pożyczek straconych.

Fundusze poręczeniowe⁶³

Fundusze Poręczeniowe to instytucje o charakterze non-profit. Ich zadaniem jest ułatwienie przedsiębiorcom dostępu do zewnętrznego finansowania w postaci kredytów bankowych oraz pożyczek. Fundusze oferują poręczenia pożyczek, kredytów oraz - w wybranych funduszach – wadów przetargowych. O poręczenie takie mogą starać się firmy, które ubiegają się o kredyt, pożyczkę czy leasing lub zamówienie publiczne, lecz nie posiadają wystarczającego zabezpieczenia własnego.

⁶² Na podstawie informacji uzyskanych z Polskiego Związku Funduszy Pożyczkowych.

⁶³ Na podstawie informacji uzyskanych z Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości.

Na koniec 2012 r. funkcjonowało w Polsce 51 funduszy poręczeniowych. 46 funduszy poręczeniowych podpisało porozumienie o współpracy z Polską Agencją Rozwoju Przedsiębiorczości, z czego 10 zarejestrowanych jest w Krajowym Systemie Usług. W 2012 r. fundusze poręczeniowe udzieliły ponad 6 tys. poręczeń o łącznej wartości 967 mln zł.

Zgodnie z danymi uzyskanymi z 45 funduszy poręczeń kredytowych, w 2012 r. dysponowały one w sumie kapitałem ok. 1.050 mln zł. W 2012 r. udzielono 5 597 poręczeń, a ich wartość wyniosła 837,6 mln zł. Fundusze poręczeniowe w 2012 r. posiadały łącznie 19 674 aktywnych poręczeń. Liczba ta rozłożyła się bardzo nierównomiernie pomiędzy poszczególne fundusze. Średnio w jednym funduszu było 437 aktywnych poręczeń (z uwzględnieniem, że w I półroczu 2012 r. nie sprawozdawało się 5 funduszy z II półroczu 2012 r). Bardzo wysoka liczba aktywnych poręczeń w dwóch tylko, największych pod tym względem funduszach (łącznie 1 889 poręczeń), bardzo zawyżyła średnią, bowiem w niemal połowie funduszy (w 20 jednostkach) liczba poręczeń nie przekroczyła 100.

Charakterystyka udzielonych poręczeń wygląda następująco:

- udzielane poręczenia służyły przede wszystkim zabezpieczeniu finansowania pozyskiwanego przez przedsiębiorstwa na cele obrotowe, w znacznie mniejszym stopniu – na cele inwestycyjne. Częściej poręczane były kredyty niż pożyczki.
- najwięcej poręczeń udzielanych jest przedsiębiorcom prowadzącym działalność usługową i transportową (ok.43,3% wszystkich poręczeń), nieco mniej (ok. 30%) – handlową. Po około 12% z liczby wszystkich poręczeń przypada na firmy produkcyjne oraz budowlane.
- najczęściej (w około 30%) udzielane były poręczenia o wartości pomiędzy 100 tys. a 250 tys. zł. Tylko nieznacznie mniej było poręczeń najmniejszych, tj. do 50 tys. zł.
- główną grupą klientów funduszy poręczeniowych są mikroprzedsiębiorstwa, na rzecz których udzielanych jest 66,3% poręczeń. Udział ten jest duży również w przypadku firm małych 29,6%. Tylko 7% klientów funduszy to przedsiębiorstwa średnie⁶⁴.
- na rzecz firm małych udzielono 41,4% wartości wszystkich poręczeń, a na rzecz firm średnich – ok. 10%
- zebrane wyniki wyraźnie wskazują na dominującą rolę banków. Na rzecz funduszy pożyczkowych i innych podmiotów przypada tylko ok.22% wartości udzielanych poręczeń.
- od początku prowadzenia działalności, 45 funduszy dokonało wypłaty łącznie 1620 poręczeń o wartości 136,1 mln zł.

Wśród funkcjonujących w Polsce funduszy poręczeniowych, najsilniejszą grupę stanowi 21 regionalnych i lokalnych funduszy poręczeń kredytowych z udziałem kapitałowym BGK. Udzieliły one w 2012 r. 4 636 poręczeń na kwotę ponad 711 mln zł.⁶⁵

3.3.8 Pomoc publiczna⁶⁶

Ogólna wartość pomocy publicznej udzielonej przedsiębiorcom w 2011 r. wyniosła 21.469,3 mln zł, co stanowi 5 211,3 mln euro (przyjmując średni kurs z 2011 r. 1 euro = 4,1198 zł). Pomoc publiczna udzielona przedsiębiorcom w 2011 r. stanowiła 1,41% PKB. W latach 2007-2010 ogólna wartość pomocy publicznej wykazywała stałą tendencję wzrostową przede wszystkim w związku z

⁶⁴ Należy przy tym założyć, że pewna część funduszy, określając status przedsiębiorcy, mogła kierować się wyłącznie liczbą zatrudnionych w firmie.

⁶⁵ Dane uzyskane z Banku Gospodarstwa Krajowego.

⁶⁶ Pomoc publiczna to pomoc udzielana przez Państwo Członkowskie lub ze źródeł państwowych, w jakiegokolwiek formie, która narusza lub grozi naruszeniem konkurencji przez uprzywilejowanie niektórych przedsiębiorstw lub produkcji niektórych wyrobów w zakresie, w jakim wpływa ona negatywnie na wymianę handlową pomiędzy Państwami Członkowskimi.

uruchamianiem projektów współfinansowanych z funduszy unijnych gdyż często wsparcie na te projekty stanowiło pomoc publiczną (głównie regionalną pomoc inwestycyjną). Natomiast w 2011 r. w porównaniu z rokiem 2010 odnotowano spadek wartości pomocy (o 2,6 mld zł) i jej udziału w wartości PKB (o 0,29 pkt proc.). Wynika on przede wszystkim z mniejszej niż w 2010 r. wartości pomocy udzielonej w formie dotacji w ramach regionalnej pomocy inwestycyjnej współfinansowanej ze środków unijnych.

W 2011 r., podobnie jak w latach poprzednich, najczęściej stosowano pomoc w formie dotacji, refundacji, rekompensat. Te formy pomocy stanowiły 85,3% ogólnej wartości pomocy. W grupie pożyczek preferencyjnych i gwarancji zanotowano duży spadek pomocy – o 46,8%, przede wszystkim z uwagi na zmniejszenie o 203,8 mln zł pomocy udzielanej przez ARP na ratowanie i restrukturyzację. W 2011 r., podobnie jak w latach poprzednich, zdecydowanie więcej pomocy udzielono w formie bezpośrednich wydatków (86,9%) niż w formie uszczupień wpływów do budżetu (13,1%).

Analizując pomoc udzieloną na przestrzeni kilku ostatnich lat należy zauważyć stopniowy wzrost udziału wartości pomocy udzielanej w formie dotacji w ogólnej wartości udzielonej pomocy (od 63,7% w 2008 r. do 85,3% w 2011 r.) oraz stopniowy spadek udziału wartości pomocy w formie ulg (z 17,7% w 2008 r. do 12,0% w 2011 r.). W latach 2005-2011 aż 70-87% pomocy udzielano bowiem w formie bezpośrednich wydatków, a tylko 13-30% w innej formie, zazwyczaj w postaci uszczuplenia wpływów do budżetu.

Pomoc horyzontalna udzielona w 2011 r. w wysokości 5 643,4 mln zł stanowiła ponad 30% ogólnej wartości pomocy udzielonej w tym r., z tego największa część została udzielona na:

- zatrudnienie – 2 800,1 mln zł,
- ochronę środowiska – 1 070,1 mln zł
- szkolenia – 703,9 mln zł.

Udział pomocy przeznaczonej na 3 wyżej wymienione cele horyzontalne wyniósł ponad 80% wartości całkowitej udzielonej pomocy horyzontalnej. Pomimo spadku wartości pomocy horyzontalnej o 571,7 mln zł w porównaniu z rokiem poprzednim, jej udział w ogólnej wartości udzielonej pomocy publicznej zwiększył się o 3 pkt. proc. Zdecydował o tym przede wszystkim znaczny spadek udziału wartości pomocy regionalnej w ogólnej wartości udzielonej pomocy publicznej (o 13,7 pkt. proc.). Udział wartości pomocy horyzontalnej w ogólnej wartości pomocy od 2009 r. oscyluje wokół 30%. Wartość pomocy sektorowej udzielonej w 2011 r. (3 428,0 mln zł) utrzymała się prawie na tym samym poziomie, co w r. 2010. W sektorze energetyki odnotowano znaczny wzrost wartości pomocy (o 987,1 mln zł) i jej udziału w ogólnej wartości pomocy (o 28,2 pkt. proc.) gdzie, oprócz pomocy w formie rekompensaty z tytułu dobrowolnego rozwiązania umów długoterminowych sprzedaży mocy i energii elektrycznej (KDT) w kwocie 1.889,9 mln zł, udzielono pomocy indywidualnej spółce Polskie Sieci Elektroenergetyczne Operator S.A. z przeznaczeniem na budowę transgranicznego elektroenergetycznego połączenia międzysystemowego Polska-Litwa w kwocie 396,5 mln zł.

Analizując kształtowanie się wartości poszczególnych rodzajów pomocy publicznej na przestrzeni ostatnich lat należy zauważyć dominującą od 2009 r. pomoc regionalną. Wynika to przede wszystkim z wysokiej wartości pomocy regionalnej udzielanej ze środków unijnych, tj. przez marszałków województw w ramach regionalnych programów operacyjnych (1 583,8 mln zł w 2011 r.), przez Ministra Gospodarki oraz Prezesa Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka (łącznie 1.964,8 mln zł w 2011 r.) oraz Ministra Gospodarki w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko (346,1 mln zł). Dominacja pomocy regionalnej związana jest również z utrzymującą się możliwością korzystania ze zwolnień z podatku dochodowego

przez przedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą na terenie specjalnych stref ekonomicznych (1 422,4 mln zł w 2011 r.).

Pomoc sektorowa odnotowuje co roku niewielkie wzrosty. Jej wartość wzrosła z poziomu 2 524,5 mln zł w 2008 r. do 3 428,0 mln zł w 2011 r. Najbardziej dynamiczny wzrost wystąpił w przypadku pomocy stanowiącej rekompensatę dla przedsiębiorcy z tytułu realizacji zadań publicznych (inne tytuły). Jej udział w ogólnej wielkości pomocy publicznej wzrósł z 0,3% w 2008 r. do 11,3% w 2011 r.

Najwięksi beneficjenci pomocy (11 podmiotów które otrzymały pomoc przekraczającą 200 mln zł w 2011 r.) to przedsiębiorcy działający w sektorze energetycznym, gazowym, górnictwa węgla kamiennego, paliw płynnych, radiofonii i telewizji oraz podmioty zajmujące się gospodarką odpadami. Otrzymali oni łącznie pomoc stanowiącą prawie 25% całkowitej wartości udzielonej pomocy publicznej.

Prawie połowa całkowitej wartości pomocy publicznej udzielonej w 2011 r. przypada na 8 sektorów, z których każdy otrzymał co najmniej 500 mln zł. Najwięcej pomocy otrzymali przedsiębiorcy działający w sektorze wytwarzania i dystrybucji energii elektrycznej i paliw. Drugie miejsce pod względem wielkości otrzymanej pomocy przypadło przedsiębiorcom zajmującym się gospodarką odpadami. Otrzymali oni pomoc przede wszystkim w ramach rekompensaty za realizację usług świadczonych w ogólnym interesie gospodarczym. Znaczną pomoc otrzymali również przedsiębiorcy prowadzący działalność detektywistyczną i ochroniarską. Na kolejnym miejscu znaleźli się wytwórcy produktów rafinacji ropy naftowej, producenci wyrobów z mineralnych surowców niemetalicznych oraz metalowych wyrobów gotowych (z wyłączeniem maszyn i urządzeń).

3.3.9 Środki funduszy strukturalnych szansą na rozwój przedsiębiorstw

30 czerwca 2009 r. zakończył się ostatecznie okres kwalifikowalności dla wszystkich programów realizowanych z udziałem funduszy strukturalnych z perspektywy finansowej 2004-2006. W ramach funduszy strukturalnych przyznanych Polsce na te lata podpisano umowy lub wydano decyzje o dofinansowanie realizacji 91,6 tys. projektów na łączną kwotę ponad 57,4 mld zł.⁶⁷ W przypadku Funduszu Spójności dla większości projektów, ostateczną datą kwalifikowalności wydatków ponoszonych w projektach był 31 grudnia 2012 r. W przypadku pozostałych projektów Polska skorzystała z możliwości określonych w nocie COCOF z kwietnia 2008 r. i zawnioskowała o przedłużenie terminu realizacji inwestycji poza 2010 r. z powodu kryzysu finansowego oraz powodzi w 2010 r.

Wydatki z funduszy UE w latach 2004-2006 miały przełożenie na podstawowe kategorie ekonomiczne. Realizacja Narodowego Planu Rozwoju 2004-2006 przyczyniła się do osiągnięcia w 2006 r. wyższego poziomu PKB o od 0,4% (wg modelu MaMoR2) do 1,6% (wg modelu Hermin) niż w sytuacji gdyby nie wdrażano NPR. Według modeli ekonometrycznych swoje maksimum (około 10%) wpływ ten osiągnie dopiero w najbliższych latach. Ocenia się również, że w 2006 r. poziom inwestycji dzięki funduszom UE był o ponad 7% wyższy.

Bezprecedensowa pod względem wartości alokacja środków z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej w perspektywie finansowej 2007-2013 jest istotnym źródłem finansowania polskiej gospodarki w okresie zawirowań gospodarczych w UE i na świecie. Przedsiębiorstwa to, obok jednostek samorządu terytorialnego, grupa beneficjentów o największej wartości projektów realizowanych w ramach Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia. Według stanu na koniec 2012 r. wartość dofinansowania (w zakresie wkładu UE) zakładana w umowach podpisanych z polskimi przedsiębiorstwami od początku obecnej perspektywy finansowej wyniosła 74,6 mld zł, tj. 97% wartości

⁶⁷ Zob. *Sprawozdanie końcowe z realizacji NPR na lata 2004-2006*, MRR, maj 2013, str. 9.

stanu wszystkich kredytów inwestycyjnych udzielonych przedsiębiorstwom przez działające w Polsce monetarne instytucje finansowe (w 2011 – 69%, 2010 r. – 64%).

W latach 2007-2013, w wyniku reformy polityki spójności, liczba Funduszy strukturalnych została ograniczona do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) oraz Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS). Utrzymany został Fundusz Spójności, który podlega dziś podobnym zasadom, co fundusze strukturalne.

W obecnej perspektywie finansowej w Polsce wdrażane są następujące programy krajowe:

- Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko,
- Program Operacyjny Kapitał Ludzki,
- Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka,
- Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej,
- Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej,
- Program Operacyjny Pomoc Techniczna,
- oraz 16 regionalnych programów operacyjnych.

Cele działań w ramach nowej perspektywy finansowej zawarte zostały w **Narodowych Strategicznych Ramach Odniesienia** (NSRO). Za cel strategiczny NSRO uznano tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki opartej na wiedzy i przedsiębiorczości, zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz wzrost poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej Polski. Obok celu strategicznego, NSRO zakłada realizację celów horyzontalnych, wynikających z założeń strategicznych UE oraz z analizy SWOT gospodarki Polski, m.in. podniesienie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw.

Kluczowym instrumentem w ramach NSRO, ukierunkowanym na budowę gospodarki opartej na wiedzy, poprzez m.in. podnoszenie innowacyjności przedsiębiorstw, jest **Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka, 2007–2013** (PO IG). Łączna wielkość środków publicznych zaangażowanych w realizację programu w latach 2007-2013 wyniesie ponad 10,1 mld EUR, z czego ze środków UE będzie pochodziło 8,6 mld EUR (EFRR). Ponad 90% środków skierowane zostanie na działania w obszarach: badania i rozwój, innowacje, technologie informacyjne i komunikacyjne (co najmniej 65% środków zaalokowanych na bezpośrednie wsparcie dla przedsiębiorstw w ramach PO IG jest skierowana do beneficjentów z sektora MŚP).

W ramach PO IG wspierane są działania z zakresu innowacyjności produktowej, procesowej, marketingowej i organizacyjnej, które w sposób bezpośredni lub pośredni przyczyniają się do powstawania i rozwoju innowacyjnych przedsiębiorstw, przy czym chodzi tutaj o innowacyjność co najmniej w skali kraju lub na poziomie międzynarodowym. Przedsiębiorcy mogą się ubiegać o wsparcie m.in. następujących przedsięwzięć:

- przedsięwzięcia o wysokim stopniu innowacyjności bez względu na wielkość przedsiębiorstwa i branżę, z wyłączeniem branż wykluczonych na podstawie odrębnych przepisów,
- projekty wysoko innowacyjne o dużej wartości (działanie 4.5.1 PO IG), np. inwestycje powyżej 160 mln zł,
- świadczenie usług elektronicznych między przedsiębiorstwami (działanie 8.2 PO IG: business to business-B2B) oraz przedsięwzięcia z zakresu gospodarki elektronicznej (działanie 8.1 PO IG) polegające na świadczeniu usług elektronicznych przez mikroprzedsiębiorstwa oraz małe przedsiębiorstwa, które w momencie ubiegania się o wsparcie funkcjonowały na rynku przez okres nie dłuższy niż 12 miesięcy,
- wsparcie dla przedsiębiorców działających na Jednolitym Rynku Europejskim,
- prace badawczo-rozwojowe zamawiane przez przedsiębiorców,

- wdrożenia wyników prac B+R oraz nowych technologii,
- inwestycje związane z działalnością B+R przedsiębiorstw,
- inicjowanie nowych przedsiębiorstw o wysokim potencjale innowacyjnym,
- wsparcie powiązań kooperacyjnych.

Z punktu widzenia polskich firm uzupełnieniem działań przewidzianych w PO IG są pozostałe programy przyczyniające się również do rozwoju przedsiębiorczości, realizowane w ramach NSRO:

• **Program Operacyjny Kapitał Ludzki (PO KL)**

Celem głównym programu jest wzrost zatrudnienia i spójności społecznej a do osiągnięcia tego celu przyczynia się realizacja sześciu celów strategicznych do których należą:

- podniesienie poziomu aktywności zawodowej oraz zdolności do zatrudnienia osób bezrobotnych i biernych zawodowo,
- zmniejszenie obszarów wykluczenia społecznego,
- poprawa zdolności adaptacyjnych pracowników i przedsiębiorstw do zmian zachodzących w gospodarce,
- upowszechnienie edukacji społeczeństwa na każdym etapie kształcenia przy równoczesnym zwiększeniu jakości usług edukacyjnych i ich silniejszym powiązaniu z potrzebami gospodarki opartej na wiedzy,
- zwiększenie potencjału administracji publicznej w zakresie opracowywania polityk i świadczenia usług wysokiej jakości oraz wzmocnienie mechanizmów partnerstwa ,
- wzrost spójności terytorialnej.

W PO KL przewidziano działania komplementarne do działań wspieranych na poziomie centralnym i regionalnym, mające na celu wzmocnienie potencjału kadrowego przedsiębiorstw poprzez specjalistyczne szkolenia i rozwój usług doradczych nakierowanych na specyficzne potrzeby przedsiębiorców. Na wsparcie szeroko rozumianej przedsiębiorczości przeznaczono ok. 2,4 mld EUR, co stanowi 25% alokacji dla całego PO KL (10 mld EUR). Wraz ze środkami krajowymi, na realizację PO KL przeznaczono prawie 11,8 mld EUR.

• **Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko (PO IiŚ)**

Celem programu jest poprawa atrakcyjności inwestycyjnej Polski i jej regionów poprzez rozwój infrastruktury technicznej przy równoczesnej ochronie i poprawie stanu środowiska, zdrowia, zachowaniu tożsamości kulturowej i rozwijaniu spójności terytorialnej. Program zakłada m.in. wsparcie dla przedsięwzięć związanych z budową infrastruktury transportowej, ochrony środowiska, energetycznej oraz dostosowujących przedsiębiorstwa do wymogów ochrony środowiska. PO IiŚ przewiduje również wsparcie dla projektów związanych z bezpieczeństwem energetycznym oraz rozwojem szkolnictwa wyższego. Na realizację programu przeznaczono 37,7 mld EUR, z czego ze środków Unii Europejskiej będzie pochodziło 28,3 mld EUR (w tym ze środków Funduszu Spójności – 22,3 mld EUR oraz EFRR – 5,9 mld EUR). W ramach PO IiŚ przedsiębiorstwa (w tym duże) będą mogły skorzystać z ok. 2,9 mld EUR.

• **16 Regionalnych Programów Operacyjnych (RPO)**

Cele RPO zostały ustalone na szczeblu regionalnym w odniesieniu do strategii rozwoju województw i wskazanych w nich obszarów wymagających wsparcia, ale jednocześnie wpisują się w realizację celów NSRO. We wszystkich 16 programach wskazano, w ramach celu głównego, na rozwój regionu bądź poprawę jego konkurencyjności. RPO przewidują przede wszystkim przedsięwzięcia ukierunkowane na:

- wspieranie gospodarki i przedsiębiorczości,

- ochronę środowiska,
- znoszenie dysproporcji i budowanie spójności,
- rozwój infrastruktury/systemu transportowego,
- poprawę poziomu i jakości życia mieszkańców,
- rozwój infrastruktury społecznej,
- rozwój turystyki.

W ramach RPO głównym celem osi priorytetowych skierowanych na wsparcie przedsiębiorczości jest wzmocnienie konkurencyjności przedsiębiorstw, w tym wzrost ich potencjału ekonomicznego i innowacyjnego oraz zwiększenie zatrudnienia. Działania te wpisują się w cel główny Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia, którym jest *tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki opartej na wiedzy i przedsiębiorczości zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz wzrost poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej*. Jednocześnie wsparcie sektora B+R, przedsiębiorczości i wdrażania innowacji w ramach RPO przyczynia się do realizacji jednego z celów szczegółowych NSRO: *Podniesienie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw, w tym szczególnie sektora wytwórczego o wysokiej wartości dodanej oraz rozwój sektora usług*.

W Regionalnych Programach Operacyjnych przewidziano m.in. bezpośrednie wsparcie finansowe na inwestycje przedsiębiorstw, wsparcie udziału w targach, wystawach oraz misjach krajowych i zagranicznych, a także wsparcie instytucji otoczenia biznesu. Udział 16 RPO w całkowitej alokacji środków polityki spójności wynosi ok. 25% (tj. 17,3 mld EUR), natomiast na obszar *Badania i rozwój technologiczny, innowacje i przedsiębiorczość* przeznaczono prawie 1/4 środków z RPO (ok. 24,5% alokacji, tj. około 4,2 mld EUR). Tym samym RPO stanowią bardzo istotne źródło wsparcia dla firm działających na rynkach lokalnych i regionalnych.

• **Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej (PO RPW)**

Celem programu jest przyspieszenie tempa rozwoju społeczno – gospodarczego Polski Wschodniej (tj. województw: lubelskiego, podkarpackiego, podlaskiego, świętokrzyskiego i warmińsko-mazurskiego) w zgodzie z zasadą zrównoważonego rozwoju. Cel główny programu osiągnąć będzie poprzez realizację celów szczegółowych, którymi są:

- stymulowanie rozwoju konkurencyjnej gospodarki opartej na wiedzy,
- zwiększenie dostępu do Internetu szerokopasmowego w Polsce Wschodniej,
- rozwój wybranych funkcji metropolitalnych miast wojewódzkich,
- poprawa dostępności i jakości powiązań komunikacyjnych województw Polski Wschodniej,
- zwiększenie roli zrównoważonej turystyki w gospodarczym rozwoju makroregionu,
- optymalizacja procesu wdrażania PO Rozwój Polski Wschodniej.

W ramach Priorytetu I - *Nowoczesna gospodarka* współfinansowane są m.in. budowa i rozbudowa parków przemysłowych, parków technologicznych, kompleksowe przygotowanie terenu pod inwestycje produkcyjne oraz sferę nowoczesnych usług i produkcji, tworzenie sieci współpracy dotyczącej innowacyjnej działalności gospodarczej (np. powoływanie nowych oraz rozwój istniejących inicjatyw klastrowych).

W realizację PO RPW zostaną zaangażowane środki w kwocie 2,8 mld EUR, w tym 2,4 mld EUR z EFRR i 0,4 mld EUR z publicznych środków krajowych.

• **Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013**

PROW 2007–2013 określa działania służące zdynamizowaniu procesu modernizacji polskiego rolnictwa i rozwojowi obszarów wiejskich. Działania PROW 2007–2013 są realizowane w ramach czterech osi:

- Oś 1: Poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego;

- Oś 2: Poprawa środowiska naturalnego i obszarów wiejskich;
- Oś 3: Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej;
- Oś 4: Leader.

Łączna suma środków przeznaczona na realizację PROW 2007–2013 wynosi 17,2 mld EUR, z których ponad 13,2 mld EUR będzie pochodzić z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW), a około 4 mld stanowić będą krajowe środki publiczne.

• **PO Zrównoważony Rozwój Sektora Rybołówstwa i nadbrzeżnych Obszarów Rybackich 2007-2013**

PO RYBY 2007-2013 funkcjonuje w ramach Europejskiego Funduszu Rybackiego, a jego ogólnym celem jest stworzenie, poprzez zrównoważoną eksploatację zasobów, konkurencyjnego, nowoczesnego i dynamicznego sektora rybackiego. Środki przeznaczone na program to niemal 1 mld EUR, z czego 75% to wkład budżetu UE. Bezpośrednio do przedsiębiorców adresowane jest wsparcie na inwestycje na statkach rybackich, w akwakulturze i przetwórstwie oraz na dywersyfikację działalności rybackiej.

Postęp realizacji Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia 2007-2013⁶⁸

Alokacja środków wspólnotowych dla Polski w ramach polityki spójności UE na lata 2007-2013 została ustalona na poziomie ok. 67,9 mld EUR. Na realizację krajowych programów operacyjnych przeznaczono ponad 49,9 mld EUR, na regionalne programy operacyjne ponad 17,2 mld EUR, a środki zaangażowane w ramach Celu 3 EWT wynoszą ponad 0,73 mld EUR. Ponad 1,3 mld EUR przeznaczono na Krajową Rezerwę Wykonania (KRW), na podstawie art. 50 Rozporządzenia Rady (WE) 1083/2006 *ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności i uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1260/1999* oraz ponad 632 mln EUR stanowiło tzw. dostosowanie techniczne (DT). Dodatkowe środki z KRW i DT zostały alokowane na poszczególne KPO i RPO w ramach przeglądu śródkresowego przeprowadzonego w 2011 r..

Do końca grudnia 2012 r. w ramach programów operacyjnych złożono ponad 248 tys. wniosków o dofinansowanie poprawnych pod względem formalnym, o wartości wnioskowanego wsparcia sięgającej ponad 522 mld zł. Wnioski o dofinansowanie projektów o największej wartości złożono w PO *Infrastruktura i Środowisko*, PO *Kapitał Ludzki* oraz PO *Innowacyjna Gospodarka*, gdzie wartości wnioskowanego wsparcia sięgnęły, odpowiednio 168,5 mld zł, 140,3 mld zł oraz 89,1 mld zł, a liczba złożonych wniosków poprawnych pod względem formalnym wyniosła odpowiednio 3,1 tys., 156,5 tys. i 32,3 tys.

Od uruchomienia programów do końca 2012 r. podpisano/wydano ok. 80,2 tys. umów/decyzji o dofinansowanie realizacji projektów angażujących środki wspólnotowe na łączną kwotę sięgającą blisko 235,3 mld zł, co stanowi 84,3% alokacji na lata 2007-2013. Zaawansowanie procesu zawierania umów było zróżnicowane pomiędzy programami, a w ramach poszczególnych programów pomiędzy priorytetami i działaniami. Programami, w ramach których zakontraktowano największą kwotę środków wspólnotowych są: PO *Infrastruktura i Środowisko*, PO *Kapitał Ludzki* oraz PO *Innowacyjna Gospodarka*, gdzie wartość podpisanych umów (wydanych decyzji) wyniosła odpowiednio 98,5 mld zł, 33,3 mld zł i 30,1 mld zł. Wśród RPO największą kwotowo kontraktację osiągnęły: RPO Województwa Mazowieckiego, RPO Województwa Śląskiego oraz RPO Województwa Wielkopolskiego, gdzie wartość podpisanych umów w części dofinansowania UE wyniosła blisko po 5,7 mld zł w mazowieckim, 5,4 w śląskim oraz 5,3 mld zł w wielkopolskim. Jeśli za miarę postępu kontraktowania środków uznać procentową relację wartości podpisanych umów do przeznaczonej na dany program alokacji środków

⁶⁸ Na podstawie informacji Departamentu Koordynacji Wdrażania Funduszy Unii Europejskiej Ministerstwa Rozwoju Regionalnego i raportów o stanie wdrażania programów.

funduszy strukturalnych, to programami najbardziej zaawansowanymi w analizowanym procesie okazały się RPO Województwa Pomorskiego, Województwa Łódzkiego oraz RPO Województwa Opolskiego, w ramach których wartość umów zawartych do końca grudnia 2012 r. stanowiła odpowiednio 93,2%, 92,8% i 90,3% alokacji środków funduszy strukturalnych przewidzianej na lata 2007-2013.

Tabela 17. Wykorzystanie funduszy w ramach NSRO

Program	Umowy o dofinansowanie				Wnioski o płatność		
	Liczba	Wartość wydatków kwalifikowalnych (mln PLN)	Dofinansowanie UE (mln PLN)	Poziom wykorzystania alokacji na lata 2007-2013 (%)	Wartość wydatków uznanych za kwalifikowalne (mln PLN)*	Dofinansowanie UE (mln PLN)	Poziom wykorzystania alokacji na lata 2007-2013 (%)
PO IG	11.420	55.661	30.190	84,9	24.776	13.981	39,3
PO IiŚ	1.903	132.997	98.532	84,1	68.560	52.423	44,7
PO KL	37.860	40.799	33.391	82,7	27.024	22.464	54,7
PO PT	310	1.831	1.556	73,3	1.305	1.109	52,2
PO RPW	208	13.032	9.393	95,5	5.273	4.205	42,8
PO EWT	254	1.500	1.249	52,3	618	514	21,5
Razem Krajowe	51.955	245.823	174.852	84,0	128.053	94.967	45,6
Razem Regionalne	28.310	95.333	60.434	85,7	61.830	40.113	57,0
RAZEM NSRO	80.265	341.156	235.287	84,3	190.543	135.431	48,5

* Wartość wydatków kwalifikowanych wykazanych przez beneficjentów

Źródło: Ministerstwo Rozwoju Regionalnego na podstawie danych o wnioskach i umowach o dofinansowanie oraz wnioskach o płatność zarejestrowanych w KSI (SIMIK 07-13) do 31 grudnia 2012 r.

Do końca 2012 r. wartość wydatków uznanych za kwalifikowalne wykazanych w ramach złożonych przez beneficjentów wniosków o płatność przekroczyła 190 mld zł (wzrost o ok. 69 mld zł w stosunku do 2011 r.), w tym blisko 135 mld zł stanowiły wydatki odpowiadające dofinansowaniu ze środków UE (wzrost o ok. 48 mld zł).

Według stanu na koniec 2012 r., biorąc pod uwagę formę prawną podmiotów realizujących projekty, inwestycje o najwyższej łącznej wartości realizują przedsiębiorstwa (w tym MŚP) – szacowana wartość ich projektów to ok. 179 mld zł, co stanowi ponad 41% wartości wszystkich umów. Nieco mniejszą wartość – 117 mld zł (ok. 30% wszystkich projektów) stanowią przedsięwzięcia realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego⁶⁹. Trzecią grupą beneficjentów, których inwestycje otrzymały największą wartość dofinansowania ze środków unijnych – ok. 91 mld zł (ok. 21% wszystkich projektów), są organy władzy, administracji rządowej.

Biorąc pod uwagę wielkość wydatków zrealizowanych przez poszczególne grupy beneficjentów⁷⁰, na koniec 2012 r. największe wydatki w części UE wykazały przedsiębiorstwa – 89,6 mld zł, (tj. 34,3% wszystkich wydatków poniesionych przez beneficjentów) oraz JST – 72,9 mld zł (28%).

Według stanu na koniec 2012 r. projekty o najwyższej łącznej wartości wkładu UE realizowane były przez przedsiębiorstwa w ramach PO *Infrastruktura i Środowisko* - 33,5 mld zł oraz PO *Innowacyjna*

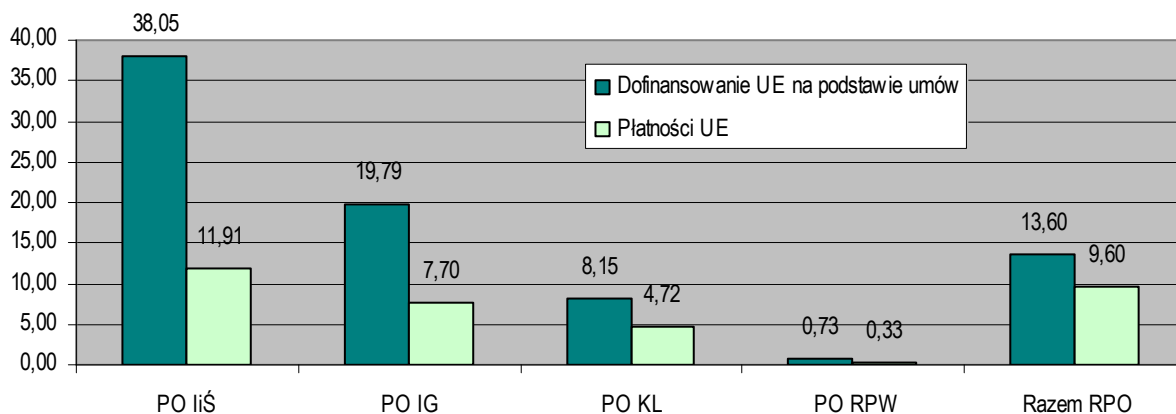
⁶⁹ Zgodnie z uproszczoną klasyfikacją stosowaną na potrzeby raportów tworzonych w systemie KSI SIMIK 07-13. Mapowanie dostępne na stronie:

http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/AnalizyRaportyPodsumowania/Strony/KSI_raporty.aspx

⁷⁰ Opracowanie własne DSA MG na podstawie danych Krajowego Systemu Informatycznego (KSI SIMIK 07-13): Zestawienie wartości wniosków o płatność - w podziale na programy oraz formy prawne, MRR

Gospodarka 18 mld zł.⁷¹ Projekty przedsiębiorstw finansowane w ramach 16 RPO opiewały na łączną kwotę dofinansowania ze środków UE wynoszącą 14 mld zł. Na podstawie zatwierdzonych wniosków o płatność wydatki przedsiębiorstw w części UE wynoszą najwięcej w ramach PO *Infrastruktura i Środowisko* – 11,9 mld zł oraz w ramach PO *Innowacyjna Gospodarka* – 8,4 mld zł.⁷²

Wykres 23. Projekty realizowane przez przedsiębiorstwa – liczba i wartość dofinansowania (wkład UE w mld zł), według programów operacyjnych, stan na 31 grudnia 2012 r.

Źródło: MRR na podstawie danych z umów o dofinansowanie oraz wniosków o płatność zarejestrowanych w KSI (SIMIK 07-13) do 31 grudnia 2012r.

W czerwcu 2011 r. Komisja Europejska przedstawiła propozycję budżetu na lata 2014-2020 (COM(2011) 500). Oprócz zwiększenia elastyczności i spójności w finansowaniu realizacji poszczególnych priorytetów oraz uproszczenia zasad udzielania wsparcia, KE zaproponowała w niej wprowadzenie do systemu rozdziału środków m.in. zasady skoncentrowania na wynikach (za pomocą adekwatnych wskaźników i mechanizmów monitorowania), ustalania jasnych i wymiernych etapów pośrednich i celów końcowych wykonania, powszechności mechanizmu rezerwy wykonawczej (w wysokości 5% środków przyznanych poszczególnym krajom), oraz spełniania przez kraje członkowskie odpowiednich warunków ex ante i warunków makroekonomicznych.

W propozycji KE znalazło się 11 celów tematycznych:

- 1) Wspieranie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji;
- 2) Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości technologii informacyjno-komunikacyjnych;
- 3) Podnoszenie konkurencyjności MŚP, sektora rolnego oraz sektora rybołówstwa i akwakultury;
- 4) Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach;
- 5) Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem;
- 6) Ochrona środowiska naturalnego i wspieranie efektywności wykorzystania zasobów;
- 7) Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszych infrastruktur sieciowych;
- 8) Wspieranie zatrudnienia i mobilności pracowników;
- 9) Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem;
- 10) Inwestowanie w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie;
- 11) Wzmacnianie potencjału instytucjonalnego i skuteczności administracji publicznej

⁷¹ Opracowanie własne DSA MG na podstawie danych Krajowego Systemu Informatycznego (KSI SIMIK 07-13): Zestawienie wartości umów/decyzji o dofinansowanie - w podziale na programy oraz formy prawne, MRR.

⁷² Opracowanie własne DSA MG na podstawie danych Krajowego Systemu Informatycznego (KSI SIMIK 07-13): Wnioski o płatność wg programów oraz form prawnych, MRR.

Ponadto wsparcie będzie kierowane na cele związane z Pomocą Techniczną, a także Europejską Współpracą Terytorialną.

Nowościami zaproponowanymi przez KE są: trzecia kategoria regionów znajdujących się w fazie przejściowej (o PKB per capita wysokości 75-90% średniej dla UE), premiowanie wykorzystania instrumentów finansowych oraz mechanizm Umowy Partnerskiej (negocjowanej strategii osiągania celów i rezultatów).

Maksymalne wskaźniki współfinansowania proponowane przez KE dla nowych kategorii regionów kształtują się następująco:

- 75–85% w regionach mniej rozwiniętych i najbardziej peryferyjnych,
- 60% w regionach będących w fazie przejściowej,
- 50% w regionach bardziej rozwiniętych.

Decyzje dotyczące wstępnego kształtu Wieloletnich Ram Finansowych na lata 2014-2020 zapadły podczas obrad Rady Europejskiej w dniach 7-8 lutego 2013 r.⁷³ Osiągnięty kompromis polityczny zakłada, że maksymalna ogólna kwota na wydatki dla UE-28 w latach 2014–2020 w środkach na zobowiązania wynosi 959,9 mld EUR, co stanowi 1,00% DNB UE (spadek 3,5%), a w środkach na płatności – 908,4 mld EUR, co stanowi 0,95% DNB UE (spadek o 3,7%). W trakcie perspektywy finansowej 2007-2013 środki te wyniosły odpowiednio 994,1 mld EUR oraz 942,7 mld EUR.⁷⁴ W dniu 3 lipca 2013 r. podpisano polityczną rezolucję Parlamentu Europejskiego popierającą wynegocjowane porozumienie ws. Wieloletnich Ram Finansowych na lata 2014-2020.

Uzyskując ok. 72,9 mld EUR w ramach polityki spójności, Polska stała się największym jej beneficjentem w okresie programowania 2014-2020. Dodatkowo środki uzyskane w ramach programów rolnych (ok. 28,8 mld EUR) plasują Polskę na 5. pozycji wśród beneficjentów polityk rolniczych za Francją, Niemcami, Hiszpanią oraz Włochami. W ramach kończącej się właśnie perspektywy finansowej Polska uzyskała ok. 67 mld EUR w ramach polityki spójności oraz ok. 13,9 mld EUR na polityki rolne.

W latach 2014-2020 w Polsce realizowanych będzie na poziomie krajowym 8 programów operacyjnych finansowanych z EFRR, EFS, FS, EFRROW, EFRM oraz programy EWT. Na poziomie regionalnym zaś, podobnie jak w obecnym okresie programowania będzie realizowanych 16 regionalnych programów operacyjnych. W ramach polityki spójności będą realizowane obydwa cele określone w projektach rozporządzeń – Wzrost i Zatrudnienie oraz Europejska Współpraca Terytorialna.

Programy w ramach celu Wzrost i Zatrudnienie będą realizowane zarówno na poziomie krajowym, jak i regionalnym. Interwencja funduszy w tym celu będzie obejmowała następujące programy:

- 3 programy krajowe współfinansowane wyłącznie z jednego funduszu (EFRR lub EFS) oraz 1 program dwufunduszowy (współfinansowany przez EFRR oraz FS);
- 1 program ponadregionalny dotyczący rozwoju Polski Wschodniej (współfinansowany z EFRR),
- 1 program dotyczący pomocy technicznej (współfinansowany z EFRR);
- 15 dwufunduszowych (EFRR, EFS) programów regionalnych dla województw klasyfikowanych jako regiony kategorii „słabiej rozwinięte”;
- dwufunduszowy program (EFRR, EFS) program dla województwa mazowieckiego – klasyfikowanego w ramach kategorii „lepiej rozwinięte” bądź „przejściowe”;

⁷³ Zob. Konkluzje Rady Europejskiej (7–8 lutego 2013 r.) odnoszące się do punktu wieloletnie ramy finansowe (EUCO 37/13 CO EUR 5 CO&CL 3) http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/PL/ec/135366.pdf

⁷⁴ Zob. <http://www.consilium.europa.eu/special-reports/mff/summary-of-the-european-council-agreement?lang=pl>

W ramach Wspólnej Polityki Rolnej i Wspólnej Polityki Rybackiej realizowane będą 2 programy na poziomie krajowym finansowane z EFRROW i EFRM.

Środki Unii Europejskiej w ramach Wieloletniej Perspektywy Finansowej 2014 – 2020 przeznaczone będą na działania, które wpisują się w cele strategii Europa 2020. W związku z tym w toku prac nad krajowymi dokumentami będącymi podstawą do wdrażania funduszy Wspólnych Ram Strategicznych 2014 – 2020 cele strategii Europa 2020 odgrywają kluczową rolę.

Z uwagi na trwające na poziomie unijnym negocjacje dotyczące ostatecznego kształtu nowej perspektywy finansowej, nie zapadła jeszcze decyzja na temat podziału alokacji na poszczególne cele i działania, które będą realizowane w Polsce.

3.4 Płatności, opóźnienia w płatnościach i zatory płatnicze

Wprowadzenie

Działalność gospodarcza polega w uproszczeniu na wytwarzaniu dóbr i usług i dostarczaniu ich odbiorcom w drodze transakcji, tj. w zamian za ustalone świadczenia (najczęściej pieniężne). Świadczenia te z zasady, obok generowania zysku, stanowią źródło pokrycia stałych i zmiennych kosztów poniesionych przez dostawcę (wierzyciela) w procesie realizacji transakcji. Koszty te powstają częściowo w wyniku dokonywania transakcji z innymi podmiotami rynku podczas wytwarzania dobra (dostarczania usługi) oraz z tytułu innych obligatoryjnych zobowiązań (np. podatkowych) związanych z daną działalnością. Ze względu na te wzajemne powiązania pomiędzy poszczególnymi należnościami i zobowiązaniami, gdzie pojedyncze zakłócenie może potencjalnie wywołać efekt domina, efektywny przepływ płatności z ich tytułu (i sprawne odzyskiwanie należności) to kwestia istotna nie tylko w kontekście etycznym, ale i we wszystkich ujęciach ekonomicznych. W perspektywie mikroekonomicznej płynność finansowa to jedna z determinant funkcjonowania podmiotu w obrocie gospodarczym mająca znaczenie dla jego decyzji biznesowych. Terminowość regulowania płatności wpływa na reputację płatnika i postrzeganie przez rynek jego sytuacji finansowej, co odbija się na relacjach z dostawcami i cenach przez nich stosowanych. Przepływ płatności wpływa również na kondycję poszczególnych branż, jak i całego obrotu gospodarczego, kształtując strukturę rynku. Jest to także konstytutywna cecha gospodarki jako całości, determinująca jej konkurencyjność, tempo rozwoju i w efekcie też dobrobyt mieszkańców.⁷⁵

Opóźnienia płatności można podzielić na usprawiedliwione i nieuzasadnione. Pierwsze z nich są z reguły nieprzewidywalne i znajdują się poza kontrolą kontrahenta (dłużnika), natomiast drugie – wynikają z celowego jego działania. Do pierwszej kategorii można włączyć brak płynności dłużnika wynikający nie tylko ze zdarzeń losowych, ale także z jego problemów z uzyskaniem płatności od innych kontrahentów. Natomiast w przypadku opóźnień intencjonalnych dłużnik celowo wstrzymuje należne płatności, aby obracać przeznaczonymi na nie środkami w celu osiągnięcia z tego dodatkowych zysków. Dłużnik skłonny jest postępować w ten sposób, gdy korzyści z obrotu kapitałem przewyższają koszty związane z nieterminową zapłatą dostawcy. Na pograniczu tych dwóch przypadków znajdują się sytuacje związane z ogólnym pogorszeniem się sytuacji finansowej dłużnika, które mogą wynikać z różnych, często niejednoznacznych i złożonych okoliczności. W skali makro na wzrost skali opóźnień może także wpływać ograniczanie akcji kredytowej przez banki. W każdym przypadku spóźnione płatności powodują u wierzyciela zagrożenie zatorym płatniczym tj. brakiem możliwości regulowania swoich zobowiązań, częściową lub całkowitą niewypłacalnością, spiralą zadłużenia lub nawet

⁷⁵ Por. np. Listfield R., Montes Negret F., *Modernizing Payment Systems in Emerging Economies*, Bank Światowy, 1994, s.4

bankructwem, czego uniknięcie wymaga często zaciągnięcia pożyczki na podreperowanie płynności finansowej. Zdarza się również, że problem zaległych płatności nasila się w związku z intensywnym pozyskiwaniem nowych klientów i ma odmienny, przejściowy charakter. Ponadto opóźnienia płatności nie ograniczają się tylko do sektora prywatnego, ale pojawiają się również w transakcjach, w których stroną zamawiającą jest podmiot sektora publicznego.

Doświadczenia z różnych krajów wskazują, że im dłuższy czas oczekiwania na płatność, tym mniejsze prawdopodobieństwo jej uzyskania. W gospodarkach europejskich po 90 dniach od terminu płatności spada ono przeciętnie do ok. 75%, po pół roku – do ok. 60%, a po roku – do ok. 45%. Dwa lata po terminie płatności prawdopodobieństwo jej uzyskania jest mniejsze niż 30%.⁷⁶

Opóźnienia płatności, zarówno z perspektywy wierzyciela jak i dłużnika, są kwestią szczególnie istotną dla małych i średnich przedsiębiorstw: właśnie w tym sektorze występują one najczęściej, a ich skutki są nadzwyczaj groźne. Częstotliwość wynika z małej płynności charakterystycznej dla MŚP oraz z asymetrii pozycji stron transakcji, w jakich biorą one udział. Natomiast z powodu ograniczonych obrotów i bazy klientów skutek każdej opóźnionej płatności ma o wiele większe znaczenie dla funkcjonowania małej firmy niż dla dużego przedsiębiorstwa. Według KPF i KRD⁷⁷ wśród dużych przedsiębiorstw koszty nieterminowych należności stanowią średnio ok. 4-5% wszystkich kosztów, natomiast u najmniejszych przedsiębiorstw odsetek ten rośnie do ok. 9-10%.

W przypadku MŚP praktyka biznesowa najczęściej rozmija się z formalnoprawnymi zasadami rozliczeń ze względu na dużą konkurencję i znaczne uzależnienie bytu firmy od współpracy ze stałymi klientami. W szczególności dotyczy to dostawy dóbr lub usług dla większych podmiotów, gdzie niekiedy można nawet mówić o nadużywaniu przez dłużnika pozycji dominującej. W takich relacjach egzekwowanie należności jest zagadnieniem delikatnym i opartym na nieformalnych zasadach. Wiele drobnych przedsiębiorstw niechętnie wywiera realny nacisk na klientów w kontekście terminowości zapłaty – tylko 32% małych firm podejmuje działania w celu odzyskania należności zaraz po wyznaczonym na fakturze terminie, a 6% z reguły w ogóle nie podejmuje żadnych działań. Powszechna świadomość tych uwarunkowań jedynie zwiększa jeszcze skalę opóźnień. W efekcie co czwarta mała i średnia firma przyznaje, że o jej zapłacie za fakturę nie decyduje wyznaczona na niej data, a raczej fakt posiadania wolnej gotówki, wcześniejsze uregulowanie innych najpilniejszych zobowiązań (m.in. wobec skarbu państwa, pracowników, banków itd.) i rozliczenie dostawców upominających się o należność.⁷⁸

3.4.1 Regulowanie należności w polskiej gospodarce

W aspekcie tzw. „moralności płatniczej” najbardziej krytycznie oceniają kwestię regulowania należności w Polsce raporty polskiego oddziału Bisnode D&B. W raporcie *Barometr Płatności Na Świecie 2013* Polska pod tym względem lokuje się niemal na samym końcu (przed Portugalią) w zestawieniu piętnastu krajów europejskich. Według tego badania zaledwie 23% faktur regulowanych jest w naszym kraju na czas (w Portugalii – 17%). Polska osiąga też najgorszy wynik jeśli chodzi o okres przeterminowania: prawie 60% faktur w naszym kraju regulowanych jest z opóźnieniem powyżej 30 dni, a 12,5% faktur ma przeterminowanie powyżej 90 dni, w tym 10,1% powyżej 120 dni. Według autorów raportu od początku kryzysu gospodarczego w 2008 r. sytuacja w Polsce znacznie się w tym zakresie pogorszyła i pogarsza nadal. Potwierdzają oni też, że zwlekanie z zapłatą to zjawisko charakterystyczne przede wszystkim dla najmniejszych firm. W polskiej gospodarce jednym z większych ognisk zapalnych

⁷⁶ Intrum Justicia, European Payment Index 2012

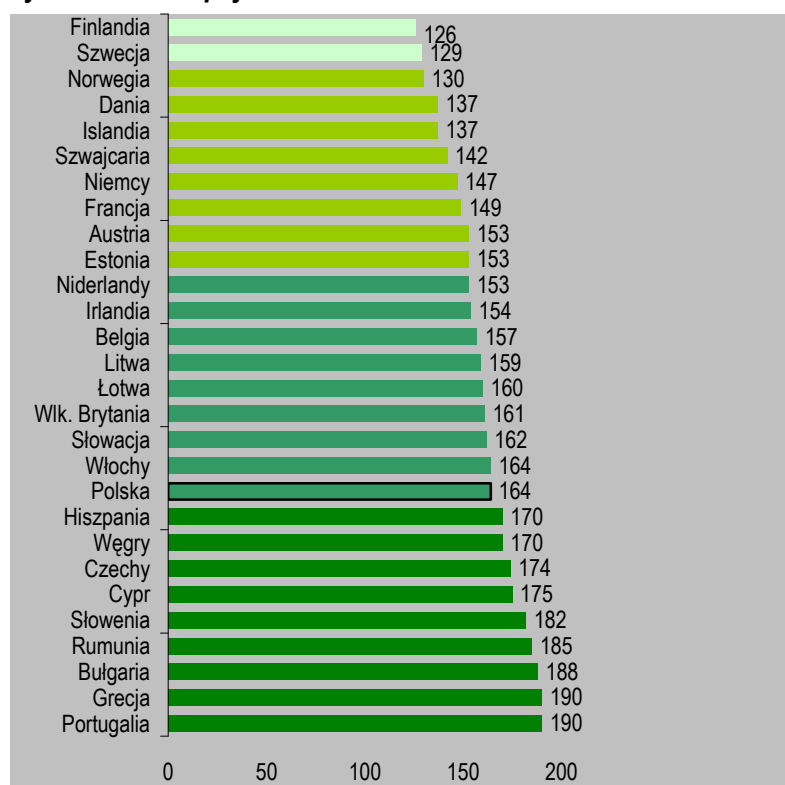
⁷⁷ Konferencja Pracodawców Finansowych i Krajowy Rejestr Długów, *Portfel należności polskich przedsiębiorstw*, wydania kwartalne 2012

⁷⁸ Za raportem EGB Finanse *Moralność płatnicza MMP w Polsce*, kwiecień 2013 r.

opóźnień i zatorów w płatnościach była w zeszłym roku branża budowlana zaangażowana w realizację inwestycji infrastrukturalnych.

Należy zastrzec, że terminowość regulowania należności jest istotnie skorelowana z poziomem rozwoju gospodarczego danego kraju (mierzonego poziomem PKB per capita). Rozszerzając zatem spektrum porównywanych krajów m.in. o kraje naszego regionu Polska nie wypada już tak jednoznacznie negatywnie, a główny podział pod względem ryzyka płatniczego rysuje się pomiędzy północą i południem Europy. W analizie całej UE (bez Malty i Luksemburga, za to z uwzględnieniem Norwegii, Islandii i Szwajcarii) nasz kraj sytuuje się na równi z Włochami w dolnym obszarze grupy państw o koniecznych pilnych działaniach ograniczających ryzyko płatnicze. Jeśli chodzi o kraje naszego regionu wyprzedzają nas: Estonia (będąca jako jedyna z tej części Europy w gronie państw o koniecznych – ale nie pilnych – działaniach ograniczających ryzyko płatnicze), a także Litwa, Łotwa i Słowacja (będące w tej samej grupie, co Polska). Jednak zarówno pozostałe kraje Europy Środkowo-Wschodniej (tj. Węgry, Czechy, Słowenia, Rumunia i Bułgaria), jak i pozostałe kraje strefy euro z południa kontynentu (tj. Hiszpania, Cypr, Grecja i Portugalia) oceniane są gorzej pod względem ryzyka płatności. Według tego badania przeciętne opóźnienie płatności wynosiło w Polsce w 2012 r. od 19 do 21 dni ponad średni ustalony termin płatności wynoszący 20 dni (najwięcej w transakcjach *business-to-business*, najmniej w sektorze publicznym).⁷⁹

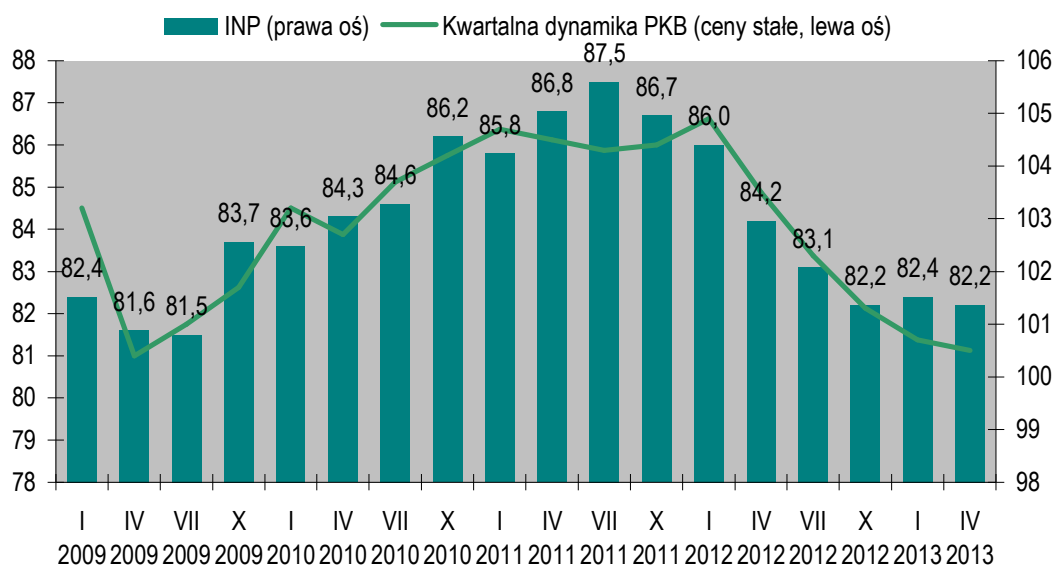
Wykres 24. Europejski Indeks Płatności Intrum Justicia

Źródło: Intrum Justicia, *European Payment Index 2012*

Skala opóźnień w płatnościach i zatorów płatniczych ma jednak również wyraźny aspekt koniunkturalny. Porównując wartości Indeksu Należności Przedsiębiorstw KRD od początku jego wyliczania (tj. I kw. 2009 r.) z dynamiką zmian PKB w cenach stałych widać daleko idącą korelację pomiędzy tymi dwiema wielkościami.

⁷⁹ Intrum Justicia, *European Payment Index 2012*

Wykres 25. Indeks Należności Przedsiębiorstw (INP) i zmiany PKB w latach 2009-2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie raportu *Portfel należności polskich przedsiębiorstw I kw. 2013*, KPF i KRD oraz danych GUS

Biorąc więc pod uwagę ogólny poziom moralności płatniczej na tle innych krajów, jak też fazę cyklu koniunkturalnego kwestia opóźnionych płatności jest w Polsce poważnym problemem, który w 2012 r. zaostrzył się. Zgodnie z wynikami badania ankietowego zawartymi w raporcie *Portfel należności polskich przedsiębiorstw* KPF i KRD tylko co dziesiąta firma nie stykała się z problemem z wyegzekwowaniem należności od klientów i kontrahentów. Najmniejszą skalę zjawisko opóźnień miało w działalności finansowej (przeciętnie 20% firm tej branży się z nim nie stykało), a największą w rolnictwie (nie dotyczyło jedynie 6% firm). Pod koniec roku w ponad ¾ przedsiębiorstw problem ten się nie zmniejszał. Dla 2/3 badanych (w raporcie BIG – dla ok. 80%⁸⁰) zaległe należności były barierą dla działalności przedsiębiorstwa, choć np. w działalności finansowej stwierdziło tak jedynie 40% ankietowanych, natomiast w budownictwie – aż 74%. Oprócz utrudniania inwestycji opóźnienia płatności powodowały najczęściej brak możliwości terminowego regulowania zobowiązań (czyli powstawanie zatorów), co zazwyczaj pogarsza reputację firmy i jej warunki finansowe dostaw.

Według KPF i KRD odsetek należności nieuregulowanych w terminie wynosił na przestrzeni 2012 r. od 25,8% w I kw. do 27,7% w III kw. Jak już wspomniano, pod tym względem największe problemy przeżywała branża budowlana. W co piątej polskiej firmie przeterminowanych było powyżej połowy należności (w budownictwie – w co czwartej). Średni okres przeterminowania wynosił pod koniec roku 4,3 miesiąca, jednak niezmiennie przeważały opóźnienia do 3 miesięcy (56,7%). Najdłużej na płatności oczekiwały przedsiębiorstwa budowlane (w ostatnim kwartale 4,9 miesiąca), a najkrócej – przemysłowe (3,4 miesiąca). Przeciętnie w gospodarce koszty nieterminowej obsługi zobowiązań stanowiły ok. 8% wszystkich kosztów. Najgorzej pod tym względem wypadł sektor usług (ponad 9%), a najlepiej rolnictwo i przemysł (5,8%).⁸¹

Analizując sytuację od strony dłużników można stwierdzić, że na przełomie 2012 i 2013 r. 5,9% Polaków (osób fizycznych) zalegało z płatnościami na ponad 38,5 mld zł. Największą wartość zaległych płatności odnotowano w województwie śląskim, gdzie wynosiła ona 7,7 mld zł. Statystyczny dłużnik niewywiązujący się ze swoich zobowiązań był mężczyzną między 30 a 39 rokiem życia, mieszkającym

⁸⁰ BIG Infomonitor, *Raport BIG Wskaźnik Bezpieczeństwa Działalności Gospodarczej*, wydania 2012

⁸¹ Konferencja Pracodawców Finansowych i Krajowy Rejestr Długów, *Portfel należności polskich przedsiębiorstw*, wydania kwartalne 2012

w województwie śląskim lub mazowieckim, w mieście poniżej 500 tysięcy mieszkańców, a w przypadku dwóch powyższych województw – w Warszawie lub w Katowicach. Jego średnie zaległe zadłużenie wobec banków, firm pożyczkowych, telekomunikacyjnych oraz firm dostarczających usługi masowe wynosiło 17,1 tys. zł. Zarówno całkowita jak i przeciętna kwota zaległego zadłużenia Polaków miały tendencje rosnące.⁸²

3.4.2 Dochodzenie należności w Polsce

Najnowszy raport „Doing Business” (2013) wskazuje, że Polska jest liderem reform w obszarach warunkujących prowadzenie działalności gospodarczej, w tym reform w wymiarze sprawiedliwości. W tegorocznej edycji raportu Polska awansowała o 19 pozycji, na 55. miejsce na liście krajów przyjaznych biznesowi (ze wszystkich 185 krajów). Oznacza to największy skok wśród wszystkich badanych państw⁸³.

Warto podkreślić awans w kategorii „dochodzenie należności”⁸⁴ (z miejsca 84. na 56.). Wyniki badania DB2013 wskazują, iż dochodzenie sądowe należności może trwać do 685 dni (spadek z 830 dni rok wcześniej, tj. o ok. 17%), przy czym 60 dni niezbędne jest na procedury przygotowawcze, 480 dni trwa samo postępowanie sądowe oraz wydanie wyroku, a aż 145 dni trwa realizacja wyroku. Koszt postępowania wynosi ok. 19% wartości należności, przy czym na koszty pracy radcy prawnego lub adwokata przypada 12%, koszty samego postępowania to 5%, a koszty dochodzenia należności wynoszą jedynie 2% ww. kwoty.

Należy zauważyć, że bezpośredni wpływ na lepszą ocenę sprawności dochodzenia należności z umów miała też zmieniona w maju 2012 r. procedura gospodarcza. Wstępne oceny efektów nowelizacji pokazują, że przy właściwej współpracy sądu ze stronami postępowanie może przebiegać znacznie sprawniej. Ekspert Banku Światowego odnotowali także rosnący, pozytywny wpływ elektronicznego postępowania upominawczego na sprawność całego sądownictwa gospodarczego.

Ustawa o terminach zapłaty w transakcjach handlowych

W celu ograniczenia problemu zatorów płatniczych Ministerstwo Gospodarki opracowało w zeszłym roku *Ustawę o terminach zapłaty w transakcjach handlowych*, która weszła w życie 28 kwietnia 2013 r. Proponowane instrumenty prawne powinny przyczynić się do zmniejszenia opóźnień w zapłacie należności przez dłużników oraz motywować strony do stosowania krótszych terminów zapłaty.

Zastąpienie obowiązującej wcześniej ustawy z dnia 12 czerwca 2003 r. o *terminach zapłaty w transakcjach handlowych* wynikało również z obowiązku implementacji do krajowego systemu prawnego dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/7 z 16 lutego 2011 r. w sprawie zwalczania opóźnień w płatnościach w transakcjach handlowych. Dyrektywa ta, w porównaniu z wcześniej obowiązującą dyrektywą z 2000 r., uzupełniona została o dodatkowe narzędzia, których celem jest ograniczenie liczby przypadków opóźnień w płatnościach w transakcjach handlowych oraz skrócenie terminów zapłaty zarówno w relacjach między przedsiębiorcami, jak również w transakcjach z podmiotami publicznymi.

Główne rozwiązania nowej ustawy to m.in:

- w transakcjach handlowych, w przypadku gdy wierzyciel spełnił swoje świadczenie (poprzez dostarczenie towaru lub wykonanie usługi), a nie otrzymał zapłaty w terminie określonym w umowie

⁸² BIG InfoMonitor, *Ogólnopolski raport o zaległym zadłużeniu i klientach podwyższonego ryzyka*, luty 2013

⁸³ Bliższe informacje nt. wyników raportu DB2013 zawarto w rozdziale 4.

⁸⁴ Zob. Enforcing contracts., <http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/poland#enforcing-contracts>

lub w wezwaniu do zapłaty (np. doręczonej fakturze), przysługiwać mu będą odsetki za opóźnienie w wysokości tzw. odsetek podatkowych określonej na podstawie Ordynacji podatkowej;

- w przypadku gdy strony przewidziały w umowie termin zapłaty dłuższy niż 30 dni, wierzyciel może żądać odsetek ustawowych po upływie 30 dni od dnia spełnienia swojego świadczenia niepieniężnego i doręczenia dłużnikowi faktury;
- w transakcjach między przedsiębiorcami termin zapłaty co do zasady nie powinien przekraczać 60 dni. Możliwość jego wydłużenia przewidziana została tylko po spełnieniu określonych warunków (brak sprzeczności ze społeczno-gospodarczym celem umowy i zasadami współzycia społecznego oraz obiektywne uzasadnienie wydłużenia, biorąc pod uwagę właściwość towaru lub usługi);
- w transakcjach między przedsiębiorcami a podmiotami publicznymi (w których podmiot publiczny jest dłużnikiem) termin zapłaty za dostarczone towary lub wykonane usługi nie może przekraczać co do zasady 30 dni, chyba że określenie dłuższego terminu będzie obiektywnie uzasadnione szczególnym charakterem lub szczególnymi elementami umowy. Termin ten w żadnym przypadku jednak nie będzie mógł przekroczyć 60 dni kalendarzowych. 60-dniowy termin jako zasada przewidziany został dla podmiotów publicznych będących podmiotami leczniczymi (głównie szpitali);
- wprowadza się maksymalny, 30-dniowy termin na tzw. procedurę badania towaru lub usługi, w ramach której potwierdzana ma być ich zgodność z umową;
- wprowadzono stałą rekompensatę w wysokości wyrażonej w złotych równowartości kwoty 40 euro, która ma pokryć wydatki ponoszone przez wierzyciela przy próbach odzyskania należności. Uprawnienie do naliczenia rekompensaty możliwe jest od momentu, gdy wymagalne staną się odsetki za opóźnienie w płatnościach, bez odrębnego wezwania do jej zapłaty. W przypadku gdy koszty odzyskania należności przekroczą kwotę stałej rekompensaty, wierzyciel ma możliwość uzyskania na drodze sądowej zwrotu wszelkich wydatków jakie poniósł w związku z próbą odzyskania należności.
- wprowadzono możliwość wystąpienia przez krajową lub regionalną organizację, której celem statutowym jest ochrona interesów podmiotów, o których mowa w ustawie, na ich wniosek, w ich imieniu i na ich rzecz, z roszczeniami wskazanymi w ustawie;
- dochodzenie roszczeń z ustawy możliwe jest w postępowaniu nakazowym, które ma charakter uproszczony i przyspieszony w stosunku do zwykłego postępowania sądowego; prawomocny nakaz zapłaty wydany w postępowaniu nakazowym ma skutki prawomocnego wyroku.

Podatki a opóźnienia w płatnościach

Celem zwiększenia skuteczności działań ograniczających zatory płatnicze dokonano również odpowiednich zmian podatkowych, które oparte są na rozwiązaniu działającym automatycznie. W ramach ustawy z dnia 16 listopada 2012 r. o redukcji niektórych obciążeń administracyjnych w gospodarce (Dz. U. poz. 1342): i) wprowadzono ograniczenie możliwości zaliczenia do kosztów uzyskania przychodów nieopłaconych wydatków w celu zdyscyplinowania dłużników do dokonywania płatności kontrahentom; ii) zmodyfikowano metodę kasową rozliczenia w zakresie podatku VAT (obowiązek podatkowy małego podatnika powstaje dopiero z dniem otrzymania całości lub części zapłaty od kontrahenta będącego czynnym podatnikiem VAT; iii) ułatwiono skorzystanie z tzw. ulgi na złe długi:

Ad. i) Ograniczenie możliwości zaliczania do kosztów uzyskania przychodów nieopłaconych faktur - w celu zwiększenia dyscypliny płatniczej w obrocie gospodarczym ograniczono możliwość zaliczania do kosztów uzyskania przychodu wydatków, których dłużnik faktycznie nie poniósł (obowiązkowa korekta kosztów uzyskania przychodu w przypadku niezapłacenia zobowiązań). W przypadku nieuregulowania kwoty z faktury podatnik-dłużnik musi zrobić korektę kosztów uzyskania przychodu w ciągu 30 dni od daty upływu terminu płatności. Natomiast, w przypadku, gdy termin płatności ustalony przez strony jest dłuższy niż 60 dni, termin dokonania korekty kosztów przypada na 90 dzień od dnia zaliczenia kwoty do kosztów uzyskania przychodów. Przepis ten ma na celu eliminację dominującej pozycji podatników

wobec dostawcy towarów czy usług poprzez zniechęcenie do wyznaczania zbyt długich terminów płatności.

Ad. ii) Ułatwienia w zakresie kasowej metody rozliczenia podatku VAT (obowiązek podatkowy powstaje dopiero z dniem otrzymania całości lub części zapłaty od kontrahenta) – zniesienie obowiązku zapłaty podatku VAT przez małego podatnika (w rozliczeniach kasowych), gdy kontrahent będący czynnym podatnikiem VAT nie zapłaci mu za dostarczony towar lub wykonaną usługę. W przypadku, gdy kontrahentem będzie podmiot inny niż podatnik VAT czynny obowiązek podatkowy, w przypadku nieotrzymania zapłaty od tego kontrahenta, powstanie dopiero w 180 dniu licząc od dnia wydania towaru lub wykonania usługi (dotychczas termin ten wynosił 90 dni).

Ad. iii) Ulga na złe długi – podatnik, który rozliczył podatek VAT od należności, której faktycznie nie otrzymał będzie mógł dokonać korekty podatku należnego po upływie 150 zamiast 180 dni od terminu płatności. Wskutek znacznego odformalizowania procedury, podatnik będzie miał możliwość automatycznego skorzystania z tej instytucji.

3.4.3 Rynkowe sposoby zwiększania płynności przedsiębiorstw

Faktoring

Mechanizm faktoringu polega na wykupie nieprzeterminowanych wierzytelności przedsiębiorstw, należnych im od odbiorców z tytułu dostaw towarów lub usług. Wykup połączony jest z innymi usługami, takimi jak finansowanie, egzekwowanie należności, czy przejmowanie ryzyka wypłacalności odbiorców (faktoring bez regresu). Oferta dodatkowych usług, a także elastyczne wymogi formalne powodują, iż faktoring jest alternatywą dla popularnych form finansowania. W szczególności dla mniejszych firm często jest to jedyne dostępne źródło kapitału obrotowego.

Na polskim rynku można wyróżnić tzw. faktoring pełny oraz tzw. faktoring niepełny. Faktoring pełny (zwany często inaczej faktoringiem z przejęciem ryzyka lub bez regresu) polega na finansowaniu krótkoterminowych należności przed terminem ich wymagalności oraz przejęciu ryzyka niewypłacalności dłużnika (odbiorcy). Ten mechanizm łączy szereg korzyści z finansowania i ubezpieczenia należności. Natomiast faktoring niepełny (zwany często inaczej faktoringiem bez przejęcia ryzyka lub z regresem) polega na finansowaniu krótkoterminowych należności przed terminem ich wymagalności.

Nowym produktem zdobywającym popularność na polskim rynku jest tzw. faktoring odwrotny. Jest to dość prosty mechanizm polegający na podpisaniu przez producenta umowy z firmą faktoringową i pokrywa koszty jej usług. Od tego momentu faktor płaci dostawcom producenta za dostarczone mu towary od razu. Reasumując: kontrahenci otrzymują swoje pieniądze szybciej, a producent uzyskuje kilkudziesięciodniowy termin płatności. Jest to odwrotność klasycznego faktoringu.⁸⁵

Polski rynek faktoringu dzięki swej dynamice rozwoju staje się znaczącym rynkiem w Europie, która pod względem wartości obrotów stanowi światowe centrum faktoringu. Według danych International Factors Group⁸⁶ obroty polskiego faktoringu lokują go na 13 miejscu w UE, stanowiąc 6,63% PKB, co jest wynikiem zbliżonym do Niemiec (6,11%) oraz Grecji (6,76%)⁸⁷.

⁸⁵ Zob. Puls *Faktor płaci kontrahentom*, Puls Biznesu, 21 maj 2013 r.

⁸⁶ Więcej informacji na: www.ifgroup.com

⁸⁷ Dane za: Global Industry Activity Report 2012, www.ifgroup.com

Tabela 18. Statystyki polskiego rynku faktoringowego

Rok	Obroty w mln zł	Udział faktoringu krajowego	Udział faktoringu eksport.	Udział faktoringu import.	Liczba klientów	Liczba dłużników	Liczba sfinansowanych faktur
2005	14 175	91%	6%	3%	1 400	35 000	1 400 000
2006	17 000	87%	11%	2%	1 600	38 000	1 410 000
2007	30 717	84%	15%	1%	1 608	49 024	1 626 844
2008	47 900	78%	21%	1%	2 031	47 913	1 888 403
2009	51 352	75%	23%	2%	1 702	47 805	1 977 700
2010	64 195	76%	23%	1%	3 210	76 943	3 187 089
2011	79 366	79%	20%	1%	4 106	81 653	3 655 715
2012	100 200	79%	19%	2%	4 706	89 204	3 761 550

Źródło: Polski Związek Faktorów

Podobnie jak cały rynek finansowy, polska branża faktoringowa odczuła w 2009 r. skutki kryzysu, jednak w tym przypadku ograniczyło się to do załamania tempa wzrostu obrotów, a nie do skurczenia rynku⁸⁸. Po wzrostach obrotów branży faktoringowej sięgających nawet 80% r/r (w 2007 r.), wzrost ten w roku 2009 zmalał do ok. 7%, a liczba klientów spadła o 16%. W roku 2010 nastąpił powrót na ścieżkę dynamicznego rozwoju: obroty r/r wzrosły o 25%, a liczba klientów – o rekordowe 89%⁸⁹. Rozwój rynku był podtrzymany również w 2011 r., jednakże odnotowana dynamika była zdecydowanie niższa, niż w rekordowym 2010 r. – obroty zwiększyły się o ok. 24%, a liczba klientów wzrosła o ok. 28%. W ubiegłym roku wzrost obrotów pozostał na bardzo podobnym poziomie (ok. 26%), natomiast liczba klientów powiększyła się o ok. 15%. Te wahania dynamiki nie przeszkodziły w osiągnięciu bardzo wysokiego, bo sięgającego prawie ok. 34%, średniego rocznego wzrostu obrotów w latach 2005-2012, dzięki czemu rynek faktoringu urósł w tym okresie niemal siedmiokrotnie.

Polski Związek Faktorów przyznaje, że polski rynek wchodzi w fazę dojrzałości. Wykazuje stałą i silną tendencję wzrostową, jednak w kontekście pozycji gospodarki polskiej w Unii Europejskiej (szóste miejsce pod względem wielkości PKB) jest znacząco niedowartościowany. Wyraźnie widać korelację między sytuacją gospodarczą a terminowością w regulowaniu zobowiązań przez przedsiębiorców. Zwiększone poczucie niepewności na rynku ma istotny wpływ na rozwój branży faktoringowej. Wpływ tego czynnika na wzrost obrotów faktoringu potwierdzają istotne wzrosty liczby dłużników w ostatnich dwóch latach: o 61% w 2010 r., o 6% w 2011 r. oraz o prawie 10% w 2012 r.

Branże, w których ta forma finansowania jest w Polsce relatywnie najpopularniejsza, to gałęzie tradycyjne, takie jak żywność i napoje, dystrybucja stali, meble i produkty z drewna, hutnictwo i budownictwo. W 2012 r. wśród branż, w których występują relatywnie duże obroty faktoringu, znalazły się jeszcze przemysły średnich technologii (akcesoria i części zamienne do samochodów, przemysł elektroniczny, agd, rtv, chemia), a także komputery i oprogramowanie.

Warto odnotować, iż kolejny rok z rzędu zmalał udział faktoringu eksportowego w obrotach branży faktoringowej (spadek o 1 pkt. proc. do poziomu 19%). Faktoring importowy utrzymał się na marginalnym poziomie ok. 2%. Może to świadczyć w równym stopniu o zmniejszeniu aktywności eksporterów, co o poprawie warunków płatności w transakcjach eksportowych.

⁸⁸ Choć trzeba zaznaczyć, że ogół firm faktoringowych zrzeszonych w Polskim Związku Faktorów (największej w kraju organizacji branżowej) zanotował jednak ponad ośmioprocentowy spadek obrotów.

⁸⁹ GUS w badaniu ankietowym *Działalność faktoringowa przedsiębiorstw finansowych w 2010 r.* podaje inne szacunki tych wskaźników: wartość wykupionych wierzytelności wzrosła z 51 352 mln zł w 2009 r. do 88 614 mln zł w 2010 r. (wzrost o 72%), natomiast liczba klientów z 5 206 do 5 622 (o 8%).

Forfaiting

Forfaiting to zazwyczaj średnioterminowa forma finansowania dla eksporterów, polegająca na zakupie pakietu nieprzeterminowanych wierzytelności o odroczonym terminie płatności w postaci weksli, najczęściej z tytułu zagranicznej sprzedaży dóbr inwestycyjnych, za zryczałtowaną kwotę, pomniejszona o dyskonto i bez prawa regresu w stosunku do ich sprzedawcy. W zależności od podmiotu świadczącego tę usługę oraz potrzeb klienta, jej szczegółowe warunki w zakresie terminów, czy wymaganych dokumentów, mogą ulegać modyfikacjom.

W Polsce rynek forfaitingu ma wciąż niewielką wartość, choć m.in. ze względu na specyfikę usługi, rozbieżności definicyjne oraz związane z nimi problemy z kwalifikacją transakcji, brak jest szczegółowych danych na ten temat. Szacunkowo obroty związane z forfaitingiem mogą osiągać w Polsce kilkadziesiąt milionów złotych rocznie.⁹⁰

Korporacja Ubezpieczeń Kredytów Eksportowych Spółka Akcyjna (KUKE S.A.) od 2007 r. ma w swojej ofercie usługę pod nazwą Program Forfaiting, czyli gwarantowane przez Skarb Państwa ubezpieczenie średnio- i długoterminowych wierzytelności eksportowych wykupionych przez bank. W 2012 r. podpisano 1 długoterminową umowę ubezpieczeniową tego typu, obejmując ochroną wierzytelności z tytułu kontraktu eksportowego w sektorze przemysłu maszyn górniczych. Wg Analityków KUKE S.A. potencjał polskiego rynku to nie więcej niż 3-5 transakcji z wykorzystaniem forfaitingu. Główną przeszkodą większego zainteresowania tym rozwiązaniem jest konieczność posiadania odpowiedniego know-how ze strony eksportera oraz koszt całej transakcji.

Do Międzynarodowego Stowarzyszenia Forfaitingu (International Forfaiting Association) należą dwa działające w Polsce banki: BGŻ SA oraz BRE Bank SA.⁹¹ Usługi forfaitingowe mają w swojej ofercie ponadto m.in. BZ WBK SA, BPH SA, Polski Bank Przedsiębiorczości S.A., Bank Pekao S.A., Raiffeissen Polbank S.A., BNP Paribas Bank Polska S.A. Ponadto oprócz banków usługi tego typu oferowane są przez wyspecjalizowane podmioty gospodarcze, a także w różnym stopniu przez niektórych pośredników finansowych obecnych na polskim rynku.

Pewną barierą dla rozwoju klasycznego forfaitingu zagranicznego (polegającego na wykupie należności zagranicznych) wskazuje się art. 70 ust. 1 Ustawy z dn. 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (Dz.U. z 2002 nr 72 poz. 665), który uzależnia przyznanie przez bank kredytu od zdolności kredytowej kredytobiorcy. Przez zdolność kredytową rozumie się w ustawie zdolność do spłaty zaciągniętego kredytu wraz z odsetkami w terminach określonych w umowie. Polskie banki mają metodologiczne trudności z taką oceną w odniesieniu do zagranicznych dłużników.

Niemniej 2013 r. może być dla rynku forfaitingu obiecujący, głównie w świetle spodziewanego kilkuprocentowego wzrostu eksportu. Ponadto prognozy makroekonomiczne przewidujące pogorszenie się sytuacji finansowej, a nawet upadłość wielu podmiotów gospodarczych mogą przyczynić się do zwiększonego zainteresowania podmiotów gospodarczych tym rozwiązaniem. Warto również podkreślić, iż 1 stycznia br. weszły w życie tzw. jednolite zasady dotyczące forfaitingu (Uniform Rules for Forfaiting – URF) wydanych przez Międzynarodową Izbę Handlu w Paryżu (International Chamber of Commerce), po ok. trzech latach intensywnych przygotowań.⁹² Jednolite zasady uregulują rynek szacowany na ponad 300 mld USD rocznie.

⁹⁰ Szacunki prof. M. Puławskiego.

⁹¹ Zob. <http://www.forfaiters.org/membership/directory/poland>

⁹² Zob. <http://www.iccwbo.org/>

Kredyt kupiecki

Kredyt kupiecki (handlowy) jest udzielany kupującemu przez sprzedawcę i ma formę sprzedaży z odroczonym terminem płatności. W najprostszym wariancie jest to zgoda sprzedającego na otrzymanie zapłaty za dostarczony towar (lub wykonaną usługę) po terminie dostawy. W przeciwieństwie do kredytu bankowego uzyskanie kredytu handlowego nie wymaga spełnienia przez kredytobiorcę warunków określanych w sformalizowanych i rygorystycznych procedurach stosowanych przez instytucje finansowe. Popularność kredytu kupieckiego wynika też z większej jego dostępności (zwłaszcza w porównaniu do kredytu bankowego w okresach ograniczania akcji kredytowej przez banki) oraz mniejszej asymetrii informacji pomiędzy stronami transakcji (w porównaniu do relacji bank-kredytobiorca). Ponadto kredyt ten pozwala zmniejszyć koszty transakcyjne i przechowywania towarów gotowych, co również może skłaniać dostawców towarów i usług do jego udzielania.⁹³

Według sprawozdań F-01 na koniec 2012 r. krótkoterminowe zobowiązania polskich firm⁹⁴ z tytułu dostaw i usług wynosiły ponad 324 mld zł. Największą wartość tych zobowiązań wykazały przedsiębiorstwa z sekcji przetwórstwa przemysłowego (ponad 119 mld zł) oraz handlu i naprawy pojazdów (110,5 mld zł). Sekcja budowlana i sekcja energetyczna raportowały odpowiednio 28,7 mld oraz 14,2 mld zł krótkoterminowych zobowiązań z tytułu dostaw i usług. Najmniejsza ich wartość wystąpiła w firmach prowadzących pozostałą działalność usługową oraz działalność związaną z kulturą, rozrywką i rekreacją (po ok. 0,4 mld zł).

Ubezpieczenie należności

Zdecydowana większość przedsiębiorstw działających w Polsce korzysta przy wymianie handlowej ze swoimi kontrahentami z możliwości sprzedaży z odroczonym terminem płatności. Warto podkreślić, iż kredyt kupiecki jest jednym z najpopularniejszych kredytów w obrocie gospodarczym.⁹⁵

Taka sytuacja wywołuje powstanie ryzyka handlowego, czyli ryzyka braku zapłaty w wyznaczonym terminie za należności powstałe z tytułu sprzedaży towarów lub usług. Przedsiębiorcom sprzedającym towary lub usługi z odroczonym terminem płatności najczęściej zagraża ryzyko handlowe w postaci:

- nieotrzymania zapłaty na skutek prawnej niewypłacalności dłużnika (odbiorcy);
- przewlekłej zwłoki w zapłacie, tj. utrzymującym się braku wywiązywania się dłużnika (odbiorcy) ze zobowiązań płatniczych.

Mechanizmem zabezpieczającym przed zbyt dużym ryzykiem związanym z kredytem kupieckim jest ubezpieczenie należności. Instrument ubezpieczenia należności jest typową polisą należącą do tzw. II grupy ubezpieczeń, tj. pozostałych ubezpieczeń osobowych oraz ubezpieczeń majątkowych. Przedmiotem ubezpieczenia mogą być bezsporne należności pieniężne przysługujące ubezpieczającemu od dłużnika z tytułu dostaw towarów lub wykonywania usług, których zapłata jest realizowana w kredycie do 180 dni, licząc od daty wystawienia faktury uprawniającej do otrzymania zapłaty. Warto podkreślić, iż istnieje szereg wyłączeń ubezpieczyciela. Do najpopularniejszych należy zaliczyć m.in. należności od osoby prywatnej lub od podmiotu powiązanego z ubezpieczającym, należności od instytucji i władz rządowych oraz innych podmiotów, których upadłości nie można ogłosić zgodnie z prawem upadłościowym.

Ubezpieczyciel zapewnia nie tylko rekompensatę strat poniesionych w wyniku braku zapłaty za wystawioną fakturę, lecz także pomaga w wyborze partnerów handlowych, w uzyskaniu finansowania

⁹³ Na podst.: Marzec, J., Pawłowska, M., *Substytucja między kredytem kupieckim i bankowym w polskich przedsiębiorstwach – wyniki empiryczne na podstawie danych panelowych*, Bank i Kredyt nr 43 (6), 2012, s. 29–56

⁹⁴ Zatrudniających pow. 9 osób

⁹⁵ Zob. <http://www.eulerhermes.pl/Pages/default.aspx>

działalności, w uporządkowaniu procedur zarządzania należnościami i w windykowaniu zaległych płatności.

W dalszym ciągu wiele firm, które mogłyby być objęte ubezpieczeniem należności, ma zbyt niską świadomość instrumentów pozwalających zmniejszyć ryzyko finansowe. Brak odpowiedniego zabezpieczenia może być powodem ich problemów finansowych. Warto podkreślić, iż kryzys finansowy 2008-2009 spowodował co prawda większe zainteresowanie ubezpieczeniem należności, wzmógł czujność i ostrożność polskich przedsiębiorców, ale nadal tylko nieliczni spośród tych, których dotknęły kłopoty z windykacją należności korzystają z ubezpieczeń finansowych.⁹⁶

Polski rynek ubezpieczeń należności jest bardzo młody i w dalszym ciągu wymaga rozwoju i edukacji. W ocenie liderów branży⁹⁷, docierają oni jedynie do ok. 20 % rynku, podczas gdy pozostała jego część nie jest w ogóle spenetrowana. Jak oceniają ubezpieczyciele, liczba firm, które powinny posiadać ubezpieczenie należności, biorąc od uwagę ich rozmiar i typ działalności, to między 50 a 100 tysięcy.⁹⁸

Wg szacunków brokera ubezpieczeniowego Marsh, wartość polskiego rynku ubezpieczeń należności w 2012 r. wyniosła ok. 460 mln zł (wzrost o 9,52% r/r). Największy udział w rynku ma Euler Hermes – ok. 50%.⁹⁹ Ponadto trudna sytuacja finansowa wielu branż jest źródłem silnego wzrostu dla rynku ubezpieczeń należności zarówno w Polsce jak i na świecie. Warto podkreślić, iż w zeszłym roku wszyscy ubezpieczyciele działający na polskim rynku odnotowali wzrost zainteresowania swoimi usługami ze strony przedsiębiorstw (w tym z sektora MSP).

Wg badania ICISA¹⁰⁰ łączny poziom składki jej członków wzrósł w ubiegłym roku o 3%, do poziomu 6,14 mld euro. Rok wcześniej przychody ze składek firm zrzeszonych w organizacji wyniosły 5,96 mld EUR. Wyższa była również wartość ubezpieczonych należności. W 2012 r. wyniosła ona 1,92 bln EUR wobec 1,84 bln EUR w 2011 r. (wzrost o 4,4%). Z drugiej jednak strony wzrosła wysokość wypłaconych klientom odszkodowań. W 2012 r. otrzymali oni 2,93 mld EUR - o 12% więcej niż w roku poprzednim (2,62 mld EUR). Wzrost ten w dużej mierze był wynikiem rosnącego poziomu niewypłacalności firm w Europie.¹⁰¹

Obrót wekslowy

Weksel jest papierem wartościowym określającym zobowiązanie wystawcy do zapłacenia określonej kwoty środków pieniężnych. Stosowany jest w obrocie gospodarczym w rozliczeniach bez konieczności dokonywania przelewów środków pieniężnych. Może on legalizować kredyt handlowy, poprzez nadanie mu określonej formy prawnej. Weksel handlowy może być zatem źródłem kredytu i środkiem płatności, a równocześnie należyć zabezpiecza należności.

Rozróżnia się dwa podstawowe rodzaje weksli:

- weksle własne (weksel: prosty, suchy, sola weksel);
- weksle trasowane (weksel: ciągniony, trata).

W wekslu własnym wystawca zobowiązuje się zapłacić w oznaczonym czasie oznaczoną sumę pieniędzy posiadaczowi weksla. Weksel taki może być poręczony przez osobę trzecią (żyrant).

⁹⁶ Zob. *Ubezpieczenia należności to ważny element bezpiecznego zarządzania finansami firmy - Branża ubezpieczeń należności jednoczy się*, KUKA S.A., Warszawa 23.05.2011 r., str. 2.

⁹⁷ *Atradius Credit Insurance S.A. - Oddział w Polsce, Coface S.A – Oddział w Polsce., Korporacja Ubezpieczeń i Kredytów Eksportowych S.A., Towarzystwo Ubezpieczeń Euler Hermes S.A. (przedsiębiorstwa podane w kolejności alfabetycznej).*

⁹⁸ Zob. *Ubezpieczenia należności to ważny element bezpiecznego zarządzania finansami firmy - Branża ubezpieczeń należności jednoczy się*, KUKA S.A., Warszawa 23.05.2011 r., str. 1.

⁹⁹ Zob. Marsh sp. z o.o., www.poland.marsh.com

¹⁰⁰ International Credit Insurance & Surety Association, międzynarodowe stowarzyszenie zrzeszającego 50 największych na świecie firm zajmujących się ubezpieczeniem należności handlowych, www.icasa.com

¹⁰¹ Zob. ICISA Yearbook 2013, str. 28-30

W wekslu trasowanym wystawca weksla poleca innej osobie (z reguły swemu dłużnikowi) zapłacenie w określonym czasie osobie trzeciej wskazanej na wekslu określonej sumy pieniężnej. Weksel ten powinien być przyjęty przez dłużnika.

Ze względu na charakter zobowiązania można wyróżnić weksle:

- handlowe, wystawione za zobowiązania powstałe z tytułu dostaw towarów i usług;
- finansowe, wystawione za pożyczki pieniężne;
- gwarancyjne, stanowiące zabezpieczenia w razie niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązań (wystawienie z reguły in blanco- nie wypełnione).

Weksel jest płatny w oznaczonym terminie, dlatego wierzycielowi poza sumą należności przysługują odsetki za okres od dnia wystawienia weksla do dnia jego zapłaty. Chcąc otrzymać wcześniej pieniądze niż to określa termin płatności weksla należy go sprzedać osobie trzeciej lub zdyskontować w banku. Bank dyskontujący (nabywający) weksel nie płaci jego pełnej kwoty, lecz potrąca odsetki nazwane dyskontem. W Polsce większość banków prowadzących obsługę przedsiębiorstw udostępnia dla swoich klientów dyskonto weksli.

Zasady funkcjonowania weksli w Polsce reguluje ustawa z dnia 28 kwietnia 1936 r. – Prawo wekslowe (Dz.U. z dnia 11 maja 1936 r.), która była nowelizowana tylko raz - zmiany wprowadzono w art. 96 w roku 2006 (Dz.U. z 2006, Nr 73, poz. 501). Weksle są często wykorzystywane jako zabezpieczenie transakcji leasingowych, a także handlowych. Ponadto często są jednym z typów zabezpieczeń akceptowanych przy realizacji projektów współfinansowanych ze środków funduszy wspólnotowych.

3.4.4 Wyzwania związane z ograniczaniem opóźnień w płatnościach w Polsce

Wydaje się, że obecnie jednym z ważniejszych zadań dla administracji i uczestników obrotu gospodarczego – oprócz dalszego usprawniania i skracania postępowań sądowych – będzie weryfikacja funkcjonowania przyjętych rozwiązań legislacyjnych w obszarze przeciwdziałania opóźnieniom w płatnościach i zatorom płatniczym, tj. *Ustawy o terminach zapłaty w transakcjach handlowych* oraz opisanych wcześniej zmian podatkowych.

Skuteczność wspomnianej ustawy może być ograniczona ze względu na brak obligatoryjności stosowania przez wierzycieli określonych w niej opłat od opóźnień w płatnościach. Jak już wspomniano, większość przedsiębiorstw mając na uwadze dalszą współpracę z klientami (zwłaszcza stałymi) nie decyduje się na podejmowanie oficjalnych środków w celu wyegzekwowania należności. Zapisy ustawy dające im prawo, a nie obowiązek, naliczania odsetek czy też zryczałtowanej opłaty na pokrycie kosztów dochodzenia należności mogą być w codziennej praktyce gospodarczej rzadko wykorzystywane, zważywszy, że z reguły opóźnienia w płatnościach nie przekraczają 3 miesięcy. Ponadto terminy płatności określone w ustawie mogą być w stosunkowo łatwy sposób omijane np. za pomocą weksli, których termin wykupu może być ustalany dowolnie. Taki sposób rozliczenia wymaga oczywiście zgody obu stron transakcji, jednak tu również mogą wystąpić mechanizmy analogiczne do tych decydujących o terminowości regulowania zobowiązań. Z drugiej strony narzucenie obowiązkowych terminów płatności i opłat za opóźnienia może być uznane za zbyt daleko idącą ingerencją w swobodę umów.

Jeśli chodzi o przyjęte rozwiązania podatkowe wątpliwości może wzbudzać brak symetrii pomiędzy prawami i obowiązkami dłużników i wierzycieli. O ile bowiem dłużnik zalegający z płatnością jest zobowiązany do odpowiedniej korekty kosztów podatkowych, o tyle wierzyciel nie może w analogiczny sposób skorygować swoich przychodów. Odnosi się to także do korekt kosztów podatkowych w przypadku dłuższych umownych terminów płatności, do których również odnoszą się przepisy ustawy.

Istnieje obawa, że tak skonstruowane przepisy same w sobie mogą niekiedy powodować powstawanie zatorów płatniczych.

3.4.5 Obrót bezgotówkowy a opóźnienia w płatnościach

Mianem obrotu bezgotówkowego określane są wszelkie transakcje rozliczeniowe przy wykorzystaniu instrumentów alternatywnych do pieniądza papierowego i bilonu. Zazwyczaj do rozliczenia dochodzi poprzez przepływ środków pomiędzy rachunkami bankowymi (lub innymi podmiotami finansowymi). Najpopularniejszymi instrumentami wykorzystywanymi w tym obrocie są: karty płatnicze (debetowe, kredytowe, obciążeniowe, przedpłacone), polecenia przelewu, polecenia zapłaty, czeki rozrachunkowe, pieniądz elektroniczny i płatności mobilne.¹⁰² Obrót bezgotówkowy, zwiększając efektywność systemu płatności może wspierać aktywność gospodarczą, zmniejszać koszty transakcyjne i podnosić precyzję i efektywność zarządzania agregatami monetarnymi przez bank centralny.

W Polsce od strony regulacyjnej jedyne obostrzenia w zakresie formy rozliczeń dotyczą transakcji między przedsiębiorstwami. Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. z 2010 r. Nr 220, poz. 1447, ze zm.), która weszła w życie z dniem 21 sierpnia 2004 r., zakłada, że wzajemne rozliczenia podmiotów gospodarczych w drodze bezgotówkowej są obligatoryjne przy transakcjach o wartości powyżej 15 tys. EUR. O ile więc większe transakcje muszą być rozliczane bezgotówkowo, o tyle w całej gospodarce zarówno w obszarze przedsiębiorstw jak i osób fizycznych w polskim obrocie gospodarczym dominuje gotówka. Fakt ten nie wynika jednak z kształtu obowiązującej ustawy, lecz z kosztów poszczególnych form transakcji i przyzwyczajeń Polaków.

Z punktu widzenia akceptantów (czyli bezpośrednich sprzedawców) koszty przyjmowania płatności kartami płatniczymi należą w Polsce do najwyższych w Europie. Na koszty te składa się w największym wymiarze tzw. opłata interchange, pobierana przez banki za pośrednictwem agenta rozliczeniowego. Podstawowe stawki tych opłat wynosiły do końca 2012 r. ok. 1,6% wartości transakcji dla kart debetowych i ok. 1,5% dla kart kredytowych i obciążeniowych przy średniej w UE na poziomie ok. 0,7% wartości transakcji dla kart debetowych i 0,84% dla kart kredytowych.¹⁰³

Wysokość tych opłat jest barierą rozwoju obrotu bezgotówkowego w Polsce, który mimo to postępuje. Przykładowo wg danych NBP liczba rachunków bankowych *a vista* osób fizycznych wynosiła na koniec 2012 r. 37,2 mln (w porównaniu do 20 mln w 2006 r.), średnia liczba transakcji bezgotówkowych na jednym rachunku bankowym sięgała 41 (27,6 w 2006 r.), a na przestrzeni II półrocza 2012 wydano 876 mln poleceń przelewu (II półrocze 2006 – 440,3). Wartość transakcji dokonywanych kartami w drugim półroczu 2012 roku wyniosła 212,4 mld zł.¹⁰⁴

Nie zmienia to faktu, że, jak wspomniano, gotówka wciąż dominuje w polskim systemie płatności. Mimo, że konto w banku ma 77% dorosłych Polaków, w ujęciu liczbowym gotówka ma 81,8% udziału w ogólnej liczbie płatności dokonywanych przez osoby fizyczne, a w ujęciu wartościowym – 63,7%. Dla kart płatniczych analogiczne wielkości wynoszą 16,6% oraz 30,7%.¹⁰⁵ Pod względem udziału gotówki w obrocie sytuacja w Polsce w 2012 r. była zbliżona do obserwowanej w Niemczech w 2008 r. Jednak w innych rozwiniętych gospodarkach, jak Kanada, Niderlandy, czy Australia, udział płatności bezgotówkowych (zarówno ilościowo jak i wartościowo) był w ostatnich latach nawet dwu- trzykrotnie wyższy niż w naszym kraju.¹⁰⁶

¹⁰² Na podstawie portalu internetowego Fundacji Rozwoju Obrotu Bezgotówkowego frob.pl

¹⁰³ Zob. NBP, *Ocena funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w II półroczu 2012 roku*, kwiecień 2013

¹⁰⁴ Tamże

¹⁰⁵ Koźliński, T., *Zwyczajne płatnicze Polaków*, NBP, Warszawa, maj 2013 r.

¹⁰⁶ Koźliński, T., *Porównanie wyników badań dziennikarskich zwyczajów płatniczych przeprowadzonych na świecie*, NBP, Warszawa, maj 2013 r.

Również polscy przedsiębiorcy w dalszym ciągu preferują używanie gotówki. Według badań przeprowadzonych pod egidą NBP wynika, że dominuje ona w płatnościach detalicznych w Polsce: rozliczenia gotówkowe z klientami detalicznymi stanowią 85% łącznego obrotu, a średnio tylko 19% firm deklaruje akceptację kart płatniczych z ich fizycznym użyciem. Przy tym akceptacja kart płatniczych rośnie wraz z wielkością zatrudnienia w danej firmie i w istotnym stopniu zależy od branży. Dominacja gotówki wynika przede wszystkim ze zbyt wysokich kosztów, jakie w opinii przedsiębiorców pociąga za sobą akceptowanie kart płatniczych (tj. dysproporcji w kosztach między gotówką i kartą). Poza tym polscy przedsiębiorcy doceniają wygodę i szybkość obrotu gotówkowego. Pozytywnym zjawiskiem jest stosunkowo wysoka otwartość polskich przedsiębiorców na innowacyjne metody płatności (np. telefonem komórkowym).¹⁰⁷

Zakładając, że obrót bezgotówkowy ma wpływ na zwiększenie efektywności systemu płatności w gospodarce, w Polsce konieczna jest dalsza popularyzacja korzystania z alternatywnych do gotówki instrumentów płatniczych. Wydaje się, że zamiast regulacyjnych zmian dotyczących kwotowych progów rozliczeń bezgotówkowych bardziej skuteczne będą działania na rzecz obniżenia kosztów transakcji kartami płatniczymi oraz podstawowych usług bankowych. Do końca 2012 r. nie udało się wypracować i wdrożyć rozwiązania ograniczającego wysokość opłat interchange. Niewykluczone, że kwestia ta zostanie więc ostatecznie uregulowana na poziomie ustawowym.

3.5 Instytucje wspierające MSP¹⁰⁸

System wspierania przedsiębiorczości i przedsiębiorstw w Polsce obejmuje podmioty działające na trzech poziomach: krajowym (m.in. Ministerstwo Gospodarki, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości), wojewódzkim (m.in. Urzędy Marszałkowskie, Regionalne Instytucje Finansujące) i lokalnych usługodawców. Ostatni poziom obejmuje organizacje zarejestrowane w Krajowym Systemie Usług dla MSP, w tym m.in. Punkty Konsultacyjne KSU, Fundusze Poręczeń Kredytowych, Fundusze Pożyczkowe, Krajowa Sieć Innowacji, które z kolei współpracują z innymi znanymi sieciami, takimi jak Enterprise Europe Network. Podmioty te są odpowiedzialne za formułowanie strategii, programów i wdrażanie działań na rzecz wsparcia przedsiębiorczości.

Na poziomie centralnym polityka na rzecz przedsiębiorczości w Polsce jest prowadzona przez Ministerstwa: Gospodarki, Rozwoju Regionalnego, Pracy i Polityki Społecznej, Edukacji Narodowej oraz Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Na szczeblu centralnym funkcję instytucji realizującej działania w tym obszarze oraz zaplecza analityczno-badawczego pełni Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP). PARP realizuje programy rozwoju przedsiębiorczości i przedsiębiorstw wspierające m.in. działalność innowacyjną i badawczo-rozwojową firm, internacjonalizację przedsiębiorstw oraz rozwój regionalny i zasobów ludzkich. W latach 2007-2013 Agencja jest odpowiedzialna za wdrażanie wybranych działań współfinansowanych z funduszy strukturalnych w ramach PO IG, PO KL i PO RPW oraz innych instrumentów wsparcia przedsiębiorczości. Agencja udziela w tym celu wsparcia finansowego, szkoleniowo-doradczego oraz prowadzi działania badawcze i analityczne oraz informacyjno-promocyjne.

Na poziomie regionalnym – istotne ogniwo wsparcia stanowią instytucje samorządowe. Działania wdrożeniowe są realizowane przez Urzędy Marszałkowskie lub podległe im instytucje. Ich głównym

¹⁰⁷ Górka, J., *Badanie akceptacji gotówki i kart płatniczych wśród polskich przedsiębiorców*, Warszawa, grudzień 2012

¹⁰⁸ Wykorzystano m.in. *Informację na temat instytucjonalnego wsparcia małych i średnich przedsiębiorstw w ramach działalności Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa, 14.05.2010 r.

celem, oprócz promocji przedsiębiorczości w regionach, jest zapewnienie przedsiębiorcom oraz osobom planującym rozpoczęcie działalności gospodarczej rzetelnych informacji w zakresie:

- programów wsparcia wdrażanych na szczeblu centralnym i regionalnym,
- podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej,
- możliwości korzystania z pomocy o charakterze doradczym, szkoleniowym i finansowym.

Na szczeblu wykonawczym funkcjonują bezpośredni usługodawcy, czyli instytucje i organizacje wyspecjalizowane we wdrażaniu instrumentów wsparcia przedsiębiorczości. Szczególną rolę w tym systemie odgrywa Krajowy System Usług (KSU). Jest to koordynowana przez PARP sieć ok. 269 współpracujących ze sobą organizacji świadczących usługi dla przedsiębiorców i osób planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej. Misją KSU jest rozwój przedsiębiorczości poprzez zapewnienie wysokiej jakości usług w kluczowych obszarach wymagających wsparcia państwa. Zadaniem KSU jest udzielanie kompleksowych usług dotyczących prowadzenia działalności gospodarczej oraz możliwości korzystania z zewnętrznych źródeł na jej finansowanie. W skład sieci KSU wchodzi Punkty Konsultacyjne KSU, Krajowa Sieć Innowacji oraz fundusze pożyczkowe i poręczeniowe oraz podmioty świadczące usługi systemowe i testujące usługi pilotażowe.

Usługi systemowe i pilotażowe KSU oferowane są według jednolitych monitorowanych standardów; określając przede wszystkim zakres i rezultat danej usługi. Istotnym elementem standardu jest to, że konsultant przed przystąpieniem do realizacji usługi diagnozuje potrzeby klienta oraz dobiera zakres usługi do jego potrzeb. Usługi KSU są świadczone bezpłatnie (usługi informacyjne) lub dofinansowane (usługi doradcze z zakresu szeroko rozumianego rozwoju przedsiębiorczości oraz instrumentów wsparcia dla przedsiębiorców). Do świadczenia tych usług podmioty, spośród spełniających standard KSU, wybierane są w drodze ogólnopolskich konkursów.

Obecnie w ramach sieci KSU **156** podmiotów świadczy usługi pilotażowe i systemowe. Zaangażowanych w świadczenie usług jest **1052** konsultantów. Rocznie z usług KSU korzysta ok. 70 tysięcy klientów.

Zmieniające się otoczenie rynkowe i przepisy prawa to przyczyny nieustającego poszukiwania informacji przez przedsiębiorców. W odpowiedzi na to rosnące zapotrzebowanie na fachowe doradztwo **Krajowy System Usług** wprowadził na początku 2012 r. istotne zmiany w swojej ofercie poszerzając dotychczasowy zakres usług informacyjnych świadczonych przez Punkty Konsultacyjne KSU o usługi doradcze.

Ideą nowego projektu systemowego PARP jest organizacja sieci PK KSU zapewniającej usługi w formule „one-stop-shop” czyli „załatw wszystko w jednym miejscu”, którego celem jest pomoc przedsiębiorcom w rozwoju biznesu na każdym etapie działalności. Modelowo klient trafia do PK KSU, gdzie diagnozowane są jego potrzeby, a następnie otrzymuje usługi, które je zaspokajają. W PK KSU zapewniają informację nt. wszelkich aspektów rozpoczynania, prowadzenia i zawieszania działalności gospodarczej oraz doradztwo – asystę odpowiednio w rozpoczynaniu lub prowadzeniu działalności gospodarczej. Konsultanci PK KSU informują o możliwości uzyskania wsparcia publicznego na rozwój firmy. Ponadto PK KSU pomaga w znalezieniu dostawcy usługi specjalistycznej (oferowanej zarówno przez ośrodki KSU jak i inne podmioty) oraz asystuje w procesie korzystania z tej usługi. Klient może także korzystać bezpośrednio z usług specjalistycznych.

W ramach sieci KSU funkcjonuje aktualnie 55 Punktów Konsultacyjnych, które udzielają przedsiębiorcom oraz osobom planującym rozpoczęcie działalności gospodarczej informacji m.in. o:

- administracyjno-prawnych aspektach prowadzenia działalności gospodarczej (w tym jej podejmowania, wykonywania, rezygnacji),

- zasadach i warunkach korzystania z programów pomocy publicznej i innych zewnętrznych źródeł finansowania działalności gospodarczej,
- możliwościach i zasadach korzystania z usług specjalistycznych systemu, np. szkoleń, doradztwa, transferu technologii, uzyskania pożyczek i poręczeń itp.,
- danych teleadresowych instytucji, przydatnych w rozwoju firmy.

Usługa doradcza - *Asysta w rozpoczynaniu działalności gospodarczej* stanowi pomoc dla przyszłych przedsiębiorców we wszystkich aspektach zakładania własnej działalności. Usługa asysty w rozpoczynaniu działalności gospodarczej kończy się złożeniem przez klienta wniosku o wpis do CEIDG. Wykwalifikowani konsultanci PK KSU poprowadzą klienta przez wszystkie etapy i elementy związane z zakładaniem własnego biznesu. W szczególności:

- skonsultują profil planowanej działalności gospodarczej,
- pomogą w przygotowaniu biznesplanu i zgromadzeniu niezbędnej dokumentacji.

Usługa doradcza - *Asysta w prowadzeniu działalności gospodarczej* jest usługą skoncentrowaną na aspektach merytorycznych prowadzenia działalności gospodarczej. Punkty Konsultacyjne KSU po przeprowadzeniu diagnozy potrzeb biznesowych klienta doradzać będą w czterech podstawowych obszarach działalności firmy:

- formalno-prawne obowiązki przedsiębiorcy, w tym składanie dokumentów do ZUS i US,
- marketing – przygotowanie strategii marketingowej,
- organizacja przedsiębiorstwa,
- finanse przedsiębiorstwa.

Jednocześnie trwają prace nad uruchomieniem testów kolejnych usług pilotażowych w zakresie:

- marketingu i sprzedaży produktów dla mikro- i małych przedsiębiorstw z branży przetwórstwa rolno-spożywczego - dostępne od czerwca 2013 r.,
- zarządzania efektywnością energetyczną przedsiębiorstw,
- wykorzystania technologii informacyjnych w zarządzaniu przedsiębiorstwem.

Będą one udostępniane przedsiębiorcom sukcesywnie w III kwartale 2013 r. a zakończenie okresu ich testowania zaplanowano na koniec roku 2014. Zakłada się, że każda z usług będzie testowana przez około 12 miesięcy. Jeżeli okaże się, że przedsiębiorcy są zainteresowani korzystaniem z tych usług, zostaną podjęte działania mające na celu ich wdrożenie do systemu KSU.

Pozostałe formy instytucjonalnego wsparcia przedsiębiorstw (m.in. KSI, fundusze pożyczkowe i poręczeniowe, CIP) zostały opisane w innych częściach raportu.

3.6 Infrastrukturalne uwarunkowania rozwoju przedsiębiorczości

Koniecznym warunkiem do zaistnienia aktywności gospodarczej jest obecność odpowiedniej infrastruktury transportowej oraz telekomunikacyjnej. Infrastruktura w takim samym stopniu jak prawna swoboda prowadzenia działalności gospodarczej i przejrzysty system podatkowy wpływa na decyzję o rozpoczęciu prowadzenia działalności gospodarczej.

Należy podkreślić, iż słabo rozwinięte możliwości kontaktu i wymiany informacji oraz przewozu osób i towarów stanowią istotne utrudnienie dla każdej działalności gospodarczej. Niezadowalająca przepustowość i nośność oraz wciąż gorszy niż w wielu państwach UE stan polskich dróg kołowych, zły stan techniczny znacznej części dróg kolejowych w Polsce, niewykorzystanie potencjału transportowego śródlądowych szlaków wodnych oraz niezadowalający stopień rozpowszechnienia szerokopasmowego internetu to wciąż podstawowe problemy infrastrukturalne Polski.

Szansą na przynajmniej częściowe rozwiązanie wymienionych problemów, a więc i stworzenie lepszych warunków dla rozwoju przedsiębiorczości, są fundusze unijne, pochodzące przede wszystkim z Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko. Największymi wyzwaniem związanym z należyтым wykorzystaniem tych środków pozostają terminowe uzyskiwanie niezbędnych pozwoleń, opór niektórych interesariuszy poszczególnych inwestycji, koordynacja procesów inwestycyjnych oraz dostępność finansowania wkładu własnego.

Zorganizowanie przez Polskę i Ukrainę Mistrzostw Europy w piłce nożnej w czerwcu 2012 r. nie stało się wystarczającym czynnikiem przyspieszenia budowy oraz rozbudowy infrastruktury transportowej. Wbrew pierwotnym założeniom, wiele inwestycji infrastrukturalnych zostanie oddanych do użytku dopiero po 2013 r. Tym samym wyzwaniem na okres po 2012 r. będzie utrzymanie podobnego tempa rozwoju infrastruktury, z racji potrzeb kraju wykraczających znacznie poza wymagania wynikające z organizacji turnieju.

3.6.1 Transport drogowy

Podstawowe problemy transportu drogowego pozostają wciąż aktualne: brak kompletnej sieci autostrad i dróg szybkiego ruchu, niedostosowanie wielu dróg do nośności 11,5 tony na oś, duże natężenie ruchu odbywającego się przez tereny zabudowane spowodowane brakiem obwodnic wielu kluczowych miejscowości oraz wciąż nie w pełni zadowalający stan techniczny dróg, także niektórych spośród oddanych w ostatnich latach do użytkowania, w tym autostrad i dróg szybkiego ruchu. Problemem pozostaje także bezpieczeństwo na drogach. W 2011 r. w Polsce stwierdzono 109 ofiar śmiertelnych wypadków na drogach na 1 milion mieszkańców w 2011 r. (wzrost o 7 ofiar śmiertelnych w porównaniu z 2010 r.). Jest to najgorszy wynik wśród państw członkowskich Unii Europejskiej¹⁰⁹. Warto jednak zauważyć, iż wskaźnik śmiertelności w Polsce spadł o ponad 20% w porównaniu z 2008 r.

Od 25 stycznia 2011 r. obowiązuje przyjęty na mocy uchwały Rady Ministrów *Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2011-2015*. Określa on cele i priorytety inwestycyjne, wskazuje poziom i źródła niezbędnego finansowania oraz listę zadań do realizacji¹¹⁰. Dokument ten zastąpił poprzednio obowiązujący *Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2008-2012*. Z PBDK 2011-2015 wynika, że na realizację zadań inwestycyjnych finansowanych z Krajowego Funduszu Drogowego, których budowa rozpocznie się do 2013 r., przewidziano łącznie 82,8 mld zł (narastająco od 2010 r.). Lista zadań inwestycyjnych przewidzianych do rozpoczęcia do 2013 r. zawiera 78 pozycji o łącznej długości ok. 1 992 km (z wyłączeniem projektów inwestycyjnych związanych z usuwaniem skutków powodzi).¹¹¹ W przypadku wyższego od zakładanego tempa wzrostu gospodarczego oraz sytuacji kiedy deficyt strukturalny będzie malał w tempie szybszym niż zakładano będzie możliwe zaangażowanie środków na realizację PBDK wyższych niż wskazany limit finansowy pod warunkiem uzyskania zgodny Rady Ministrów. Jeżeli w wyniku rozpoczętych lub kończonych procesów inwestycyjnych zostaną zrealizowane oszczędności, możliwa będzie realizacja inwestycji drogowych z listy zadań priorytetowych (48 pozycji o łącznej długości 1.121 km), które mogą być rozpoczęte do 2013 r.¹¹² Od strony finansowej przewidziano dwa źródła: z budżetu państwa będą finansowane prace przygotowawcze, remontowe, utrzymanie bieżące, inwestycje kubaturowe etc, natomiast z Krajowego Funduszu Drogowego wszystkie wydatki na budowę dróg. Według aktualnych założeń PBDK 2011-

¹⁰⁹ Źródło: United Nations Economic Commission for Europe – Statistical Database
<http://w3.unece.org/pxweb/database/STAT/40-TRTRANS/01-TRACCIDENTS/?lang=1>

¹¹⁰ Tekst Programu: <https://www.transport.gov.pl/2-4832e035d0656.htm>

¹¹¹ Listę tę zawiera Załącznik 1 do Programu Budowy Dróg Krajowych na lata 2011-2015.

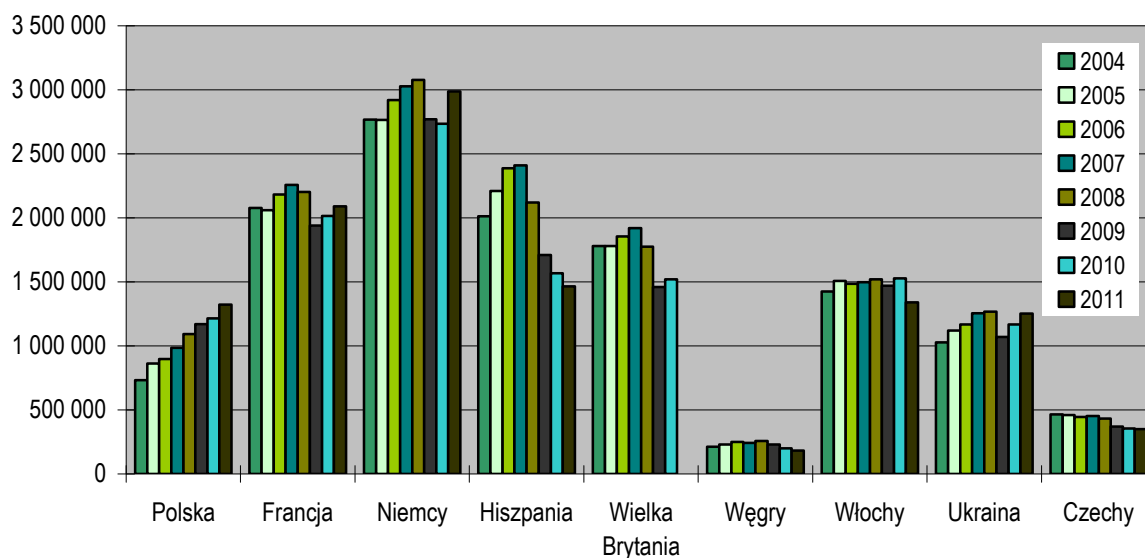
¹¹² Listę tę zawiera Załącznik 1a do Programu Budowy Dróg Krajowych na lata 2011-2015. Z kolei Załącznik 2 zawiera listę 91 kolejnych zadań, przewidzianych do realizacji po 2013 r.

2015 Polska uzyska system autostrad po roku 2015, przy czym będzie to system składający się z autostrad o zasięgu ogólnopolskim A1, A2 i A4 oraz regionalnych A6, A8 i A18.

W 2012 r. łączna długość dróg wszystkich kategorii oddanych przez GDDKiA w ramach PBDK 2011-15 wyniosła 711,8 km dróg (w tym autostrad - 297,7 km, 327,3 km dróg ekspresowych oraz 139,2 km obwodnic)¹¹³. Oznacza to, iż kierowcy mogą korzystać z 1365,1 km autostrad i 1052,4 km dróg ekspresowych. Tym samym *Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2011-2015* został zrealizowany w ponad 60%. Wydatki związane z tworzeniem nowej infrastruktury wyniosły w zeszłym roku ok. 22 mld zł. Wydatki związane z remontami na istniejącej sieci drogowej wyniosły do końca 2012 r. ok. 0,5 mld zł. Poprawa stanu nawierzchni dróg jest zauważalna w ostatniej dekadzie, o czym informują dane zbierane przez GDDKiA w ramach tzw. Systemu Oceny Stanu Nawierzchni (SOSN). *Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2011-2015* zakłada, że w 2013 r. 66% sieci dróg krajowych w Polsce będzie w stanie dobrym, a 34% w stanie niezadowolającym i złym.¹¹⁴ Na koniec 2012 r. proporcje te wynosiły odpowiednio 62,7% oraz 37,3%.¹¹⁵ Warto podkreślić, iż udało się zmniejszyć o 4,1 p. proc. względem poprzedniego roku, do poziomu 13,5%, udział dróg będących w złym stanie technicznym. Ok. 2 700 km spośród 19 742 km dróg krajowych będących pod zarządem GDDKiA, wymaga przeprowadzenia natychmiastowych prac remontowych.¹¹⁶

Jeżeli chodzi o dane dotyczące poszczególnych województw, stosunkowo najlepszy stan dróg obserwowany jest w województwach: dolnośląskim, łódzkim oraz kujawsko-pomorskim. Najgorzej ze stanem technicznym dróg jest w województwach pomorskim, śląskim oraz opolskim.¹¹⁷

Wykres 26. Przewozy frachtu drogami kołowymi w tysiącach ton w latach 2005-2011 w wybranych krajach Europy*

*

Brak danych za 2011 r. dla Wielkiej Brytanii

Źródło: Opracowanie DSA MG na podstawie danych Eurostat oraz Адреса, реквізиту та розпорядок роботи (State Statistics Service of Ukraine)

¹¹³ Zob. Raport Roczny 2012 GDDKiA, Warszawa 2013, str. 2.

¹¹⁴ Zob. Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2011-2015, str. 25.

¹¹⁵ Raport o stanie technicznym nawierzchni asfaltowych i betonowych sieci dróg krajowych na koniec 2012 roku, GDDKiA, Warszawa marzec 2013, str. 7.

¹¹⁶ Op. Cit., str. 8.

¹¹⁷ Op. Cit., str. 12..

W Polsce stale zwiększają się przewozy towarów po drogach, a nasz kraj jest już w ścisłej europejskiej czołówce w tym względzie. Warto podkreślić, iż trend ten trwa nieprzerwanie od 2004 r., a tym samym pokazuje relatywną odporność polskiej gospodarki na trudną sytuację gospodarczą głównych polskich partnerów handlowych.

Inwestycje budowlane GDDKiA realizowało 133 podmiotów. W 2012 r. liczba budujących zmniejszyła się o 8 wykonawców, którzy ogłosili upadłość (tj. 6% wykonawców, którzy mieli podpisane umowy z GDDKiA). Ponadto pojawiła się konieczność regulowania długów wykonawców robót budowlanych wobec podwykonawców, usługodawców i dostawców. Kilku przedsiębiorcom, którym 27 generalnych wykonawców nie zapłaciło za wykonaną pracę, do 10 grudnia 2012 r. GDDKiA wypłaciła już nieco ponad 485 mln złotych¹¹⁸.

3.6.2 Transport kolejowy

Polska dysponuje relatywnie gęstą siecią linii kolejowych (w 2012 r. 19.191 km linii było w eksploatacji). Pod względem długości linii zajmuje w UE 5. miejsce, a w Europie 7¹¹⁹. Niestety stale pogarsza się jej stan techniczny. Według PKP PLK. S.A.¹²⁰ na koniec 2012 r. tylko 43% torów kolejowych było w dobrym stanie, 30% w dostatecznym, zaś 27% w niezadowalającym¹²¹: 7,1% linii w Polsce jest dostosowanych do prędkości powyżej 160 km/h, 16,4% do prędkości 120-160 km/h, 35,9% do 80-120 km/h, 33,2% do 40-80 km/h, a 7,4% poniżej 40 km/h¹²². Wydatki inwestycyjne na prace związane z modernizacją linii kolejowych wyniosły w 2012 r. 3,6 mld zł.¹²³ Jednocześnie koszty utrzymania, prowadzenia ruchu i administrowania liniami kolejowymi wyniosły ok. 5 mld zł. Mimo wysokich wydatków na prace modernizacyjne problemem dalej pozostaje posunięta dekapitalizacja infrastruktury kolejowej, wynikająca z wieloletniego zaniedbania inwestycji w kolej. Stan niedoinwestowania kolei stopniowo się zmniejsza, ale wysokość obecnych wydatków jest wciąż niewystarczająca.

Aktualnie na rynku kolejowym w Polsce funkcjonuje 89 przewoźników kolejowych posiadających 161 licencji na przewozy osób i rzeczy oraz udostępnianie pojazdów trakcyjnych/świadczenie usług trakcyjnych.¹²⁴ W znacznej mierze rynek kolejowy w Polsce, zarówno towarowy jak i pasażerski, charakteryzuje się wysoką koncentracją o charakterze oligopolistycznym oraz znacznym stopniem specjalizacji poszczególnych przewoźników.

Na rynku przewozów pasażerskich jest tylko dwóch przewoźników świadczących regularne usługi w skali całego kraju – PKP Intercity S.A. oraz Przewozy Regionalne Sp. z o.o. oraz pięciu regionalnych – Arriva RP, Koleje Dolnośląskie, Koleje Mazowieckie, Koleje Śląskie oraz Koleje Wielkopolskie. Według

¹¹⁸ Zob. *Inwestycje, wydatki i zarządzanie ruchem na sieci dróg krajowych w 2012 roku*, GDDiKA, Warszawa 10 grudnia 2012 r., str. 10-11 oraz *Raport roczny 2012 GDDiKA*, Warszawa 2013 r., str. 9.

¹¹⁹ Baza danych International Union of Railways: <http://www.uic.org>

¹²⁰ Zob. dane PKP Polskie Linie Kolejowe na koniec 2012 r.

¹²¹ Przez dobry stan należy rozumieć linie kolejowe eksploatowane z założonymi parametrami, wymagające tylko robót konserwacyjnych. Przez stan dostateczny należy rozumieć linie kolejowe o obniżonych parametrach eksploatacyjnych (obniżona maksymalna prędkość rozkładowa, lokalne ograniczenia prędkości), dla utrzymania parametrów eksploatacyjnych – oprócz robót konserwacyjnych – wymagane jest wykonanie napraw bieżących polegających na wymianie uszkodzonych elementów torów. Przez niezadowalający stan należy rozumieć linie kolejowe o znacznie obniżonych parametrach eksploatacyjnych (małe prędkości rozkładowe, duża ilość lokalnych ograniczeń prędkości, obniżone dopuszczalne naciski) kwalifikujące tory linii do kompleksowej wymiany nawierzchni).

¹²² Zob. dane PKP Polskie Linie Kolejowe na koniec 2012 r.

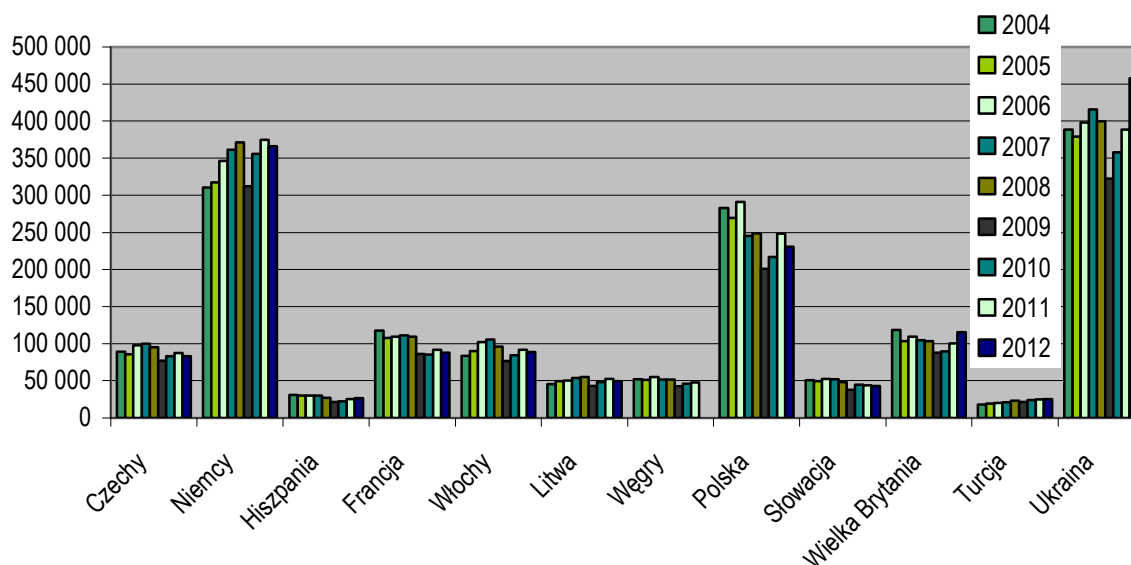
¹²³ Zob. *Sprawozdanie z wykonania w 2012 roku Wieloletniego Programu Inwestycji Kolejowych do roku 2013 z perspektywą do roku 2015*, MTBiGM Warszawa, Maj 2013, str. 14, Załącznik F, Tabela 7. Wydatki inwestycyjne na realizację programu wg źródeł finansowania)

¹²⁴ Zob. http://www.utk.gov.pl/porta1/pl/220/245/LICENCJONOWANI_PRZEWOZNICZY_KOLEJOWI.html

danych Urzędu Transportu Kolejowego, w 2012 r. pod względem przewiezionych pasażerów, największy udział rynkowy posiadają Przewozy Regionalne (36,88%) oraz Koleje Mazowieckie (21,58%). Tymczasem pod względem wykonanej pracy przewozowej największymi przewoźnikami są PKP Intercity (43,90%) oraz Przewozy Regionalne (34,22%)¹²⁵.

Na rynku przewozów towarowych w 2012 r. wciąż dominowała spółka PKP Cargo S.A. (60,25% udziału w rynku liczonej wg wykonanej pracy przewozowej), będąca jednocześnie drugim w Unii Europejskiej, pod względem ilości przewiezionej masy i wykonanej pracy przewozowej, przewoźnikiem towarowym¹²⁶. Warto podkreślić, iż na polskim rynku kolejowych przewozów towarowych, poza PKP Cargo S.A. jedynie 11, spośród wszystkich przedsiębiorstw świadczących usługi w zakresie przewozów towarowych osiągnęło udział w rynku przekraczający 0,5%. Wysoki koszt zakupu taboru kolejowego to jeden z czynników skutecznie ograniczających konkurencję na tym rynku, a więc podwyższający również koszty transportu ładunków dla przedsiębiorstw z innych sektorów gospodarki.

Wykres 27. Przewozy frachtu drogami kolejowymi w tysiącach ton w latach 2005-2011 w wybranych krajach Europy*

* Brak danych za 2012 r. dla Węgier.

Źródło: Opracowanie DSA MG na podstawie danych Eurostat oraz Адреса, реквізиту та розпорядок роботи (State Statistics Service of Ukraine)

Zwraca uwagę niewielkie wykorzystywanie kolei przez pasażerów w Polsce nie tylko na tle dużych państw zachodniej Europy, ale również Hiszpanii, posiadającej znacznie krótszą sieć linii kolejowych, czy Ukrainy. Natomiast przy porównaniach przewozów towarowych koleją, oprócz zwrócenia uwagi na tendencję spadkową w całym polskim rynku, trzeba również pamiętać o ok. 40% udziale węgla kamiennego w przewiezionej transportem kolejowym masie towarów. Sprawia to, że kolejowe przewozy towarowe są silnie powiązane z koniunkturą na rynku węglowym.

¹²⁵ Dane UTK za 2012 r., Zob. http://www.utk.gov.pl/portal/pl/243/1219/Przewozy_pasazerskie.html

¹²⁶ Dane UTK za 2012 r., Zob. http://www.utk.gov.pl/portal/pl/322/2638/Przewozy_towarowe.html

3.6.3 Transport morski

Transport morski pozostaje w dalszym ciągu najtańszym i najpopularniejszym sposobem przemieszczenia hurtowych ilości towarów na dalekie odległości w handlu międzynarodowym. Transport lotniczy nie oferuje możliwości przewozu frachtu w takich wielkościach, jak transport morski. Morskie przewozy towarowe pozostają główną drogą wymiany handlowej o zasięgu transkontynentalnym dla polskich przedsiębiorstw. Jednakże wraz z uruchomieniem regularnej towarowej linii kolejowej¹²⁷ łączącej Polskę z Chińską Republiką Ludową sytuacja konkurencyjna frachtu morskiego może ulec zmianie.

Morska i przybrzeżna flota transportowa Polski w 2012 r. liczyła 138 statków (o 3 statki więcej niż rok wcześniej), o łącznej nośności 3046 tys. ton oraz o pojemności brutto GT 2132,2 tj. 110 jednostek morskiej floty transportowej o nośności 3044,8 tys. ton i pojemności brutto GT 2226,8 tys. oraz 28 statków morskiej floty przybrzeżnej (wszystkie pasażerskie) o pojemności brutto GT 5,4 tys. Większość jednostek całej polskiej floty stanowiły statki do przewozu ładunków suchych.

Na koniec 2012 r. pod polską banderą pływało 15 statków (tj. ponad 13% ogólnej liczby jednostek morskiej floty transportowej) o łącznej nośności 28,3 tys. ton (w 2011 r. 26,4 tys. ton) i pojemności brutto GT 21,4 tys. (w 2011 r. 21,2 tys., w 2010 r. 42,8 tys.). W 2012 r. średni wiek jednostek pływających wyniósł 15,7 i był niższy o prawie trzy lata w porównaniu do 2011 r. (dla statków pływających pod polską banderą – 32,7 lata, natomiast dla statków pływających pod banderą obcą – 13 lat)¹²⁸. Średni wiek statków systematycznie obniża się w związku z prowadzonym w ostatnich latach programem modernizacji floty największego polskiego armatora tj. Polskiej Żeglugi Morskiej.

Morską flotą transportową w 2012 r. polscy przewoźnicy przewieźli 7475,9 tys. ton ładunków (spadek o 3,4% w porównaniu do roku 2011), wykonując pracę przewozową 21,9 mld tonokilometrów, tj. o 2,5% więcej w porównaniu z rokiem poprzednim. W żegludze regularnej przewieziono 6081,9 tys. ton ładunków (w tym 89,9% promami w zasięgu bałtyckim), tj. o 1,5% więcej niż w 2011 r.; natomiast w żegludze nieregularnej – 1394 tys. ton ładunków, tj. o 20% mniej.¹²⁹

Obroty ładunkowe w portach morskich w 2012 r. wyniosły 58,7 mln ton, tj. o 1,9% więcej niż w roku poprzednim. Największy udział w obrotach ładunkowych miało 5 portów: Gdańsk (41,5%), Gdynia (22,4%), Świnoujście (19,2%), Szczecin (12,9%) oraz Police (2,9%).¹³⁰

3.6.4 Transport śródlądowy wodny

Żegluga śródlądowa z uwagi na niskie koszty środowiskowe wydaje się ekonomicznie uzasadnionym środkiem transportu. Jej rola w Polsce jest jednak nieporównywalnie mniejsza niż w wielu krajach unijnych.

Główną przyczyną niskiego udziału tej gałęzi transportu w przewozach ogólnopolskich jest systematyczne pogarszanie się stanu śródlądowych dróg wodnych. Z powodu braku inwestycji w budowę i utrzymanie infrastruktury dróg wodnych śródlądowych, ich stan ulega degradacji, co powoduje, że tylko 5,9% (tj. 215 km) z uznawanych za żeglowne 3.347 km dróg wodnych spełnia wymagane parametry dla standardów obowiązujących w UE.¹³¹ Poza inwestycjami publicznymi

¹²⁷ Linia kolejowa jest obsługiwana przez PKP CARGO S.A.

¹²⁸ Zob. *Gospodarka morska w Polsce w 2012 r.*, Główny Urząd Statystyczny, Szczecin maj 2013 r. str. 3.

¹²⁹ Zob. *Gospodarka morska w Polsce w 2012 r.*, Główny Urząd Statystyczny, Szczecin maj 2013 r. str. 4.

¹³⁰ Zob. *Gospodarka morska w Polsce w 2012 r.*, Główny Urząd Statystyczny, Szczecin maj 2013 r. str. 5.

¹³¹ Zob. *Transport wodny śródlądowy w Polsce w 2011*, Główny Urząd Statystyczny, Szczecin 2012, str. 1.

w infrastrukturę, konieczne są również inwestycje odtworzeniowe taboru - jego wiek znacznie przekracza normatywny okres użytkowania. Według danych za 2011 r. zdecydowana większość eksploatowanych pchaczy (75,1%) oraz niemal połowa barek do pchania (49,1%) została wyprodukowana w latach 1949-1979. Stan ilościowy taboru holowniczego żeglugi śródlądowej (pchacze oraz holowniki) wynosił w 2011 r. 210 szt. i zmniejszył się o 5,4% w stosunku do 2010 r. Większość taboru żeglugi śródlądowej w Polsce jest zdekapitalizowana.¹³²

W 2011 r. w Polsce żeglugą śródlądową przewiezionych zostało 5,1 mln ton ładunków oraz wykonano 908,9 mln ton pracy przewozowej. W stosunku do poprzedniego roku odnotowano wzrost w zakresie przewozów krajowych – odpowiednio o 331 tys. ton (o 21,4%) i 35,8 mln km (o 51%). Polepszenie sytuacji było spowodowane sprzyjającymi warunkami meteorologicznymi, skutkującymi dłuższym okresem nawigacyjnym, szczególnie na Odrze (259 dni).¹³³

W strukturze przewożonych ładunków w 2011 r. podobnie jak w latach ubiegłych dominowały przewozy rud metali i pozostałych produktów górnictwa i kopalnictwa (42,8%) oraz węgiel kamienny i brunatny oraz ropa naftowa i gaz ziemny (20,6%).¹³⁴

Transport śródlądowy pozostaje jedną z najbezpieczniejszych gałęzi transportu, dzięki prawie całkowitemu oddzieleniu przewozów towarowych i pasażerskich. W 2011 r. zarejestrowanych zostało jedynie 5 wypadków (tj. o 4 mniej niż rok wcześniej), przy czym żaden z nich nie był związany z przewozem ładunków niebezpiecznych.

3.6.5 Transport lotniczy

Ożywienie rynku przewozów lotniczych oraz wiele inwestycji w rozbudowę istniejących i budowę nowych lotnisk w Polsce oznaczają dla polskich przedsiębiorców większe możliwości nie tylko szybkiego przemieszczania się na dalsze odległości, ale również przesyłu towarów, do których przewozu transport lotniczy jest szczególnie predestynowany, ważnych przede wszystkim dla sektora handlu i usług, np. elektroniki, szybko psującej się żywności, produktów wymagających szybkiego dostarczenia (np. leków, części maszyn) lub towarów o bardzo wysokiej wartości detalicznej. Od 2004 r. wielkość lotniczych przewozów towarowych wzrosła w Polsce o ok. 79% (2012 r./2004 r.)¹³⁵

Liczba przewiezionych pasażerów wzrosła w 2012 r. do ok. 24,43 mln, z ok. 21,71 mln rok wcześniej, tzn. o 12,5% licząc rok do roku. Odnotowano ponad 276 tys. operacji lotniczych pax, czyli ok. 12,2% więcej niż w 2011 r. oraz o ponad 15% więcej niż w 2010 r.¹³⁶ W 2012 r. polskie porty lotnicze obsługiwały 21,21 mln pasażerów w ruchu regularnym i 3,21 mln w ruchu czarterowym¹³⁷. Lotniska już drugi rok z rzędu po kryzysie osiągnęły wynik lepszy niż w roku 2008. Liczba obsługiwanych pasażerów wzrosła o ponad 18% w stosunku do roku 2008.¹³⁸

W 2012 r. nastąpił duży wzrost przewozów towarowych – w skali całego kraju odpowiednio o 3,8% i 10,8% w stosunku do 2011 i 2010 r., do poziomu ponad 90 tys. ton. Najwyższy wzrost przeładunków

¹³² Zob. *Transport wodny śródlądowy w Polsce w 2011*, Główny Urząd Statystyczny, Szczecin 2012, str. 2.

¹³³ Zob. *Transport wodny śródlądowy w Polsce w 2011*, Główny Urząd Statystyczny, Szczecin 2012, str. 3.

¹³⁴ Zob. *Transport wodny śródlądowy w Polsce w 2011*, Główny Urząd Statystyczny, Szczecin 2012, str. 4.

¹³⁵ Obliczenia własne DSA MG na podstawie danych ULC.

¹³⁶ Zob. *Liczba obsługiwanych pasażerów oraz wykonanych operacji w ruchu regularnym i czarterowym w polskich portach lotniczych w latach 2010 – 2012*.

¹³⁷ Zob. *Liczba pasażerów obsługiwanych w polskich portach lotniczych w krajowym i międzynarodowym ruchu czarterowym w czwartym kwartale 2011 i 2012 roku oraz Liczba pasażerów obsługiwanych w polskich portach lotniczych w krajowym i międzynarodowym ruchu regularnym w czwartym kwartale 2011 i 2012 roku*.

¹³⁸ Obliczenia własne DSA MG na podstawie danych ULC.

w omawianym okresie odnotowały porty lotnicze w Łodzi (o 256,9%) oraz w Rzeszowie (o 51,6%). Największy spadek odnotowały zaś lotnisko Zielona Góra-Babimost (o 98,7%) oraz Poznań - Ławica (o 5,8%).¹³⁹

Nadal największym przewoźnikiem na rynku lotniczym jest LOT/EuroLOT obsługujący ok. 6 mln pasażerów w 2012 r. i posiadający 28,4% udziałów w rynku regularnych przewozów pasażerskich. Pozostałe dwa miejsca zajmują przewoźnicy niskokosztowi – Ryanair (4,9 mln pasażerów; 23% udziału w rynku regularnych przewozów pasażerskich) oraz Wizz Air (4,2 mln pasażerów; 19,7% udziału w rynku regularnych przewozów pasażerskich). Tzw. przewoźnicy niskokosztowi posiadają ok. 41,1% udziałów w polskim rynku, przewoźnicy sieciowi regularni - ok. 44,5% udziałów w rynku, a przewoźnicy czarterowi ok. 14,4%.

W 2012 r. wszystkie polskie porty lotnicze zanotowały wzrost pasażerskiego ruchu lotniczego. Podobnie jak w latach poprzednich najszybciej rozwijały się regionalne porty lotnicze, a wśród nich największą dynamiką wzrostu ruchu może poszczycić się Port Lotniczy Zielona Góra – Babimost, który zanotował 77,1% wzrost liczby pasażerów. Wysoką dynamikę wzrostu ruchu odnotowało również lotnisko w Szczecinie (34,4%) oraz w Bydgoszczy (22,3%). W tym samym czasie lotnisko im. Chopina w Warszawie odnotowało symboliczny przyrost ilości obsługiwanych pasażerów (wzrost o 2,6% liczone r/r)¹⁴⁰.

W 2012 r. do użytku oddano dwa nowe cywilne lotniska, tj. w Lublinie (oddanie w grudniu 2012 r.) oraz w Modlinie (oddane w lipcu 2012 r.).

Na wszystkich lotniskach w miastach-gospodarzach Mistrzostw Europy w piłce nożnej trwały inwestycje niezbędne do zwiększenia możliwości poszczególnych portów lotniczych. Unowocześniono i rozbudowano lotniska w Warszawie, Wrocławiu, Krakowie, Poznaniu, Gdańsku, Łodzi, Bydgoszczy i Zielonej Górze.

Warto dodać, że osiem polskich portów znajdujących się w Transeuropejskiej Sieci Transportowej (TEN-T) realizuje inwestycje polegające na rozbudowie infrastruktury lotniskowej, finansowane w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko (POIS). Wartość inwestycji do 2015 r. wynosi ok. 4,2 mld zł, w tym dofinansowanie z UE - 1 mld 274 mln zł.

3.6.6 Infrastruktura informacyjna i telekomunikacyjna

Infrastruktura ICT istotnie wpływa na wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw m.in. poprzez usprawnienia w procesie komunikacji, poprawie dostępu do dóbr i usług, redukcję kosztów transakcyjnych, dostęp do nowych rynków zbytu. Ponadto szybki i łatwy dostęp do wiedzy i najświeższych informacji, poprawa zarządzania to kolejne korzyści związane z technologiami informacyjnymi i komunikacyjnymi. Produkty i usługi sektora ICT, poprzez wykorzystanie w pozostałych gałęziach gospodarki i wzrost ich produktywności wpływają na przyspieszenie wzrostu gospodarczego oraz wspierają rozwój społeczeństwa informacyjnego. W dzisiejszych czasach trudno wyobrazić sobie prowadzenie działalności gospodarczej bez wsparcia ze strony technologii informacyjno-komunikacyjnych

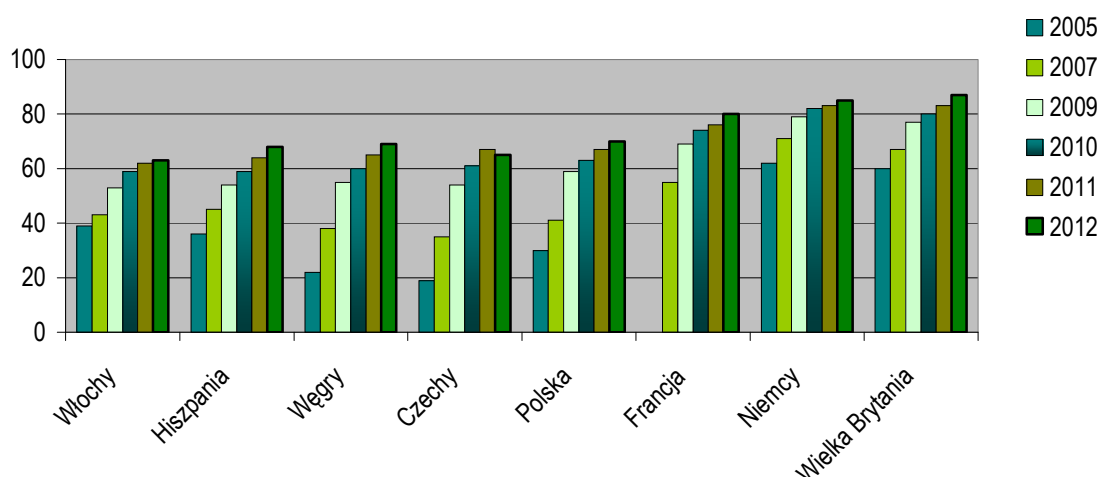
¹³⁹ Zob. *Ilość obsługiwanych przesyłek (w kg) w polskich portach lotniczych w ruchu krajowym i międzynarodowym w czwartym kwartale lat 2010 - 2012*, str. 1.

¹⁴⁰ Zob. *Liczba obsługiwanych pasażerów oraz wykonanych operacji w ruchu krajowym i międzynarodowym - regularnym i czarterowym w latach 2010 - 2012*, str. 1.

Nadal obserwowany jest w Polsce dynamiczny rozwój sektor ICT. Liczba firm działających w sektorze ICT wzrosła w latach 2008-2011 o 21,69%¹⁴¹. Jednocześnie przychody netto ze sprzedaży w tym sektorze wzrosły w tym samym okresie o 29,2% i w 2011 r. wyniosły 121 mld zł.

Potencjał Polski w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych nadal nie jest w pełni wykorzystywany – wciąż odbiegamy od średniej unijnej pod względem stanu infrastruktury w zakresie technologii ICT. Pomimo poprawy w wielu obszarach, nadal istnieją problemy z dostępnością, ceny uważane są za relatywnie wysokie, a jakość usług niezadowalająca.

Wykres 28. Udział (%) gospodarstw domowych posiadających szerokopasmowe łącze z Internetem w wybranych krajach UE w latach 2005-2012*

Źródło: Opracowanie DSA MG na podstawie danych Eurostat.

* - brak danych za 2005 r. dla Francji,

Dostęp do Internetu systematycznie się zwiększa, co obrazują dane o dostępie gospodarstw domowych do Internetu szerokopasmowego. Choć Polska szybko nadrabia zaległości i obecnie pod tym względem wyprzedza m.in. Włochy, Hiszpanię i Węgry, to nadal nie osiągnęliśmy średniej unijnej 27 państw (70% vs 76%). Lepiej prezentuje się sytuacja wśród przedsiębiorstw: 93% z nich posiadało dostęp do Internetu w 2012 r., tj. o 2 pkt. proc. mniej niż średnia UE-27.

Wg danych Głównego Urzędu Statystycznego w 2012 r. 94,7% przedsiębiorstw było wyposażonych w komputery, 93,2% miało dostęp do Internetu, a 81,9% do szerokopasmowego. Największy wzrost dostępności do Internetu poprzez połączenia szerokopasmowe odnotowano wśród przedsiębiorstw małych (o 23,2 pkt. proc. w latach 2008-2012). W 2012 r. przedsiębiorstwa najczęściej korzystały z łącza szerokopasmowego typu DSL – 80,0% podmiotów. Mniej popularne było łącze bezprzewodowe poprzez komputer z modemem 3G – 42,5%, również poprzez sieci telewizji kablowej – 28,8% oraz handset 3G – 23,2%.

Własna strona www to skuteczne narzędzie komunikacji z klientami. 67,6% badanych przedsiębiorstw posiadało w 2012 r. własną stronę internetową, której głównym przeznaczeniem była prezentacja wyrobów i cenników. Wskaźnik ten jest niewiele niższy niż średnia UE-27, bowiem w 2011 r. w krajach Unii Europejskiej średnio 69% przedsiębiorstw posiadało własną stronę www.

¹⁴¹ Społeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2008-2012, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2012.

Handel elektroniczny zarówno w relacji B2B (*business-to-business*), jak również B2C (*business-to-consumers*) to nowoczesny, dynamicznie rosnący rynek. W 2011 r. 19,3% przedsiębiorstw składało zamówienia przez sieci komputerowe, tj. o 2,9 pkt proc. więcej niż w roku poprzedzającym, wykorzystując do tego stronę www (18,7%) i wiadomości typu EDI (4,3%). Przedsiębiorstwa te jednocześnie najczęściej wybierały dostawców z terenu Polski. Pomimo dodatkowych nakładów, jakie są związane z uruchomieniem sprzedaży internetowej, coraz więcej firm decyduje się na ten sposób realizacji transakcji. W 2012 r. co dziewiąte przedsiębiorstwo otrzymało w ten sposób zamówienia. Coraz popularniejsze w obrocie stają się faktury elektroniczne. Co trzecia firma w Polsce w 2012 r. miała styczność z fakturą elektroniczną, której najczęściej spotykaną formą była e-faktura bez możliwości przetwarzania (np. e-mail z załącznikiem). Automatyczna wymiana danych nabiera znaczenia we wzajemnej wymianie informacji między podmiotami. W 2012 r. 74,1% podmiotów korzystało z automatycznej wymiany danych. Przedsiębiorstwa wykorzystywały automatyczną wymianę danych głównie w kontaktach z organami administracji publicznej (72,0%). Ponad połowa badanych podmiotów korzystała z tego rozwiązania do międzyinstytucjonalnych rozliczeń finansowych (54,5%). Jednocześnie udział firm w tym segmencie wymiany danych wzrósł w porównaniu z rokiem ubiegłym najwięcej (o 17,2 p. proc.). Przedsiębiorstwa bardzo dobrze poruszają się w wirtualnym świecie, o czym świadczy duża popularność bezpłatnego oprogramowania typu *open source* (głównie przeglądarki internetowe, aplikacje biurowe).

E-administracja niebywale usprawnia działanie przedsiębiorstw i jest usługą internetową, z której przedsiębiorcy korzystają najczęściej. W 2011 r. 90,2% firm kontaktowało się z administracją publiczną za pośrednictwem Internetu.

3.6.7 Telefonia ruchoma i stacjonarna

Chociaż polski rynek połączeń telefonicznych w telefonii ruchomej od wielu lat charakteryzuje stabilizacja, związana z jego nasyceniem, to 2012 rok był pierwszym, w którym wartość rynku (mierzona przychodami z usług detalicznych, ale bez dostępu do internetu) nieznacznie (o 1%) spadła, do poziomu 18,9 mld zł. Najbardziej dynamicznie rozwijającym się segmentem była transmisja danych przy użyciu telefonów komórkowych, szczególnie smartfonów. Warto zauważyć, że wskaźnik penetracji Internetem mobilnym przekroczył średnią unijną o 1,1 pkt proc.

W 2012 r. liczba użytkowników telefonii ruchomej (liczona liczbą aktywnych kart telefonicznych) wyniosła w Polsce 53,9 mln. A więc na 100 mieszkańców przypadało w Polsce 140 użytkowników. Na krajowym rynku telefonii ruchomej działało 26 operatorów, z czego czterech największych obsługiwało 98,7% użytkowników, generując 99,7% przychodów z usług.

Rok 2012 to kolejny rok spadku w telefonii stacjonarnej. W 2012 r. wartość rynku, mierzona sumą przychodów operatorów, spadła o 13,9%, tj. o 0,7 mld zł w stosunku do 2011 r. Liczba abonentów spadła zaś o 6,3%, tj. o 0,5 mln. Podobna sytuacja obserwowana jest w innych krajach europejskich.

3.6.8 Zagospodarowanie przestrzeni

13 grudnia 2011 r. Rada Ministrów przyjęła *Koncepcję Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030* (KPZK 2030). Stanowi ona najważniejszy dokument dotyczący ładu przestrzennego Polski, którego celem jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długim okresie. KPZK zakłada, że rdzeniem krajowego systemu gospodarczego i ważnym elementem systemu europejskiego stanie się współzależny otwarty

układ obszarów funkcjonalnych najważniejszych polskich miast, zintegrowanych w przestrzeni krajowej i międzynarodowej.

4 czerwca 2013 r. Rada Ministrów przyjęła *Plan działań służący realizacji koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*, co otwiera drogę do podejmowania działań umożliwiających wdrażanie oczekiwanego przez planistów dokumentu. Dokument jest zbiorem zamierzeń planistycznych, prawnych i instytucjonalnych, które będą podejmowane przez rząd oraz inne podmioty publiczne oraz mogą być stosowane przez jednostki samorządu terytorialnego, w celu lepszego związania planowania przestrzennego i społeczno-gospodarczego. Rozwiązania przewidziane w Planie to wprowadzenie zintegrowanego systemu planowania rozwoju, zdolnego do koordynacji działań i polityk podmiotów publicznych, uporządkowanie regulacji zapewniających sprawność i powszechność działania systemu planowania przestrzennego, wzmocnienie instytucjonalne i jakościowe planowania przestrzennego.

Jednocześnie, aktualnie finalizowane są prace nad *Załoženiami do Krajowej Polityki Miejskiej*, a także rozpoczyna się debata nad docelowym dokumentem tj. *Krajową Polityką Miejską*. Założenia koncentrują się m.in. na wykorzystaniu potencjału głównych ośrodków miejskich i ich obszarów funkcjonalnych do kreowania wzrostu i zatrudnienia, wykorzystaniu potencjału miast na obszarach problemowych o znaczeniu krajowym, przeciwdziałaniu degradacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej obszarów zurbanizowanych, poprawie ładu przestrzennego na obszarach miejskich i powstrzymanie żywiołowej suburbanizacji, poprawie jakości zarządzania i współpracy na obszarach miejskich, w tym na obszarach funkcjonalnych miast.

3.7 Współpraca przedsiębiorstw w ramach Specjalnych Stref Ekonomicznych oraz klastrów

3.7.1 Specjalne Strefy Ekonomiczne

Zasady i warunki udzielania pomocy publicznej przedsiębiorcom działającym w strefach

Specjalne Strefy Ekonomiczne (SSE) to wyodrębnione administracyjnie obszary Polski, na których przedsiębiorcy realizujący nowe inwestycje mogą skorzystać ze zwolnienia z podatku dochodowego w odniesieniu do dochodów uzyskiwanych w strefie.

Podstawą do korzystania z pomocy publicznej jest zezwolenie na prowadzenie działalności gospodarczej na terenie danej strefy. Zezwolenia wydają spółki zarządzające strefami w drodze przetargu łącznego lub rokowań. Zasady i sposób przeprowadzania przetargów i rokowań określają – odrębnie dla każdej strefy - Rozporządzenia Ministra Gospodarki i Pracy z 2004 r. w sprawie przetargów i rokowań oraz kryteriów oceny zamierzeń co do przedsięwzięć, które mają być podjęte przez przedsiębiorców na terenie strefy.

Zasady i warunki inwestowania na terenie SSE oraz korzyści płynące z faktu prowadzenia na ich obszarze działalności gospodarczej określa *ustawa z dnia 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych* (Dz. U. z 2007 r. Nr 42, poz. 274, z późn. zm.) i akty wykonawcze do wspomnianej ustawy.

Na terenie SSE przedsiębiorcy mogą korzystać z pomocy publicznej w formie zwolnień podatkowych z tytułu kosztów nowej inwestycji oraz tworzenia nowych miejsc pracy.

Wielkość tej pomocy zależy od maksymalnej intensywności pomocy określonej dla obszaru, na którym realizowana jest inwestycja oraz wielkości kosztów kwalifikujących się do objęcia pomocą. Dla

przedsiębiorców, którzy wybiorą pomoc z tytułu zatrudnienia kosztami kwalifikującymi się do objęcia wsparciem są dwuletnie koszty pracy nowo zatrudnionych pracowników, natomiast dla przedsiębiorców, którzy zdecydują się na pomoc inwestycyjną - koszty nowej inwestycji.

Maksymalna intensywność pomocy w przypadku inwestycji realizowanych na terenie województw: lubelskiego, podkarpackiego, warmińsko-mazurskiego, podlaskiego, opolskiego, świętokrzyskiego, małopolskiego, lubuskiego, łódzkiego i kujawsko-pomorskiego została ustalona na poziomie 50%, dla pozostałych województw – 40%. Wyjątek stanowi województwo mazowieckie, dla którego pułap intensywności pomocy od 1 stycznia 2011 r. wynosi 30%.

Dla małych przedsiębiorców pomoc może być podwyższona o 20 pkt. proc., a dla średnich – o 10 pkt. proc. Nie dotyczy to przedsiębiorców działających w sektorze transportu.

Wielkość pomocy z tytułu kosztów nowej inwestycji oblicza się jako iloczyn maksymalnej intensywności pomocy określonej dla danego obszaru i kosztów inwestycji kwalifikujących się do objęcia pomocą.

Warunkiem uzyskania pomocy jest:

- prowadzenie działalności gospodarczej przez okres nie krótszy niż 5 lat, w przypadku małych i średnich przedsiębiorców – przez 3 lata.
- utrzymanie własności składników majątku, z którymi były związane wydatki inwestycyjne przez okres 5 lat, w przypadku małych i średnich przedsiębiorców – przez 3 lata.

W przypadku przedsiębiorców dużych do kosztów kwalifikowanych inwestycji zalicza się wyłącznie koszty nowych środków trwałych.

Wielkość pomocy z tytułu tworzenia nowych miejsc pracy związanych z daną inwestycją oblicza się jako iloczyn maksymalnej intensywności pomocy i dwuletnich kosztów płacy brutto nowo zatrudnionych pracowników powiększonych o wszystkie obowiązkowe płatności związane z ich zatrudnieniem. Przedsiębiorca duży korzystający z pomocy z tego tytułu musi utrzymać nowo utworzone miejsca pracy przez okres 5 lat, mały i średni przez 3 lata.

Obszar i lokalizacja stref

W Polsce funkcjonuje 14 SSE. Na koniec grudnia 2012 r. łączny ich obszar wyniósł 15 829 ha. Strefy zlokalizowane były na terenach 146 miast i 210 gmin.

W stosunku do roku 2011 łączna powierzchnia stref wzrosła o prawie 784 ha. Granice stref zmieniane były siedmiokrotnie. Zmiany dotyczyły stref: katowickiej, legnickiej, pomorskiej, słupskiej, tarnobrzelskiej, wałbrzyskiej i warmińsko-mazurskiej.

Efekty działania stref

Według danych na koniec 2012 r. zainwestowany w strefach kapitał pochodzi w ponad 74% z sześciu krajów: Polski (18,8%), Niemiec (15,2), USA (11,7%), Holandii (11,7%), Włoch (8,7%) i Japonii (8,3%). W roku poprzednim udział ww. państw w skumulowanej wartości inwestycji był zbliżony i wyniósł blisko 75%.

W strukturze branżowej inwestycji, tak jak w latach poprzednich, dominował sektor motoryzacyjny. Przypadło na niego 25,6% łącznych nakładów inwestycyjnych. Drugie miejsce zajęli producenci wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych (10,1%), a trzecie – producenci wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych (9,7%).

Największa koncentracja branżowa charakteryzowała strefy: legnicką, warmińsko-mazurską i katowicką, w których na branżę wiodącą w 2012 r. przypadło odpowiednio 56,8%, 52,6% i 52,5% inwestycji. W strefie legnickiej i katowickiej dominowała branża motoryzacyjna, zaś w warmińsko-mazurskiej – produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych. Wyraźna koncentracja inwestycji na jednej branży

wystąpiła także w strefach: kamiennogórskiej, krakowskiej, słupskiej i wałbrzyskiej. W pierwszych z dwóch wymienionych stref na usługi związane z działalnością wydawniczą przypadło odpowiednio 43,5% i 37,2% inwestycji. W strefie słupskiej i wałbrzyskiej na działalność wiodącą przypadło 35% wartości zainwestowanego kapitału, i była to odpowiednio branża drzewna i motoryzacyjna.

Tabela 19. Efekty działania stref na dzień 31 grudnia 2012 r.

Lp.	Specjalna Strefa Ekonomiczna	Liczba ważnych zezwoleń	Poniesione nakłady inwestycyjne (narastająco w mln zł)	Miejsca pracy	
				Nowe	Utrzymane
1	Kamiennogórska	50	1 856,1	4 545	245
2	Katowicka	227	19 593,2	38 037	11 897
3	Kostrzyńsko-Słubicka	130	4 719,0	13 443	6 701
4	Krakowska	77	1 786,3	6 398	3 174
5	Legnicka	56	5 483,8	9 311	254
6	Łódzka	163	9 980,2	19 085	6 836
7	Mielecka	168	5 636,5	17 153	3 781
8	Pomorska	91	7 313,7	11 985	3 551
9	Słupska	50	1 176,3	2 800	832
10	Starachowicka	72	1 641,2	3 889	3 215
11	Suwalska	65	1 581,6	5 093	195
12	Tarnobrzaska	144	7 363,0	20 635	9 388
13	Wałbrzyska	186	14 599,3	25 689	6 703
14	Warmińsko - Mazurska	66	3 103,0	8 224	4 392
Razem		1 545	85 833,2	186 287	61 164

Źródło: MG

3.7.2 Klastry w Polsce

Jednym z priorytetów gospodarczych rządu jest zapewnienie rozwoju polskich przedsiębiorstw oraz wzrost konkurencyjności polskiej gospodarki w UE oraz na rynkach globalnych. W dzisiejszych warunkach konkurencyjność gospodarki jest oparta w coraz większym stopniu o badania, rozwój i innowacje (B+R+I). Coraz większego znaczenia nabiera działalność na rzecz promocji rozwoju przedsiębiorstw wdrażających rozwiązania innowacyjne.

Kluczem do osiągnięcia tego celu stają się klastry, które dzięki naturalnie nawiązanej współpracy przedsiębiorstw, instytucji badawczych, instytucji otoczenia biznesu, organizacji pozarządowych oraz władz lokalnych, określane są mianem katalizatora procesów innowacyjnych. Struktury klastrowe w dużej mierze sprzyjają wzrostowi poziomu innowacyjności i poprawie potencjalnej zdolności transferu wiedzy.

Dynamiczny wzrost liczby przedsiębiorstw działających w klastrach przyczynia się do szybszego wzrostu gospodarczego, podniesienia produktywności, zwiększonych zysków, napływu inwestycji bezpośrednich, podwyższania eksportu, kreowania nowych miejsc pracy. Tworzenie klastrów w zaawansowanych technologicznie sektorach sprzyja poprawie innowacyjności przedsiębiorstw. Szczególne znaczenie ma funkcjonowanie w ramach klastrów małych i średnich przedsiębiorstw, które bez wsparcia instytucjonalnego oraz tworzonego w klastrze łańcucha wartości, nie byłyby często w stanie sprostać wyzwaniom nowoczesnego rynku.

Pierwsze klastry w Polsce zaczęły powstawać w latach 2003-2005, obecnie na terenie kraju działa ponad 200 inicjatyw klastrowych (powiązania kooperacyjne, które w bardziej zaawansowanym stadium rozwoju zdecydowały się na sformalizowanie swej działalności – rejestracji odpowiedniej formy prawnej,

staną się klastrami). Obecnie istnieje ok. 50 aktywnych klastrów, z czego kilka z nich osiąga duże sukcesy również zagranicą.

Przykładem klastrów osiągających duże sukcesy z zakresu innowacji mogą być Dolina Lotnicza z Rzeszowa, klaster Life Science z Krakowa, Mazowiecki Klaster ICT czy Śląski Klaster Dizajnu. Polskie klastry działają zarówno w sektorach zaawansowanych technologicznie, tj. sektor teleinformatyczny czy sektory przemysłów kreatywnych, ale także sektorach tradycyjnych. Wśród klastrów działających w sektorach tradycyjnych wymienić należy klaster drzewny, klastry przemysłu meblowego, klaster budowlany, klaster surowcowy, klaster obróbki metalu, klaster zdrowej żywności, klastry jakości życia oraz klastry turystyczne.

Kształtowanie i dalszy rozwój klastrów w Polsce wymaga wdrożenia instrumentów wspierających, zachęcających do tworzenia tego rodzaju skupisk. Do tej pory większość instrumentów wspierających miała charakter dotacji, pochodzących z funduszy strukturalnych UE przyznawanych na poziomie krajowym i regionalnym, a także z środków budżetowych.

Koncepcja rozwoju gospodarczego opartego o klastry wpisuje się w „Strategię Innowacyjności i Efektywności Gospodarki” (SIEG), która została przyjęta przez rząd w dniu 15 stycznia 2013 r. W chwili obecnej w Ministerstwie Gospodarki opracowywany jest „Program Rozwoju Przedsiębiorstw” (PRP), który stanowić będzie element wykonawczy Strategii.

Celem PRP jest wskazanie szczegółowych koncepcji systemu wsparcia przedsiębiorstw, ze szczególnym uwzględnieniem wsparcia ich innowacyjności. Dotyczyć to będzie zarówno produkcji, jak i nowoczesnych usług, ze szczególnym wskazaniem na przemysły o największym potencjale wzrostu. Odnośnie działań wspierających rozwój klastrów w Polsce projekt PRP przewiduje ściśle powiązanie działań z tzw. inteligentną specjalizacją (*smart specialisation*), wprowadzoną do polityki regionalnej UE.

Działania te będą zróżnicowane na poziomie lokalnym i centralnym. Działania na szczeblu lokalnym służyć będą powstawaniu nowych i wspieraniu już istniejących klastrów z regionów i dotyczyć będą rozwijania współpracy istniejących klastrów z dużymi przedsiębiorstwami, instytucjami otoczenia biznesu, jednostkami samorządu terytorialnego oraz ośrodkami naukowymi w celu uzyskania większej spójności działania klastra i rozwoju jego strategii. Na poziomie regionalnym prowadzone będą również działania na rzecz wspierania nowych klastrów powstających w obszarach o szczególnym znaczeniu dla konkurencyjności regionu w UE oraz obszarach koncentracji geograficznej w ramach Specjalnych Stref Ekonomicznych.

Działania na szczeblu centralnym koncentrować się będą na klastrach kluczowych, które zostaną objęte wsparciem dla dużych projektów inwestycyjnych, zmierzających do tworzenia nowych produktów, technologii i wchodzenia najlepszych polskich klastrów w europejskie oraz globalne łańcuchy wartości dodanej, a także wspieraniu współpracy z innymi klastrami w UE.

3.8 Bariery prowadzenia działalności gospodarczej w ocenie przedsiębiorców

Badania ankietowe mogą być cennym źródłem informacji o barierach, z jakimi się spotykają przedsiębiorcy prowadząc działalność gospodarczą, dlatego też Ministerstwo Gospodarki prowadzi cykliczne badania przedsiębiorstw z sektora MSP. Ostatnie badanie ankietowe przeprowadzone przez Ministerstwo Gospodarki¹⁴² pokazuje, że w roku 2012 ocena otoczenia prawnoinstytucjonalnego, w jakim przedsiębiorstwa działają, nie uległa znaczącym zmianom w porównaniu z latami poprzednimi.

¹⁴² *Trendy rozwojowe sektora MSP w ocenie przedsiębiorców w drugiej połowie 2012 roku* (numer 1/2013), Ministerstwo Gospodarki, marzec 2013.

W ocenie ankietowanych przedsiębiorców, najważniejszą barierą w prowadzeniu działalności gospodarczej jest **wysokość podatków i opłat przewidzianych prawem** na co w drugiej połowie 2012 roku wskazało 40% ankietowanych przedsiębiorców. Odsetek ten był wyraźnie wyższy niż w pierwszej połowie 2012 r. Natomiast udział wskazań na **małe obroty** wyniósł 22% i był mniejszy niż w zeszłym badaniu. **Skomplikowanie przepisów prawnych** było barierą dla mniej niż 5% ankietowanych. Problem ten jeszcze kilka lat temu był trzecim najczęściej wskazywanym w prowadzonym badaniu ankietowym – obecnie jednak wyprzedziły go inne bariery.

Konkurencja małych przedsiębiorstw (7% wskazań) oraz **dużych firm** (6%) były barierami, na które wskazało po kilka procent ankietowanych. Choć udział wskazań na te bariery spadał w kilku ostatnich ankietach, pozostaje on wciąż wysoki. Na stabilnym poziomie kilku procent utrzymuje się odsetek wskazań na **biurokrację**.

Z uwagi na obserwowane spowolnienie gospodarcze udział wskazań na **koszty siły roboczej** jak również **odpowiednie kwalifikacje siły roboczej** pozostaje niski i w drugiej połowie 2012 r. wynosił odpowiednio 2% i 1%. Natomiast na **warunki lokalowe** wskazało 3% przedsiębiorców – było to nieznacznie więcej niż w badaniu poprzednim.

Przedsiębiorcy w zależności od wieku wskazują na różne bariery prowadzenia działalności gospodarczej. Dla osób w wieku poniżej 40 lat najważniejszą barierą była **wysokość podatków** na którą wskazało aż 45% ankietowanych. W grupie osób w wieku 40-60 lat na wysokość podatków wskazał co trzeci, na małe obroty zaś co piąty przedsiębiorca. Natomiast w grupie przedsiębiorców w wieku powyżej 60 lat, udział wskazań na wysokie podatki wyniósł tylko 13%. Najważniejszą barierą były zaś małe obroty, na które wskazało 30% badanych.

W grupie mikroprzedsiębiorstw, udział wskazań na **wysokość podatków i opłat przewidzianych prawem** wyniósł w drugiej połowie 2012 r. 40%. Drugą najważniejszą barierą są **małe obroty**, na którą to barierę wskazuje co piąty ankietowany. Natomiast pozostałe bariery są mniej ważne dla najmniejszych firm – wskazuje na nie tylko po kilka procent ankietowanych.

Dla właścicieli firm małych, udział wskazań na **wysokość podatków i opłat przewidzianych prawem** jest zbliżony do udziału wskazań na **małe obroty** i wynosi po około 20%. Bardzo ważną barierą dla tych przedsiębiorców jest również **czas oczekiwania na zapłatę od kontrahenta**, na co wskazało 17% ankietowanych.

Z kolei dla właścicieli firm średnich oprócz **wysokich podatków**, ważnymi barierami są **biurokracja** (15% wskazań), a także **konkurencja małych** (10%) oraz **dużych** (również 10% wskazań) **przedsiębiorstw**. Co dziesiąty ankietowany wskazał na **małe obroty** jako na najważniejszą barierę.

Ocena przez przedsiębiorców przepisów z zakresu **prawa podatkowego** w drugiej połowie 2012 r. była nieco lepsza niż w pierwszym półroczu (było mniej negatywnych opinii). Wciąż jednak **źle** lub **bardzo źle** ocenia te przepisy ponad połowa ankietowanych przedsiębiorców.

Natomiast kolejny raz z rzędu pogorszeniu uległa ocena przepisów z zakresu **prawa pracy**. W efekcie udział negatywnych odpowiedzi był najwyższy w historii badania (wyniósł 37%). Ocen neutralnych była blisko połowa, pozytywnych zaś 15%.

Struktura odpowiedzi na pytania o ocenę przepisów z zakresu **sądownictwa gospodarczego** była zbliżona do odpowiedzi udzielonych w poprzednim badaniu.

Nieco mniej niż w półroczu poprzednim zaobserwowano negatywnych ocen **przepisów i procedur w zakresie kontroli działalności gospodarczej**. Wciąż jednak co trzeci przedsiębiorca ocenił te przepisy negatywnie, pozytywnie zaś tylko co piąty.

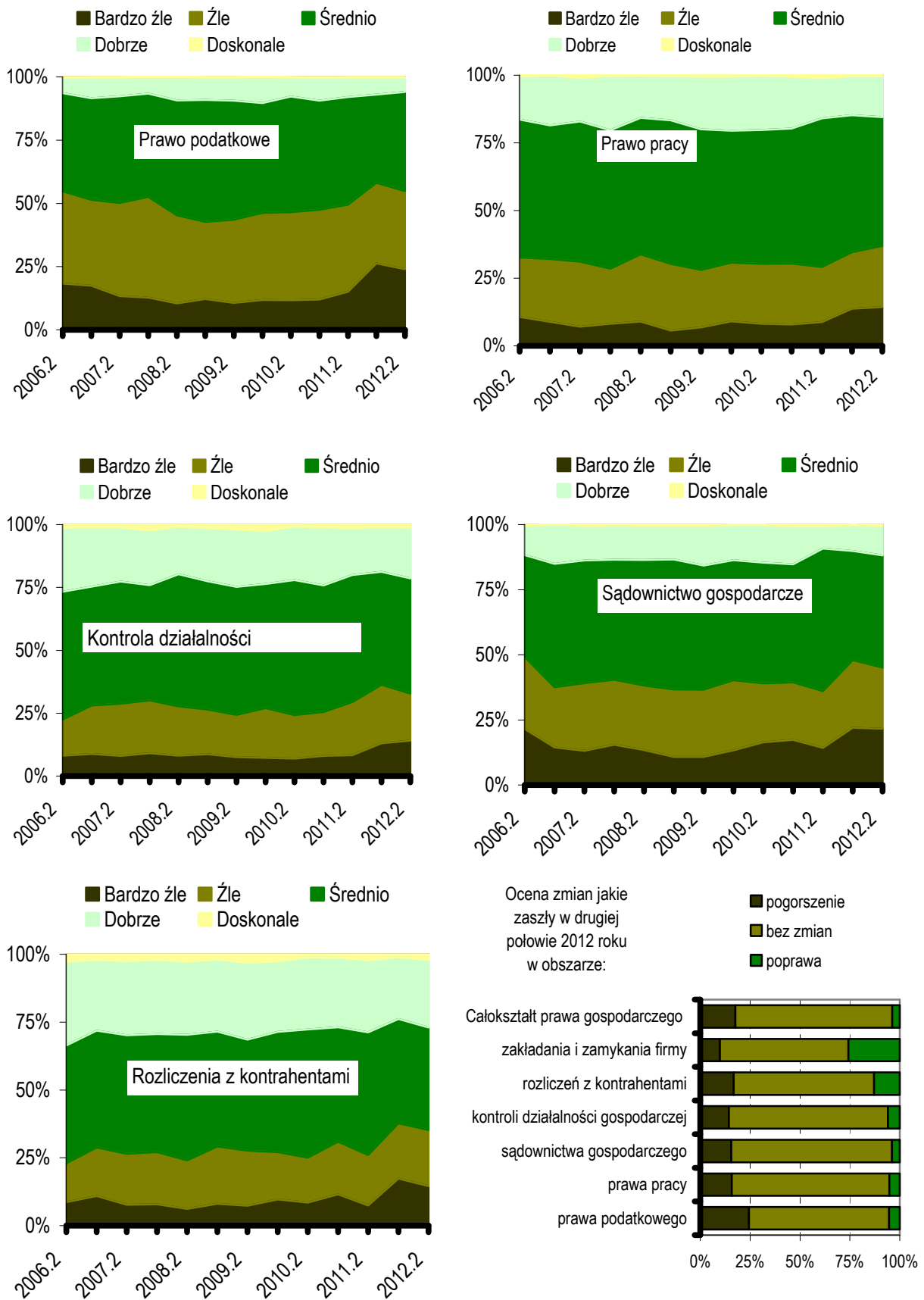
Wyższy niż przeciętnie (choć nieco niższy niż w ankiecie poprzedniej) był udział negatywnych ocen jakości przepisów i procedur w zakresie **rozliczeń z kontrahentami**.

Ocena przez ankietowanych przedsiębiorców jakości zmian przepisów, jakie miały miejsce w drugiej połowie 2012 r. pokazuje, że w większości przypadków nie odczuwają zmian przepisów. Ponadto często postrzegają zmiany jako zmiany na gorsze. Co czwarty przedsiębiorca ocenił, że w drugiej połowie 2012 r. pogorszyła się jakość przepisów z zakresu **prawa podatkowego**. Mniej więcej 15% ankietowanych wskazywało na pogorszenie jakości prawa w innych obszarach: **prawie pracy, sądownictwie gospodarczym** czy też **rozliczeniach z kontrahentami**.

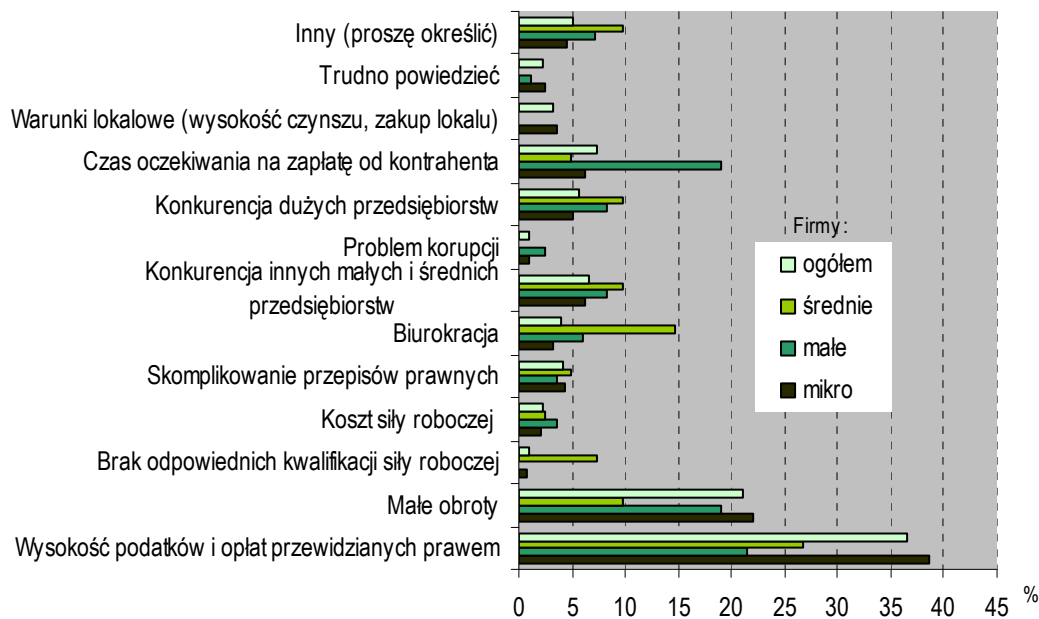
W drugiej połowie 2012 r. co drugi badany przedsiębiorca ocenił dobrze (lub bardzo dobrze) regulacje z zakresu **zakładania i zamykania firm** – udział ten był najwyższy w historii badania. Jednocześnie negatywnych ocen było mniej niż 20%.

W grupie przedsiębiorców w wieku poniżej 40 lat, blisko 60% ankietowanych oceniła przepisy w zakresie zakładania i zamykania firm **dobrze** lub **bardzo dobrze**, ocen negatywnych było 15%. Natomiast wśród przedsiębiorców w wieku ponad 60 lat ocen pozytywnych było 40%, negatywnych zaś 24%.

Wykres 29. Ocena przepisów regulujących działalność gospodarczą

Źródło: Badanie ankietowe sektora MSP, Ministerstwo Gospodarki, marzec 2013.

Wykres 30. Najważniejsze bariery rozwoju przedsiębiorczości w drugiej połowie 2012 r.

Źródło: Badanie ankietowe sektora MSP. Ministerstwo Gospodarki, marzec 2013.

Innym źródłem informacji o barierach na jakie napotykają przedsiębiorcy prowadząc działalność gospodarczą jest kwartalne badanie koniunktury w przedsiębiorstwach prowadzone przez Narodowy Bank Polski. Ostatnie badanie (przeprowadzone w pierwszym kwartale br.) wskazuje, że w okresie tym dla firm najważniejszą barierą w prowadzeniu działalności gospodarczej (podobnie jak w poprzednich dwóch kwartałach) pozostawał niski popyt. Przedsiębiorcy wskazywali również na wzrost cen surowców i materiałów oraz wahania kursów walutowych. Co czwarty ankietowany przedsiębiorca stwierdził natomiast, iż nie napotyka problemów w działalności gospodarczej.

Tabela 20. Bariery rozwoju w przedsiębiorstwach według badania NBP

częstotliwość pojawiania się problemów zgłoszonych w kwartale:	brak problemów	niski popyt	zatory płatnicze, problemy z płynnością	przepisy, podatki	kursy walutowe, w tym wahania	duża, rosnąca konkurencja	recesja, bezrobocie, problemy branż	wzrost cen surowców i materiałów
wartości min. i maks. w historii badań SM	6,2/34,7	4,3 \ 30,0	4,9 \ 20,2	4,2 \ 19,4	8,3 \ 26,8	5,4 \ 21,2	0,9 \ 21,6	2,7 \ 17,5
I kw. 2011 r.	25,5	12,7	8,4	6,8	10,4	6,0	2,4	15,0
II kw. 2011 r.	23,3	11,3	8,3	5,6	8,3	6,0	1,5	13,9
III kw. 2011 r.	29,0	14,2	6,8	6,3	9,8	6,8	3,2	11,2
IV kw. 2011 r.	22,3	14,6	7,8	6,6	13,3	5,7	4,4	12,5
I kw. 2012 r.	26,8	12,9	8,8	6,8	11,8	6,7	4,4	12,4
II kw. 2012	24,5	14,1	8,4	5,4	11,4	7,0	5,3	11,1
III kw. 2012	23,2	16,8	9,2	5,7	9,3	6,5	6,2	10,1
IV kw. 2012	22,3	17,5	10,5	8,4	8,4	7,4	8,2	8,1
I kw. 2013 r.	23,5	15,7	9,4	8,9	7,7	7,7	6,9	6,4

Źródło: Informacja o kondycji sektora przedsiębiorstw ze szczególnym uwzględnieniem stanu koniunktury w I kw. 2013 i prognoz koniunktury na II kw. 2013, NBP, kwiecień 2013.

4. MIĘDZYNARODOWE RANKINGI KONKURENCYJNOŚCI – POZYCJA POLSKI

W świetle międzynarodowych porównań i rankingów polska gospodarka nie zalicza się, zwłaszcza na tle innych państw unijnych, do gospodarek szczególnie konkurencyjnych. Ostatnie oceny świadczą jednak o postępie i słusznym obranym kierunku zmian, zwłaszcza tych o charakterze deregulacyjnym.

Oceny zawarte w rankingach mogą być pomocne w przypadku podejmowania decyzji inwestycyjnych, jednakże należy mieć na uwadze, że mają one ograniczenia metodologiczne i dlatego powinny być odczytywane jedynie w określonych kontekstach.

Poniżej przedstawiono oceny pozycji konkurencyjnej polskiej gospodarki, na tle innych państw, w świetle wybranych publikacji na ten temat.

- **Raport Banku Światowego i IFC¹⁴³ „Doing business 2013”**

Raport Banku Światowego jest jednym z najbardziej znanych i najczęściej cytowanych opracowań dotyczących konkurencyjności. Eksperti BŚ oceniają jedynie aspekty mikroekonomiczne prowadzenia działalności gospodarczej. Są one związane zasadniczo z regulacjami w 10 obszarach, uznanych za kluczowe w prowadzeniu biznesu, takich jak np. płacenie podatków, egzekwowanie zobowiązań umownych, zakładanie firmy, czy pozyskiwanie kredytu.

Zgodnie z wynikami najnowszej edycji raportu – Doing business 2013 – Polska poprawiła swoją pozycję aż o 19 „oczek”, zajmując **55.** miejsce (w gronie 185 państw) w ogólnym rankingu łatwości prowadzenia działalności gospodarczej (*ease of doing business*).

Podobnie jak w poprzedniej edycji rankingu, najwyższą pozycję zanotowaliśmy w kategorii łatwości uzyskiwania kredytu (4. – bez zmian w stosunku do 2012 r.), prawa upadłościowego (37. miejsce – spektakularna poprawa o 54 pozycje¹⁴⁴, m.in. na skutek b. dużego wzrostu wskaźnika odzyskiwania należności), ochrony inwestorów (49. – spadek o 3 pozycje) oraz procedur związanych z handlem międzynarodowym (50. – spadek o 1 pozycję).

Podobnie jak w poprzednich latach najniżej oceniono Polskę pod względem formalności związanych z uzyskiwaniem pozwoleń budowlanych. Zdaniem autorów raportu są one bardzo czasochłonne (301 dni wobec średnio 143 dni w krajach OECD) i sformalizowane (doliczono się 29 formalności). W efekcie zajmujemy pod tym względem bardzo odległe, 161. miejsce (spadek o 4 pozycje w porównaniu z 2012 r.). Analizując grono państw UE, najłatwiej pozwolenie budowlane można uzyskać w Danii (8. miejsce), a wśród UE-12 najwyższą pozycję zajęła Estonia (36. pozycja).

W kategorii „rozpoczynanie działalności gospodarczej” zanotowaliśmy poprawę o 5 „oczek”. Pomimo tego Polska jest nadal bardzo nisko w rankingu (124.), a na ocenie najbardziej ciąży liczba dni potrzebna, zdaniem autorów rankingu, do uruchomienia działalności (32 wobec średnio 12 w krajach OECD) oraz koszt (14,4% PKB per capita wobec średnio 4,5% w krajach OECD). Najwyżej ocenionymi krajami z grupy UE-12 są: Słowenia (30.), Cypr (37.) i Estonia (47.).

Dużą poprawę (z 87. na 62. pozycję) odnotował nasz kraj w egzekwowaniu zobowiązań umownych. Awans w tej kategorii zawdzięczamy skróceniu z 830 do 685 dni czasu dochodzenia należności z umów (średnio 510 dni w krajach OECD). Najlepiej ocenione pod tym względem kraje UE-12 to Litwa i Węgry (odpowiednio 14. i 16. miejsce), a spośród wszystkich krajów UE – Luksemburg (1.) oraz Niemcy (5.).

¹⁴³ International Finance Corporation (Międzynarodowa Korporacja Finansowa).

¹⁴⁴ W 2012 r. w tej kategorii Polska zanotowała duży spadek - o 13 pozycji.

Pod względem oceny łatwości płacenia podatków Polska przesunęła się wzwyż o 10 pozycji – ze 124. na 114. Pomimo słabej oceny tej sfery gospodarki, Polska plasuje się wyżej niż takie kraje UE jak Węgry (118.), Czechy (120.), Włochy (131.) oraz Rumunia (136.). Zgodnie z szacunkami autorów raportu przedsiębiorca, który chciałby spełnić wymagania polskich przepisów podatkowych, musiałby dokonać w ciągu roku 18 płatności (jeszcze rok wcześniej było to 29 płatności) i poświęcić na to 286 godzin (spadek o 10 godz.). Najwyższą pozycję w grupie nowych państw członkowskich zajęły Malta (27.) i Cypr (37.).

Autorzy raportu dostrzegli pozytywne zmiany w zakresie rejestracji prawa własności nieruchomości w Polsce, dzięki czemu awansowaliśmy w tej kategorii aż o 25 pozycji: z 87. na 62. Przede wszystkim udało się radykalnie zmniejszyć czasochłonność procesu: ze 152 do 54 dni. Na Litwie, która zajęła w tej kategorii najwyższą (5.) pozycję spośród państw UE, wypełnienie wszystkich procedur z tym związanych trwa 3 dni.

W zakresie dostępu do energii elektrycznej¹⁴⁵ Polska zajęła dopiero 137 miejsce. Na niskiej pozycji zaważył koszt (208,3% PKB per capita), ponaddwukrotnie wyższy niż średnio w krajach OECD oraz czasochłonność uzyskania dostępu (186 dni).

Tabela 21. Ranking swobody prowadzenia działalności gospodarczej

	W. Brytania	Niemcy	Francja	Hiszpania	Litwa	Czechy	Włochy	Słowacja	Polska
Ranking 2012	6	18	32	42	26	67	75	46	74
Ranking 2013	7	20	34	44	27	65	73	46	55

Źródło: Opracowanie DSA MG na podstawie Doing Business 2013

- Raport Atrakcyjność Inwestycyjna Europy Ernst & Young 2013 (European Attractiveness Survey)**

Tegoroczna edycja Raportu Atrakcyjność Inwestycyjna Europy została przygotowana przez firmę Ernst & Young już po raz jedenasty. Raport zawiera wyniki badania dotyczącego m.in. postrzeganej atrakcyjności Europy i jej konkurentów, określonej przez panel 808 zagranicznych inwestorów. Polska w tegorocznej edycji raportu zajęła 7. miejsce w Europie pod względem liczby projektów inwestycyjnych (148 projektów w 2012 wobec 121 w 2011 r.; wzrost 22,3% r/r) i 3. miejsce pod względem liczby nowo utworzonych miejsc pracy (13,1 tys. miejsc pracy w 2012 wobec 7,8 tys. w 2011 r.; wzrost o 67,3% r/r). Autorzy raportu podkreślają jednocześnie, że Polska była liderem pod względem poprawy wyników w okresie 2011-2012. Duże znaczenie miały w Polsce w ubiegłym roku inwestycje z USA (centra SSC i B+R) oraz z Niemiec (motoryzacja, logistyka i dystrybucja). W raporcie podkreślono wagę dobrze wykwalifikowanej kadry w ocenie atrakcyjności inwestycyjnej naszego kraju.

Tabela 22. Ranking krajów pod względem liczby stworzonych dzięki BIZ miejsc pracy

	W. Brytania	Niemcy	Francja	Hiszpania	Litwa	Czechy	Włochy	Słowacja	Polska
Ranking 2013*	1	4	5	8	-	12	-	11	3

Źródło: Opracowanie DSA MG na podstawie Ernst & Young European Attractiveness Survey 2013

*brak możliwości porównania rankingu z rokiem 2012 r.

- Ranking globalnej konkurencyjności Światowego Forum Ekonomicznego 2012- 2013**

Ranking globalnej konkurencyjności jest kluczowym elementem corocznego raportu Światowego Forum Ekonomicznego pt. *The Global Competitiveness Report*. Powstaje on na podstawie oceny tzw. indeksu

¹⁴⁵ Nowy wskaźnik w rankingu, definiowany jako czas i koszt uzyskania stałego przyłącza elektrycznego dla nowo wybudowanego magazynu.

globalnej konkurencyjności (*The Global Competitiveness Index* – GCI), który mierzy ogólną konkurencyjność gospodarki. Indeks został wyliczony na podstawie ponad 100 wskaźników częściowych ujętych w 12 kategorii (filarów konkurencyjności) i przypisanych do trzech głównych obszarów (podstawowe wymogi; bodźce wymuszające efektywność; innowacje oraz stopień rozwoju biznesu). Część wskaźników częściowych, w oparciu o które dokonano oceny, ustalono na podstawie wyników badania ankietowego przeprowadzonego wśród przedsiębiorców/menedżerów w okresie pomiędzy styczniem a czerwcem 2012 r.¹⁴⁶ Częściowo oparto się na danych ze statystyki publicznej, przede wszystkim za lata 2010-2011.

W ostatnim rankingu WEF Polska utrzymała **41.** pozycję w gronie 144 państw. Jednocześnie wyprzedzamy w rankingu 13 krajów UE: Włochy, Litwę, Malte, Portugalię, Łotwę, Słowenię, Cypr, Węgry, Bułgarię, Słowację, Rumunię, Chorwację oraz Grecję.

Spośród 12 kategorii najniżej w Polsce oceniono infrastrukturę (73. miejsce, poprawa o 1. pozycję), otoczenie makroekonomiczne (72. miejsce, poprawa o 2 pozycje), innowacje (63. miejsce, spadek o 5 pozycji), stopień rozwoju biznesu (*business sophistication* – 60. miejsce, bez zmian) oraz efektywność rynku pracy (57., poprawa o 1 pozycję). Najlepsze oceny uzyskały: wielkość rynku (19. – poprawa o 1 pozycję), szkolnictwo wyższe i szkolenia (36. – spadek o 5 miejsc) oraz rozwój rynków finansowych (37. – spadek o 3 miejsca).

Tabela 23. Ranking wg indeksu globalnej konkurencyjności (GCI)

	W. Brytania	Niemcy	Francja	Hiszpania	Litwa	Czechy	Włochy	Słowacja	Polska
Ranking 2011-2012	10	6	18	36	44	38	43	69	41
Ranking 2012-2013	8	6	21	36	45	39	42	71	41

Źródło: Opracowanie DSA MG na podstawie *The Global Competitiveness Report 2011-2012; 2012-2013*

• Indeks wolności gospodarczej 2013 – Heritage Foundation i Wall Street Journal

Autorzy corocznego rankingu pn. Index of Economic Freedom oceniają m.in. swobodę prowadzenia działalności gospodarczej, politykę handlową, obciążenia podatkowe, politykę budżetową, politykę rynku pracy czy poziom korupcji. W aktualnej edycji rankingu wolności gospodarczej, w którym ocenie poddano 177 krajów, Polska zajęła **57.** miejsce, notując tym samym awans o 7 pozycji w porównaniu z ubiegłym rokiem i wyprzedzając 8 państw członkowskich UE: Rumunię, Bułgarię, Francję, Portugalię, Słowenię, Chorwację, Włochy i Grecję. W porównaniu do zeszłorocznego rankingu zanotowaliśmy poprawę w 6 obszarach (poziom percepcji korupcji, wydatki budżetowe, polityka fiskalna, rynek pracy, wolność biznesowa i wolność finansowa), w dwóch (polityka monetarna, wolność handlu) zanotowaliśmy pogorszenie, natomiast ocena pozostałych 2 kryteriów (ochrona praw własności, oraz wolność inwestycyjna) pozostała bez zmian.

Tabela 24. Ranking wolności gospodarczej

	W. Brytania	Niemcy	Francja	Hiszpania	Litwa	Czechy	Włochy	Słowacja	Polska
Ranking 2012	14	26	67	36	23	30	92	51	64
Ranking 2013	14	19	62	46	22	29	83	42	57

Źródło: Opracowanie DSA MG na podstawie *Index of Economic Freedom 2012, 2013*

¹⁴⁶ W Polsce w badaniu wzięło udział 206 przedstawicieli top managementu.

- **Światowy Rocznik Konkurencyjności 2013 - International Institute for Management Development (IMD)**

Najnowszy raport IMD „World Competitiveness Yearbook” ocenia konkurencyjność 60 państw, w oparciu o ponad 300 kryteriów szczegółowych. Czynniki brane pod uwagę w tej ocenie są m.in. wyniki gospodarcze (wzrost gospodarczy, wyniki w HZ, zatrudnienie, poziom cen itp.), finanse publiczne, polityka fiskalna, jakość ustawodawstwa biznesowego, efektywność przedsiębiorstw (m.in. produktywność, finanse przedsiębiorstw, zarządzanie, innowacyjność), infrastruktura (m.in. infrastruktura techniczna, technologiczna, naukowa, zdrowotna, edukacyjna). W aktualnym zestawieniu najbardziej konkurencyjnych gospodarek Polska awansowała o 1 pozycję, zajmując **33.** miejsce. W gronie państw UE¹⁴⁷ Polska wyprzedziła 13 krajów.

Tabela 25. Ranking IMD

	W. Brytania	Niemcy	Francja	Hiszpania	Litwa	Czechy	Włochy	Słowacja	Polska
Ranking 2012	18	9	29	39	36	33	40	47	34
Ranking 2013	18	9	28	45	31	35	44	47	33

Źródło: Opracowanie DSA MG na podstawie *The World Competitiveness Scoreboard 2013*

¹⁴⁷ Spośród krajów UE-28 w rankingu nie uwzględniono Malty i Cypru.

ANEKS

Tabela 26. Podmioty gospodarki narodowej według przewidywanej liczby pracujących oraz wybranych sekcji PKD.

Wyszczególnienie a – 31.12.2012 b – dynamika (2011=100)		razem	0-9	10-49	50-249	250-999	1000 i więcej
ogółem	a	3 975 334	3 794 489	146 489	29 787	3 779	790
	b	102,7	103,3	91,1	101,5	96,4	97,1
górnictwo i wydobywanie	a	4 152	3 595	388	122	33	14
	b	108,8	110,8	95,8	101,7	110,0	100,0
przetwórstwo przemysłowe	a	361 497	325 722	27 377	6 875	1 304	219
	b	102,1	103,6	89,8	92,1	96,1	97,8
wytwarzanie, zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	a	6 378	5 725	348	225	53	27
	b	121,6	124,5	101,8	100,4	94,6	96,4
budownictwo	a	471 474	453 803	15 468	2 021	158	24
	b	102,2	102,8	89,6	93,7	90,3	104,3
handel, naprawa pojazdów samochodowych	a	1 065 781	1 034 278	27 898	3 208	336	61
	b	100,5	101,0	87,2	92,8	96,6	98,4
transport i gospodarka magazynowa	a	253 086	247 501	4 622	757	168	38
	b	100,1	100,4	88,2	93,3	96,0	92,7
zakwaterowanie i gastronomia	a	124 765	119 378	5 048	296	37	6
	b	102,0	102,9	85,1	90,2	108,8	100,0
informacja i komunikacja	a	108 392	105 351	2 588	376	58	19
	b	107,6	107,9	99,1	101,9	98,3	105,6
działalność finansowa i ubezpieczeniowa	a	128 643	126 664	1 429	443	72	35
	b	100,9	101,0	94,3	101,6	100,0	97,2
obsługa rynku nieruchomości	a	210 584	207 004	2 873	638	65	4
	b	103,9	104,1	95,3	96,2	101,6	133,3
działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	a	352 023	345 516	5 661	706	121	19
	b	104,5	104,8	93,0	93,9	97,6	105,6
administrowanie i działalność wspierająca	a	102 011	97 941	3 082	741	197	50
	b	106,2	106,8	91,0	95,1	102,1	92,6
administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	a	27 047	20 519	3 462	2 618	377	71
	b	99,9	100,3	99,4	99,0	90,8	94,7
edukacja	a	139 334	105 137	27 578	6 472	91	56
	b	118,2	126,0	94,0	130,6	108,3	98,2
opieka zdrowotna i pomoc społeczna	a	203 106	194 544	6 320	1 663	472	107
	b	105,1	105,6	92,4	109,9	94,6	94,7
działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	a	68 864	65 257	2 976	598	28	5
	b	102,5	102,9	95,5	97,1	96,6	100,0
pozostała działalność usługowa	a	243 598	238 253	4 421	777	122	25
	b	103,3	103,5	96,2	98,4	99,2	100,0

Źródło: Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON w 2012 r., GUS, Warszawa 2013.

Tabela 27. Dane finansowe przedsiębiorstw wg sektora własności

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
<i>przychody z całokształtu działalności (mld zł)</i>							
sektory razem	1 810,3	2 067,7	2 300,9	2 322,6	2 451,6	2 791,3	2898,8
sektor publiczny	272,0	284,6	309,2	296,2	294,4	311,6	310,5
sektor prywatny	1 538,2	1 783,0	1 991,7	2 026,4	2 157,2	2 479,6	2588,3
<i>koszty całokształtu działalności (mld zł)</i>							
sektory razem	1 709,1	1 940,1	2 201,8	2 206,5	2 319,6	2 650,3	2770,1
sektor publiczny	258,2	269,1	298,3	282,5	272,0	283,6	290,6
sektor prywatny	1 450,9	1 671,0	1 903,5	1 924,1	2 047,7	2 366,8	2479,4
<i>wynik finansowy brutto (mld zł)</i>							
sektory razem	101,2	127,7	99,1	116,1	131,8	141,0	128,9
sektor publiczny	13,8	15,6	10,8	13,7	22,4	28,1	19,9
sektor prywatny	87,4	112,1	88,3	102,4	109,4	112,9	109,0
<i>wynik finansowy netto (mld zł)</i>							
sektory razem	82,1	105,7	78,5	95,8	109,9	116,6	107,4
sektor publiczny	9,9	12,4	7,9	10,4	18,7	23,4	16,2
sektor prywatny	72,2	93,3	70,6	85,4	91,2	93,2	91,2
<i>stopa zysku brutto (%)</i>							
sektory razem	5,6	6,2	4,3	5,0	5,4	5,1	4,4
sektor publiczny	5,1	5,5	3,5	4,6	7,6	9,0	6,4
sektor prywatny	5,7	6,3	4,4	5,1	5,1	4,6	4,2
<i>stopa zysku netto (%)</i>							
sektory razem	4,5	5,1	3,4	4,1	4,5	4,2	3,7
sektor publiczny	3,6	4,3	2,6	3,5	6,4	7,5	5,2
sektor prywatny	4,7	5,2	3,5	4,2	4,2	3,8	3,5
<i>stopa rentowności aktywów (%)</i>							
sektory razem	5,8	6,3	4,2	5,0	5,3	5,1	4,5
sektor publiczny	2,9	3,1	1,9	2,3	3,9	4,7	3,1
sektor prywatny	6,7	7,4	4,9	5,8	5,7	5,2	4,9
<i>udział jednostek rentownych (%)</i>							
sektory razem	78,6	81,8	77,7	77,0	77,8	77,4	76,1
sektor publiczny	71,3	73,1	69,8	70,4	70,3	68,7	69,7
sektor prywatny	79,1	82,4	78,1	77,3	78,2	77,9	76,4

Źródło: MG na bazie GUS F-01.

Tabela 28. Przychody i wynik finansowy netto na 1 przedsiębiorstwo i na 1 pracującego

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
<i>przychody z całokształtu działalności na 1 przedsiębiorstwo (tys. zł)</i>							
pow. 9 pracujących	40 652,0	45 852,6	48 449,1	45 915,1	50 197,2	55 517,7	56 343,3
10-49	10 261,8	11 516,4	12 364,3	11 269,5	12 531,7	14 016,9	14 148,3
50-249	39 011,9	43 161,8	44 544,5	42 502,4	44 237,1	50 260,1	50 578,1
pow. 249	341 799,3	364 502,2	404 018,1	428 423,4	456 992,1	516 682,4	535 510,4
<i>wynik finansowy netto na 1 przedsiębiorstwo (tys. zł)</i>							
pow. 9 pracujących	1 843,9	2 345,0	1 654,1	1 894,0	2 251,1	2 319,7	2 087,6
10-49	428,5	618,7	513,4	470,9	588,2	254,0	632,0
50-249	1 685,7	2 026,2	1 395,9	1 493,6	1 518,7	1 564,8	1 499,0
pow. 249	16 239,0	19 157,5	13 516,1	18 941,7	22 452,2	27 586,8	20 458,2
<i>przychody z całokształtu działalności na 1 pracującego (tys. zł)</i>							
pow. 9 pracujących	392,1	425,6	461,6	474,5	498,6	565,2	589,7
10-49	414,9	448,8	498,2	476,9	519,6	589,6	608,8
50-249	372,6	408,0	433,6	430,7	433,9	493,9	509,3
pow. 249	396,5	428,7	467,1	499,6	529,3	597,5	628,5
<i>wynik finansowy netto na 1 pracującego (tys. zł)</i>							
pow. 9 pracujących	17,8	21,8	15,8	19,6	22,4	23,6	21,9
10-49	17,3	24,1	20,7	19,9	24,4	10,7	27,2
50-249	16,1	19,2	13,6	15,1	14,9	15,4	15,1
pow. 249	18,8	22,5	15,6	22,1	26,0	31,9	24,0

Źródło: MG na bazie GUS F-01.

Tabela 29. Dane finansowe przedsiębiorstw wg liczby pracujących

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
<i>przychody z całokształtu działalności (mld zł)</i>							
pow. 9 pracujących	1810,3	2 067,7	2 300,9	2 322,6	2 451,6	2 791,3	2 898,8
10–49	290,7	325,7	366,9	360,3	388,6	457,3	474,5
50–249	517,8	589,0	652,5	662,0	652,3	731,2	747,6
pow. 249	1001,8	1 152,9	1281,5	1 300,3	1 410,7	1 602,7	1 676,7
<i>koszty całokształtu działalności (mld zł)</i>							
pow. 9 pracujących	1709,1	1 940,1	2 201,8	2 206,5	2 319,6	2 650,3	2 770,1
10–49	276,2	305,7	348,3	342,3	366,9	446,0	449,6
50–249	490,6	556,4	626,9	633,6	624,9	703,6	721,0
pow. 249	942,3	1 078,4	1 226,7	1 230,6	1 327,8	1 500,8	1 599,4
<i>wynik finansowy brutto (mld zł)</i>							
pow. 9 pracujących	101,2	127,7	99,2	116,1	131,8	141,0	128,9
10–49	14,5	20,5	18,6	18,0	21,7	11,4	24,9
50–249	27,2	32,6	25,6	28,5	27,1	27,6	26,6
pow. 249	59,5	74,6	54,9	69,6	83,0	102,0	77,3
<i>wynik finansowy netto (mld zł)</i>							
pow. 9 pracujących	82,1	105,7	78,6	95,8	109,9	116,6	107,4
10–49	12,1	17,5	15,2	15,1	18,2	8,3	21,2
50–249	22,3	27,6	20,4	23,3	22,4	22,8	22,2
pow. 249	47,6	60,6	42,9	57,5	69,3	85,6	64,1
<i>stopa zysku brutto (%)</i>							
pow. 9 pracujących	5,59	6,18	4,31	5,00	5,37	5,05	4,45
10–49	5,00	6,29	5,07	5,00	5,58	2,49	5,25
50–249	5,25	5,54	3,93	4,30	4,16	3,77	3,56
pow. 249	5,94	6,47	4,29	5,35	5,88	6,37	4,61
<i>stopa zysku netto (%)</i>							
pow. 9 pracujących	4,54	5,11	3,41	4,13	4,48	4,18	3,71
10–49	4,18	5,37	4,15	4,18	4,69	1,81	4,47
50–249	4,32	4,69	3,13	3,51	3,43	3,11	2,96
pow. 249	4,75	5,26	3,35	4,42	4,91	5,34	3,82
<i>stopa rentowności aktywów (%)</i>							
pow. 9 pracujących	5,79	6,35	4,23	5,00	5,30	5,11	4,53
10–49	5,81	6,97	5,65	5,43	5,93	2,40	5,82
50–249	6,05	6,23	4,41	4,70	4,56	4,24	3,93
pow. 249	5,68	6,24	3,81	5,03	5,42	6,12	4,44
<i>udział jednostek rentownych (%)</i>							
pow. 9 pracujących	78,6	81,8	77,7	77,0	77,8	77,4	76,1
10–49	77,9	81,3	78,2	76,7	77,3	77,1	75,7
50–249	79,4	82,6	76,9	76,8	77,8	77,8	76,2
pow. 249	81,7	82,9	76,3	80,6	81,7	79,6	79,9

Źródło: MG na bazie GUS F-01.

Tabela 30. Zadłużenie przedsiębiorstw

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
<i>zobowiązania krótkoterminowe (mld zł)</i>							
pow. 9 pracujących	408,8	462,4	533,2	522,4	571,0	644,1	639,2
10–49	68,6	77,1	87,4	82,6	97,0	118,0	110,5
50–249	118,0	129,7	140,5	148,3	151,3	172,1	172,6
pow. 249	222,2	255,6	305,3	291,5	322,7	354,0	356,1
<i>zobowiązania długoterminowe (mld zł)</i>							
pow. 9 pracujących	167,2	186,0	237,5	248,4	263,1	317,0	325,5
10–49	26,2	33,4	44,5	43,0	47,8	58,9	59,8
50–249	41,7	52,8	59,6	63,7	70,6	75,1	83,0
pow. 249	99,2	99,8	133,5	141,8	144,8	182,9	182,7
<i>zobowiązania długoterminowe na 1 przedsiębiorstwo (tys. zł)</i>							
pow. 9 pracujących	3 753,9	4 126,1	5 001,8	4 910,7	5 387,2	6 304,4	6 326,1
10–49	925,3	1 182,0	1 499,0	1 344,9	1 540,6	1 806,0	1 781,7
50–249	3 142,8	3 870,1	4 067,8	4 086,7	4 785,3	5 164,2	5 615,6
pow. 249	33 859,4	31 557,0	42 079,9	46 705,4	46 899,3	58 967,0	58 354,6
<i>zobowiązania długoterminowe na 1 pracującego (tys. zł)</i>							
pow. 9 pracujących	36,2	38,3	47,7	50,7	53,5	64,2	66,2
10–49	37,4	46,1	60,4	56,9	63,9	76,0	76,7
50–249	30,0	36,6	39,6	41,4	46,9	50,7	56,5
pow. 249	39,3	37,1	48,6	54,5	54,3	68,2	68,5

Źródło: MG na bazie GUS F-01.

Tabela 31. Współczynniki charakteryzujące zadłużenie podmiotów

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
<i>współczynnik długu (zobowiązania/aktywa)</i>							
pow. 9 pracujących	0,41	0,39	0,41	0,40	0,40	0,42	0,41
10–49	0,45	0,44	0,49	0,45	0,47	0,51	0,47
50–249	0,43	0,41	0,43	0,43	0,45	0,46	0,45
pow. 249	0,38	0,37	0,39	0,38	0,37	0,38	0,37
<i>zobowiązania/kapitał własny</i>							
pow. 9 pracujących	0,78	0,72	0,81	0,77	0,78	0,85	0,80
10–49	0,89	0,85	1,03	0,89	0,99	1,20	0,98
50–249	0,82	0,76	0,83	0,83	0,93	0,97	0,95
pow. 249	0,73	0,67	0,75	0,72	0,68	0,73	0,71
<i>zobowiązania długoterminowe /kapitał własny</i>							
pow. 9 pracujących	0,23	0,21	0,25	0,25	0,25	0,28	0,27
10–49	0,25	0,26	0,35	0,31	0,33	0,40	0,34
50–249	0,22	0,22	0,25	0,25	0,30	0,30	0,31
pow. 249	0,23	0,19	0,23	0,24	0,21	0,25	0,24
<i>zobowiązania długoterminowe/przychody ze sprzedaży produktów i usług podstawowych</i>							
pow. 9 pracujących	0,16	0,16	0,18	0,19	0,19	0,20	0,20
10–49	0,26	0,29	0,33	0,33	0,33	0,35	0,34
50–249	0,16	0,18	0,19	0,19	0,21	0,20	0,21
pow. 249	0,15	0,13	0,16	0,17	0,16	0,18	0,18

Źródło: MG na bazie GUS F-01.

Tabela 32. Wskaźniki płynności finansowej

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
<i>wskaźnik płynności</i>							
pow. 9 pracujących	1,41	1,44	1,40	1,47	1,49	1,48	1,48
10–49	1,45	1,52	1,48	1,56	1,59	1,49	1,66
50–249	1,40	1,46	1,49	1,52	1,53	1,48	1,52
pow. 249	1,41	1,41	1,34	1,42	1,45	1,47	1,40
<i>wskaźnik podwyższonej płynności finansowej</i>							
pow. 9 pracujących	1,01	1,01	0,98	1,05	1,08	1,05	1,03
10–49	1,02	1,05	1,02	1,10	1,16	1,09	1,20
50–249	1,00	1,02	1,03	1,06	1,07	1,03	1,05
pow. 249	1,02	0,99	0,94	1,03	1,06	1,05	0,97
<i>wskaźnik wysokiej płynności finansowej</i>							
pow. 9 pracujących	0,35	0,34	0,35	0,40	0,42	0,40	0,38
10–49	0,31	0,32	0,35	0,40	0,46	0,42	0,49
50–249	0,31	0,33	0,34	0,36	0,36	0,33	0,35
pow. 249	0,38	0,36	0,35	0,41	0,43	0,42	0,36

Źródło: MG na bazie GUS F-01.

Tabela 33. Wskaźniki działalności eksportowej

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
<i>udział sprzedaży eksportowej w przychodach netto (%)</i>							
pow. 9 pracujących	17,0	18,0	17,0	16,0	18,0	18,0	19,0
10–49	8,0	7,0	7,0	7,0	8,0	8,0	8,0
50–249	13,0	12,0	12,0	12,0	13,0	13,0	15,0
pow. 249	23,0	23,0	22,0	21,0	22,0	24,0	24,0
<i>dynamika przychodów z całokształtu działalności (%)</i>							
pow. 9 pracujących	113,1	114,4	111,3	100,9	105,6	113,8	103,8
10–49	109,3	112,0	112,6	98,2	107,8	117,7	103,7
50–249	111,5	113,7	110,8	101,5	98,5	112,1	102,2
pow. 249	115,1	115,1	111,2	101,5	108,5	113,6	104,6
<i>dynamika sprzedaży eksportowej (%)</i>							
pow. 9 pracujących	119,7	114,0	101,9	101,6	111,6	118,6	107,2
10–49	115,7	105,9	108,4	96,6	109,1	126,8	103,3
50–249	114,4	115,0	104,2	106,8	105,8	115,1	116,9
pow. 249	121,2	114,3	101,0	100,7	113,2	119,0	107,3

Źródło: MG na bazie GUS F-01.

Tabela 34. Aktywność inwestycyjna przedsiębiorstw zatrudniających powyżej 9 pracowników

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
<i>wartość nakładów inwestycyjnych (razem z używanymi środkami trwałymi) (mld zł)</i>							
pow. 9 pracujących	99,3	126,3	133,1	118,7	113,9	127,5	124,7
10–49	12,2	14,3	17,3	15,2	15,3	17,1	15,3
50–249	25,1	31,1	29,6	26,0	25,3	28,7	27,1
pow. 249	62,0	80,9	86,1	77,6	73,3	81,7	82,3
<i>wartość nakładów inwestycyjnych na 1 przedsiębiorstwo (tys. zł)</i>							
pow. 9 pracujących	2 230,5	2 802,0	2 801,8	2 347,4	2 332,7	2 535,1	2 424,0
10–49	430,2	504,2	583,7	476,1	494,1	522,8	455,3
50–249	1 890,1	2 281,6	2 021,5	1 667,0	1 717,8	1 970,4	1 835,5
pow. 249	21 171,7	25 594,9	27 152,6	25 552,6	23 736,9	26 348,4	26 288,9
<i>wartość nakładów inwestycyjnych na 1 pracującego (tys. zł)</i>							
pow. 9 pracujących	21,5	26,0	26,7	24,3	23,2	25,8	25,4
10–49	17,4	19,6	23,5	20,1	20,5	22,0	19,6
50–249	18,0	21,6	19,7	16,9	16,8	19,4	18,5
pow. 249	24,6	30,1	31,4	29,8	27,5	30,5	30,9
<i>relacja nakładów inwestycyjnych do przychodów ze sprzedaży produktów i usług podstawowych (%)</i>							
pow. 9 pracujących	9,64	10,77	10,36	9,26	8,34	8,19	7,7
10–49	11,90	12,50	12,86	11,58	10,64	10,20	8,7
50–249	9,83	10,73	9,44	7,88	7,56	7,73	6,9
pow. 249	9,22	10,53	10,30	9,45	8,27	8,02	7,9
<i>udział nakładów inwestycyjnych w nadwyżce finansowej</i>							
pow. 9 pracujących	0,64	0,68	0,78	0,62	0,55	0,57	0,56
10–49	0,64	0,57	0,69	0,61	0,54	0,85	0,44
50–249	0,65	0,68	0,72	0,57	0,57	0,61	0,56
pow. 249	0,64	0,71	0,82	0,65	0,55	0,52	0,59
<i>udział nakładów inwestycyjnych w amortyzacji</i>							
pow. 9 pracujących	1,68	2,01	1,91	1,62	1,50	1,58	1,45
10–49	2,47	2,76	2,87	2,36	2,18	2,24	1,86
50–249	2,04	2,30	2,03	1,61	1,56	1,67	1,48
pow. 249	1,48	1,83	1,76	1,53	1,39	1,46	1,38

Źródło: MG na bazie GUS F-01.

Tabela 35. Liczba podmiotów zatrudniających powyżej 9 pracowników i liczba pracujących w nich osób

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
<i>liczba badanych podmiotów gospodarczych</i>							
pow. 9 pracujących	44 531	45 094	47 491	50 585	48 839	50 277	51 449
10–49	28 328	28 284	29 671	31 974	31 007	32 627	33 536
50–249	13 272	13 647	14 648	15 576	14 745	14 548	14 782
pow. 249	2 931	3 163	3 172	3 035	3 087	3 102	3 131
<i>liczba pracujących</i>							
pow. 9 pracujących	4 617 257	4 858 398	4 985 053	4 895 073	4 916 471	4 938 733	4 915 414
10–49	700 631	725 715	736 428	755 646	747 761	775 680	779 367
50–249	1 389 699	1 443 514	1 504 949	1 537 021	1 503 426	1 480 406	1 468 112
pow. 249	2 526 927	2 689 169	2 743 676	2 602 406	2 665 284	2 682 647	2 667 935
<i>liczba pracujących na 1 przedsiębiorstwo</i>							
pow. 9 pracujących	103,7	107,7	105,0	96,8	100,6	98,2	95,5
10–49	24,7	25,6	24,8	23,6	24,1	23,8	23,2
50–249	104,7	105,8	102,7	98,7	101,9	101,8	99,3
pow. 249	862,1	850,2	865,0	857,5	863,4	864,8	852,1

Źródło: GUS F-01.

Tabela 36. Liczba aktywnych przedsiębiorstw w latach 2006–2011 (w tys.)

	2006	2007	2008*	2009*	2010*	2011
ogółem	1 714 915	1 777 076	1 788 336	1 673 527	1 726 663	1 784 603
pon. 10 pracujących	1 652 998	1 713 194	1 714 789	1 604 417	1 655 064	1 710 598
10–49	44 228	45 184	54 262	50 189	52 591	54 999
50–249	14 708	15 452	16 078	15 808	15 841	15 817
pow. 249	2 981	3 246	3 207	3 113	3 167	3 189

Źródło: GUS: Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2010 r., Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2011 r.

Tabela 37. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w przedsiębiorstwach w latach 2006–2011 (w zł)

	2006	2007	2008*	2009*	2010*	2011
ogółem	2 525	2 732	2 987	3 139	3 300	3 481
pon. 10 pracujących	1 509	1 555	1 729	1 879	2 006	2 059
10–49	2 282	2 488	bd.	bd.	bd.	bd.
50–249	2 579	2 839	3 107	3 242	3 363	3 568
pow. 249	3 105	3 361	3 699	3 850	4 012	4 255

Źródło: GUS: Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2010 r., Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2011 r.

Tabela 38. Przychody, koszty, dochody oraz nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach (wartości nominalne)

		2006	2007	2008*	2009*	2010*	2011
Przychody ogółem w mld. zł	ogółem	2 559	2 888	3 088	3 079	3 297	3 666
	pon. 10 pracujących	637	671	662	699	719	761
	10–49	340	382	449	417	449	520
	50–249	561	653	692	657	689	769
	pow. 249	1 021	1 182	1 284	1 306	1 439	1 616
Koszty ogółem w mld. zł	ogółem	2 381	2 661	2 896	2 872	3 046	3 425
	pon. 10 pracujących	566	585	577	614	618	665
	10–49	322	353	420	393	420	501
	50–249	532	614	663	625	649	738
	pow. 249	961	1 108	1 235	1 239	1 358	1 521
Zysk brutto w mld. zł	ogółem	202	254	bd	256	291	298
	pon. 10 pracujących	80	100	bd	105	121	114
	10–49	24	31	bd	30	34	36
	50–249	33	42	bd	39	46	41
	pow. 249	65	81	bd	81	89	107
Nakłady inwestycyjne w mld. zł	ogółem	114	144	157	143	141	145
	pon. 10 pracujących	14	18	20	22	25	24
	10–49	13	16	18	16	17	15
	50–249	28	35	33	31	29	29
	pow. 249	59	75	86	75	70	77

Źródło: GUS: Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2010 r., Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2011 r.

* Dane za 2008–2010 nie są porównywalne z latami poprzednimi.